

ЖЮЛЬ ВЕРН

ТАЄМНИЧИЙ ОСТРІВ

ДИТВИДАВ ЦКЛКСМУ

ЖЮЛЬ ВЕРН

ТАЄМНИЧИЙ ОСТРІВ

ЧАСТИНА ДРУГА

ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ
Л. АЛЕКСАНДРОВОЇ

ДИТВИДАВ ЦК ЛКСМУ

ХАРКІВ

1936

ОДЕСА

Редактор В. Сяненко
Обкладинка Й. Дайца
Техкер С. Шенкер
Коректор Л. Милевська

Надруковано з матриц виготовлених в друкарні ім. Леніна, м. Одеса, Пушкінська 13.
Одобріт № 1561. Уповноважений Головліта № 275. Замовлення № 8191. Тираж 20.000. Формат паперу 62x94 ¹/₄. 19 друк. арк. 14,61 облік. авт. арк. Підписано до друку 31/VІ—36 р.
Чергове видання № 143.

Ціна 3 карб. 50 коп. Оправа 60 коп. Перкалева оправа 1 карб. 20 коп.

Друкарня ім. Леніна. м. Херсон.

ПОКИНУТИЙ

Розділ перший

Про дробинку. — Будування піроги. — Полювання. — На вершині каурі. — Ніщо не виявляє присутності людини. — Наб і Герберт рибалять. — Перекинута черепаха. — Зникнення черепахи. — Пояснення Сайруса Сміта.

Минуло рівно сім місяців від того дня, коли повітряних мандрівників ураганом викинуло на острів Лінкольна. І відтоді колоністи й разу не натрапили на якусь людську істоту: ніколи не бачили диму чи згаслого вогнища, не наткнулися на сліди роботи людської руки.

Колоністи прийшли до висновку, що острів не тільки безлюдний, але що на ньому й раніше ніколи не було людей.

І раптом всі їх спостереження і на підставі цих спостережень усі логічні висновки розвіялися димом. Вони були спростовані всього тільки однією дробинкою в тілі нешкідливого маленького гризуна.

Справді бо, дробинка ця могла вилетіти тільки з рушниці, а хто ж, крім людини, міг користуватися вогнепальною зброєю?

Коли Пенкроф поклав дробинку на стіл, колоністи, глибоко здивовані, подивилися на неї. Всі наслідки, які могли виникнути від такої, на перший погляд, дурниці, промайнувши в думці кожного присутнього, огорнули його жахом. Здавалося, що з'явись зараз перед ними якась потвора, привид, вони здивувалися б менше.

Сайрус Сміт враз сформулював усі гіпотези, які можна було б припустити на підставі цього факту — такого несподіваного, як і загрозливого. Він узяв дробинку, покрутив її, потер між пальцями, покачав, а тоді, звертаючись до Пенкрофа, спитав:

— Ви певні, Пенкроф, що пораненому цією дробинкою поросяті пекарі було не більше як три місяці?

— Ніяк не більше, містер Сайрус, — відповів Пенкроф. — Воно ще смоктало стару пекарі, коли я їх знайшов у ямі.

— Значить, — сказав інженер, — це беззаперечно доводить, що не більше, як два-три місяці тому був зроблений на острові Лінкольна постріл з рушниці.

— І що ним було поранене не на смерть оце маленьке пекарі, — додав Гедеон Спілет.

— Безумовно так, — ствердив Сайрус Сміт, — і можна зробити з цього такі висновки: або на острові були вже люди, коли ми на нього потрапили, або не пізніше як два-три місяці тому тут висадилися якісь люди. Але, чи з власної волі прибули сюди люди, чи мусіли були висадитись після аварії? Про це ми можемо довідатись тільки пізніше. Таксамо ми покищо не знаємо — європейці вони чи малайці, вороги вони нам чи друзі, чи живуть вони ще на острові, чи вже покинули його? Все це занадто важливо для нас, щоб ми лишали його довго нез'ясованим.

— Ні! Сто разів, ні! Тисячу разів, ні! — скрикнув моряк, підводячись зза столу. — Нема інших людей на острові Лінкольна, крім нас! Не може бути! Чорт! Адже острів не такий великий, щоб ми могли не помітити слідів інших людей на ньому!

— Справді, це було б страшенно дивно, — додав Герберт.

— Але було б, на мою думку, ще дивніше, коли б маленький пекарі народився вже з дробинкою в тілі, — зауважив репортер.

— Або може, — серйозно висловив своє припущення Наб, — ця дробинка була у Пенкрофа у...

— Оце так, Наб! — скрикнув моряк. — Невже я носив у роті всі шість чи сім місяців дробинку і навіть не помічав її? Де ж вона могла б схватись, у мене ж усі зуби цілі! Дивись, Наб, дивись краще, — роззявив Пенкроф рота, показуючи свої чудові, всі, як один, цілі зуби. — І коли ти знайдеш хоч одне дупло, я дозволю тобі вирвати півдюжини моїх зубів.

— Припущення Наба справді неприйнятне, — відповів Сайрус Сміт, не в силах утриматись від усмішки, не зважаючи на серйозність становища. — Ясно одно, що постріл

— Дивись добре, Наб!

з рушвиці був зроблений на острові не більш як три місяці тому. Але я переконаний, що якісь істоти висадилися або дуже недавно, або навіть були тут мимохідь, бо коли ми оглядали острів з гори Франкліна, то або ми помітили б дeneбудь присутність людей, або вони б нас побачили. Найправдоподібніше це те, що кілька тижнів тому буря викинула потерпілих аварію в морі на якийсь із берегів нашого острова. Про це нам слід дізнатися якнайшвидше.

— На мою думку, нам треба бути дуже обережними, — зауважив репортер.

— Я теж такої думки, — озвався Сайрус Сміт, — бо, на наше лихо, це можуть бути малайські пірати, що висадилися на острові.

— Містер Сайрус, — запитав моряк, — а чи не було б краще, раніше як пуститися на розшуки, збудувати човен, який дав би нам змогу не тільки пливати річкою вгору, а в разі потреби обпливати й навколо самого острова. Не можна допускати, щоб нас застукали зненацька.

— Ваша ідея прекрасна, Пенкроф, — сказав інженер, — але ми не можемо чекати. Бо потрібно не менш як місяць, щоб збудувати човен...

— Справжній човен, так! — відповів моряк. — Та нам і непотрібне якесь судно, здатне витримувати морські подорожі, але за п'ять днів, не більше, я беруся зробити звичайну пірогу, щоб плавати по річці Подяки.

— За п'ять днів, — скрикнув Наб, — збудувати човен?

— Так, Наб, човен індійського зразка.

— З дерева? — спитав Наб, всежтаки мало переконаний.

— З дерева, — відповів Пенкроф, — правдивіше, з кори деревної. Я вам знов повторюю, містер Сайрус, що за п'ять днів я вправлюся з пірогою.

— За п'ять днів, гаразд, нехай буде так! — відповів інженер.

— Починаючи від сьогодні, ми повинні бути надзвичайно обережними, — зауважив Герберт.

— Так, так, друзі мої, — підтримав Сайрус Сміт, — і я б просив вас обмежитися для ваших полювань околицями Гранітного палацу.

Обід закінчився не так весело, як того сподівався Пенкроф.

Випадок з дробинкою це факт беззаперечний. Отже, на острові живуть ще якісь люди, крім колоністів. Таке відкриття не могло не викликати тривоги у колоністів.

Перед тим, як лягти спати, Сайрус Сміт і Гедеон Спілет ще довго вдвох про це розмовляли. Вони питали себе, чи не пов'язаний якимось цей випадок з низкою інших незрозумілих подій, що вже трапилися їм на острові—дивне врятування Сайруса Сміта, Топа та інші. Посперечавшись трохи, навівши кілька „за“ і „проти“, інженер нарешті сказав Спілетові :

— Кінець-кінцем, хочете ви знати мою думку, любий Спілет?

— Звичайно, Сайрус.

— Ось маєте: я переконаний, що хоч і як би старанно ми досліджували острів, ми все одно нічого не знайдемо!

На ранок Пенкроф узявся до роботи. Він і не збирався будувати справжнього човна, а простісіньку невеличку легку плоскоденку, маючи на увазі неглибокі води річки Подяки, особливо біля її витоків. Великі куски деревної кори, позшивані або набиті на планки, мали утворити пірогу, таку легку, щоб її легко можна було переносити, коли б, скажім, трапилися такі перешкоди, що пливти річкою було б неможливо.

Пенкроф збирався закріпити деревну кору на планках дерев'яними ж гвіздками з тим, що коли вони набубнявіють у воді, то майже не буде щілин і його пірога не протікатиме.

Отже, насамперед треба було для цього розшукати такі дерева, які мали б гнучку, але міцну кору. На щастя, останній ураган звалив кілька таких велетнів ялин з породи „дуглас“, кора яких точнісінько відповідала всім вимогам Пенкрофа. Дерев лежали на землі і треба було тільки зняти кору. Та в цьому й полягало лихо, бо з недосконалим знаряддям та інструментом колоністів не легко було обережно й точно зняти кору.

Та, хоч і не легко, проте і з цим управились. Поки Пенкроф з допомогою інженера отак працювали коло своєї

піроги, Гедеон Спілет з Гербертом не сиділи, склавши руки. Вони стали справжніми постачальниками харчів на всю колонію.

Репортер не міг намилюватися хлопчиком, що так влучно навчився стріляти з лука й спритно орудувати списом. Хлоп'я навдивовижу було холонокровне, розважне, але хоробре підчас полювання, як справжній досвідчений мисливець.

Полюючи, двоє товаришів не забували за пораду Сайруса Сміта — бути обачними й не відходити далеко від Гранітного палацу. Але навіть майже на узліссі, в дві милі радіусом, наші мисливці вдосталь здобували і агуті, і водосвинок, і кенгуру, і пекарі. Не було чого й заглиблюватись далі в ліс. Крім того й пастки біля природного кролятника давали щодня таку багату здобич, що самими навіть кролями могла б вільно житися вся колонія острова Лінкольна.

Підчас своїх полювань Герберт багато розмовляв з репортером з приводу дробинки і всіх наслідків, які зробив з цього інженер.

Раз, це було 26 жовтня, Герберт сказав репортерові:

— Чи не дивує вас, містер Спілет, те, що викинуті на острів потерпілі аварію, і досі не з'явилися на цю частину берега, де наш Гранітний палац?

— Це таки дивно, — відповів репортер, — особливо якщо вони й досі тут. Але нема нічого неможливого, що вони вже подалися геть.

— Так, на вашу думку, вони вже залишили острів? — спитав Герберт.

— Це більш, ніж можливо, мій хлопчику, бо, коли б вони були і досі тут, вже напевно б якийсь випадок викрив би їхню присутність.

— Алеж, раз вони мали змогу поїхати звідси, так це вже не потерпілі аварію?

— Ні, Герберт, принаймні я б їх назвав потерпілими тимчасову аварію. Справді, дуже ймовірно, що підчас шторму їх викинуло на берег, але не пошкодило дуже їхнього судна і вони мали змогу, як тільки шторм ущух, знову вийти в море.

— Треба визнати одно, — сказав Герберт, — що містер

Сміт швидше боїться, ніж бажає, щоб на нашому острові були люди, крім нас.

— Справді так, — відповів репортер, — бо, на його думку, тільки пірати можуть відвідувати тутешні моря, ну, а ці джентльмени такі негідники, що краще б уникнути зустрічі з ними.

— Не виключена можливість, містер Спілет, що ми натрапимо не сьогодні, так завтра на сліди їх або на те місце, де вони висадилися на острів, і тоді, може, нам дещо про них стане яснішим.

— Я не кажу ні, мій хлопчику. Залишений табір, згасле вогнище допоможуть нам скласти нашу думку про них і саме цього ми шукатимем підчас нашої наступної експедиції.

Того дня, коли відбулася ця розмова, мисливці були в суміжному з річкою Подяки розкішному лісі, що складався переважно з хвойних дерев, званих тубільцями в Новій Зеландії „каурі“ — велетнів на півтора-двасті футів заввишки.

— Ідея, містер Спілет! — скрикнув Герберт. — А що, як я злізу на самий вершок каурі і звідти роздивлюся навколо?

— Ідея хороша, — відповів репортер, — тільки, чи зможеш ти видертися на саму верхівку такого велетня?

— Ну, я всетаки спробую! — озвався Герберт.

Гнучкий і спритний хлопець доліз до досить високо розташованих перших гілок, а там, легко перебираючи гілки, як по сходах, в одну хвилину опинився на самому вершку дерева, яке, ніби щогла, вихоплювалося із суцільного зеленого килима верховіть навколишніх дерев.

Звідси з такої висоти видно було все південне узбережжя острова від миса Кігтя, на південному сході, до височини Плазуна (Рептилії) на південному заході. На північному заході здіймалася гора Франкліна, закриваючи собою велику частину горизонту.

Герберт з свого спостережного пункту міг бачити якраз ту, ще невідому колоністам частину острова, яка могла дати або дала притулок незнайомцям, присугність яких бентежила колоністів.

Хлопчик вдивлявся пильно, напружуючи зір. На морі

нічого! Ні на обрії, ні понад берегом не видно ні паруса, ні якогось там судна. Проте, суцільний зелений масив дерев закривав частину берегової лінії і не можна було бачити, що робилося по той бік лісу. Може, тут, зовсім близько, понад самим берегом, під навислими деревами, і тому невидне Гербертові, і ховалося судно, особливо, коли воно без шогл, — проте Герберт нічого не побачив.

Серед лісів Далекого Заходу теж не видно було нічого. Правда, ліси ці утворювали непроникливе зелене склепіння на протязі багатьох квадратних миль, без єдиного просвітку, без єдиної галявини. Неможливо навіть було простежити напрям річки Подяки й роздивитись ту частину гори, де були її витoki. Можливо, крім неї, ще кілька струмків текло в напрямі на захід, але під непроглядним шатром дерев не можна було нічого розпізнати.

В повітрі таксамо не було ніяких ознак присутності людини. Абсолютно чисте прозоре повітря зразу викрило б найменшу цівочку диму, коли б вона була. Але навколо чисте небо, чисте повітря!

Один момент Гербертові здалося, ніби він бачить легенький дим на заході, але, вдивившись пильніше, він переконався, що помилився. Він впився зором, а зір у нього чудовий і... нічого не побачив! Ні, таки рішуче ніде нічого!

Герберт зліз з каури і обое мисливців повернулися до Гранітного палацу. Тут Сайрус Сміт вислухав усе, що йому докладно розповів Герберт, покивав головою і ні слова не сказав. Було ясно, що доти, доки не буде досліджений увесь чисто острів, не можна нічого певного сказати.

Через два дні — 28 жовтня — стався ще один випадок, пояснення якому знов треба було шукати.

Бродячи на морському березі за дві милі від Гранітного палацу, Наб і Герберт раптом побачили чудовий екземпляр морської черепахи, панцер якої виблискував зеленими кольорами.

Помітивши першим черепаху, коли та, не кваплячись, лізла між скелями до моря, Герберт крикнув Набові:

— Швидше до мене!

Наб підбіг.

— Чудова тварина! — гукнув Наб. — Тільки, як ми її піймаємо?

— Нема нічого легшого, Наб, — відповів Герберт. — Ми тільки перекинемо її на спину і вона не зможе тоді зрушити з місця. Бери свого списа і роби те, що я робитиму.

Черепаха, відчувши небезпеку, вмить втягла голову й ноги під панцер і завмерла, як нежива.

Герберт з Набом підсунули держакі своїх списів під нижній панцер черепахи і з великим зусиллям перекинули її догори черевом. Черепаха мала завдовжки не менш від трьох футів і важила, мабуть, принаймні чотириста фунтів.

— От, здорово! — скрикнув Наб. — Вже ж і радітиме друг Пенкроф!

Друг Пенкроф таки мав би підстави радіти, бо м'ясо цих черепах надзвичайно ніжне, смачне і вважається за ласощі.

— Ну, а що ж ми тепер з нею зробимо? — спитав Наб. — Не можемо ж ми так її дотягти до Гранітного палацу.

— Лишімо її тут, бо вона все одно не зможе перевернутись. А ми повернемося з нашим візком і тоді заберемо її, — запропонував Герберт.

— Згода! — пристав на таку пропозицію Наб.

На всяк випадок Герберт попідкладав під черепаху великі камені, щоб було вірніше, щоб вже напевно вона не могла б і поворухнутись. Потім обое мисливці швиденько попростували додому піщаним берегом моря, широким і рівним тепер підчас відпливу.

Герберт хотів зробити Пенкрофові приємну несподіванку і тому, нічого не сказавши йому, вони схопили з Набом візок і подалися назад до того місця, де залишили перекинуту черепаху. Але... те місце було порожнє, нічого там не було.

Герберт з Набом спершу остовпіли, потім подивилися один на одного, потім навкруги. Так, це те саме місце, он навіть і каменюки, які підкладали вони під черепаху. Помилки не може бути, але... черепаха зникла.

— Он як, виходить, черепаха може таки перевернутись! — промурмотів Наб.

— От зрадѣ друг Пенкроф!

— Виходить! — озвався Герберт, непорозуміло кліпаючи очима і дивлячись на розкидані на піску каменюки.

— Гм, Пенкроф буде незадоволений! — сказав Наб.

„А містер Сміт знову мучитиметься, шукаючи пояснень цьому зникненню“, — подумав Герберт.

— Ну, годі, — озвався після мовчанки Наб, приховуючи досаду від невдачі, — не говорімо більше про це!

Взявши порожній візок, задурно притягнений за дві милі, обое, похнюпившись, поплентались назад до Гранітного палацу.

Прийшовши до майстерні на вільному повітрі, де працювали Пенкроф з інженером, Герберт розповів Сайрусові все, що трапилося з ними й черепахою.

— Ой, роззяви! — крикнув моряк. — Випустити з рук. принаймні п'ятдесят чудових супів.

— Але, Пенкроф, — виправдувався Герберт, — кажу ж тобі, що це не наша провина, що втекла черепаха! Ми ж її перекинули на спину.

— Ну, значить, ви її негаразд перекинули! — наполягав упертий моряк.

— Негаразд? — скрикнув Герберт.

І він розповів, що не тільки перекинули як слід, а ще й підклали під неї каменюки.

— Ну, тоді це якесь чудо! — огризнувся моряк.

— Я знаю напевно, містер Сайрус, — сказав Герберт, — що коли черепаху перекинути на спину, то вона нізащо не зможе сама перевернутись назад і стати на лапи, особливо, коли черепаха велика.

— Твоя правда, моя дитино, — відповів Сайрус Сміт.

— Тоді, як же це могло статись?..

— На якій відстані від моря залишили ви черепаху? — спитав інженер, відклавши свою роботу і замислившись над подією.

— Не більше як на п'ятнадцять футів, — відповів Герберт.

— І в цей час був відплив?

— Так, містер Сайрус.

— Ну, тоді зрозуміло, — сказав інженер. — Те, чого не могла зробити черепаха на піску, вона легко зробила у

воді. Коли перші хвилі припливу вкрили її водою, вона вільно перевернулася у воді і спокійно попливла далі.

— Ой, які ж ми роззяви! — скрикнув Наб.

— Оце саме я і мав за честь вам вже сповістити! — озвався Пенкроф.

Проте, хоч Сайрус Сміт і дав досить правдоподібне пояснення цьому фактові, але він сам не зовсім був переконаний, що воно справді так і відбулося.

Розділ другий

Випробування піроги. — Знахідка на березі моря. — Буксир. —
Мис Знахідки. — Що було в скрині. — Чого бракувало
Пенкрофові.

29 жовтня пірога зовсім була готова. Пенкроф додержав свої обіцянки і зробив човен з деревної кори, набитої на дерев'яний каркас із гнучких, але міцних і легких жердин. Одна поперечна планка на кормі, одна посередині, щоб зміцнювати каркас, і одна на носі човна; пара кочетів або гребків для весел, кормове весло, замість стерна, — оце й уся пірога, на дванадцять футів завдовжки і не більше, як на двісті фунтів ваги.

Щождо „спуску“ цього „судна“ на воду, то це було надзвичайно просто. Легеньку пірогу перенесли на руках до самого берега перед Гранітним палацом і поставили біля води. Як тільки набігла перша хвиля, вона підхопила легкий човник і він поплив. Пенкроф в той же момент стрибнув у свою пірогу і, кермуючи веслом, став випробовувати її в різних напрямках. Потім виголосив наслідки: пірога прекрасно тримається на воді і добре виконуватиме своє призначення.

— Ура! — крикнув моряк, що не минав нагоди уславити цим свою перемогу. — Цією пірогою можна об'їхати навколо...

— Всього світу? — запитав Гедеон Спілет.

— Ні, острова. Кілька каменів замість баласту, на ніс шоглу, шматок тканини, яку обіцяє нам виготовити містер Сайрус, — і... можна пливати куди завгодно. Ну, містер Сміт, і ви, містер Спілет, Герберт і Наб, сідайте, хіба ви не хочете випробувати наше судно?

Справді, треба було таки перевірити, чи витримає

пірога їх усіх. Пенкроф одним помахом весла скерував пірогу до берега, спритно маневруючи у вузькій протоці між скелями. Вирішили випробувати пірогу цього дня, пройшовши уздовж берега до того місця, де кінчаються південні прибережні скелі.

— Е, твоє ж судно тече! — скрикнув Наб у той момент, коли всі посідали і збиралися вже відпливати.

— Нічого, Наб, — сказав моряк, — треба ж, щоб дерево замгло. Через два дні води в човні буде не більше, ніж у шлунку якогось п'янички. Відчалюй!

Всі вместилися зручніше, Пенкроф відчалив і погнав пірогу чимдуж. Погода стояла розкішна. Море було таке тихе й лагідне, що нагадувало швидше якесь спокійне невеличке озеро, а не бурхливий океан. Пірога стрілою летіла по морю так рівно й легко, ніби це була річка Подяки.

Веслували Наб і Герберт, кожен одним веслом. Пенкроф кермував третім, лишаючись на кормі.

Моряк перетнув протоку і скерував пірогу до південної частини острова. Легенький бриз повіяв з півдня. Хвиль не було ні в протоці, ні у відкритому морі. Тільки ледве помітне погойдування піроги свідчило про невидні для ока морські брижі. Відпливши від берега на півмилі, колоністи мали змогу помилуватись розгорненим виглядом гори Франкліна.

Потім Пенкроф скерував пірогу до гирла річки Подяки. Пірога пішла уздовж берега, власне миса, що, закруглюючись, ховав собою болотну рівнину, названу ними „болотом Казарки“ або „Дикого гусачка“.

Цей закрут берега був миль за три від річки Подяки. Колоністи вирішили йти до кінцевої точки миса, щоб побіжно оглянути узбережжя.

Пірога йшла за два кабельтових від берега, наслідуючи всі берегові звиви, обминаючи рифи, подекуди ще видні, але які дедалі більш ховалися під водою морського припливу. Гранітна стіна, поступово знижуючись, простяглася від гирла річки Подяки аж до кінця миса. Це було безладне накопичення гранітних скель, розкиданих уламків, зовсім не схожих на монолітну стіну, що правила за базу плоскогір'ю Далекого краєвиду. Можна було б сказати,

що тут хтось вивернув велетенську вагонетку гранітних уламків. Вигляд їх був дикий, непривабливий: зовсім голий граніт без найменших ознак рослинності. Ця гола гряда простяглася милі на дві, а далі починався розкішний ліс. Здалеку це справляло таке вражіння, ніби гранітна рука велетня витяглася з зеленого рукава.

Пірога, гнана двома веслами, линула легко понад берегом. Гедеон Спілет з записною книжкою й олівцем на швидку руч штрихами зарисовував контури берега. Наб, Пенкроф і Герберт розмовляли, одночасно роздивляючись навкруги в цій ще незнаній частині своїх володінь. В міру того, як пірога посувалася на південь, обидва миси Щелеп здавалося зближались, а затока, утворювана ними, щораз ніби вужчала.

Щождо Сайруса Сміта, він не розмовляв і так напружено вдивлявся в береги, ніби це була якась невідома, навіть ворожа країна.

Після плавання протягом трьох чвертей години пірога дійшла до наміченого кінця мису і Пенкроф збирався вже повертати назад, коли раптом Герберт, показуючи на якусь чорну цятку на піску, крикнув:

— Що це там чорніє на піску?

Всі погляди повернулися, в показаному напрямі.

— Справді, там щось є. Сказати б корабельні уламки, напівзасипані піском, — замислено проказав репортер.

— А я вже бачу, що воно, бачу! — скрикнув Пенкроф.

— Що саме? — спитав Наб.

— Бочки, бочки, які можуть бути повні! — відповів моряк.

— До берега, Пенкроф! — сказав Сайрус Сміт.

За кілька помахів весел пірога опинилася в малесенькій затоці і врізалась в пісок. В ту ж мить усі пасажери повискакували на берег.

Пенкроф не помилився. Дві бочки, напівзасипані піском, були міцно прив'язані до великої й широкої скрині, яку вони, очевидно, підтримували на поверхні води, доки їх не викинуло на прибережний пісок.

— Значить, десь недалеко сталася катастрофа з кораблем? — спитав Герберт.

— Мабуть, так, — відповів Гедеон Спілет.

— Але що ж у цій скрині? — хвилювався цілком природно Пенкроф. — Що ж у ній? І забита як міцно. А під руками нічого нема, щоб збити покришку. Хіба спробувати каменем...

І моряк, піднявши великий камінь, збирався вже розтрити ним бік скрині, коли інженер спинив його.

— Пенкроф, чи не змогли б ви вгамувати вашу нетерплячку і почекати одну лише годину?

— Але, містер Сайрус, подумайте тільки, може в цій скрині є все те, чого нам так бракує.

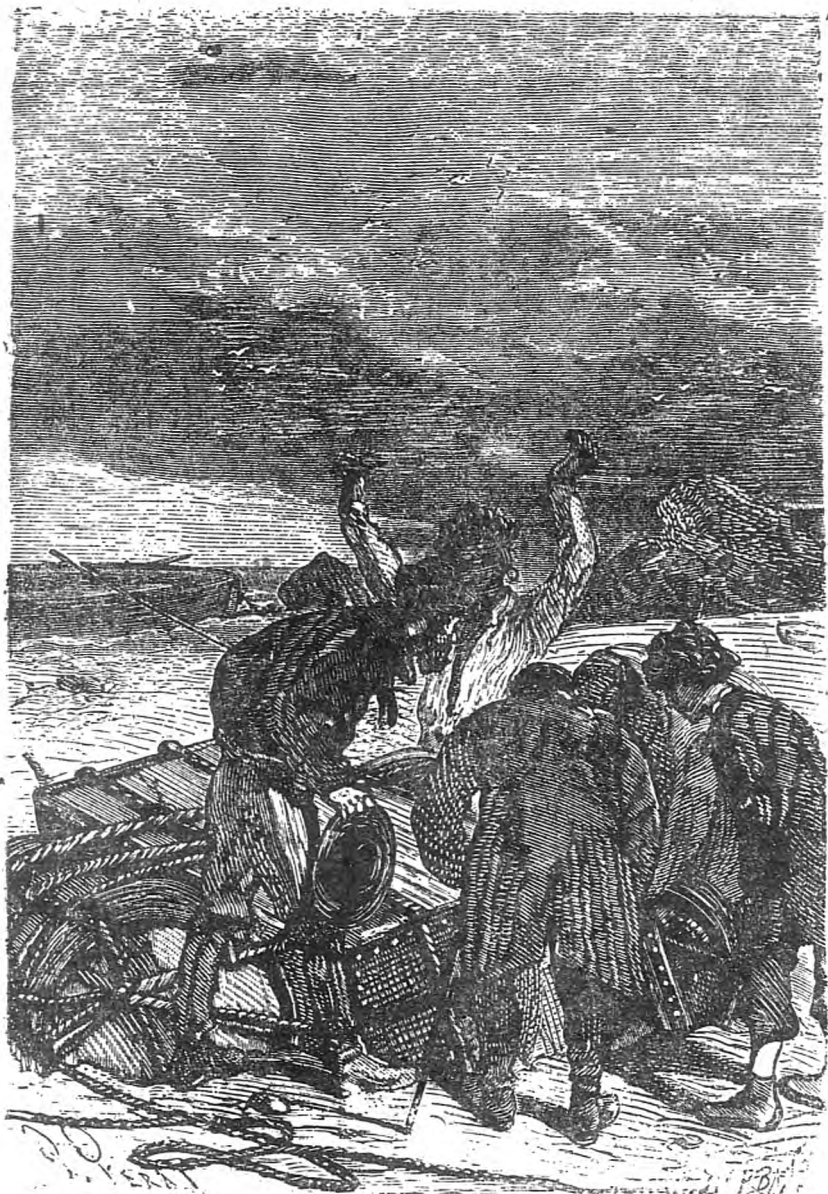
— Ми про все це скоро довідаємось, Пенкроф, — відповів інженер, — але послухайтесь мене і не розбивайте скрині, вона нам може придатися. Перенесімо її в Гранітний палац, там ми її розкриємо, і легше і не пошкодивши її. Вона, як видно, зроблена спеціально для морських мандрівок. І коли вона досі трималася на воді, то ще допливе і звідси до Гранітного палацу.

— Ваша правда, містер Сайрус, здуру я збирався її розбивати! Але не завжди можеш зразу опанувати себе! — зніяковіло проговорив моряк.

Пропозиція Сайруса Сміта була мудра. Справді, маленька пірога не могла б умістити всього, що лежало в такій великій і напевно важкій скрині, бо її треба було „полегшити“ з допомогою двох порожніх бочок. Отже зручніше й краще буде просто взяти її на буксир і допровадити до самого берега перед порогом Гранітного палацу.

Але звідки взялася ця скриня, кому належала вона? Ось пекуче питання. Сайрус Сміт і його товариші уважно розглядали навколо берег, море, чи не побачать часом ще якихось уламків корабля, що, мабуть, потерпів аварію. Але віде нічого не було видно. Герберт і Наб вилізли навіть на прибережну скелю, але й звідти нічого не побачили, ні решток аварії, ні парусного судна. Чистий обрій, пустинне море!

А тимчасом аварія десь сталася. Це було ясно, сумнівів не могло бути. Можливо навіть, що вона якось пов'язана з випадком з дробинкою. Може ці безталанні висадилися десь в іншому місці острова? Може вони там і досі?

— Але, що ж у цій скрині ?

В усякому разі колоністи зробили один твердий висновок, що це не малайські пірати, бо скриня безперечно була або американська або європейська.

Всі вернулися до скрині, яка мала п'ять футів довжини і три ширини. Скриня була дубова з герметично приробленою покриткою, обтягнута міцною шкірою, прибитою мідними гвіздками. Дві герметично закриті великі бочки були порожні, коли судити по звуку, і прив'язані до скрині міцними канатами особливим способом, в якому Пенкроф пізнав „морські вузли“. Вся знахідка була в прекрасному стані, що можна було пояснювати, поперше, тим, що вона зразу потрапила на пісок, а не на прибережні скелі, а, по-друге, при уважному огляді виявилось, що взагалі вся ця знахідка пробула у воді недовго і на берег її викинуло теж недавно.

Було ясно, що цю скриню з прилаштованими до неї бочками, викинули нещасні мореплавці через борт гинучого судна, яке плило в напрямі до острова, маючи надію знайти все це на березі, коли судно остаточно загине і потерпілі змушені будуть уплав шукати собі притулку на острові.

— Ми добуксуємо нашу знахідку до Гранітного палацу, — сказав інженер, — відкриємо й перепишемо всі речі, що будуть у ній. Потім, якщо ми знайдемо на острові когонебудь, хто врятувався після цієї гаданої аварії, то ми повернемо їм усе. Якщо ж ми не знайдемо нікого...

— Ми лишимо все собі! — вихопився Пенкроф. — Але, ради бога, що ж там усередині?

Море все ближче підходило до знахідки, бо почався приплив. Очевидно підчас повного припливу скриню підіймали хвилі і вона плавала на поверхні.

Колоністи відв'язали один з кінців каната, за який мали прив'язати знахідку до піроги. Потім Пенкроф з Набом підкопали своїми веслами навколо скрині пісок, щоб полегшити воді підіймання такого тягару і, як тільки вода залила скриню, її взяли на буксир і повернули додому, назвавши невеличкий виступ, де саме знайшли скриню, мисом Знахідки.

Буксувати було не легко. Важку скриню ледве утриму-

вали на поверхні дві бочки. Моряк ввесь час хвилювався, що скриню не витримає буксирний канат і вона відірветься. Та, на щастя, нічого не трапилось і через півтори години пірога благополучно пристала до берега під самим входом до Гранітного палацу.

І човен і знахідку витягли на пісок і Наб зараз же збігав по інструмент, щоб відкривати скриню, щоб якнайменше її поцувати. Пенкроф навіть і не робив вже спроб приховати своє хвилювання.

Моряк насамперед відв'язав бочки, які, виявилось, були в прекрасному стані і, нема чого й говорити, могли бути ще використані в господарстві колоністів.

Потім відімкнули замки з допомогою відмички і нарешті зняли кришку. Виявилось, що всередині була ще одна скриня, вже цинкова, щоб убезпечити, мабуть, речі від вологи.

— О! — скрикнув Наб, — схоже на те, що в скрині консерви.

— Маю надію, що ні! — озвався репортер.

— От, якби там бу... — промимрив напівголосом моряк.

— Що саме? — спитав його Наб, почувши його мурмотіння.

— Нічого.

Цинкову підкладку розрізали по боках, зняли і нарешті добралися до різноманітних речей, які стали помалу виймати й розкладати на чистому піску берега. З кожною новою річчю у Пенкрофа вихоплювалося його улюблене „ура“, Герберт плескав у долоні, а Наб танцював... як дитина. Були там і книжки, від яких Герберт зрадів до божевілля, і кухонний посуд та каструлі, які Наб ледве не цілував.

Кінець - кінцем всі колоністи мали чого радіти, бо в скрині було все, чого тільки могли вони собі побажати: і знаряддя, і інструмент, і прилади, і зброя, книжки, одяг та білизна.

Далі подаємо точний перелік усього, що було в скрині і що занотував у своїй записній книжці Гедеон Спілет:

Знаряддя й інструмент: три ножі з багатьма лезами; дві сокири дроворубні, дві сокири теслярські, три рубанки, три тесла; шість долот, два терпуги, три молотки; три

свердельця, два свердла, десять пакетів гвіздків та гвинтів, три пилки різних розмірів, дві коробочки голок.

Зброя: дві рушниці кременівки, дві рушниці капсульні, два карабіни з центральним боем, п'ять тесаків, чотири шаблі, два барильця з порохом приблизно по двадцять п'ять фунтів кожен, дванадцять коробочок з пістонами.

Прилади: один секстант, один бінокль, одна підзорна труба, один компас, один кишеньковий компас, один термометр Фаренгейта, один барометр анероїд, один ящикок з фотоапаратом, пластинками й усім потрібним для фотографування.

Одяг: дві дюжини сорочок з якоїсь дивної тканини, схожої на шерстяну, але ясно рослинного походження, три дюжини панчів з подібних же ниток.

Посуд: один казанок, шість каструль мідних лужених, три залізні сковороди, на десять осіб виделок, ножів та ложок алюмінієвих, два алюмінієві чайники, одна переносна пічечка, шість звичайних ножів.

Книжки: один атлас географічний, один словник різних полінезійських говірок, один словник природничо-наукової термінології—шість томів, три стопи білого паперу, два чисті загальні зошити.

— Слід визнати, — зауважив репортер, коли список речей був нарешті закінчений, — що власник цієї скрині дуже практична людина. Знаряддя, інструмент, зброя, одяг, прилади, книжки, — нічого не бракує. Можна сказати, що він сподівався потерпіти аварію і заздалегідь добре до неї приготувався.

— Нічого не бракує, справді, — промовив ледве чутно Сайрус Сміт замислено.

— А що вже безперечно, так це те, що судно, на якому була скриня і власник її ні в якому разі не належать до малайських піратів.

— Якщо тільки, — зауважив Пенкроф, — власник цієї скрині не став сам полонеником цих піратів...

— Ні, це невірне припущення, — озвався репортер, — вірніше, що якесь судно американське чи європейське захопила в цих місцевостях буря і що пасажери, бачачи лихо вирішили забезпечити себе хоч найнеобхіднішим на випадок аварії; склали все це в скриню і спустили її за борт.

— Так і на вашу думку, містер Сайрус? — спитав Герберт.

— Авжеж, дитино моя, — відповів інженер, — воно, мабуть, так і було. Навіть можливо, що вже в самий момент аварії на швидку руч у цю скриню складали всі речі першої потреби.

— Навіть фотоапарат? — трохи глузливо спитав моряк.

— Щодо фотоапарата, — признався Сайрус Сміт щиро, — то я й сам гаразд не розумію, навіщо його поклали серед речей першої потреби. І для нас, як і для всякого іншого потерпілого аварію, далеко корисніше було б замість нього покласти трохи більше білизни чи там одягу або якогось іншого припасу.

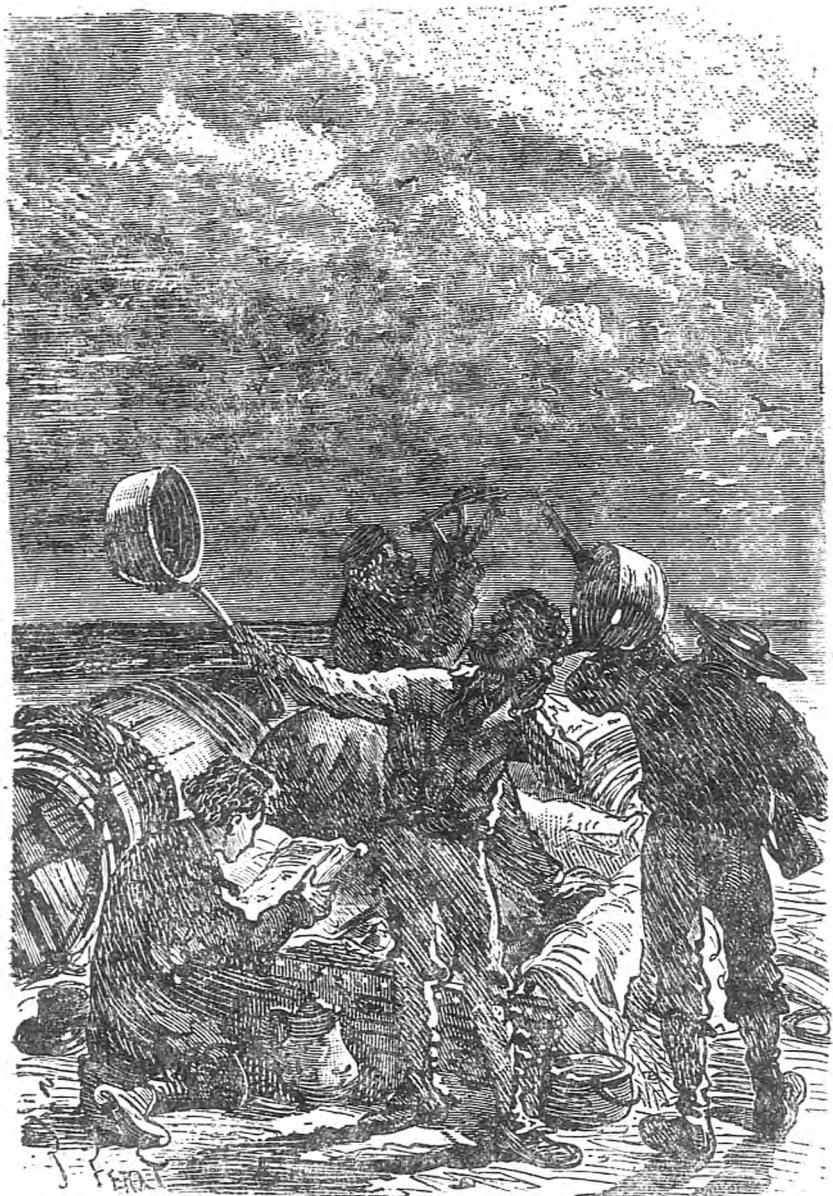
— А чи немає часом на книжках, зброї чи приладах якоїсь марки або тавра, що допомогло б розпізнати походження всіх цих речей? — спитав Гедеон Спілет.

Всі взялися оглядати речі, головню книжки, прилади й зброю. Але ні на зброї ні на приладах, всупереч поширеній усюди звичці, ніде не було ніякої марки чи фабричного тавра, хоч усі речі були абсолютно нові, ще невживані і в прекрасному стані. А що особливо вражало, так це незаймана новизна інструменту й знаряддя. Це доводило, що не підчас аварії їх — уже вживані — нашвидку складали в скриню, а навпаки, дбайливо добирали й пакували. Особливо ж цинкова підкладка скрині доводила, що скриню спеціально й заздалегідь готували, а не схопили в самий момент неминучої аварії.

Словники ж — природничий і полінезійських говірок — були друковані англійською мовою, хоч ніде не було позначено ні видавництва, ні видавця, ні навіть дати видання.

Географічний атлас був повний і розкішно виданий. Всі карти світу мали номенклатуру французькою мовою, хоч таксамо ніде не було зазначено ні видавця, ні дати видання.

На всіх речах, що були в скрині, не було й найменшої риси або позначки, яка допомогла б встановити національність того судна, що очевидно недавно відвідало або потерпіло аварію в цих водах. Та байдуже, звідки і якого походження ця скриня, факт той, що вона принесла колоністам усе, що їм було вкрай потрібно в цей момент.

Кожен з колоністів мав з чого радіти..

Досі, переробляючи природні багатства острова, вони здобували собі найнеобхідніше, щоб сяк-так підтримати своє життя. Тепер же вони мали все, чого хотіли.

Але був поміж ними один, хто залишився незадоволений після того, як скриня була випорожнена. Це був Пенкроф. Що ближче доходили до дна скрині, то все не такі голосні ставали його „ура“, якими він вітав появу кожної нової речі. І коли нарешті всі речі вийняли й закінчили переписувати їх, Пенкроф прошепотів:

— Все це дуже добре, але для мене нічого не знайшлося в цій коробочці...

Наб не витерпів:

— Он як, друже Пенкроф, а чого ж ти хотів ще?

— Тільки півфунтика тютюну, — серйозно відповів Пенкроф, — і тоді я був би цілком щасливий.

Всі не витримали й засміялися.

Але тепер після цієї знахідки, більше, ніж колибудь, ставало невідкладним негайне й досконале дослідження острова. Вирішили завтра ж, як тільки розвидниться, вирушити в путь річкою Подяки, з тим, щоб досягти протилежного — західного — узбережжя острова. Коли якінебудь потерпілі аварію вийшли на берег на тому боці острова, то можна було з певністю сказати, що вони там позбавлені всяких життєвих ресурсів. Отже треба було поспішати їм на допомогу, і то не гаючись.

Цілий день вносили речі в Гранітний палац і старанно розкладали їх у великому залі та коморах.

Натомившись за день, колоністи рано повечеряли й полягали спати.

Розділ третій

Від'їзд. — Хвилі припливу. — В'язи або берести. — Різноманітні рослини. — Якамари. — Вигляд лісу. — Велетні евкаліпти. — Чому звуть їх „малярійні дерева“. — Згряв мавп. — Водопад. — Отаборення на вочівлю.

Другого дня — 30 жовтня — ще вдосвіта все було готове до експедиції, яку останні події зробили такою невідкладною. Справді, справи повернулися так, що колоністи острова Лінкольна не тільки сами вже не потребували допомоги, а могли навіть подати її іншим.

Умовилися, що пірогою пливтимуть по річці Подяки доти, доки це дозволить її глибина, а потім вже пішки дійдуть до протилежного узбережжя. Отже можна було більшу частину дороги зробити човном, а значить легко і без зайвої втоми, бо не треба буде нести на собі важкої зброї та продуктів.

Треба було мати на увазі не тільки ті речі, що брали з собою, а ще й ті, які можна буде врятувати й приставити до Гранітного палацу.

Коли на протилежному узбережжі сталася справді морська катастрофа, — все свідчило за правильність цього припущення, — то на березі мабуть багато розкидано всіляких уламків, які можуть придатися в господарстві колоністів.

Передбачаючи це, ясна річ, краще було б узяти з собою візок, ніж легеньку пірогу. Але пірога везла колоністів, важкий же і нескладистий візок треба було тягти самим. Пенкроф з приводу цього висловив свій жаль, що у знайдений скрині так само, як його „півфунта тютюну“, не було пари дужих нью-джерсейських коней, які так тепер стали б у пригоді колоністам.

Харчі, перенесені Набом у пірогу, склалися з копченого м'яса, кількох галонів пива та куска рафінованого

кленового цукру. Брали небагато, бо інженер вирішив, що експедиція триватиме не більше, як три дні. До того ж у разі потреби дорогою можна було й підновити запаси харчів. Наб узяв навіть переносну пічечку.

Колоністи взяли з собою обидві дроворубні сокири, щоб можна було прорубувати собі дорогу, коли доведеться йти в лісі непролазними хащами; з приладів узяли тільки кишеньковий компас та бінокль; із зброї—дві рушниці кремнівки, бо вони в умовах острова Лінкольна були корисніші. Коли б, приміром, кремій зіпсувався, то його колоністи могли б легко змінити, а рушниці централки, для яких потрібні були пістони, можна було використовувати рідко, щоб надовше вистачило пістонів, бо їх покищо колоністи сами зробити не могли. Взяли таки й один карабін з кількома патронами до нього. Довелося взяти й трохи пороху, хоч запас їхній і був невеличкий—усього п'ятдесят фунтів. Проте Сайрус Сміт збирався виготувати особливу вибухову речовину, яку можна буде вживати замість пороху. До вогнепальної зброї додали ще п'ять тесаків у шкіряних ножнах.

Так озброївшись, колоністи тепер вільно могли пуститись у дослідження непрохідних лісів, маючи певність, що виплутаються з усяких, навіть скрутних обставин.

Не варто й говорити про те, що Пенкроф, Наб і Герберт були в захваті від такого озброєння—це було здійсненням їхніх мрій. Але Сайрус Сміт примусив їх дати обіцянку, що вони жодного пострілу не зроблять без крайньої на те потреби.

О шостій годині ранку пірога з колоністами, в тому числі й Топ, відійшла від берега і попливла в напрямі до гирла річки Подяки.

Приплив почався не більше, як півгодини тому і був надзвичайно сильний, як завжди, коли місяць у повні. Отже треба було поспішати, бо океанські хвилі, гнані прибоем у гирло річки, легко й швидко несли навантажену пірогу між високими берегами, так що не треба було навіть гребти.

За кілька хвилин дослідники дісталися до того коліна річки Подяки, де рівно сім місяців тому Пенкроф наладнував свій перший пліт з дровами.

Починаючи звідси, річка Подяки робила півколо і далі текла навскоси на південний захід під густою тінню навислих над водою вічнозелених дерев.

Вигляд берегів річки Подяки був розкішний. Сайрус Сміт та його товариші не могли намилюватись прямо казковими ефектами, які природа так невимовно гарно комбінувала з простих речей — води й зелені дерев.

Що далі вони посувалися, то яскравіше мінялися лісові породи дерев. Тепер на правому березі річки росли велетенські в'язи або берести, такі цінні для будівництва своєю властивістю протистояти руйнівному впливові води. Далі стали траплятися купами дерева тої ж родини берестів або в'язів, тільки особлива їх порода, що дає горіхи, з яких можна робити чудову олію. Потім Герберт помітив особливий вид верболозу, з гнучкого галуззя якого, вимоченого у воді, плетуть міцні канати; ще далі побачили справжні ебенові або чорні дерева — рідке й коштовне дерево натурального чорного кольору з біленькими, як на мрамурі, жилками.

Час від часу, коли легко й зручно було приставати до берега, Гедеон Спілет, Наб, Герберт і Пенкроф виходили з піроги і, на чолі з Топом, з рушницями в руках ішли оглянути прибережні зарості. Не кажучи вже про дичину, могли їм трапитись на березі ще якісь корисні рослини, якими не треба було гребувати. Гербертові — юному природникові — пощастило знайти дикий шпинат, кілька представників хрестоцвітих, поміж ними дику капусту, яку легко було „цивілізувати“ з допомогою пересаджування, потім кресс-салат, хрін, ріпу і нарешті Герберт натрапив на невисоку — з метр заввишки — рослину, вкриту ворсинками з коричневим насінням.

— Знаєш, що це за рослина? — спитав Герберт у моряка.

— Тютюн, — скрикнув зраділо Пенкроф, який очевидно бачив тютюн тільки вже у своїй люльці.

— Та ні, Пенкроф, — відповів Герберт, — не тютюн, а гірчиця.

— Тільки й того! — зітхнув моряк. — Але, якщо тобі трапиться між рослинами тютюн, то не прогав його.

— Знайдемо й тютюн, — заспокоїв моряка Гедеон Спілет.

— Ти знаєш, що це за рослина?

— Правда! — зраділо вигукнув Пенкроф. — Ну, в той день я вже не зможу сказати, чого не вистачає на нашому острові.

Всі ці різноманітні рослини, старанно викопані з корінням, дбайливо були перенесені в пірогу, з якої не сходив Сайрус Сміт, заглиблений у свої думки.

Репортер, Герберт і Пенкроф не раз отак сходили з піроги то на правий — низький, то на лівий — лісистий берег річки Подяки. Інженер, звірившись з своїм кишеньковим компасом, встановив, що річка Подяки, починаючи від першого коліна, далі приблизно милі на три тече майже точно з південного заходу на північний схід. Але можна було припускати, що цей напрям її далі змінювався, бо річка очевидно повертала на північний захід до відрогів гори Франкліна, де були її витoki.

Підчас одного з цих своїх досліджень берегів річки Подяки Гедеонові Спілету пощастило піймати живцем двох птахів з породи курячих. Це були птахи, подібні до курей, з довгим і міцним дзьобом і довгою шиєю, куцими крилами і зовсім безхвості. Герберт класифікував їх як „тинамусів“ або скритохвостів. Колоністи вирішили, що це будуть перші поселенці їхнього пташника при Гранітному палаці.

Досі рушниці мовчали. Раптом уперше в лісах Далекого Заходу пролунав постріл. Поява красивого птаха, схожого трохи на мартина-рибалку, спокусила Пенкрофа зробити цей постріл.

— А, пізнаю його! — вигукнув Пенкроф і наче мимохіть спустив курок.

— Кого пізнали ви? — спитав репортер.

— Птаха, що втік від нас, коли ми з Гербертом уперше потрапили в цей ліс. Ми тоді навіть назвали цю частину лісу його ім'ям.

— Якамара! — згадав Герберт.

Це справді був красунь птах якамара або жакамара з твердим жорстким пір'ям, металічного забарвлення. Кілька дробинок звалили його на землю. Топ зараз же приніс до піроги якамару. А за другим пострілом приніс ще з півдюжини невеликих, з голуба завбільшки, пташок. Це були

папуги - лорі — красиві зелені птахи з кількома яскравочервоними пір'їнами на кінчиках крил і білими, наче померезаними фестонами на шийці. Цей вдалий постріл належав Гербертові. І він мав право й змогу пишатися, бо як дичина ці пташки були далеко смачніші від якамари, хоч Пенкроф категорично обстоював протилежне, бо якамару вбив він, а тому його дичина мала бути найсмачнішою.

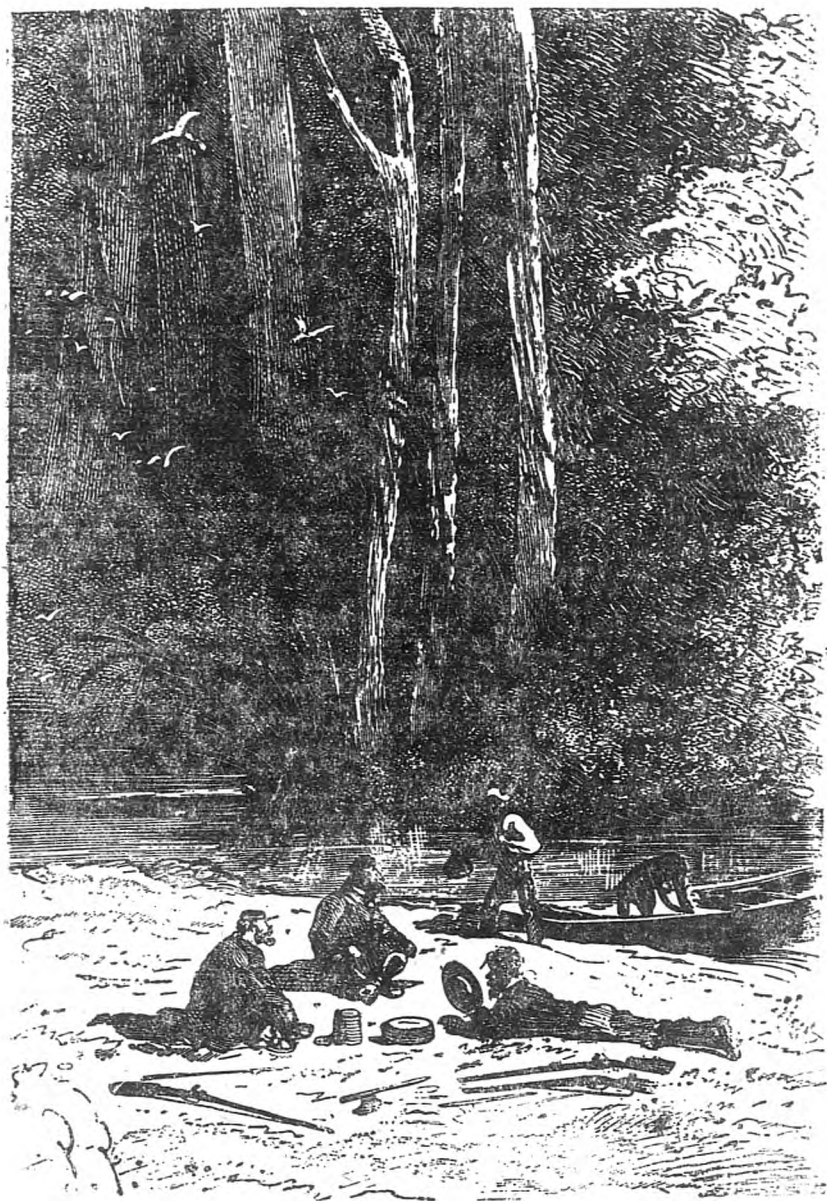
Була вже десята година ранку, коли пірога підійшла до другого коліна річки Подяки, миль за п'ять від гирла. Тут пристали до берега й розташувалися снідати під розкішними деревами - велетнями. Снідали й спочивали не менш як півгодини.

Річка в цьому місці мала ще футів шістдесят-сімдесят ширини і футів п'ять - шість глибини. Інженер побачив кілька приток, але всі вони були невеличкими струмками, в які пірога навіть увійти не могла.

Ліс обступав навколо, скільки сягало око. Ніде — ні під високим склепінням дерев, ні на березі річки, ніде не помітно було хоч би найменших слідів присутності людини. Не видно було, щоб сокира дроворуба колинебудь торкалася струнких стовбурів дерев, або хоч раз рубнула міцні ліани, які попереplitали непролазними зеленими завісами ці дерева; не видно було, щоб колинебудь хтось поламав густі чагарники або потолочив високу траву. Дослідники ніде не могли помітити жодного людського сліду. Коли потерпілі гадали аварію й потрапили на острів, то, мабуть, вони далі берега нікуди ще не йшли. І безперечно це не тут, у нетрях цього густого незайманого лісу їх треба було шукати.

Інженер підганяв тому своїх супутників, щоб швидше дістатися до західного берега острова Лінкольна, який був від них, на думку інженера, щонайменше за п'ять миль.

Колоністи знов посідали в пірогу й попливли далі, хоч річка Подяки тепер, здавалося, текла не в напрямі до західного берега острова, а повертала скоріш до гори Франкліна. Отже вирішили, що плвтимуть пірогою доти, доки дозволить глибина й ширина річки. Це збереже їм сили й час, бо йдучи пішки непрохідним лісом, довелося б прорубувати собі кожен крок.

Приставши до берега, вирішили спочити

Але невдовзі колоїсти мусли вдатися до весел, бо приплив або закінчився, або на такій віддалі від гирла був вже зовсім непомітний. Наб з Гербертом сіли до весел, а Пенкроф узявся за своє весло-стерно.

Здавалося, ніби на заході ліс почав рідшати. Дерева стали рости не так густо, навіть попадалися купками, як це буває на узліссі. Але, що навколо таких дерев було більше світла й повітря, то кожне дерево розросталося ще буйніше, ще пишніше.

Які розкішні екземпляри флори цієї широти! Добрий ботанік, тільки б кинув оком на них, враз, не вагаючись, сказав би, під якою широтою лежить острів Лінкольна.

— Евкалипти! — скрикнув Герберт.

Так, це були справді ці чудові велетні, останні представники субтропічної зони, близькі родичі евкалиптів Австралії та Нової Зеландії, які лежать майже на одній паралелі з островом Лінкольна. Деякі з цих велетнів сягали понад двісті футів. Стовбур кожного мав при основі не менш як двадцять футів обводу, а кора їх, вкрита запашною смолою, була завтовшки з долоню. Ніщо не може зрівнятися з красою цих дивовижних дерев, листя яких, повернуте ребром до сонця і перпендикулярно до землі, ніколи не дає тіні. Сонце вільно проходить крізь листя до самої землі.

Навколо підніжжя цих евкалиптів, серед густої зелені, соковитої трави пурхали зграями маленькі різнобарвні пташки, вилискуючи алмазами в сонячному промінні.

— Ото так дерева! — скрикнув Наб. — Але чи придатні вони на щонебудь?

— Атож! — відповів Пенкроф. — Коли б не так! Опі велетні дерева, як і велетні люди, придатні тільки на те, щоб їх за гроші показували по ярмарках.

— помиляєтесь, Пенкроф, — зауважив Гедеон Спілет. — Останнім часом їх щораз більше починають використовувати в столярній справі.

— А я ще додаю, — озвався Герберт, — що ці евкалипти належать до родини міртових, яка має багато дуже корисних порід: гвоздичне дерево, що дає чудову гвоздичку; гранатове дерево, що дає смачні гранати; „*eugenia cauliflora*“,

з плодів якого роблять досить добре вино; міртове дерево „ugni“, з якого теж виготовляють смачний алкогольний напиток; міртове дерево „caryophyllus“, кору якого вживають замість кориці; звичайний мірт, ягоди якого можуть бути вживані замість перцю; „eugenia pimenta“, з якого здобувають ямайський перець; „eucalyptus robusta“, з якого виготовляють щось подібне до манних крупів; евкалипт Гвінейський, сік якого після ферментації дає напиток, схожий на пиво; нарешті всі ці дерева, що їх звать „дерева життя“ або „залізні дерева“, цієї ж родини міртових, яка має сорок шість родів і тисячу триста видів.

Ніхто не перебивав хлопчика, поки він не закінчив своєї лекції з ботаніки.

Сайрус Сміт слухав його, усміхаючись, а Пенкроф — з невимовним почуттям гордості.

— Добре, Герберт, — сказав Пенкроф, — тільки я маю сміливість думати, що всі корисні породи, тількищо названі тобою, не такі велетні, як ці.

— Правда твоя, Пенкроф, — відповів хлопчик.

— От і вийшло на моє, що велетні не здатні ні до чого! — ущипливо зауважив моряк.

— І знову ви помиляєтесь, Пенкроф, — озвався інженер, — саме оці велетні, під якими ми сидимо, дуже корисні.

— Чим же саме?

— Тим, що оздоровлюють ту місцевість, де ростуть. Чи знаєте ви, як їх звать у Новій Зеландії та Австралії?

— Ні, містер Сміт.

— Їх звать „малярійні дерева“.

— Бо від них буває малярія?

— Якраз навпаки, бо вони її нищать.

— Добре, я це собі занотую, — сказав репортер.

— Запишіть, любий Спілет, бо вже доведено, що присутності евкалиптів досить, щоб нейтралізувати болотні міазми, тобто збудників малярії. Ці природні ліки були вже не раз випробувані на півдні Європи й на півночі Африки, де особливо лютувала малярія і де згодом було констатовано, що в районах, засаджених евкалиптами, помалу зникала, а потім і зовсім вивелася малярія. Тепер вже ні

в кого немає сумнівів щодо особливого нишівного впливу евкаліптів на болотну пропасницю або малярію. Наше щастя, що якраз на острові Лінкольна росте стільки евкаліптів.

— О, який острів! Який чудесний острів! — скрикнув Пенкроф. — Я вам скажу, що на ньому все, все є... коли б тільки...

— Знайдемо, знайдемо, — відповів інженер. — Але час вже нам рушати. Їдьмо далі човном доти, доки зможе нас везти наша пірога.

Дослідники попливли далі і миль зо дві їхали, оточені звідусіль евкаліптами, що вихоплювалися в небо понад усіма іншими деревами лісу. Скільки сягало око, росли ці красуні велетні обабіч річки Подяки, що ледве помітно текла між високими зеленими берегами.

Подекуди русло її перегороджували густі водорості, а часом і уламки скель, від чого пливати ставало дедалі важче. Веслувати вже майже було не можна і Пенкроф тільки підпихав свій човен одним стерновим веслом.

Що далі, то все більше відчувалося, як дно наче підіймається і як вже ось-ось пірога почне черкатися об нього.

Сонце все нижче схилялося на захід і дедалі довші ставали тіні від дерев. Сайрус Сміт, бачачи, що все одно сьогодні не зможуть дістатися до західного берега острова, вирішив отаборитись на ночівлю в тому саме місці, де їхня навігація вимушена буде припинитись через мілководдя річки. На його думку, лишалося ще п'ять або шість миль до західного берега; це була занадто велика відстань, щоб рискнути пройти її вночі серед непролазної гущавини невідомого лісу.

Отже пірога, підштовхувана Пенкрофом, помалу посувалася вперед крізь ліс, що ставав усе густіший і населеніший. Гострі очі Пенкрофа розгляділи зграї мавп під деревами. Деякі з них — дві або три — навіть наблизилися до піроги і угнулися очима в колоністів, не виявляючи ніякого страху. Мабуть, бачачи людей уперше в своєму житті, вони ще не навчилися боятися їх. Пострілом з рушниць було б зовсім легко вбити кількох, але Сайрус, на превелике невдоволення Пенкрофа, категорично заборонив стріляти; поперше, тому, що це було б злочинним вини-

щейням, а подруге, це було б небезпечно роздратувати пострілом цих сильних, спритних і лютих тварин. Краще було їх не чіпати.

О четвертій годині пливати річкою Подяки стало майже зовсім неможливо через водорості й каміння, якими аж захрясла вся річка. Береги ставали щораз вищі і русло річки дедалі більше врзалось у відроги гори Франкліна. Її витoki мали бути десь поблизу, бо живилася річка водами, що стікали з південних схилів гори Франкліна.

— Не більш, як через п'ятнадцять хвилин, — сказав моряк, — ми змушені будемо спинитись, містер Сайрус.

— Ну й що ж, спинимось і розташуємося на ночівлю, — відповів інженер.

— А на якій віддалі ми зараз від Гранітного палацу? — спитав Герберт.

— Миль за сім приблизно, — відповів інженер, — не навпростець, а беручи на увагу і всі збочення та відхилення річки, що відносили нас до північного заходу.

— Продовжуватимем іти й далі? — спитав репортер.

— Так, далі, наскільки це буде можливо, а потім, завтра ранком, покинувши пірогу, вирушимо лішки і години за дві будемо вже на західному березі острова. Виходить, матимемо майже цілий день, щоб розглянути й дослідити все це узбережжя.

— Вперед! — гукнув на відповідь Пенкроф і штовхнув свою пірогу.

Але через кілька хвилин пірога черкнулася об дно річки і стала. Ширина річки в цьому місці була вже не більше від двадцяти футів. Запона із зелені дерев та чагарників нависала над річкою так, що тут вже було поночі. Здалеку долинав шум води, яка наче рине з гори. Очевидно на сотню кроків спереду були пороги, що утворювали водопад.

Справді за останнім закрутом річки крізь густі дерева блиснув каскадом невеликий водопад. Їхати далі було ніяк. Навігація припинялась. Пірогу прив'язали до стовбура найближчого дерева і всі зійшли на берег.

Було вже близько п'ятої години вечора. Останнє проміння сонця, прослизнувши крізь гущавину листя, освітило

на мить маленький водопад і обсіпало водяний його пил блескітками самоцвітів. Дивлячися звідси, видно було, як річка збігала з гори вже невеличким швидким і прозорим струмочком.

Отаборилися в цьому красивому куточку. Через кілька хвилин веселе вогнище спалахнуло між деревами. Не встигли колоністи отямитися, як проковтнули вечерю, такі всі були голодні, і вже були збиралися лягти спати, коли почули якісь непевні звуки, що не віщували нічого доброго. Мабуть це були хижаки. Довелося розкласти велике вогнище і по черезно вартувати вночі.

Проте, ніч минула спокійно, ніякі хижаки не потурбували табору колоністів, і ранком 31 жовтня рівно о п'ятій годині всі вже були на ногах, готові продовжувати свої дослідження.

Розділ четвертий

Далі на захід. — Зграї четвероруких. — Новий струмок. — Чому непомітна течія струмка. — Ліс замість берега. — М'яса Плазуна (Рептилії). — Герберт заздрить Гедеонові Спілету. — Вибухи бамбука.

Поснідавши на швидку руч, вирушили в путь. Невідомо скільки часу колоністам треба ще буде йти. На думку Сайруса Сміта, від місця їхньої ночівлі до західного берега острова було не більше двох годин ходу. Але точно визначити він не міг, бо це залежатиме від усяких можливих і непередбачених перешкод.

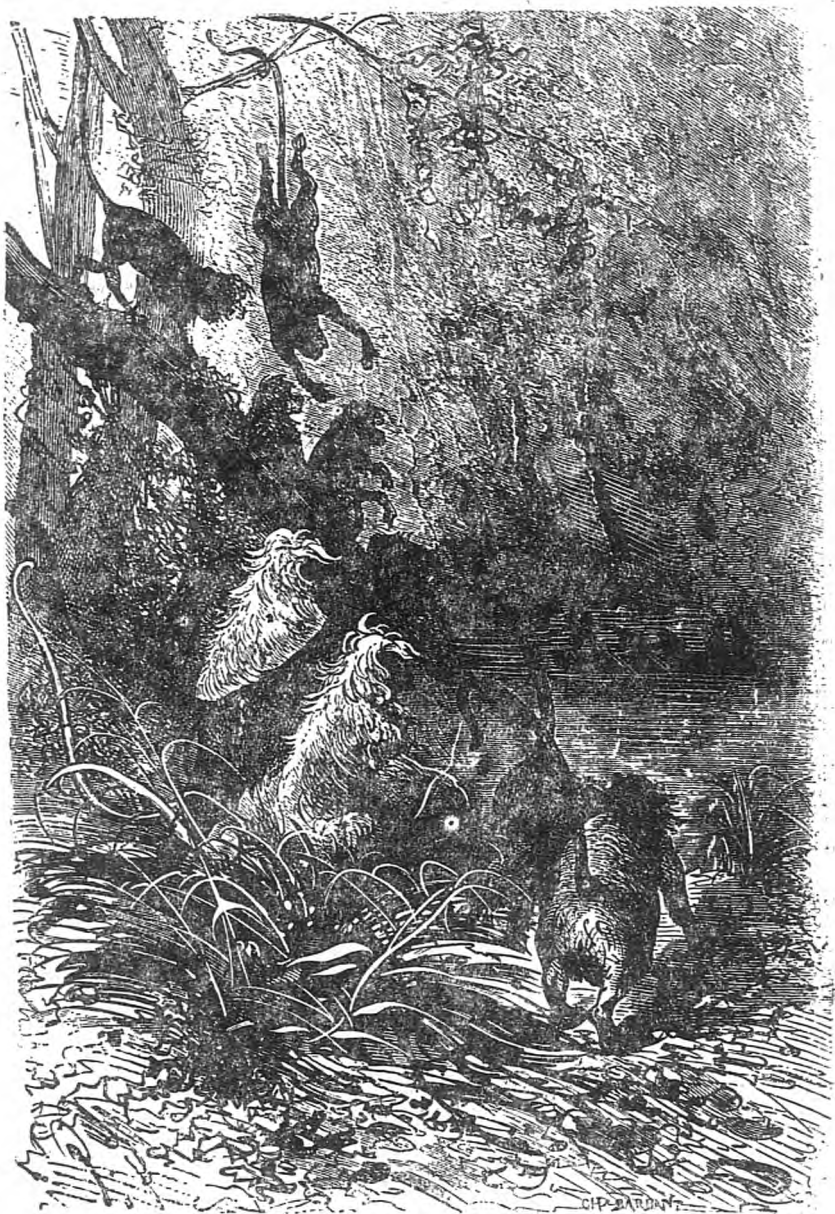
Ця частина лісів Далекого Заходу здавалася такою густою та ще й переплетеною наскрізь товстими ліанами, що йти просто не було ніякої змоги. Значить, доведеться прорубувати собі дорогу. А це справа не легка і невідомо, скільки це забере часу. Огже треба було йти з сокирою в одній руці і рушницею — в другій, бо не дурно ж уночі чули колоністи голоси хижаків.

Точне місце їх ночівлі можна було визначити, орієнтуючись на гору Франкліна. І раз цей вулкан стримів у небо на півночі, приблизно на відстані трьох кілометрів, то й треба було брати від нього на південний захід по прямій лінії, щоб потрапити на західне узбережжя.

Перед тим, як піти, колоністи старанно перевірили, чи добре прив'язана пірога. Пенкроф і Наб навантажилися дводенним запасом харчів для всієї колонії. Про полювання інженер заборонив і думати.

Перші удари сокири впали на зарості мастикових кущів трохи вище від маленького водопаду. З компасом у руці Сайрус Сміт показував дорогу.

Ліс складався з дерев уже раніше бачених колоністами порід біля озера Гранта й на плоскогір'ї Далекого краєвиду.

Мавпи не спускали очей з колоністів

Це були деодари, ялини дуглас, казуарини, евкаліпти й інші, тільки не такі велетні, як раніше. Колоністи посувалися вперед дуже помалу, прокладаючи собі дорогу, яка мала, на думку інженера, привести їх до Червоного струмка.

Ґрунт навколо був цілком сухий, але буйна рослинність і особлива соковитість зеленої високої трави наводила на думку, що тут багато підґрунтових вод або десь поблизу тече річка, а ні, так струмок.

Але Сайрус Сміт ніяк не міг пригадати, щоб у цій місцевості він з вершини кратера бачив щось подібне до річки або струмка, крім річки Подяки й Червоного струмка.

Протягом перших годин подорожування колоністи бачили цілі банди чотирируких, які, здавалося, надзвичайно цікавилися людьми, цими на вигляд зовсім новими для них істотами.

Гедеон Спілет, жартуючи, питав своїх товаришів, чи не вважають мавпи колоністів за своїх родичів-перевертнів. Та таки, ніде правди діти, колоністи мали досить жалюгідний вигляд, плутаючись у чагарниках, обминаючи повалені стовбури дерев, пролазячи крізь зарості ліан, тоді як поруч дужі й спритні мавпи, не знаючи ніяких перешкод, перелітали з гілки на гілку, з дерева на дерево. Мавп було безліч, але, на щастя, вони не виявляли щодо колоністів ніяких ворожих намірів.

У дорозі трапилося кілька диких кабанів, агуті, кенгуру та іншої дичини, на яку Пенкроф охоче витратив би кілька пострілів.

— Але, — казав він стиха, — полювати покищо заборонено. Вибрикуйте, друзі мої, бігайте, літайте на здоров'я. Ми вам скажемо пару слів, коли повертатимемось.

О пів на десяту ранку колоністам несподівано перетнула шлях невідома річка. Футів на тридцять-сорок завширшки, бурхлива й порожиста, вона бігла з таким клекотом і сердитим гуркотом, що зразу відпадала думка про можливість навігації по ній.

— Ось тобі й маеш! — сказав Наб. — Тепер ми відрізані.

— Та це ж струмок, — заспокоїв Герберт, — ми ж можемо його перепливти.

— Навіщо? — спитав Сайрус Сміт. — Ясно, що струмок цей тече до моря. Ідімо його лівим берегом і я не буду дуже здивований, коли він нас дуже швидко виведе на морське узбережжя. Ходімо!

— Хвилиночку, — сказав репортер. — А як ми назвемо цей струмок? Не лишаймо нашої географічної номенклатури неповною.

— Правильно! — ствердив Пенкроф.

— Придумай, моя дитино, назву, — звернувся інженер до Герберта.

— Чи не краще було б раніш оглянути цей струмок увесь аж до гирла? — спитав Герберт.

— Хай буде по-твому, — відповів інженер. — Не гаймо ж часу. Ходімо.

— Ще хвилину, — попросив Пенкроф.

— В чому річ? — спитав репортер.

— Якщо полювання заборонено, то рибальство ж ні, я гадаю, — сказав моряк.

— Ніколи нам витратити на це час, — відповів інженер.

— О! Тільки п'ять хвилин. Я вас прошу, тільки п'ять хвилин! Побачите тоді, який ми матимем сніданок.

І Пенкроф, лігши на березі, занурив руки у воду. Через хвилинку він витяг повні жмені великих раків. На дні прозорого струмка вони аж кишіли між камінням.

— От здорово! — крикнув Наб і приєднався до Пенкрофа.

— Кажу ж вам, що на цьому острові є все, що хочеш... крім тютюну, — закінчив, зітхнувши, Пенкроф.

Досить було й п'яти хвилин, щоб наловити силу цих чудових раків. Склавши їх у кошик, колоністи, не гаючись, рушили далі.

Іти берегом цього нового струмка було легше й швидше. Але й тут вони ніде не помітили ніяких слідів присутності людини. Де-не-де траплялися їм сліди великих тварин, що очевидно приходили сюди на водопій, оце й усе. Знов таки не тут, не в цій частині лісів Далекого Заходу, маленький пекарі здобув дробину, яка коштувала Пенкрофові зуба.

Спостерігаючи швидко течію струмка, Сайрус Сміт

прийшов до висновку, що він і його товариші мабуть помилялися і що вони набагато далі від західного берега моря, ніж думали. Справді, був якраз час припливу, і коли б гирло струмка було всього за кілька миль від моря, то безперечно приплив перешкодив би швидкій течії струмка. Алеж струмок, як і раніше, біг вируючи вперед. Дуже здивований, інженер одно перевіряв напрям, дивлячись на свій компас, бо йому здавалося, що якимсь непоміченим закрутом струмок завернув їх назад углиб лісів Далекého Заходу.

Тимчасом струмок усе ширшав і течія його ставала дедалі спокійнішою. Ліс же обабіч струмка ставав щораз густіший і не можна було навіть прозирнути крізь його гушавину. Тільки було дуже дивно, що ліс здавався зовсім позбавлений усякого життя. Навіть Топ ні разу не загавкав, Топ, такий розумний і чутливий до всього.

О пів на одинадцяту, на превелике здивовання Сайруса Сміта, Герберт, що вибіг трохи наперед, зненацька крикнув:

— Море!

Через хвилину ліс якось раптово урвався. Колоністи опинилися на узліссі і перед їхніми очима синявою заграло море західного берега острова.

Але, який контраст між цим узбережжям і тим, куди їх уперше викинула аварія! Ні гранітної стіни, ні прибережних рифів, ні навіть піщаного пляжа. Тільки ліс, ліс аж до самої води, останні дерева якого, підмиті морськими хвилями, похиляли свої віти над водою.

Це не був звичайний вигляд морського узбережжя з широким піщаним пляжем або нагромадженнями скель. Це було чарівне узлісся, яке раптово уривалося над самою водою на висоті найвищої лінії припливу. Родючий ґрунт, хоч і на гранітній основі, давав змогу найбільшим деревам розростатися так само розкішно, як і в самому центрі острова.

Колоністи вийшли якраз до малесенької бухточки, що не вмістила б і двох-трьох рибальських човнів, яка правила за гирло для цього нового струмка. Тільки цей струмок не вливався в море, як усі річки, похилим річищем, а з тої

висоти, на якій уривалося узлісся, тобто з висоти майже сорока футів, водопадом спадав у море. Цим і пояснювалося те, що ні морський приплив, ні відплив аж ніяк не позначалися на бурхливості течії струмка. Справді, найвищий приплив Тихого океану не міг досягти рівня води струмка і потрібні були мільйони років, щоб струмок здолав промити собі в твердому граніті положисте русло. Отже колоністи, порадившись, вирішили назвати цей струмок „річка Водопаду“.

В напрямі на північ узлісся простяглося не менш, як на дві милі. Далі на північ ліс рідшав і крізь дерева можна було бачити майже рівну лінію красивих горбів, що йшли з півдня на північ. Частина ж узбережжя, між річкою Водопаду й високим мисом Плазуна (Рептилії), являла собою суцільний густий ліс розкішних дерев то височенних і струнких, то похилених над самою водою з підмитим корінням.

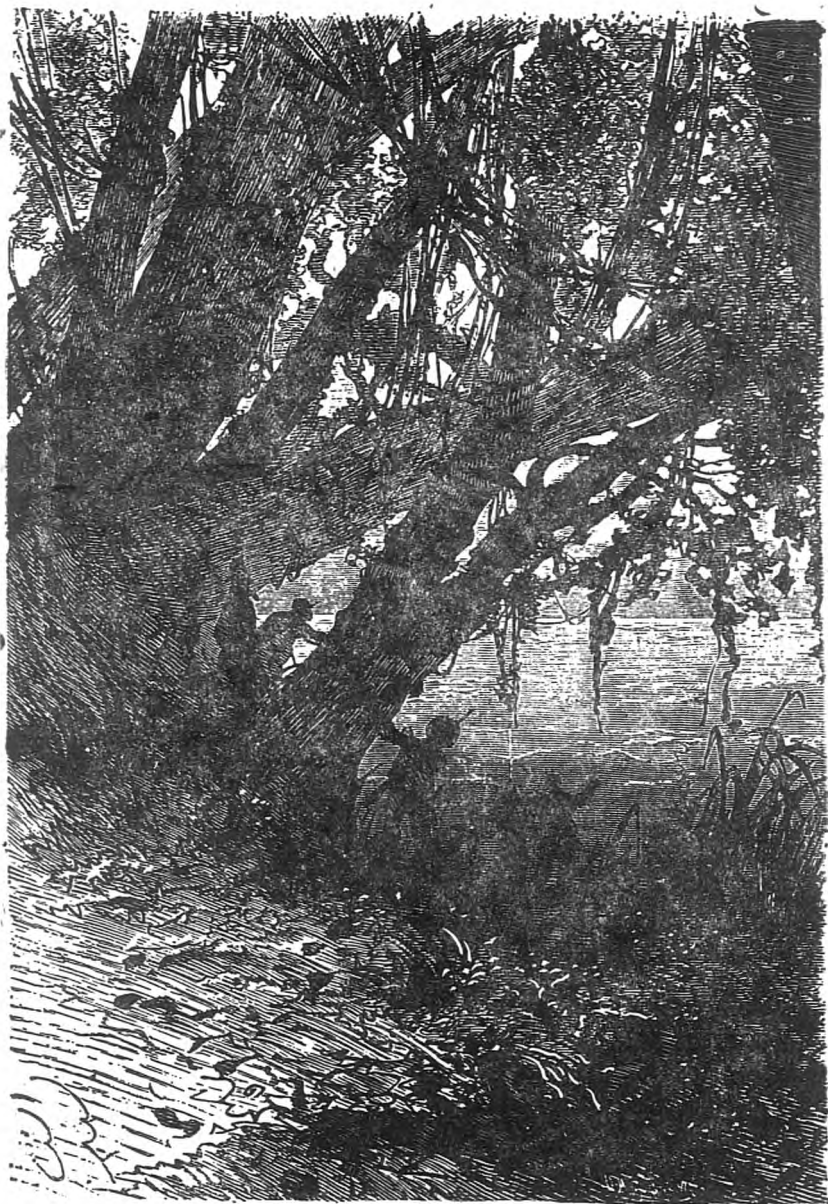
Було ясно, що свої розшуки колоністи мали скерувати саме в цей бік, тобто на півострів Плазуна, бо північна частина узбережжя, гола й сувора, не могла нікому дати притулку.

Була чудова погода, повітря аж світилося—прозоре й чисте, з високого горба, де Наб і Пенкрсф приготували сніданок, можна було далеко бачити навкруги. На всьому узбережжі, скільки могло сягнути око, не видно було нічого: не то що зруйнованого корабля, а навіть найменших уламків його. Горизонт над морем був бездоганно чистий—ні паруса, ні човна! Синє безмежне море.

Але, щоб остаточно переконатись і заспокоїтись, інженер вирішив докладно оглянути весь берег аж до кінцевої точки півострова Плазуна.

Проковтнувши похапцем сніданок, о пів на дванадцятю вирушили далі. Вирішили йти не берегом, а лісом.

Між гирлом річки Водопаду й високим мисом Плазуна було не менш дванадцяти миль. Коли б йти піском по березі моря, то колоністи, не поспішаючи, пройшли б цю віддаль години за чотири. Але, ідучи лісом, їм доводилося обминати непрохідні місця, прорубувати в заростях собі дорогу, рубати ліани. Все це без кінця їх спиняло і їм потрібно було принаймні подвоїти час на дорогу.

Берег уривався високо над морем

І знов ніщо не нагадувало якоїсь катастрофи на узбережжі. Правда, як слушно зауважив Геден Спілет, море підчас припливів могло змити всякі рештки потерпілого аварію корабля, отже й не можна робити таких висновків, ніби катастрофи ніякої не було, раз на узбережжі цієї частини острова нічого нема.

Міркування репортера були правильні, бо дробинка в тілі пекарі беззаперечно доводила, що не далі, як три місяці тому, на острові Лінкольна був зроблений постріл з рушниці.

Була вже п'ята година, а кінець півострова Плазуна все ще був не ближче, як за дві милі від колоністів. Було ясно, що коли б до смерку і встигли туди дійти, то повернутися назад, до місця вчорашньої ночівлі, біля витоків річки Подяки, все одно не встигнуть. Значить, доведеться ночувати на самому півострові Плазуна. Харчів, на щастя, вистачало, а то в цій частині берегового лісу, не видно було зовсім дичини - звіра. Правда, зате птахів було безліч: і якари, і кюруку, і трагопани, і тетеруки, і папуги всіх порід та мастей, і голуби, і сотні інших. Не було жодного дерева, щоб не виднілося на ньому гнізда; жодного гнізда, щоб не чулося в ньому лопотіння крил.

Перед сьомою годиною вечора колоністи, падаючи від утоми, дісталися нарешті до високого миса Плазуна, що вривався у море дивовижним вигином. Тут кінчався прибережний ліс і починався звичайний морський берег з рифами, скелями, пляжем. Може саме тут розбився безталанний корабель? Але заходила ніч і доводилось відкласти розшуки на завтра.

Пенкроф з Гербертом пішли зараз же розшукувати місцину, придатну для ночівлі.

Поміж останніми деревами лісів Далекого Заходу, що кінчалися в цьому місці, Герберт натрапив на невеликі зарості бамбуку.

— От добре! — скрикнув хлопчик. — Це таки цінна знахідка!

— Цінна? — спитав недовіжливо Пенкроф.

— Безумовно, — відповів Герберт. — Я вже не кажу про те, що з бамбука, розрізаного на тонкі стьожки, пле-

туть чудові кошики; що з нього ж, розмеленого й змоченого водою, виробляють найвищі сорти паперу—китайський папір; що із стовбурів бамбука, залежно від їх діаметра, виробляють мундштуки для люльок, ціпочки або посошки, водопровідні труби; що великі стовбури бамбука дають прекрасний будівельний матеріал—легкий і міцний, якого до того ж ніколи не пошкоджують ніякі комахи. Я вже не згадуватиму про те, що з коліна товстого бамбука, відрізаного з обох боків вузла, роблять красиві й зручні вази, дуже поширені в Китаї. Ні! Все це тебе не задовольнить. Але...

— Але?..

— Але я тобі скажу, коли ти не знаєш, що в Індії їдять бамбук, приготовлений так, як спаржу.

— Спаржа в тридцять футів!— скрикнув моряк.— І вона смачна?

— Не од'їстись!— відповів Герберт.— Тільки це, звичайно, не стовбури в тридцять футів заввишки, що їх їдять, це молоденькі пагони бамбука.

— Прекрасно, мій хлопчику, прекрасно!— сказав Пенкроф.

— Ще додаю, що серцевина молодих пагонів бамбука, вимочена в оцті, служить доброю приправою.

— Що далі, то все краще, мій хлопчику!

— І нарешті бамбук у своїх вузлах або колінах має солодкуватий сік, з якого можна приготувати дуже смачний напиток.

— І це все?— спитав моряк.

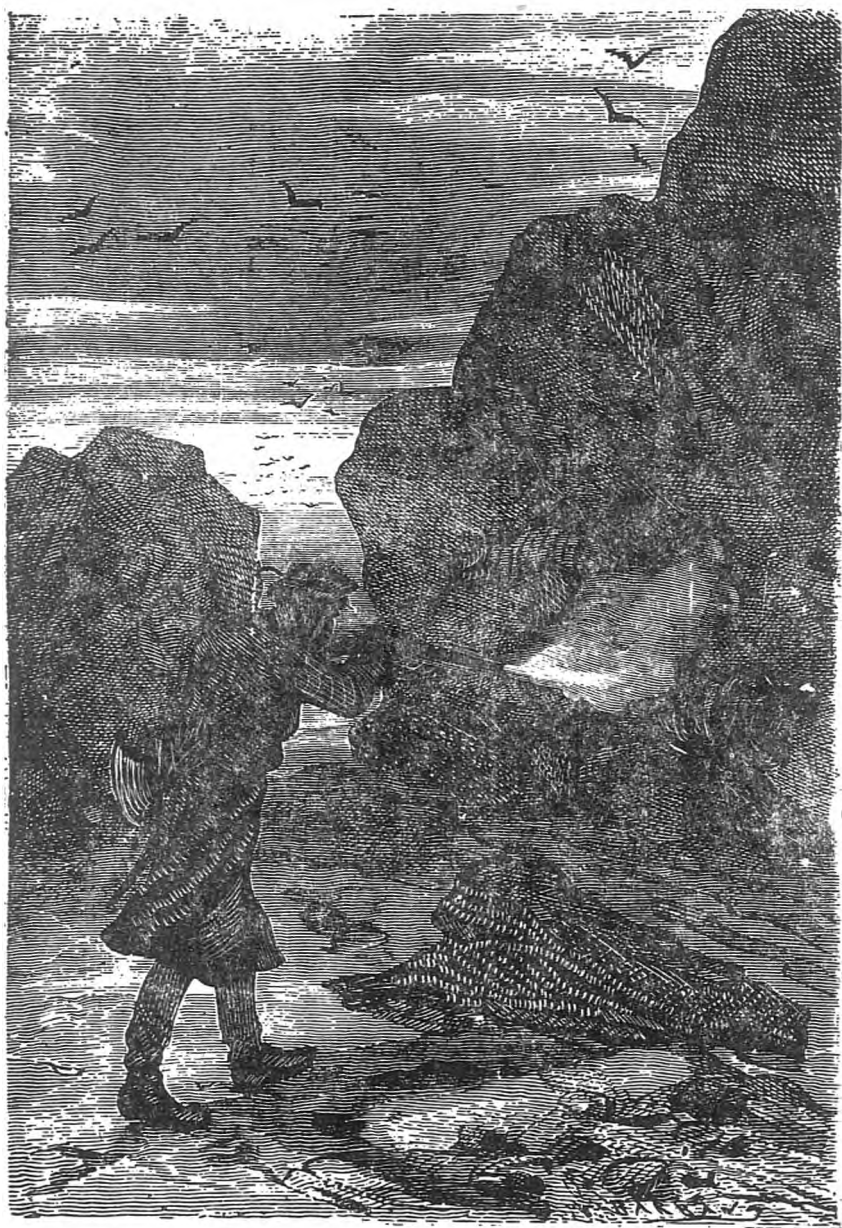
— Усе.

— А чи не можна часом його курити?

— На жаль, ні, мій бідний Пенкроф!

Герберт з Пенкрофом не довго шукали зручного місця для ночівлі. Прибережні скелі, добре потрошені навалюю морських хвиль під впливом південно-західних вітрів, утворили чимало печер та заглибин, які могли дати колоністам досить затишний притулок на ніч. Але в ту хвилину, коли вони збиралися зайти в одну з таких печер, звідти розляглося голосне ричання:

— Назад!— крикнув Гербертові Пенкроф.— У нас руш-

Куля влучила ягуарові між очі

ниці заряджені тільки дробом. А тварині, що так голосно ричить, це пошкодить не більше, ніж заряд солі!

І Пенкроф потяг за рукав Герберта під захист скелі саме в той момент, коли в отворі печери з'явився великий хижак.

Це був чудовий ягуар, на зріст ні трохи не менший від своїх азіатських родичів, — тобто футів з п'ять завдовжки від голови до початку хвоста. Його руде хутро було посмуговане рівними рядами чорних плям і з бруднобілим черевом. Герберт упізнав ягуара, цього лютого хижака — суперника тигра.

Ягуар з настобурченою шерстю, з налитими кров'ю очима зробив крок уперед, оглядаючись навколо себе з такою люттю, ніби він бачив людей не вперше.

В цей момент зза рогу найближчої скелі показався репортер. Герберт, думаючи, що Гедеон Спілет не бачить ягуара, хотів кинутися йому назустріч. Але репортер помахом руки зупинив Герберта і продовжував спокійно йти вперед. Аджеж це був не перший тигр у його житті. Підійшовши кроків на десять до хижака, Гедеон Спілет спокійно приклав свій карабін до плеча і жоден мускул на його обличчі не затремтів.

Ягуар, ввесь підібравшись, раптом стрибнув на мисливця, але в той же момент вибухнув постріл і ягуар, діставши кулю між очі, упав неживий.

Герберт з Пенкрофом кинулися до ягуара. Наб і Сайрус Сміт, почувши постріл, і собі прибігли. Всі дивилися на вбитого хижака, розпістертого на землі, розкішна шкіра якого потім прикрашатиме великий зал Гранітного палацу.

— Ой, містер Спілет, як я любувався вами і як я заздрю вам! — скрикнув Герберт у природному захваті.

— Ну, мій хлопчику! Та ти зробив би не гірше.

— Я! Отак холоднокровно...

— Уяви тільки собі, Герберт, що перед тобою не ягуар, а заєць, і ти його вб'єш так само спокійно, як і зайця.

— От бачиш, Герберт, — обізвався Пенкроф, — яка не дуже хитра штука!

— А тепер, друзі мої, — сказав Гедеон Спілет, — раз ягуар

відступив нам свій притулок, я не бачу підстав не скористатися з нього на цю ніч.

— А леж інші можуть прийти, — зауважив Пенкроф.

— Якщо ми розкладемо вогнище перед входом у печеру, то ягуари не насміяться й наблизитись, не то що переступити поріг її.

— Прощу, в такому разі, до ягуарової хати! — проголосив моряк, входячи в печеру і тягнуци за собою труп ягуара.

Поки Наб здирав шкіру з убитого ягуара, решта колоністів натягали з лісу цілу гору сухого ломачця.

Сайрус Сміт, побачивши кущі бамбуку, нарізав його чимало і домішав до сухих дров наготовленого біля входу вогнища.

Влаштувавшись у печері, ввесь діл якої був усіяний кістками, колоністи насамперед зарядили рушниці на випадок несподіваного наскоку хижаків, а тоді, повечерявши, запалили біля входу великий огонь.

Не встигли вони полягати спати, коли раптом повітря розітнули вибухи неначе з гармати. Це з таким гуркотом лопався покладений в вогнище Сайрусом бамбук. Така канонада могла не тільки налякати, а й далеко відігнати всяких хижаків. Можна було спати спокійно.

Щоправда, вигадав цей спосіб не інженер. З давніх давен він був відомий у Центральній Азії і ним в старовину користувалися, щоб відганяти від своїх осель небезпечних хижаків; так принаймні свідчить у своїх творах відомий мандрівник Марко Поло.

Розділ п'ятий

Пропозиція повернутися назад південним берегом. — Обриси узбережжя. — Розшуки слідів гаданої катастрофи. — Рештки аварії в повітрі. — Відкриття маленького природного порту. — Опівночі на берегах річки Подяки. — Пірога, що пливе назустріч.

Сайрус Сміт і товариші, наче немовлята, спокійно проспали ніч у печері, „люб'язно“ відступлений ягуаром у розпорядження колоністів.

Ще сонце гаразд не зійшло, як усі були вже на березі, на найвищому шпилі миса Плазуна, звідки вони одним поглядом могли охопити дві третини горизонту. Інженер знову переконався, що не тільки звичайними очима, а й у бінокль ніде на горизонті не видно ні паруса ні снасті розбитого корабля.

Таксамо нічого не побачили й на березі, принаймні в південній частині миса завдовжки в три милі, що ясно була видна, бо далі мис, ідучи півколом, закривав собою горизонт. Не видно було за високими скелями й миса Кігтя.

Отже лишалося дослідити тільки найпівденнішу частину острова.

Чи не краще зробити б це зараз, негайно, присвятивши цьому дослідженню увесь день, 2 листопада?

Це не входило в первісний план експедиції. Справді, раз пірогу залишили біля витоків річки Подяки, то було ухвалено, що, обдивившись західний берег, повернуться на те саме місце, візьмуть пірогу і знову річкою ж вернуться до Гранітного палацу.

Сайрус Сміт був певен, що на західному узбережжі острова могло бути викинуте розбите або пошкоджене судно. Але, не знайшовши нічого підозрілого на цьому західному березі, треба було обдивитись останнє, що ли-

шалося недослідженим, — південне узбережжя. І може саме тут знайдуть те, чого марно досі шукали.

Гедеон Спілет запропонував негайно продовжити дослідження південного узбережжя острова, щоб вже остаточно в'яснити питання про гадану аварію. Він спитав, яка відстань між півостровом Плазуна і мисом Кігтя.

— Миль із тридцять, коли врахувати всі берегові вигини, якщо йти берегом.

— Тридцять миль! — здивувався Гедеон Спілет. — Це добрий день треба йти. А втім, я гадаю, ми можемо вернутися додому, простуючи ввесь час південним берегом.

— Але, — додав Герберт, — від миса Кігтя до Гранітного палацу треба ще додати принаймні десять миль.

— Кладімо сорок миль, — відповів репортер, — нехай так! Нема чого роздумувати, треба йти, бо, оглянувши й це невідоме нам узбережжя, ми вже знатимем усе і нам не потрібно буде розпочинати ще одну таку екскурсію.

— Цілком правильно, — сказав Пенкроф. — А наша пірога?

— Пірога ж лишалася один день біля витоків річки Подяки, ну то може лишитися ще два дні. До цього часу ми не могли поскаржитися, що острів повен злодіїв.

— Тимчасом, коли я пригадую собі випадок з черепахою, у мене щось нема великого довір'я...

— Черепаха! Черепаха! — відрізав репортер. — Хіба ви не знаєте, що то морський приплив її перевернув на ноги?

— Хто знає! — прошепотів інженер.

— Але... — почав Наб.

Наб хотів очевидно щось сказати, та затнувся.

— Що ти хочеш сказати, Наб? — звернувся до нього інженер.

— Коли ми підемо берегом аж до миса Кігтя, то, обігнувши його, ми будемо відрізані, нам перетне шлях...

— Річка Подяки? Справді, — підхопив Герберт, — у нас же немає ні містка, ні човна, як же перейдемо через річку?

— Нічого, — відповів Пенкроф, — зрубаємо кілька дерев і, перекинувши їх через річку, якось дістанемось на другий берег.

— Всетаки, — зауважив Гедеон Спілет, — було б не по-

гано, коли б ми змайстрували там міст, зв'язок з лісами
Далекого Заходу був би тоді такий простий і легкий.

— Міст!— вигукнув Пенкроф. — А що, хіба містер Сміт
не інженер? Коли нам потрібен буде міст, то він зробить
міст. Але переправити вас сьогодні ввечері через річку По-
дяки так, щоб ви й краєчка одягу не замочили, беруся я.
На один день у нас ще вистачить харчів, до того ж сьо-
годні може нам краще пощастить з дичиною, ніж учора.
Ходімо!

Пропозиція репортера, так гаряче підтримана моряком,
була одноголосно схвалена. Вирішили покласти край своїм
сумнівам щодо гаданої аварії, оглянути як слід усе південне
узбережжя і через мис Кіготь вернутися до Гранітного
палацу. Не можна тільки було гаятись, бо пройти сорок
кілометрів— справа не легка і нічого було сподіватись
вернутися додому раніше, ніж уночі.

О шостій годині ранку нарешті вирушили в путь. Перед-
бачаючи всякі можливі зустрічі з чотириногими, а може й
з двоногими тваринами, колоністи тримали наготові зар-
яджені рушниці, а Топові, що завжди біг попереду, інже-
нер наказав „шукати“ вздовж узлісся.

Починаючи від крайньої точки миса, що утворює хвіст
півострова Плазуна, берег закруглювався, роблячи півколо
миль у п'ять довжиною. Цю частину дороги швидко й
легко було подолати. До того ж ніде на березі не помітно
було нічого підозрілого, що могло б породити думку про
давню або свіжу корабельну катастрофу: ні уламків ніяких,
ні слідів попелища, ні навіть відбитків людської ноги.

Колоністи підійшли до того місця, де берег, вгинаючись
усередину острова, утворює бухту Вашингтона. Звідси пе-
ред ними на всю свою широчінь прослався південний бе-
рег острова Лінкольна. Спереду, миль за двадцять п'ять,
напівзатягнений вранішнім серпанком туману, маячив мис
Кігтя. Здалеку, може саме через туман, здавалося, що мис
незвичайно високий і ніби повис у повітрі між небом і
морем.

Від того місця, де стояли колоністи, і аж до середини ве-
личезної бухти, берег складався на передньому плані з широ-
кого чудового пляжу—рівного й твердого, обмеженого

красивою торочкою узлісся; далі берегова смуга ставала нерівною, покрученою, з багатьма гострими чорними скелями, які в хаотичному безладді кінчалися нарешті мисом Кігтя.

Такі були обриси цієї частини острова, уперше баченої колоністами. Спинившись на хвилиночку, вони з цікавістю розглянулися навколо.

— Коли судно потерпіло тут аварію, воно неминуче загинуло б, — сказав замислено Пенкроф. — Піщані обмілини, що простяглися далеко в море, підводні рифи аж запінені... Погані місця...

— А всетаки після катастрофи залишилося б від судна хоч щонебудь, — обізвався репортер.

— Може й залишився б якийсь уламок дошки, тільки на рифах, а на піску — ні, — відповів моряк.

— Чому це?

— Бо ці піски страшніші від рифів. Вони засмоктують все, що потрапляє на них. Досить кількох днів, щоб цілий багатотонний корабель без сліду зник у їхній безодні.

— Виходить, Пенкроф, — спитав інженер, — що коли б на цих пісках застряг корабель, так від нього не лишилося б і сліду?

— Майже так, містер Сміт, особливо коли б цьому допомагали час і бурі. Хоч, я гадаю, всетаки вітер заніс би на землю поза межі досягання хвиль легкі частини корабельної снасті.

— Ну, що ж, давайте продовжимо наші розшуки, — сказав Сайрус Сміт.

О першій годині дня колоністи вже пройшли миль із двадцять, дійшовши до самої середини бухти Вашингтона. Тут вирішили поснідати й спочити.

Починаючи звідси, берег ставав покручений, порізаний балками, піщаними обмілинами, перегороджений скелями, які, збігаючи до води, переходили в підводні рифи. В той момент скелі були вкриті водою найвищого припливу, але підчас відпливу вода їх оголювала.

Хвилі океану, набігаючи на висталі спід води верхівки цих підводних скель, утворювали довгу смугу пінявих гребенів. До самого миса Кігтя берегова лінія йшла вузькою смужкою, стисненою між рифами й близьким узліссям.

Іти дедалі ставало важче, бо на кожному кроці шлях перетинали уламки повалених скель. Гранітна стіна помалу вищала і дерева, що росли на її верхівці, видні вже були тільки своїм верховіттям.

Після півгодинного відпочинку колоністи знов рушили в дорогу. Вони не обминули жодної скелі, жодної берегової заглибини. Пенкроф з Набом навіть рискнули пробратись аж у саму середину запінених рифів, бо здалеку їхню увагу притягла якась непевна річ. Виявилось, що то було простісіньке нагромадження, щоправда, дуже дивоглядне, прибережних скель. Нічого ніде, ніяких решток загиблого корабля!

Тимчасом колоністи відкрили місцину на пляжі, багату на істівні молюски. Шкода лише, що використовувати цю місцину вони змогли б, тільки налагодивши переправу через річку Подяки та вдосконаливши свої засоби „транспортування“.

Отже і тут — на південному узбережжі, як і на західному, нічого не трапилося колоністам, схожого на сліди морської катастрофи.

Приблизно о третій годині дня мандрівники наткнулися на малесеньку затишну бухточку. Це був природний порт, зовсім не видний з відкритого моря; до нього вела вузьенька спокійна протока між вируючими биндами рифів.

У центрі цієї бухточки, очевидно після землетрусів, стався пролім між урвистими скелями, утворивши ним досить положисту дорогу на плоскогір'я, яке лежало миль за десять від миса Кігтя і милі за чотири по прямій від плоскогір'я Далекого краєвиду.

Гедеон Спілет запропонував трохи спочити й підживитись шматком дичини. І хоч ще не був час обіду, всі охоче згодилися, бо важкий шлях у кожного викликав збільшений апетит. Вирішили, що, перекусивши рештками харчів, можна було йти без зупинок, а вечерятимуть вже у Гранітному палаці.

Через кілька хвилин колоністи вже сиділи під розкішною купою крислатих морських сосон і жадібно ковтали все, що витягав із свого мішка Наб.

Місцина, де вони сиділи, підвищувалася над рівнем моря

футів на п'ятдесят-шістдесят і з неї добре було видно навіть далеку бухту Союзу. Але ні острівця Порятунку, ні плоскогір'я Далекого краєвиду не можна було роздивитися, бо густа зелена завеса дерев та прибережні скелі зовсім закривали горизонт на півночі.

Нема чого говорити, що колоністи і просто очима і в бінокль, не проминаючи найменшої деталі, оглянули обрій та узбережжя. Але ніякого судна не побачили на горизонті, так само, як жодного уламка від нього на березі.

— Ну, — сказав Гедеон Спілет, — мабуть таки ми нічого не знайдемо. Лишається заспокоїтись на тому, що ніхто не прийде відбирати у нас права на володіння островом Лінкольна.

— А дробина? — спитав Герберт. — Сподіваюся, вона ж не вигадка!

— Тисячу чортів, ні! — скрикнув Пенкроф, згадуючи про свій зламаний зуб.

— Так який же тоді висновок? — спитав репортер.

— Такий, — відповів інженер, — що місяців зо три тому якесь судно з власної волі чи ні, а приставало до цих берегів...

— Як! Ви припускаєте, Сайрус, що судно загинуло, не залишивши після себе ніякісінького сліду? — скрикнув репортер.

— Ні, мій любий Спілет, але зважте таке: коли вірно, що якась людська істота була на цьому острові, то так само вірно і те, що тепер її тут більше немає.

— Значить, коли я вас добре зрозумів, містер Сайрус, — сказав Герберт, — судно, на вашу думку, відпливло?..

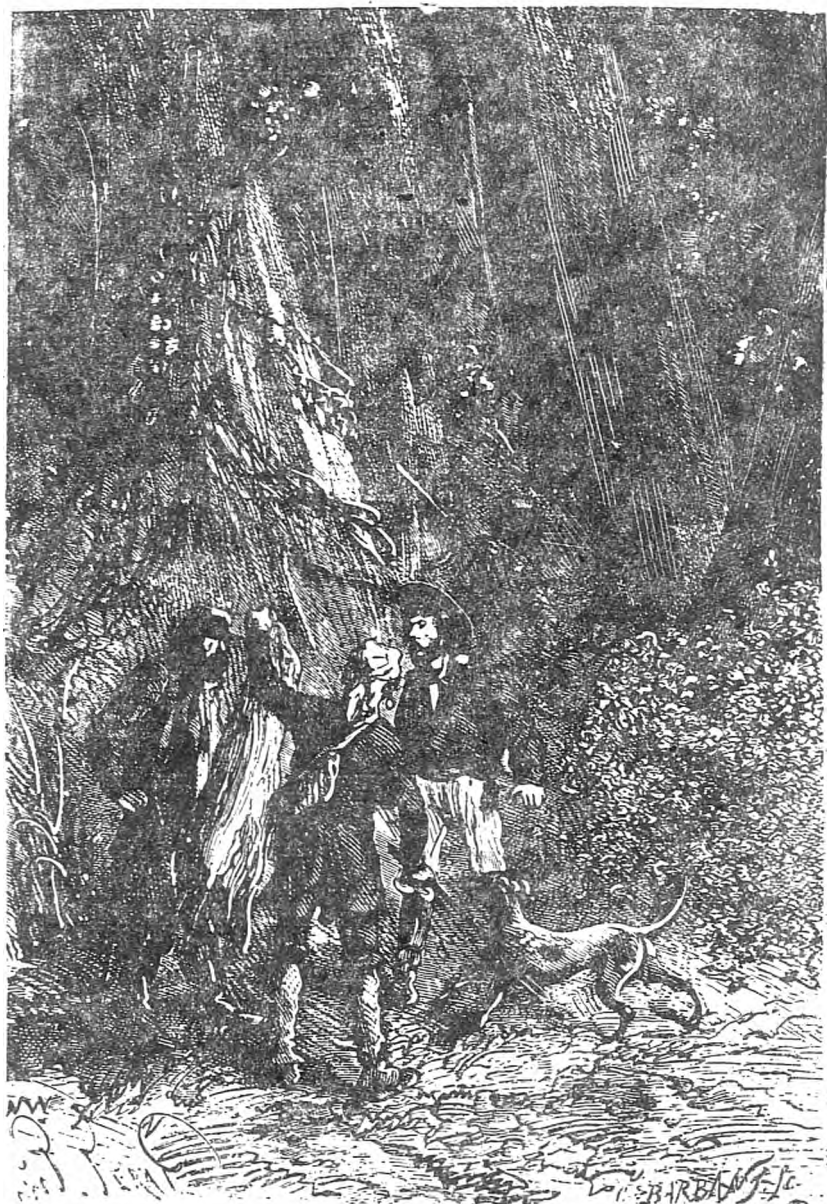
— Безумовно!

— І ми назавжди втратили можливість вернутися на батьківщину? — спитав Наб.

— Боюся, що назавжди.

— Ну, коли цього вже не вернути, то ходімо додому, — озвався Пенкроф, що вже скучив за своїм Гранітним паляцом.

Але не встиг він підвестися з місця, як розляглося люте гавкання Топа і через хвилину він вискочив з лісу, тримаючи в зубах шмат брудної тканини.

Це був шмат міцної тканини

Наб одняв у собаки її знахідку. Це був шмат мідної тканини.

Топ метався то вперед, то назад, ніби цим просячи свого хазяїна йти за ним у ліс.

— Здається, Топ знайшов те, що може з'ясувати мою подію з дробинкою! — вигукнув Пенкроф.

— Потерпілий аварію! — скрикнув Герберт.

— Поранений, може! — зауважив Наб.

— Або мертвий, — сказав репортер.

Всі кинулися по слідах собаки в гушавину великих ялин, якими починався ліс. Про всяк випадок Сайрус Сміт, а за ним і всі, приготували свою зброю.

Ім довелося заглибитись досить далеко в ліс. Але, на їх превелике здивовання, вони ніде не помітили ніяких слідів. Зарості кущів і ліани були на вигляд незаймані. Треба було навіть прокладати собі стежку, прорубуючи прохід сокирою, як це робили в найгустіших непрохідних місцях лісів Далекого Заходу. Важко було припустити, щоб якась людська істота тут колинебудь ходила. А тимчасом Топ не просто нишпорив по кущах, як звичайно, а йшов як собака, що учула щось і упевнено веде по сліду.

Пробігши хвилини сім-вісім, Топ спинився. Колоністи вийшли на невелику галявину, обрамлену велетнями-соснами. Оглянувши її навколо, колоністи ніде нічого не побачили — ні під деревами, ні під кущами.

— Та що ж з Топом? — спитав Сайрус Сміт.

Топ, голосно гавкаючи, скавав біля підніжжя велетенської сосни.

Раптом Пенкроф закричав.

— О! Оце добре! Оце так!

— Що там таке? — спитав Гедеон Спілет.

— Ми шукаємо слідів аварії на морі й на землі...

— Ну?

— Ну, а вони собі любісінько в повітрі!

Моряк показав на величезне полотнище білої тканини, що повисло на верховітті височенної сосни, клапоть якої, знайшовши його на землі, приніс у зубах Топ.

— Алеж це не рештки корабельної катастрофи, — здивувався Гедеон Спілет.

— Прощу пробачити! — глузливо виклонився моряк.

— Що ж це?..

— Це все, що уціліло від нашого повітряного корабля і тепер, зачепившись, повисло на вершку сосни.

Пенкроф не помилявся. Він виголосив своє улюблене „ура“, додавши:

— Ось маємо чудову тканину. Ось із чого наробимо собі білизни на кілька років. Ось із чого нашіємо і сорочок і хусток. Ану, містер Спілет, що скажете ви про такий острів, де сорочки ростуть на деревах?

Це справді був щасливий збіг обставин для колоністів острова Лінкольна. Аеростат після останнього свого зльоту упав на острів, і тепер їм пощастило його знайти. Отже вони могли або зберегти його в теперішньому вигляді, щоб спробувати ще раз ним полетіти геть з острова, або, звільнивши тканину оболонки від лаку, використати ці кілька сот футів чудової міцної тканини. Нема чого й говорити, що радість Пенкрофа з нагоди такої знахідки поділяли одностайно всі колоністи.

Але спершу треба було зняти цю оболонку з дерева, щоб потім сховати її. Це була справа не легка. Наб, Герберт і Пенкроф, видряпавшись на самий вершок дерева, мусли були виявити чудеса вправності й спритності, щоб відчепити величезну порожню оболонку.

Проморочились не менше двох годин, зате не тільки оболонка з клапанами, пружинами й мідною облямівкою, а навіть і вся сітка, тобто великий запас для колоністів мотузів та канатів, кільце і якір, усе було зняте й спущене на землю.

Вся оболонка була в прекрасному стані, за винятком зовнішніх додатків, які були трохи пошарпані.

Ця оболонка — цілий скарб, справді наче з неба звалилася колоністам.

— В усякому разі, містер Сайрус, — сказав моряк, — якщо ми колинебудь зважимося покинути цей острів, то не на аеростаті, певна річ! Ці повітряні кораблі не йдуть туди, куди треба, ми на своїй шії цього вже скуштували. Повірте мені, буде краще, коли ми збудуємо суденце тоннажем у двадцять тонн, і ви дозволите мені відрізати тоді

Переплутані мотузи міцно зачепилися за гілки ...

з цієї оболонки бізань та фок-щоглу. Ну, а з решти ми нашіємо собі сорочок.

— Побачимо, Пенкроф,— відповів Сайрус Сміт,— побачимо!

— Покищо треба її заховати,— сказав Наб.

Справді, не було чого й думати переносити зараз до Гранітного палацу такий тягар— велетенські полотнища тканини, мотузи, канати, якір. Вага їх була така велика, що потрібен був добрий віз для транспортування. А втім і лишати це багатство напризволяще, на милість дощів та ураганів, теж не можна було.

Колоністам вдалося спільними зусиллями дотягти все до берега моря, а тут, розшукавши між скелями щось подібне до грота, куди не досягали ні морські хвилі, ні вітер та дощ, вони сховали свій скарб.

— Нам потрібна була шафа і ми знайшли її,— сказав Пенкроф,— але тому, що вона не замикається на ключ, то доведеться, мабуть, замаскувати вхід до неї. Я не кажу, що це від двоногих злодіїв, але можуть бути такі й на чотирьох лапах.

О шостій годині вечора все було як слід упорядковане і колоністи, назвавши маленьку бухточку на честь знайденої оболонки „портом Кулі“, вирушили в напрямі до миса Кігоць.

Дорогою Пенкроф та інженер розмовляли про те, що саме треба буде зробити найближчими часами. Насамперед потрібен був місток через річку Подяки, щоб полегшити зв'язок з південною частиною острова. Треба ж буде потім, узявши візок, повернутися сюди, щоб забрати оболонку аеростата, бо пірога не витримає такого тягару. Потім треба збудувати палубну шлюпку; Пенкроф її оснастить, як куттер і тоді можна буде пуститись у море й об'їхати довкола острова. Потім ... ну, і так далі.

Тимчасом заходила ніч. Небо було вже зовсім чорне, коли мандрівники дійшли до миса Знахідки, якраз до того місця, де вони знайшли на піску свою дорогоцінну скриню. Але й тут так само, як і раніше, нічого не знайшли колоністи, що б могло нагадати про якусь морську катастрофу. Отже треба було прийти до висловленого Сайрусом Смітом висновку, що корабель просто відплив.

Від миса Знахідки до Гранітного палацу лишалося ще чотири милі. Їх швидко пройшли колоністи; а всетаки повернуло вже з півночі, коли вони, йдучи морським берегом, підійшли до гирла річки Подяки.

Тут ширина русла річки була не менш як вісімдесят футів, і не було чого й думати перепливати її. Але Пенкроф, як відомо, узявся перемогти цю перешкоду:

Виснажені колоністи ледве трималися на ногах від втоми. Ішли цілий день, та й подія з оболонкою аеростата далася знаки їхнім рукам та ногам. Всі мріяли про те, щоб якнайшвидше дійти до Гранітного палацу, повечеряти й лягти спати. А треба ж було ще якийсь місток ладнати. Коли б він уже був, то досить було чверті години, і вони були б дома.

Ніч була темна, аж чорна. Пенкроф всежтаки приготувався ладнати місток. Вони вдвох з Набом узяли сокири й пішли шукати такі дві деревини, які можна було б, зрубавши, перекинути через річку. Вибравши їх, моряк і Наб почали рубати.

Сайрус Сміт, сидячи з Гедеоном Спілетом на березі річки, чекали, поки потрібна буде їх допомога. Герберт, щоб не заснути, ходив тихо понад берегом.

Коли це він враз кинувся бігом до інженера й репортера, показуючи на річку і шепочучи:

— Що це таке? Дивіться... пливе по річці?

Пенкроф покинув рубати й став вдивлятися в темряву. Він помітив якусь рухоми річ, ледве помітну, яка тихо сунула вниз за течією річки.

— Човен! — сказав він.

Всі тихо посунулися ближче і, на своє превелике здивовання, побачили справді човен.

— Ой! Човен! — сказав моряк, не подумавши про те, що може обачніше було б сидіти тихо й мовчати в цей момент.

Відповіді ніякої. Човен тихо підпливав. Ось лишається вже не більше як десять кроків. Раптом моряк як крикне:

— Та це ж наша пірога. Вона зірвалася з припони і пливе за течією. Слід визнати, що вона припливла вчасно.

— Наша пірога? — прошепотів інженер.

Пенкроф мав рацію. Справді це була пірога колоністів, яка, зірвавшись з припони, похитуючись, тихенько пливла від самісіньких витоків річки Подяки. Потрібно було якнайшвидше її затримати, поки вона ще не потрапила в бурхливу течію гирла.

Наб з Пенкрофом примудрилися її впіймати з допомогою довгої жердини.

Пірогу підтягли до берега. Інженер ускочив у неї перший, схопив припону і, помацавши її, відчув, що вона таки розірвалася від того, що просто перетерлася.

— Оцей збіг обставин,—тихенько сказав йому репортер,— справді можна назвати...

— Дивним!— докінчив інженер.

Дивним чи ні, але насправді щасливим. Герберт, репортер, Наб і Пенкроф і собі посідали в пірогу. Трое з них не мали ніякого сумніву, що прив'язь просто перетерлася. Але й вони були трохи здивовані, що пірога підпливла до них саме тоді, коли вони були на березі й могли її завернути. Припливи вона чверть години раніше або пізніше, пірога навк загинула б, винесена течією в море.

Кількома помахами весел колоністи перехопилися через річку і врізалися в протилежний берег майже біля самих „Димарів“.

Всі вийшли і витягли на пісок пірогу. Потомлені колоністи, ледве волочачи ноги, попростували до підніжжя Гранітного палацу.

Але в цей момент Топ люто кинувся й загавкав, а Наб, підійшовши першим до канатної драбини, раптом злякано крикнув...

Канатної драбини не було.

Розділ шостий

Гукання Пенкрофа.— Ніч у „Димарях“.— Стріла Герберта.— Проект Сайруса Сміта.— Несподіваний порятунок.— Що сталося в Гранітному палаці.— Як у колоністів з'явився новий слуга.

Сайрус Сміт став як укопаний, не кажучи й слова. Дехто з колоністів почали шарити по стіні в надії, що вітер відкинув канатну драбину кудись убік, дехто шукав на землі, думаючи, що може вона якось перервалася або відв'язалася. Але драбина зникла.

Перевірити ж, чи не закинуло несподіваним шквалом драбину на верхній майданчик, у такій непроглядній темряві нічого було й думати.

— Якщо це жарт, — лаявся Пенкроф, — то поганий. Прийти до дому і не знайти драбини, щоб мати змогу увійти в свою кімнату! Такий жарт не викличе сміху у потомлених людей.

Наб, не перестаючи, ойкав.

— А між іншим і вітру не було, — сказав Герберт.

— Мені починає здаватись, що на острові Лінкольна творяться дивні речі! — зауважив Пенкроф.

— Дивні? — озвався Геден Спілет. — Та ні, Пенкроф, нема нічого природнішого. За нашу відсутність хтось прийшов, заволодів нашою домівкою і втяг нагору драбину.

— Хтось? — скрикнув моряк. — Але хто ж це?

— Той самий, хто стріляв пекарі. Він же мусить існувати, інакше, як же пояснити оцю нашу теперішню пригоду?

— Ну, добре ж, коли там нагорі є хтось, — сказав із серцем Пенкроф, починаючи дратуватись, — я гукатиму. Мусить же відповісти.

І моряк загорлав таке голосне „агов“, що аж виляски пішли навкруги.

Колоністи прислухалися. Їм учулося, ніби там, нагорі, в Гранітному палаці щось наче тихо заготало, але ніякої відповіді на гукання Пенкрофа не було, хоч він і не припиняв своїх марних криків.

Справді було чого отетеріти найхолоднокровнішим людям у світі. А колоністи в даному разі були надто заінтересовані, щоб зберегти цілковитий спокій. У їх теперішньому становищі всякий випадок був серйозним, а за всім місяців, що вони жили на острові, не було ще з ними жодної такої дивовижної події.

Хоч і як були втомлені колоністи, проте вони забули і за втому і за голод, так їх пригнобила ця незрозуміла подія. Вони стояли біля підніжжя Гранітного палацу, не знаючи, що думати, не знаючи, що робити; сами себе питаючи і не знаючи, як відповісти; плутаючись у гіпотезах та припущеннях, одна від одної безглуздіших. Наб бідкався, що не може потрапити до своєї кухні, а до того ж і харчі вже всі вийшли, а роздобути зараз щонебудь було неможливо.

— Друзі мої,— сказав тоді Сайрус Сміт,— нам не лишається більш нічого, як ждати ранку, а тоді діяти, зважаючи на обставини. Щоб дочекатися ранку, ходімо в „Димарі“. Там ми матимемо, коли не вечерю, так принаймні притулок на ніч; можна буде хоч виспатись.

— Але, хто ж цей нахаба, що викинув нам такого коника?— спитав ще раз Пенкроф, не в силі примиритися з цією подією.

Та хоч який там був нахаба, колоністам лишалося тільки зробити так, як пропонував Сайрус Сміт: піти в „Димарі“ і почекати там ранку. Топові інженер наказав залишатися коло підніжжя гранітної стіни й сторожити. А коли Топові щось наказували, він виконував точно. Отже собака слухняно лишилася під вікнами Гранітного палацу, а її хазяїн та решта колоністів попростували до „Димарів“.

Сказати, що колоністи, хоч які були потомлені, добре спали на голому піску „Димарів“, була б неправда. Занадто вже вони були стурбовані загадковою подією. Якщо це сталося з якоїсь природної причини, то вранці все з'ясується, якщо ж це діло людської руки, то... алеж і незручно спати на голому піску! Хоч так, хоч сяк, а домівки вони

позбулися. Гранітний палац не тільки був їхньою домівкою, але й складом усього їх майна. Там були всі їх харчові запаси, вся зброя, знаряддя, всі їх цінності. Що, як усе це загинуло? Виходить, треба було починати все спочатку. Тяжка річ!

Неспокій не давав заснути. То один то другий виходили подивитись, чи добре несе варту Топ. Тільки Сайрус Сміт з властивим йому спокоєм чекав ранку, не зважаючи на те, що його гризли думки про неможливість з'ясувати всі ці незрозумілі події.

Гедеон Спілет цілком поділяв настрої й думки інженера і вони не раз починали тихенько про щось перешіптуватись.

Справді, була якась таємниця на цьому острові. Але, як її збагнути? Герберт не міг заспокоїтись і все звертався з запитаннями до Сайруса Сміта.

Щождо Наба, то він заспокоївся на тому, що раз цією справою турбується його хазяїн, то йому нічого собі сушити голови; і коли б він не боявся образити товаришів своєю байдужістю, то він проспав би спокійнісінько на піску цілу ніч не гірше, ніж у Гранітному палаці на своєму ліжку.

Більш від усіх лютував Пенкроф.

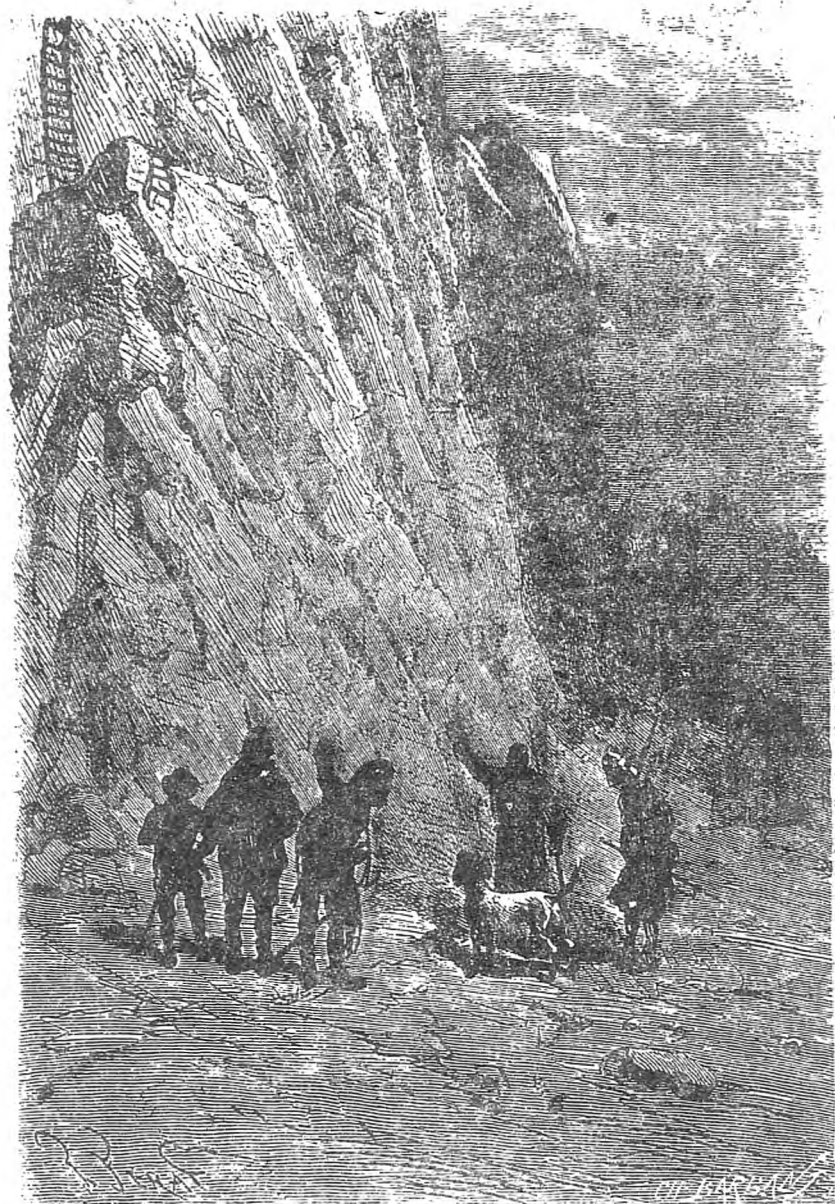
— Це нам хтось підстроїв штуку, — повторював він. — Я ненавиджу отаке безглуздя! Ой, коли б він мені попався отой, хто підстроїв, я б йому показав!

Ще тільки почало сіріти, а колоністи, добре озброївшись, були вже біля підніжжя Гранітного палацу. Перше проміння мало впасти якраз на фасад. Була п'ята година ранку. Справді, не встигло зійти сонце, як помалу з темряви проступили замасковані зеленню вікна з зачиненими віконницями. Тут наче б усе було гаразд.

Але крик вихопився з грудей колоністів, коли вони побачили, що двері, які вони замкнули, вийшовши з дому, стояли розчинені навстяж.

Хтось забрався в Гранітний палац! Зникли останні сумніви!

Верхня частина драбини, яка була прикріплена до дверей, так і лишалася, але нижній її кінець був піднятий не на перший виступ скелі, а нагору аж до самого порога дверей.

Топа залишили сторожити під вікнами Гранітного палацу

Було ясно, що загарбники хотіли себе убезпечити від усяких несподіванок.

Довідатись, хто вони і скільки їх, покищо було неможливо. Ніхто не з'являвся.

Пенкроф знов почав гукати.

Ніякої відповіді.

— Негідники! — крикнув моряк. — Ото як міцно сплять, наче у себе дома. Ану, ви там, пірати, бандити, корсарі!..

В цей момент сонце зовсім зійшло й залило світлом увесь Гранітний палац. Але... всередині, як і зовні, все було мертве.

У колоністів навіть зародився сумнів, чи є хтось у Гранітному палаці, чи не втік вже часом. Ні! Позиція драбини доводила, що втекти було неможливо. Як же туди дістатися?

Гербертові спало тоді на думку прив'язати тонку мотузку до стріли і вистрілити з лука так, щоб стріла пройшла між останніми шаблями драбини, що звисала біля порога. Тоді, потягнувши за мотузку, можна було б з нею разом стягнути додолу всю нижню частину драбини і відновити сполучення з Гранітним палацом.

Іншого все одно нічого не лишалося. На щастя, луки й стріли залишалися в одному з коридорів „Димарів“, там же було і кілька жмутів тонких легких мотузок, сплєтених із стеблин гібіскуса. Пенкроф приніс і розмотав таку мотузку, прикріпивши її до хвоста добре обпереної стріли. Герберт, наклавши стрілу на лук, зосереджено націлив між шаблє звислого кінця драбини.

Сайрус Сміт, Гедеон Спілет, Пенкроф і Наб одійшли трохи назад, щоб краще було видно, що станеться нагорі, в Гранітному палаці. Репортер, тримаючи зведену до плеча рушницю, не спускав ока з дверей.

Герберт спустив тятіву, стріла засвистіла і, потягнувши за собою мотузку, пройшла поміж двома останніми шаблями драбини.

Вигадка вдалася.

Герберт в одну мить схопився за мотузку і вже був потяг з нею драбину, коли раптом чиясь рука, просунувшись зза дверей, шарпнула назад драбину і поволокла її всередину Гранітного палацу.

— Сто чортів! — крикнув моряк. — Схотілося покуштувати кулі? Ну, то й матимеш!

— Та хто ж це? — спитав Наб.

— Хто? Ти не впізнав?..

— Ні!

— Це ж мавпа, макака, горила, оранг-утанг, шимпанзе, я знаю? Нашу домівку заповнили мавпи, вдершись туди по драбині підчас нашої відсутності.

І, ніби стверджуючи слова Пенкрофа, трое або четверо мавп, зірвавши віконниці, вистромили свої морди у вікна палацу й стали вітати справжніх господарів тисячами гримас, кривлянь та вихлясів.

— Я так і знав, що це підстроена штука! — гримнув Пенкроф. — Ось одна з мавп зараз заплатить за це!

Моряк підкинув на плече рушницю, націлився на одну з мавп і вистрілив. Мавпи вмить зникли, за винятком однієї, яка, смертельно поранена, перекидьки скотилася вниз на пісок. Це була велика тварина, що безперечно належала до родини антропоморфних, людиноподібних. Герберт з першого ж погляду пізнав у ній оранг-утанга, а хлопчик, як відомо, добре знався на природничих науках.

— Розкішна тварина! — вигукнув Наб.

— Може й розкішна, — буркнув Пенкроф, — тільки я не знаю, як потрапимо ми знову до себе додому.

— Герберт добрий стрілець, — сказав репортер, — ось його лук і стріли. Нехай ще раз спробує...

— Е! Ці мавпи хитрі. Вони не полізуть більше у вікна і ми не зможемо їх більше вбити. Я тільки уявляю собі, що вони накоїли там у наших кімнатах, у коморах!..

— Потерпіть, — сказав Сайрус Сміт, — мавпи не зможуть довго морочити нам голови.

— Я не заспокоюся, аж поки всі вони не будуть на землі, — відповів моряк. — Та й чи знаємо ми, скільки десятків цих негідників набралось там у нас нагорі?

Важко було на це щось відповісти Пенкрофові. Герберт спробував був ще раз зачепити стрілою з мотузкою за драбину, але йому цього разу зовсім не пощастило. Мавпи затягли вільний кінець драбини аж за двері. Порвалася тільки мотузка, а драбина лишилася на місці.

Маяпа була смертельно поранена ...

Справді, становище склалося скрутне. Пенкроф лютував. До того ж тут було дещо й комічного, а моряка це ще дужче дратувало. З теперішнім настроєм йому зовсім було не до сміху. Зрозуміла річ, колоністи, кінець-кінцем, повернуться додому й виженуть загарбників, але коли і як? Цього вже ніхто не міг сказати.

Минуло години дві. Мавпи уникали вилазити на вікна, але вони були там, бо разів зо три-чотири то мавп'яча морда, то лапа вистромлялася з дверей або з вікон і щоразу їх привітали постріли з рушниць.

— Сховаймося, — запропонував інженер, — може мавпи подумують, що ми пішли геть і знову повилазять. Але Герберт і Спілет повинні так сховатися, щоб усе бачити і зразу ж почати стріляти їх.

Всі пристали на пропозицію інженера. Репортер і Герберт — найкращі стрільці серед колоністів — сховалися так, щоб усе бачити, а Наб, Пенкроф і Сайрус Сміт подалися в ліс, щоб заповювати якоїсь дичини. Час бо вже був снідати, а у них не лишилося ніякісіньких харчів.

Через півгодини мисливці повернулися з кількома дикими голубами, яких тут же с'як-так посмажили.

Жодна мавпа не з'являлася.

Гедеон Спілет і Герберт прийшли на швидку руч трохи підживитись, а Топа лишили стерегти вікна. Попоївши, вони знов подалися на свій спостережний пункт.

Минуло ще дві години, а становище і трохи не змінилося. Чотирирукі не виявляли ніяких ознак життя. Можна було подумати, що вони зникли. Але правдивіше вони, налякані смертю однієї з мавп та пострілами з рушниць, пришикли по кутках кімнати Гранітного палацу або навіть, ще гірше, у коморах. На одну згадку про багатства, що складені там, і про те, що могли там накоїти мавпи, — терпець, не зважаючи на пораду інженера, їм уривався і нестерпна лють охоплювала колоністів. І було від чого.

— Ні, це справжнісіньке безглуздя! — обурився репортер. — А потім немає ніяких підстав сподіватися, що це швидко закінчиться.

— Проте, треба ж вигнати цих шалиганів! — скрикнув Пенкроф. — Ми б їх безумовно вигнали, коли б мали змогу

добратися до них, нехай їх там хоч двадцять. Невже немає ніякого способу дістатися туди?

— Є один! — відповів інженер, якому очевидно щось спало на думку.

— Який? — спитав Пенкроф.

— Спробуймо спуститися до Гранітного палацу старим ходом від озера, — відповів Сайрус Сміт.

— О, стократ чортів! — крикнув моряк. — Як це я не догадався!

Це був єдиний спосіб добутися всередину Гранітного палацу й вигнати звідти банду негідників. Отвір старого стоку, щоправда, був завалений камінням і зацементований. І його не треба було руйнувати, але можна було обережно розібрати, а потім знов замурувати. На щастя, Сайрус Сміт ще не здійснив свого наміру підняти рівень води в озері і затопити водою старий отвір, тоді вже було б зовсім погано. Довелося б витратити багато часу.

Вже звернуло після полудня, коли озброєні ломачами й кирками колоністи вирушили з „Димарів“, пройшли під вікнами Гранітного палацу і, наказавши Топові добре стерегти, попростували лівим берегом річки Подяки до плоскогір'я Далекого краєвиду.

Але не пройшли вони й п'ятидесяти кроків, як почули таке осатаніле гавкання Топа, ніби він кликав на порятунок.

Вони спинилися.

— Біжімо! — сказав Пенкроф.

Усі кинулися бігти назад.

Прибігши, побачили, що становище різко змінилося.

Мавпи, несподівано чимсь наполохані, кинулися шалено тікати, стрибаючи з вікон і з дверей. Дві чи три з них, не знаючи, що робити, перестрибували з одного вікна на друге із спритністю клоунів. Вони навіть не робили й спроб спустити драбину, якою їм легко було б утекти. Скоро настрашені мавпи зовсім повилазили з Гранітного палацу і колоністи почали стріляти. Жодний постріл не пропав марно. Кілька пораниених чи побитих мавп попадали всередину палацу, деякі, кидаючись тікати, зривалися з гранітної стіни і сторч головою летіли вниз, вбиваючись на

Мавпу повалили на землю і зв'язали

смерть. Через кілька хвилин у Гранітному палаці не видно було жодної живої мавпи.

— Ура! Ура! Ура! — закричав Пенкроф.

— Не так багато „ура“, Пенкроф, — сказав Гедео Спілет.

— Чому? Адже всі мавпи побиті... — здивувався моряк.

— Згоден. Але це й трохи не полегшило нам змоги вернутися додому.

— Ходімо старим стоком, — заспокоїв Пенкроф.

— Доведеться, — сказав інженер, — але було б краще...

В цей момент, наче у відповідь на слова інженера, драбина заворушилася, тихо посунулася від порога дверей і, розгорнувшись, полетіла вниз.

— Ой! Оце так здорово! — скрикнув моряк, дивлячись запитливо на Сайруса Сміта.

— Занадто здорово! — буркнув собі під ніс інженер, і перший скочив на драбину.

— Обережніш, містер Сайрус! — крикнув Пенкроф. — Що як там ще залишилося кілька тих бандитів-мавп.

— Побачимо... — відповів, не спиняючись, інженер.

Товариші кинулися за ним і за одну хвилину опинилися на порозі своїх дверей.

Обійшли всі кімнати, подивилися в коморах, до речі помилуваних мавпами, — ніде нікого!

— Як же так, а драбина? — спитав розгублено моряк. — Що ж це за джентльмен скинув її нам?

Але в цю мить щось закричало і велика мавпа, що сховалася в кутку коридора, влетіла в зал; за нею гнався Наб.

— Ах ти ж бандит! — крикнув Пенкроф і з сокирою в руці кинувся був на мавпу, щоб проломити їй голову.

Сайрус Сміт встиг схопити його за руку і, затримавши, сказав:

— Залиште її, Пенкроф.

— Як! Помилувати оцього шибеника?

— Так! Це ж ця мавпа скинула нам драбину.

Інженер сказав це таким чудним тоном, що не можна було розібрати, чи він серйозно це говорить, чи жартує.

Всі вмить кинулися на мавпу, що скажено боронилася, повалили її на землю й зв'язали.

— Тьху, хай тобі! — лайнувся Пенкроф. — А що ж ми тепер з нею зробимо?

— Слугу! — сказав Герберт.

Кажучи так, хлопчик не жартував. Він знав, що цих розумних тварин легко вимуштрувати.

Колоністи підійшли ближче до мавпи і стали на неї роздивлятися. Вона належала саме до родини антропоморфних або людиноподібних, лицевий кут¹ яких тільки трохи гостріший, ніж у австралійців та готентотів.

Це був оранг-утанг, а оранг-утанги, як відомо, не такі люті, як бабуїни і не такі легковажні, як павіани. Вони відзначаються майже людським розумом.

Приручені й вимуштрувані як слуга, оранг-утанги прекрасно устругують за столом, прибирають кімнати, чистять одяг та черевики, уміють користатися ножем, виделкою й ложкою і навіть... пити вино. Відомо, що у славнозвісного французького природника Бюффона була муштрована мавпа, яка довго й віддано йому служила як найкращий стараний слуга.

Цей же оранг-утанг, що сидів зв'язаний у залі Гранітного палацу, був здоровезний самець, футів на шість ростом, міцно, але пропорціонально збудований, з широкими грудьми й невеликою головою; лицевий кут його досягав шестидесяти п'яти градусів, череп закруглений, ніс не зовсім плоский, шерсть м'яка й блискуча. Одне слово, найкращий представник антропоморфних. Жваві очі, трохи менші від людських, блищали розумом. Білі зуби виблискували спід вусів, маленька кучерява борідка була горіхового кольору.

— Просто красунь! — сказав Пенкроф. — Коли б знати його мову, можна б розмовляти з ним.

— Так ви справді серйозно думаете з цієї мавпи зробити слугу? — спитав Наб.

¹ Лицевий кут — кут, що утворюють дві лінії: перша — від середньої точки міжбрів'я до промежку між передніми зубами-різцями, і друга — від цього промежку до зовнішнього отвору слухового проходу. За часів Жюль Верна вважали, що чим нижчий культурний рівень раси, тим гостріший її лицевий кут. Сучасна наука цю теорію відкидає.

Пенкроф зняв пута з рук

— А чого ж ні? — засміявся інженер.

— Я певен, що з цього оранг-утанга вийде чудовий слуга,— додав Герберт.— Він ще молодий, його легко буде виховувати. Я переконаний, що нам не доведеться для цього вживати фізичної сили або виривати йому ікла, як це роблять, коли доводиться виховувати старих оранг-утангів. Він не може не полюбити хазяїв, що будуть ласкаві до нього.

— Авжеж, ми будемо ласкаві з ним! — озвався Пенкроф, забувши, як тількищо кровожерно лютував проти „загарбників“.

Потім, підійшовши до оранг-утанга, спитав:

— Ну, хлопче, як справи?

Оранг у відповідь стиха й не дуже злісно прорикав, правдивіше якомсь загарчав.

— Що? Хочеш стати членом колонії? — спитав моряк. — Може хочеш стати за слугу до містера Сайруса Сміта?

Знову не зле, скоріше позитивне гарчання.

— І платні великої не візьмеш, га?

Утрете загарчала мавпа і вже зовсім виразно забреніли ухвальні нотки.

— Її розмова трохи монотонна, — зауважив Сайрус Сміт.

— Нічого, — відповів Пенкроф, — найкращі слуги ті, що найменше розмовляють, а оранг і платні не вимагає.— Потім знов, звернувшись до оранга, додав:

— Чуєш, хлопче, не журись! Зараз тобі не даватимем платні, а коли добре працюватимеш, дамо подвійну.

Отак стався приріст ще на одного не безкорисного члена колонії. На пропозицію Пенкрофа вирішили назвати оранга Юпітером, скорочено — Юпом.

Так „містер“ Юп оселився в Гранітному палаці.

Розділ сьомий

Проекти невідкладних робіт. — Міст через річку Подяки. — Перетворити плоскогір'я Далекого краєвиду в острів. — Звідний міст. — Жнива. — Струмочок. — Місточки. — Пташник. Голубник. — Два онагри. — Запряжений віз. — Подорож до порту Кулі.

Отже колоністи острова Лінкольна після перемоги знову розташувались у своїй домівці, не будучи примушеними руйнувати, а потім знову замуровувати старий стік. Колоністам справді пощастило, бо мавпи, так само несподівано, як і незрозуміло, чогось злякалися і почали тікати саме в той момент, коли Сайрус Сміт з товаришами збиралися були вже розмуровувати старий стік. Може ці тварини відчули, що їх збираються обійти з другого боку? Мабуть, це буде єдине більш-менш правдоподібне пояснення їхньої шаленої втечі.

Надвечір трупи вбитих мавп перетягали в ліс і закопали. Потім колоністи заходилися ліквідувати розгардіяш, створений загарбниками в кімнатах Гранітного палацу. Вони порозкидали й поперевертали все, але нічого не побили. Наб запалив свої печі і приготував з уцілілих запасів смачну вечерю, яка особливо всім припала до смаку.

Не забули й Юпа. Йому дали вдосталь кедрових горіхів та корінців. Пенкроф розв'язав його передні лапи або руки, а на задніх лишив пута, аж поки Юп остаточно не призвичаїться.

Потім перед тим, як лягати спати, Сайрус Сміт і всі колоністи посідали круг столу і почали радитись про те, які з найневідкладніших робіт слід зразу розпочати.

За найневідкладніше, найпотрібніше визнали збудування мосту через річку Подяки, щоб налагодити зручний зв'язок між Гранітним палацом і півднем острова; потім спору,

дження коралю або загону для муфлонів чи інших тварин з довгою шерстю, яких треба було піймати й розплодити.

Здійснення цих двох невідкладних робіт мало забезпечити колоністів спіднім та верхнім теплим одягом. Справді міст дасть змогу перевезти оболонку аеростата, з якої нашіють білизни, а спорудження коралю — вовну, з якої виготують шерстяну тканину на теплий зимовий одяг.

Цей загін або кораль Сайрус Сміт мав намір спорудити біля витоків Червоного струмка, де були такі чудові пасовища зеленої й соковитої трави. Дорога між Гранітним палацом і Червоним струмком частково вже була прокладена і, маючи добрий віз, а не теперішній візок, легко було б перевозити звідти всякі вантажі, особливо, якби ще вдалося піймати таку тварину, яку можна було б запрягати.

Але, якщо не було нічого незручного в тому, щоб загін для худоби влаштувати десь одалік від Гранітного палацу, то пташник, про який весь час нагадував колоністам Наб, треба було зробити десь тут поблизу, бо Наб домагався щоб пташник був у нього під рукою. Вирішили, що найзручнішим для нього місцем буде та частина озера Гранта, де був колись старий стік. Тут і водяним птахам добре вестиметься і звичайні матимуть все їм потрібне. Хотіли почати розплідження свійських птахів з тої пари тинамусів, яких піймали живцем підчас останньої екскурсії.

На другий день — 3 листопада — ранком мали розпочати будівництво мосту. Отже всі робочі руки були потрібні. Завдавши на плечі знаряддя — пилки, сокири, молотки тощо, колоністи, перетворившись на теслярів, спустилися по драбині до підніжжя Гранітного палацу.

Коли були вже внизу, раптом Пенкроф спинився й сказав:

— А що, як нашому містерові Юпу спаде на думку витягти нагору драбину, яку вчора він так ввічливо нам кинув згори?

— Прикріпімо її тут, унизу, — запропонував Сайрус Сміт.

Так і зробили: вбили два добрих кілка глибоко в пісок і міцно прив'язали до них нижній кінець драбини.

Тепер уже колоністи спокійно рушили лівим берегом річки Подяки до того місця, де вона робить перший закрут.

Тут вони спинились і оглянули добре місцевість. Виявилося, що місце було якраз дуже зручне. Звідси до порту Кулі, відкритого ними вчора, було не більше як три з половиною милі, і від мосту до порту легко буде прокласти пристойну дорогу. Отже, виходить, набагато спрощується й полегшується зв'язок Гранітного палацу з південною частиною острова.

Сайрус Сміт поділився з своїми товаришами проектом, водночас дуже простим для виконання і дуже корисним, над яким він міркував деякий час. Цей проект був — ізолювати цілком плоскогір'я Далекого краєвиду, щоб перетнути доступ до нього всяким чотириногим та чотирируким тваринам. Таким способом Гранітний палац, „Димарі“, пташник і вся верхня частина плоскогір'я, призначена під хлібні поля, були б забезпечені від наскоків тварин.

Не було нічого простішого від здійснення цього проекту, і ось саме як інженер збирався це зробити.

Плоскогір'я і так вже було з трьох боків оточене водою, почасти природними водоймами, почасти штучними: на північному заході лежало озеро Гранта; на півночі — новий водостік; на сході від гирла нового водостоку до гирла річки Подяки лежало море; нарешті на півдні — частково сама річка Подяки, якраз та її частина, через яку хотіли збудувати міст.

Виходить, лишалася тільки західна частина плоскогір'я, між південним кутком озера Гранта і першим закрутом річки Подяки, приблизно на відстані однієї милі, що не була оточена водою і тому відкрита для легкого доступу. Отже було зовсім не важко прокопати широкий і глибокий рівчак, куди рине вода з озера і, наповнивши його, вилетиться в річку Подяки. Ясно, що рівень води в озері від цього ще трохи понижає; але Сайрус Сміт вирахував, що дебіт¹ води Червоного струмка такий значний, що це зниження рівня не може перешкодити здійсненню його проекту.

¹ Дебіт — кількість води або іншої якої рідини, що її видає яке-небудь джерело за певний проміжок часу.

— Таким способом, — докінчив свою думку інженер, — плоскогір'я Далекого краєвиду стане справжнім островом, оточеним з усіх боків водою; і сполучення між ним та рештою наших володінь відбуватиметься тільки з допомогою того мосту, який ми збираємося збудувати, двох невеличких містків, перекинутих через верхів'я й низів'я нашого водопаду і, нарешті, з допомогою ще двох місточків, які треба буде збудувати: один через наш майбутній рівчак, а другий — на лівому березі річки Подяки. Отже, коли всі ці мости й містки будуть звідні, то плоскогір'я Далекого краєвиду буде в цілковитій безпеці від усяких несподіваних і небажаних наскоків.

Сайрус Сміт, щоб краще розтлумачити своїм слухачам усі вигоди його проекта, нарисував увесь план і карту плоскогір'я. Всі одногolosно схвалили проект в усіх його деталях, а Пенкроф навіть у справжньому захваті, вимахуючи сокирою, закричав:

— Міст, міст насамперед!

Це була найтерміновіша робота.

Розшукавши потрібні дерева, колоністи зрубали їх, обрубали гілки, обтесали й розпиляли на колоди та дошки. Цей міст, нерухомий на правому березі річки Подяки, мав бути звідним на лівому. Збудувати його мали так, щоб зводити або підіймати міст можна було з допомогою системи противаги, як на шлюзах.

З цього вже видно, що робота була складна й відповідальна. Потрібні були добрий керівник і багато часу, бо річка в цьому місці була завширшки не менше від восьмидесяти футів.

Насамперед з допомогою капара, який теж треба було спочатку зробити, позабивали палі в дво річки, щоб на них базувалися нерухомі частини мосту. Треба було зробити ці дві нерухомі арки такими міцними, щоб міст міг витримувати досить велике навантаження.

На щастя, колоністам не бракувало нічого: ні інструменту, щоб обробляти дерево, ні залізних частин та гвіздків, щоб кріпити дерев'яні частини, ні винахідливості керівника, ні старанності та вправності робітників, які протягом семи місяців набили собі руку на всіляких роботах.

Слід визнати, що Геден Спілет працював не тільки не гірше від інших, а навіть змагався, і не без успіху, з самим Пенкрофом, примушуючи моряка визнати, що він „ніколи такого не сподівався від газетяра, репортера“.

Будували свій міст колоністи майже три тижні, працюючи так завзято, що навіть снідали й обідали тут таки на місці праці, бо погода стояла чудова. Тільки вечеряти й спати ходили додому.

Протягом цих тижнів містер Юп помалу призвичаювався до нових умов життя та до своїх господарів, хоч ще поглядав на них з надзвичайною цікавістю. Пенкроф боявся покищо зовсім звільнити його від пут, лишаючи це на той час, коли вони зовсім закінчать свої роботи і їх плоскогір'я буде цілком відокремлене від решти острова. Юп заприятелював з Топом і часто охоче з ним грався, хоч робив це з дуже поважним і серйозним виглядом.

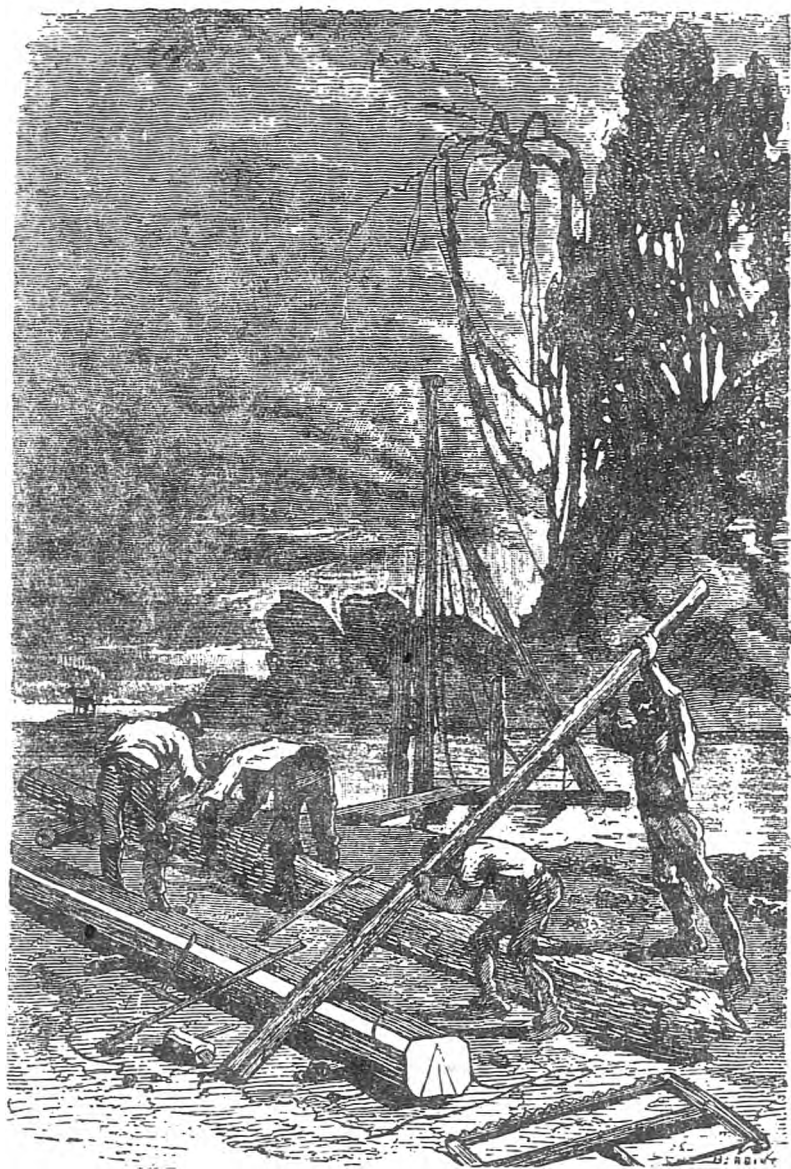
20 листопада міст був готовий. Його рухому частину, зрівноважену противагою, без особливих зусиль можна було зводити й спускати. Коли зводили рухому частину мосту з нерухомої, то між ними лишалася відстань футів із двадцять завширшки. Цього було більше ніж досить, щоб зупинити небажані наскоки тварин.

Друга невідкладна робота була — поїхати по оболонку аеростата до порту Кулі. Але, щоб туди дістатися возом, треба було спершу прокласти, правдивіше, прорубати дорогу серед непролазних хащ лісів Далекого Заходу. На це потрібно було витратити чимало часу. Крім того, Наб і Пенкроф навідалися аж до самого порту, щоб пересвідчитись, чи добре схована й чи в доброму стані оболонка. Вони повернулися із звісткою, що все гаразд, грот — схованка оболонки, в доброму стані, що оболонці ніщо не загрожує.

Тоді колоністи вирішили, що з оболонкою зараз нема чого поспішати, а краще взятися до остаточного здійснення плану відокремлення плоскогір'я Далекого краєвиду, щоб зробити з нього острів.

— Це дасть нам змогу, — зауважив Пенкроф, — влаштувати так наш пташник, що він буде неприступний для лиць та всяких інших подібних хижаків.

— Не кажучи вже про те, — додав Наб, — що ми змо-

Це була не легка праця

жемо скопати наше плоскогір'я і пересадити на нього всякі дикі, але корисні рослини...

— І приготувати наше друге хлібне поле!— додав з переможним виглядом моряк.

Бо таки справді перше „поле“, засіяне однією єдиною зерниною, дало чудовий урожай, дякуючи піклуванням Пенкрофа. Рослина викинула десять колосків, як передбачав інженер, і в кожному колоску було по вісімдесят зернин. Отже колоністи мали вісімсот зернин за шість місяців, і щороку зможуть мати два врожаї.

Обачно залишивши п'ятдесят зернин, решту—сімсот п'ятдесят—колоністи мали посіяти на новому полі, так само ретельно обробляючи й доглядаючи його, як і перше з єдиною зерниною.

Поле старанно приготували, обгородивши його високою й гострою вгорі огорожею, так що чотириногим тваринам дістатись туди було не легко. Щодо птахів, то багата уява Пенкрофа допомогла йому винайти цілу систему пугал та торохкал, які здатні були наполохати першого ліпшого птаха.

Сімсот п'ятдесят зернин посадили по окремих луночках і залишили природі дбати про ріст і розквіт їх.

21 листопада Сайрус Сміт зробив рисунок рівчака, який мав з заходу між південним кутком озера Гранта і першим закутом річки Подяки закрити доступ до плоскогір'я.

Грунт тут складався футів на три із звичайної землі зверху, а під нею чистий граніт. Отже знов довелося фабрикувати нітрогліцерин і знов пускати його в дію. І всежтаки через п'ятнадцять днів рівчак на дванадцять футів ширини і шість футів глибини був видовбаний у твердому граніті плоскогір'я. Знову нітрогліцерин висадив у повітря гранітну перемичку між озером Гранта та новоутвореним рівчаком і сполучив їх. Вода з озера ринула в нове русло, і народилася нова притока річки Подяки, щоправда, понизивши цим, але не набагато, рівень води в озері. Цю нову річку, або правдивіше рівчак, колоністи назвали „струмок Гліцерину“. Нарешті, щоб остаточно завершити діло своїх рук, колоністи закріпили піщані береги струмка Гліцерину подвійним частоколом.

Гешої половини грудня всі ці роботи були нарешті закінчені і плоскогір'я Далекого краєвиду перетворилося на щось подібне до неправильного многокутника, звідусіль оточеного водяним поясом, що гарантував від усіляких несподіваних навал та наскоків.

Цілий грудень стояла нестерпна спека. Проте колоністи не схотіли відкласти намічених робіт і зразу ж узялися до впорядження пташника.

Після остаточної ізоляції плоскогір'я містерові Юпу дарована була цілковита воля. Але він не виявляв ніякого бажання тікати і всюди ходив слідом за своїми хазяями. Це був лагідний, хоч і надзвичайно сильний оранг, який вражав своєю тямучістю й моторністю. Особливо ж, коли йшлося про те, щоб вилізти або спуститися по драбині, то містер Юп не мав собі суперника. Потроху його привчали до праці: давали йому носити вантаж — колоди або дошки, — тягати на собі й возити візком каміння з рівчаків після вибухів нітроглицерину тощо.

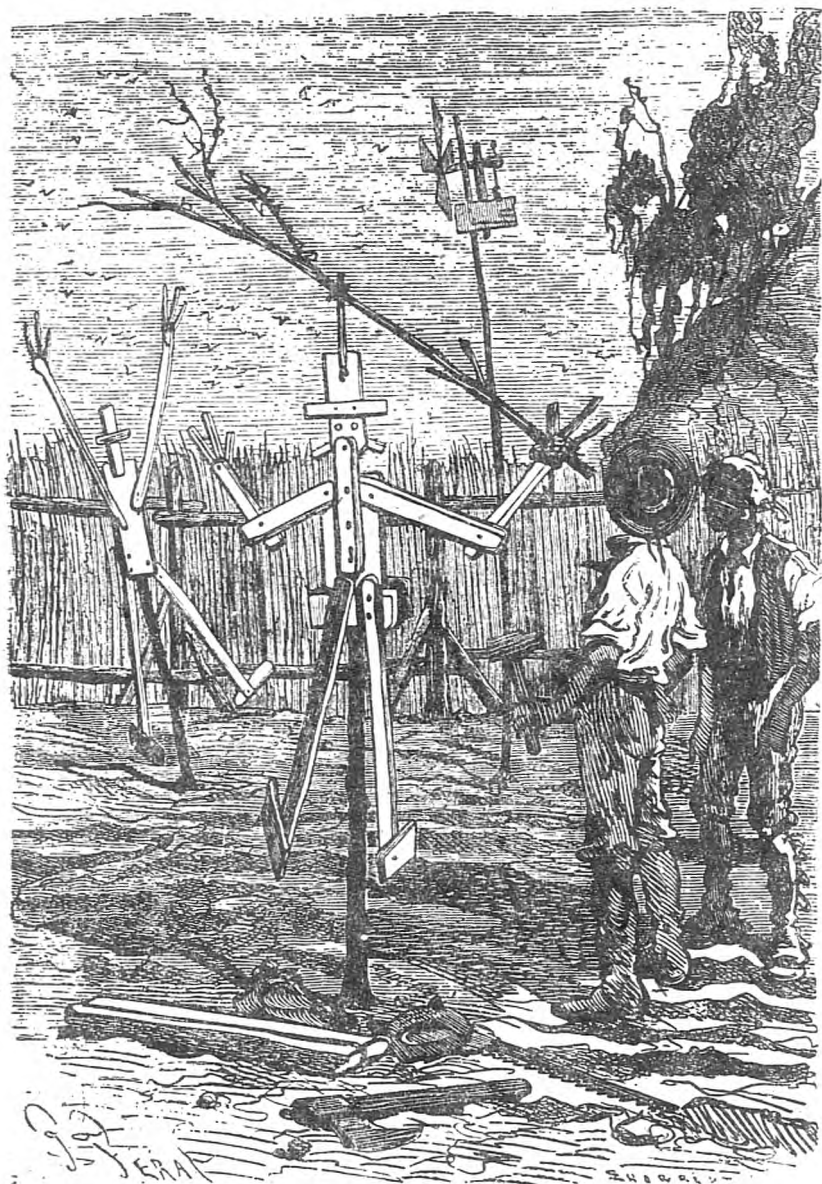
— Юп ще не став справжнім мулярем, але з нього вже добра „мавпа“, — казав, сміючись, Герберт, — натякаючи на глузливу назву „мавпа“, якою звать справжні майстри-муляри своїх учнів.

І слід визнати, що цей жарт, як не можна краще підходив до обставин.

Під пташник відгородили частоколом площу в двісті квадратних ярдів¹ на південно-східному березі озера Гранта і побудували на ній чимало всіляких захистків та притулків для майбутніх мешканців: повіток, курників, пташарень.

Першими були оселені в пташнику тинамуси, які недовзі привели цілу велику родину тинамусенят-маленят. Скоро до їх товариства прилучилися півдюжини диких качок, які взагалі гніздилися на берегах цього озера. Ці качки належали до, так званої, китайської різновидності, визначної особливим забарвленням пір'я крил, подібних і формою і кольором до золотистих фазанів. Кілька днів згодом Герберт піймав пару з родини курячих з довгими закругленими хвостами, подібних до пентарок або цесарок,

¹ Ярд — 91,44 сантиметра.

Тепер вже пахи не чіпатимуть грядок

які швидко стали зовсім свійськими. Шождо геліканів, мартинів-рибалок, водяних курочок та іншого водяного птаства, то вони без усяких запрошень сами налетіли в новозбудований пташник, курликаючи, гелгаючи й квокчучи розташувалися, як дома, ще й заводи́ли бійки, наче здобуваючи собі силою право тут жити. Але після бійок та сварок все втихомирилося і птаство мирно почало плодитися так швидко, що колоністи могли зовсім не турбуватися за своє майбутнє харчування.

Сайрус Сміт, бажаючи мати довершене пташине господарство, влаштував в одному з кутків пташника голубник оселивши в ньому з дюжину диких пійманих голубів. Через кілька днів вони вже звикли на ніч прилітати в голубник і цілком призвичаїлися до своєї нової домівки, помалу стаючи свійськими. Спроба ж приручити пару припутнів не вдалася: вони дуже рідко стають свійськими і майже не плодяться в неволі.

Нарешті настав час подбати й про те, щоб використати на близьку оболонку аеростата, бо берегти її в теперішньому вигляді не було підстав. Рискувати ще раз пускатися летіти під хмари понад безмежними просторами неосяжного океану, на думку Сайруса Сміта — особи практичної — було принаймні безглуздя́м і могло спокусити хіба тільки людей, позбавлених найнеобхіднішого. Сайрус Сміт відкидав навіть можливість ще одної такої подорожі.

Отже йшлося про те, щоб перевезти оболонку до Гранітного палацу. Колоністи заходилися переробляти свій візок з важкого й неповороткого на легший і зручніший. Але хоч віз і був готовий, проте якоїнебудь тяглової сили колоністам бракувало. Якогось „мотора“ ще треба було шукати. Може на острові є якісь дикі тварини, хоч з жуйних абощо, які могли б замінити коня, вола, корову або осла. Ось невідкладне завдання!

— Та нам тільки й потрібна одна така тварина, — говорив Пенкроф. — Це ж тимчасом, поки містер Сміт буде ласкавий зробити паровий віз і навіть локомотив або паровоз, бо безумовно одного чудового дня нам необхідна стане залізниця від Гранітного палацу до порту Кулі з віською до гори Франкліна.

І чесний моряк широко вірив у те, що говорив. Ось куди може завести буйна фантазія, підсилена занадто великою вірою в сили людини!

Але без усякого перебільшення простісінька чотиринога тварина, яку можна було запрягати, цілком задовольнила б Пенкрофа. Та де ж її взяти! А втім, щасливий випадок невдовзі допоміг.

Одного дня, це було 23 грудня, працюючи в „Димарях“, колоністи почули голосні крики Наба й оскаженіле гавкання Топа, і де далі, то все дужче. Злякавшись, чи не трапилося ще якесь лихо, всі кинулися на допомогу.

І що ж вони побачили? Дві чудові тварини, перейшовши по незведених містках, попростували собі спокійно на плоскогір'я і тепер любенько паслися на соковитій травиці. Високі стрункі тварини — самиця й самець — були схожі водночас і на коня і на осла. Тонкі форми, булана масть, красиві чорні смуги на голові, шії й крижах, білі ноги й білі хвости, — можна було замилюватись на таких тварин. А вони собі, спокійно поскубуючи травицю, помалу посувалися вперед, не звертаючи особливої уваги на людей, часом поглядаючи на них цікавим оком. Хіба вони могли знати, що скоро ці люди стануть їхніми господарями?

— Це ж онагри! — крикнув Герберт.

— А не осли? — спитав Наб.

— Ні, бо дивись, вуха які довгі, а форми тулуба тендітніші.

— Чи осли чи коні, — заявив Пенкроф, — байдуже, все одно „мотори“, як сказав би містер Сміт. Значить, гідні того, щоб їх піймати.

Моряк, скрадаючись, щоб не злякати онагрів, підійшов до Гліцеринового струмка і звів місток. Онагри опинилися в полоні.

А тепер, як до них підступитись, чи силою їх освоїти, приручити, чи нехай звикають поволі? Колоністи вирішили, що нехай краще помалу звикають. Протягом кількох днів вони сами собі вільно ходили на плоскогір'ї. Тимчасом колоністи негайно заходилися будувати конюшню біля пташника, де онагри завжди мали б чисту підстилку, їжу й захисток на ніч.

Деякий час це подружжя красунів онагрів лишалося ніби цілком вільне. Колоністи навіть старалися близько не підходити, щоб не лякати їх. Щоправда, не раз онагри, звиклі до широких просторів та густих лісів, виявляли бажання утекти геть з плоскогір'я. Вони подовгу стояли, ніби сумуючи, над водою то в тому, то в другому місці водяного пояса плоскогір'я - острова, раптом коротко й пронизливо кричали й кидалися галопом кудипопадь. Потім, заспокоївшись, годинами стояли й дивилися на недалекі, але вже назавжди втрачені для них ліси.

Віз, вже перероблений, був готовий; збрую теж, хоч і мотузяну, змайстрували колоністи і навіть проклали рівний шлях, правдивіше прорубали просіку крізь непрохідні ліси Далекого Заходу. Отже від мосту через річку Подяки і до самого порту Кулі можна було вільно проїхати возом. Вирішили зробити першу спробу наприкінці грудня.

Тепер лишалося тільки запрягти онагрів. Пенкроф уже помалу привчив цих тварин до себе і вони безбоязко підходили і їли у нього з рук. Все було гаразд, але коли їх запрягли, вони оскаженіли: стали бити задки, ставати диба, хвицатися. На превелику силу, вдалося їх удержати. Та потроху вони скорилися своїм новим обов'язкам, бо онагри не такі уперті й непокірні, як їхні родичі, зебри, і їх часто використовують в упряжці в горах Південної Африки. Онагрів вдало акліматизовували і в Європі, навіть у досить холодних зонах.

Цього дня вся колонія, за винятком Пенкрофа, який вів онагрів за уздечку, посідали на віз і всі вирушили до порту Кулі. Навіть уявити собі важко, як їх трусило й підкидало на цій ледве позначеній дорозі. Але хоч як там було, а віз щасливо прибув до порту; зразу ж таки навантажили оболонку з усім, що було при ній, і того ж дня увечері о восьмій годині всі повернулись додому.

Переїхавши назад міст на річці Подяки, спустилися трохи лівим берегом і спинилися коло підніжжя Гранітного палацу. Онагрів розпрягли, відпровадили до конюшні. Пенкроф, перед тим, як заснути зітхнув з таким почуттям самозадоволення, що від цього його зітхання аж луна пішла по всьому Гранітному палацу.

Розділ восьмий

Білизна. — Взуття з тюленячої шкіри. — Виготовлення піроксиліну. — Всякі засви. — Рибальство. — Черепашчі яйця. — Успіхи містера Юпа. — Кораль. — Полювання на муфлонів. — Нові тваринні й рослинні багатства. — Спогади про втрачену батьківщину.

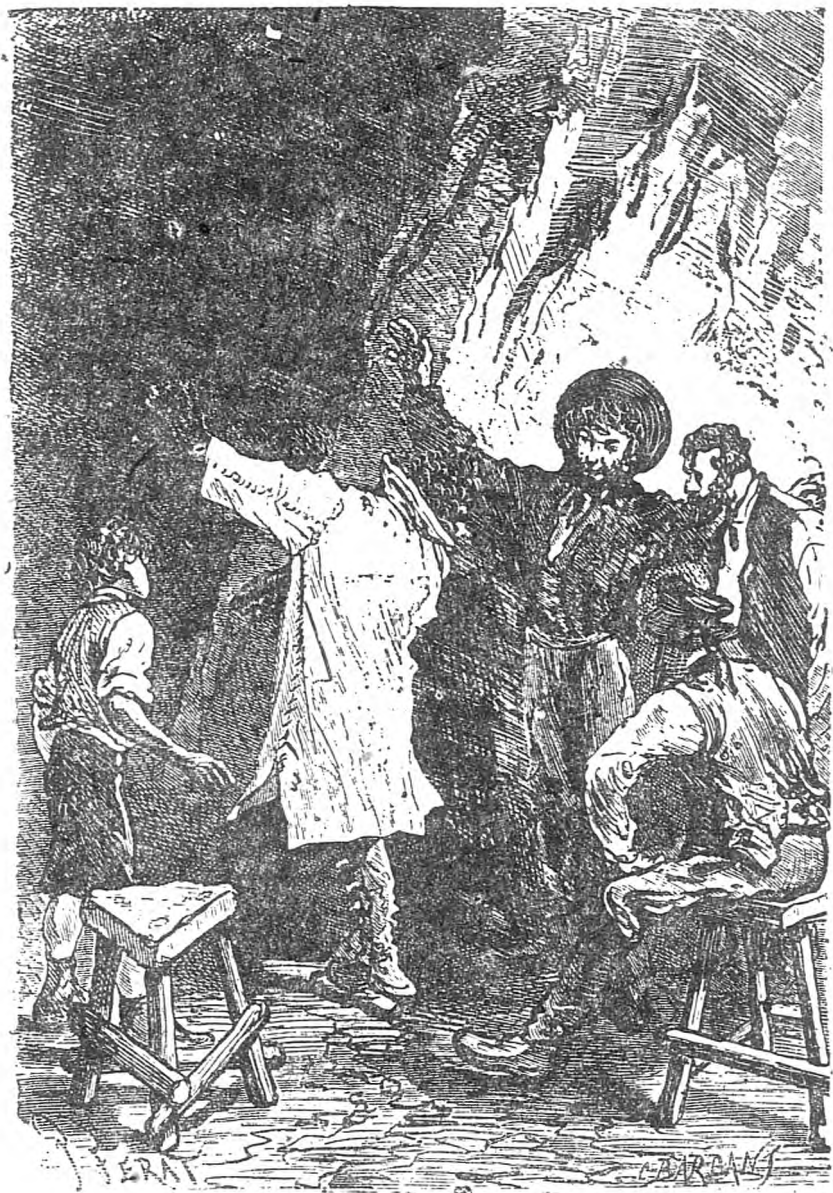
Перший тиждень січня був витрачений на шиття білизни. Знайдені в скрині голки у невправних, зате сильних, руках колоністів шили, хоч не надто чепурно, так міцно.

Ниток було більше, ніж треба, бо Сайрусіві Сміту спала на думку щаслива ідея використати ті нитки, якими були шиті полотнища оболонки аеростата. Цю марудну роботу — пороти довгі полотнища — з надлюдським терпінням виконали колоністи. Тільки Пенкроф мусів відмовитися від неї, занадто вже вона дратувала його. Але, коли почали шити сорочки, то тут Пенкроф не мав собі рівних. Всім відомо, що моряки мають якусь особливу здібність до кравецтва.

Розпоровши полотнище оболонки, колоністи з допомогою соди та поташу, здобутих з морських водоростей, звільнили від лаку тканину, а потім, добре виправши її, вибілили на сонці. Після всіх цих процесів тканина стала тонка, досить м'яка і бездоганно біла.

Так було виготовлено кілька дюжин сорочок та шкарпеток, не виплетених звичайно, а просто пошитих з тої ж тканини. Яку радість відчули колоністи, коли нарешті одягли білу чисту білизну і лягли спати між чистими простирадлами! Тепер ліжка колоністів у Гранітному палаці набули цілком пристойного і навіть солідного вигляду.

Приблизно за той же період колоністи пошили собі взуття з тюленячих шкір; подбати про це був саме час, бо черевики, вивезені з Америки, зовсім вже подерлися.

Хоч може й некрасиво, зате міцно...

Слід признатися, що нове взуття власного виробу у колоністів було і довше і ширше, ніж треба, але безумовно зовсім не муляло ніг.

Почався 1866 рік неймовірною спекою. Проте, колоністи бадьоро зносили її, невтомно полюючи на всяку пернату й звіринну дичину, якою аж кишіли ліси. Гедеон Спілет і Герберт так набили вже собі руку в полюванні, що жоден постріл рушниці у них не пропадав марно.

Сайрус Сміт не переставав нагадувати їм, щоб берегли заряди, ошадніше їх витрачали. Він, щоправда, вжив заходів до заміни запасів пороху та дробу, знайдених у скрині, бо хотів залишити ці запаси надалі. Хто знає, куди і як може їх закинути випадок, якщо вони наважаться залишити свій острів! Отже треба було бути готовими до всяких випадків у невідомому майбутньому і заощаджувати збройні припаси, по змозі замінюючи їх чимсь іншим, легше здобуваним.

Щоб замінити дріб та порох, інженер, не виявивши ніде на острові свинцю, вирішив робити дріб просто з заліза, якого у колоністів було багато. А що залізна дробина була легша від свинцевої, то її треба було робити більшою. Значить, дробин менше йшло на заряд і постріл мав бути не такий влучний; отже цей дефект колоністи мусіли надолужити власною меткістю.

Щодо пороху, то Сайрус Сміт мав усе, з чого можна було його зробити: і селітру, і сірку, і деревне вугілля. Але виготовлення доброї якості пороху вимагає спеціального устаткування, якого, певна річ, у Сайруса Сміта не було.

Інженер вирішив краще виготувати піроксилін або гримучу бавовну, тобто таку вибухову речовину, в якій, власне, бавовна не є абсолютно необхідною і яку можна замінити першою - ліпшою рослинною клітковиною: коноплі, льон, навіть старий папір, старе ганчір'я тощо. А було ще легше використати для виготовлення піроксиліну серцевину протісінької бузини, цілі зарості якої росли на острові біля гирла Червоного струмка. Згід цієї бузини, між іншим, колоністи робили собі сурогат кофе.

Досить було обробити чисто зібрану серцевину бузини

димучою азотною кислотою — і піроксилін готовий. Здобути ж димучу азотну кислоту Сайрусові було не важко, бо, маючи селітру й сірчану кислоту, він вже раз здобував її. Сайрус Сміт вирішив фабрикувати піроксилін, хоч і знав добре всю небезпечність його вживання. Страшна легкозаймистість та блискавичне перетворення його в газ загрожувало щораз розірвати дуло рушниці, коли б допуститися хоча б найменшої необачності.

Піроксилін займається вже при температурі в 170° , а не 240° , як порох. Але, крім безпеки, піроксилін мав такі переваги: не боявся вологи, не забруднював так дула рушниці, як порох, мав учетверо більшу вибухову силу проти пороху. Ось чому інженер вирішив саме піроксиліном замінити порох.

Для виготовлення піроксиліну досить було намочити на чверть години в димучій азотній кислоті клітковину, в даному разі — бузинову серцевину, потім добре виполоскати її, міняючи кілька разів воду, а тоді висушити. Оце й усе, нема нічого простішого!

У Сайруса Сміта була тільки звичайна азотна кислота, а не димуча або моногідратна, тобто така, яка починає випаровувати наче білуватий димок у вологому повітрі. Але димучу легко було зробити, взявши три об'ємні частини звичайної азотної кислоти і приливши до неї п'ять об'ємних частин концентрованої сірчаної кислоти. Виконавши ретельно всі ці процеси, Сайрус Сміт дав колоністам високої якості піроксилін. Він, правда, вимагав якнайобережнішого поводження, але давав блискучі результати.

Поки інженер фабрикував піроксилін, решта колоністів виорали три акри (півтора гектари) землі на плоскогір'ї Далекого крзевиду, лишивши чимале пасовище для онагрів. З кількох екскурсій до лісів Якамари й Далекого Заходу вони принесли багато всіляких диких рослин, між ними: салат, редьку, шпинат тощо, які при доброму догляді й відповідному обробітку мали перетворитися на культурні рослини й змінити трохи режим харчування колоністів, занадто багатий на азотисті речовини. За одним заходом навозили дров та вугілля. Кожна така екскурсія поліпшувала дорогу, утворюючи її колесами

Кролятник, як і раніше, не зменшувався і постачав колоністам багато кролів. На щастя, він розташований був трохи далі від Глицеринового струмка і тому кролі не могли потрапити на плоскогір'я й понівечити посаджені рослини.

Устрична обмілина, розташована між скелями берега, теж щодня дарувала колоністам безліч смачних молюсків. В озері Гранта й річці Подяки була сила риби. І відтоді, як Пенкроф наробив ятерів та неводів, риба, а частенько й черепахи, не виводилися в господарстві. Отже Наб, виконуючи обов'язки кухаря, міг скільки хотів різноманітнити щоденне меню колоністів.

Приблизно в цей же час колоністи влаштували полювання на морських черепахах, на які був багатий пляж миса Шелеп. В цьому місці пісок морського берега був усіяний маленькими горбиками. Кожний горбок мав усередині пересипані піском черепашачі яйця, досконало сферичної форми з сніжнобілою твердою шкаралупою. Вони відрізнялися від пташиних тим, що альбумін їх мав властивість зовсім не зсідатись. Сонце заступало їм матір. Під його палючим промінням вилуплювалися з яєць маленькі черепашки. А яєць тих була незчисленна кількість, кожна бо черепаха протягом року несла щось до двох сот яєць.

— Справжнє яєчне поле, — зауважив Гедеон Сплет, — знай тільки — збирай їх!

Та колоністи не задоволювалися тільки черепашачими яйцями, а наловили й принесли до Гранітного палацу принаймні з дюжину самих черепах. Бо з погляду харчування, черепаха незамінна річ. Бульйон з черепахи, приправлений ароматичними травами з породи хрестоцвітих — винахід Наба — викликав завжди подив і тисячі привітань на адресу кухаря за надзвичайний, тонкий смак.

Слід згадати тут ще про одну щасливу подію, яка дозволила колоністам зробити нові багаті запаси на зиму. Незліченні зграї лососів-самиць, шукаючи затишного місця в прісній воді для метання ікри, запливли в річку Подяки і деякий час прямо таки заповоняли її. Мільйони цих великих рибин, кожна по два з половиною фути завдовжки, кілька днів безупинно пливли в річці суцільними масами. Коло-

ністи без усяких труднощей наловили їх кілька сот, по-солили і сховали на той час зими, коли лід скує річку і не можна буде ловити свіжої риби.

Цього ж таки літа містер Юп був остаточно поставлений на посаду слуги. Він тепер був одягнений у курточку, коротенькі штани і білий фартух з двома великими кишенями, які виклика́ли справжній захват у мавпи. Містер Юп постійно тримав свої руки в кишенях.

Розумного оранга чудово вимуштрував Наб. І взагалі Юп дуже любив Наба, а Наб відповідав йому тим же. Можна було сказати, що вони прекрасно розуміли один одного, коли „розмовляли“.

Якщо Юп не носив дрова або не лазив з наказу колоністів на вершок високого дерева, то весь свій час він бував у кухні і не спускав очей з Наба, імітуючи всі його рухи. Наб — учитель виявляв дивовижне терпіння, навчаючи свого учня — Юпа. Учень же докладав, здавалося, всіх сил, щоб догодити вчителеві. Треба сказати, учень був дуже здібний і старанний.

Можна собі уявити, який був ефект, коли одного чудового дня, без особливого попередження, містер Юп з найсерйознішим виглядом і серветкою в руці став usługувати під час обіду. Моторний і уважний, він прекрасно справлявся з своїми обов'язками: міняв тарілки, подавав страви, наливав напитки. Все це він виконував спокійно і з таким поважним виглядом, що колоністи аж падали від сміху, особливо Пенкроф.

— Юп, ще супу!

— Юп, трішки агуті!

— Юп, дай тарілку!

— Юп! Браво, Юп! Молодець, Юп! Умничок, Юп!

А Юп і трохи не розгублювався серед цих вигуків, усього дослухався, виконував, пильнував. А на жарт Пенкрофа:

— Нічого не вдієш, таки доведеться вам, містер Юп, подвоїти платню! — розумний оранг ствердливо кивав головою.

Нема чого й говорити, що мавпа остаточно акліматизувалася в Гранітному палаці. Колоністи часто брали Юпа з собою в ліс і ніколи він не виявляв бажання втекти. Треба

Юп порядкував у кухні

тільки було бачити, як він крокував поруч колоснів, три маючи на плечі, наче рушницю, добрий дрючок, вирізаний йому Пенкрофом. Коли треба було зірвати якийсь плід на вершку високого дерева, то Юп це робив в одну мить. Коли траплялося, що колесо воза застрягало десь у вибої дороги, Юп одним натиском плеча полагоджував усю справу.

— Який силач! — скрикував Пенкроф. — Коли б, на наше нещастя, він був такий лютий, як дужий, лихо нам було б з ним!

Наприкінці січня колоністи заходилися будувати в центрі острова, біля витоків Червоного струмка, загін або кораль для жуйних тварин. Тримати їх коло Гранітного палацу було не дуже зручно, і тому вирішили будувати цей кораль недалеко від підніжжя гори Франкліна. Цей кораль призначався переважно для муфлонів, які мали постачати колоністам вовну на виготовлення теплого зимового одягу.

Щоранку вся колонія, а частіше тільки Сайрус Сміт, Герберт і Пенкроф вируждалися на роботи до витоків Червоного струмка. Проїхати під зеленим наметом лісу п'ять миль зручним возом, запряженим сильними онаграми, було справжньою розвагою для колоністів. Скоро лісова просіка між Гранітним палацом і горою Франкліна перетворилася на добре второвану дорогу і назвали її колоністи „Шляхом коралю“.

Там, коло підніжжя південного схилу гори Франкліна, під кораль колоністи приділили великий клапоть степу з подекуди розкиданими купами дерев, з соковитою зеленою травою й невеличким струмочком — притокою Червоного струмка.

Отже треба було цю приділену під кораль площу обгородити загостреним угорі частоколом, таким високим, щоб його не могла перестрибнути й найлегша тварина, і таким міцним, щоб не могли його розвалити й найдужчі тварини. Така загорожа була розрахована на сотню великих рогатих тварин - муфлонів та диких кіз з майбутнім їх приплодом.

Позначивши тичками межі коралю, інженер з товаришами взялися рубати дерево та готувати кілки й частокіл. А що незадовго перед цим прорубували в лісі дорогу до коралю,

то, власне, треба було тільки притягти їх на місце роботи й обтесати. З них наробили щось із сотню міцних стовпів і глибоко вбили їх у землю. В передній частині цього загону зробили з цілих колод міцні ворота, що могли широко відчинятись.

На будівництво коралю витратили не менш як три тижні; бо, крім самої загорожі, Сайрус Сміт набудував ще повіток та хлівів, де тварини мали б захисток на ніч та в негоду. І саму загорожу і повітки треба було будувати якнайміцніше, бо муфлони сильні тварини і слід було передбачати їх оскраженілий опір своєму ув'язненню в коралі. Отже самі кілки, верхні кінці яких були загострені й припалені для твердості на вогні, скріплювалися зокола попереочними колодами, а на певній відстані одна від одної стояли ще й товсті присішки або підпори. Загалом уся споруда відзначалася солідністю й міцністю.

Закінчивши кораль, вирішили, не гаючись, влаштувати на пасовищах коло підніжжя гори Франкліна велике полювання, правдивіше облаву на жуйних тварин.

7 лютого, чудового літнього дня, вся колонія вирушила на ці лови. Онагри, на той час вже зовсім навчені, з двома вершниками — Гедеоном Спілетом і Гербертом — зробили не малу послугу в цій облаві.

Вся тактика полягала в тому, щоб, оточивши, скажім, стадо муфлонів або диких кіз, помалу звужувати коло, поки для тварин не залишиться єдиного виходу тікати у... відчинені навстяж ворота коралю.

Сайрус Сміт, Пенкроф, Наб і Юп стали в різних пунктах лісу, а в цей час Гедеон Спілет, Герберт і Топ металися в лісі недалеко від стада, дякаючи тварин і непомітно спрямовуючи їх до коралю.

Муфлонів було сила в цій частині лісу. Ці тварини, завбільшки з лань, з рогами невеликими, але міцними, як у дякого барзна, з сіруватою шерстю, були чудові.

Ой, було від чого втомитися того дня! Скільки поповігали то вперед то назад! Скільки накричалися колоністи.

Понад сотню муфлонів оточили мисливці, але дві третини з них прорвалися й утекли; а таки з тридцять жуйних та з десяток диких кіз пощастило загнати в кораль.

Кінець - кінцем колоністи не мали підстав скаржитись, і це було непогано. Більшість пійманих муфлонів були самиці, які мали невдовзі дати приплід.

Можна було сподіватися, що стадо ростиме й постачатиме колові через якийсь час не тільки вовну, а й шкіру.

Цього вечора мисливці повернулися додому вкрай змучені й виснажені. Але на ранок вони пішли навідатись до кораля. Полонені видно билися здорово об частокіл, проте не вистачило, мабуть, сили повалити його. Помалу стадо втихомирилось і стало поводитися спокійніше.

Протягом усього лютого не трапилося нічого особливого. Щоденні роботи колоністів відбувалися з методичною акуратністю. За цей час колоністи ще підлагодили та поліпшили дороги до кораля й до порту Кулі і почали прорубувати ще одну просіку в напрямі до західного узбережжя. Все ще лишалася одна зовсім недосліджена частина острова Лінкольна на південному заході його, в тих густих непрохідних лісах, що вкривали весь півострів Плазуна (Рептилії) і що кишили хижачками, від яких Гедеон Спілет дав собі слово звільнити острів.

Багато часу віддавали колоністи доглядові та обробіткові пересаджених ними диких рослин. Треба було, щоб до початку зими вони добре прийнялись і почали вже рости. Не було такої екскурсії, щоб Герберт повернувся з порожніми руками. Завжди він приносив якусь корисну рослину з корінцями в землі і зараз же садив її на грядці. То це був дикий цикорій, з насіння якого можна було робити досить хорошу олію, то звичайний шавель, відомий своїми незрівняними протицинготними властивостями, то бульби якоїнебудь різновидності картоплі. Все це садили на досить великому вже тепер городі. Утримували його колоністи в прекрасному стані: поливали, пололи, відганяли птахів. Невеликі чисті грядки радували зір.

Грунт плоскогір'я Далекого краєвиду був родючий, а колоністи не жаліли своєї праці, отже можна було з певністю сказати, що врожай вони матимуть якнайкращий.

Крім вина, у колоністів був цілий асортимент напиктів: і чай Освего, і ферментований сік коріння драцени, і на-

віть справжнє пиво, зварене Сайрусом Смітом з молоденьких пагонів особливої породи сосни. Цей приемний і дуже корисний для здоров'я напитек зветься по-англо-американському „соснове пиво“.

Наприкінці літа пташник колонії збагатився ще на пару великих дрохв, характерних особливим опіренням, схожим на накидку з пір'я; на дюжину широконосок, верхня частина дзьоба яких має обабіч по широкій перетинці; і нарешті ще на кількох красунів - півнів, чорних від гребеня до кінчика лап, дуже подібних до мозамбікських півнів, які поважно виступали на березі озера Гранта.

Господарство колоністів росло, міцніло й розвивалось тільки дякуючи їх розумній наполегливості, працьовитості й знанням.

Щовечора після цілоденної літньої спеки, закінчивши всі свої роботи, колоністи любили посидіти, спочиваючи, на крайку плоскогір'я Далекого краєвиду над морем в бесідці з витких рослин, насаджених там власноручно Набом. Тут вони на дозвіллі розмовляли, ділилися думками, знаннями, будували плани на майбутнє. Пенкроф звеселяв своїми жартами маленьке товариство, в якому навіть і натяку не було на якісь непорозуміння, сварки.

Згадували вони щодня і свою батьківщину — Америку і визвольну війну, яка, на їх думку, мала вже давно закінчитись. Адже ще одинадцять місяців тому, ще за їх полону, Річмонд вже тільки-тільки тримався. А раз столиця федералістів опинилася б у руках генерала Гранта, то значить і війні б настав кінець. Тепер, мабуть, Північ тріумфує свою перемогу, а вони нічого не знають! О, коли б хоч клаптик газети!

Ось вже одинадцять місяців, як вони відірвані від усього світу. 24 березня минає рік, як аеростат викинув їх на цей нікому не відомий острів. Вони тоді були тільки потерпілими аварію. Які вони були жалюгідні, безгаланні, як почували себе безпорадними, беззахисними! А тепер, дякуючи знанням та доброму проводові їх природного керівника Сайруса Сміта, дякуючи їх власним розумові й працьовитості, вони стали справжніми колоністами, що мають зброю, знаряддя праці, інструменти й прилади, що зуміли під-

корити й примусити служити собі на користь рослини, тварин і навіть самі надра острова Лінкольна.

Вони часто про це розмовляли, обмірковуючи плани на майбутнє.

Здебільшого мовчазний Сайрус Сміт охочіше слухав інших, ніж розмовляв сам. Часто, усміхаючись, відповідав він на міркування Герберта або на одну з чудернацьких вихваток Пенкрофа, але ніколи і ніде не кидала його думка про незрозумілі, дивні події, що трапилися їм на острові, таємниці яких він ніяк не міг збагнути.

Розділ дев'ятий

Негода. — Гідравлічна підойма. — Віконне скло. — Скляний посуд. — Хлібне дерево. — Часті відвідування короля. — Ріст поголів'я. — Запитання журналіста. — Точні координати острова Лінкольна. — Пропозиція Пенкрофа.

На самому початку березня погода почала псуватись. Стояла нестерпна спека. Місяць був уповні. Почувалось, що атмосфера занадто насичена електрикою і що ось-ось мають налетіти грози. І не тільки налетіти, а можна було боятись, що цей грозовий період триватиме більш-менш довго.

Справді, 2 березня ударив страшний грім, зірвався вітер із сходу, застукотів град по фасаду Гранітного палацу. Довелося притьмом зачиняти віконницями наглухо двері й вікна, бо інакше залило б усі кімнати.

Побачивши градини з голубине яйце завбільшки, Пенкроф не на жарт перелякався: його хлібному полю загрожувала серйозна небезпека. Він зірвався з місця і, захопивши одне з великих полотнищ оболонки аеростата, побіг рятувати поле, бо саме його хліб почав колоситись. Розіславши над „полем“ полотнище, моряк врятував майбутній урожай, хоч самого його добре посік град. Та це йому було бай-дуже!

Така кепська погода стояла цілі вісім днів, протягом яких гроза не вщухала. В перервах між двома грозами глухий гуркіт грому долинав здалеку, і не встигав затихнути, як знов над головами колоїстів починало небо розпадатись від оглушливих вибухів, а блискавка щомиті рвала на вогненні клапті важкі чорні хмари. Чимало дерев і між ними розкішна висока ялина біля озера Гранта загинули, розбиті, повалені й спалені блискавкою. Кілька разів блискавка ударила просто в пісок на березі моря і в цих

Під градом Пенкроф біг рятувати поле

місцях перетворила пісок у скло. Це навернуло думку інженера на те, що непогано було б зробити справжні вікна в кімнатах Гранітного палацу і засклити шибки товстим добрим склом, яке захищало б кімнати краще, ніж віконниці, од вітру, дощу й холоднечі.

Колоністи, не маючи змоги працювати надворі підчас цієї негоди, часу, проте, не марнували. Вони майстрували, ладнали, вдосконалювали умебльовання кімнат Гранітного палацу. Інженер сконструював найпростіший токарний верстат і на ньому колоністи виробляли всілякі кухонні та туалетні приладдя, особливо ж гудзики, від недостачі яких дуже терпіли колоністи.

Для зброї, яку колоністи тримали в бездоганному стані, поробили спеціальні козли. Шафи і етажерки мали тепер такий вигляд, що й бажати кращого не треба.

Весь час, поки стояла негода, в Гранітному палаці не затихали сичання пилок, скрипіння токарного верстата і стукіт молотків, наче перегукуючися з вибухами грому.

За містера Юпа також не забули. Його оселили в маленькій комірчині поруч великої комори. В його кабінці лежала велика рама, завжди повна м'якої підстилки. Таке ліжко Юпові дуже подобалося.

— О! з цим Юпом ніколи ніяких неприємностей, — повторював часто Пенкроф, — ніколи ніяких заперечень, слова впоперек не скаже. Який слуга, Наб, який слуга!

Нема чого й говорити, що Юп тепер вже знав усі тонкості своєї роботи слуги. Він вибивав одяг, чистив взуття, крутив вертел, замітав кімнати, usługовував за столом, носив і складав дрова. А що особливо розчулювало Пенкрофа, це те, що Юп ніколи не лягав спати, не навідавшись перед сном до Пенкрофа, коли той вже лежав у ліжку, наче бажаючи морякові надобраніч.

Здоров'я колоністів і двоногих та дворуких і четвероногих та четвероруких було таке, що не треба й бажати кращого. Завжди на свіжому повітрі під ласкавим сонцем помірної зони, фізична та почасти розумова праця, добра й сита їжа так загартували колоністів, що вони не вірили навіть, ніби можуть захворіти.

Всі себе почували справді напрочуд добре. Герберт за

цей рік виріс на два дюйми, помітно змужнів і видно було, що з нього скоро складеться гарний і розумний парубок. Він не втрачав марно жодної хвилини. Коли він не працював фізично, значить він читав та перечитував знайдені в скрині книжки або вчився, використовуючи за вчителів Сайруса Сміта — для математичних наук і Гедеона Спілета — для вивчення чужих для нього мов. Обидва його вчителі залюбки вчили такого тямучого, здібного й старанного учня, яким був Герберт. Крім практичної науки щоденного життя, юнак міг здобути, ще й широку теоретичну освіту, яку могли йому дати такі його вчителі, як інженер і репортер.

Заповітною думкою інженера було передати юнакові все, що він знав, навчити його не тільки словом, але й власним прикладом. І хлопець жадібно переймав від нього все.

„Якщо я умру, — думав Сайрус Сміт, — це він мене му- сить заступити“.

Нарешті 9 березня бурі припинилися. Але небо лиша-лося вкрите хмарами увесь цей останній літній місяць, крім трьох-чотирьох днів хорошої погоди, використаних колоністами для всіляких екскурсій.

В березні ж самиця онагра привела маленя-самичку. В коралі теж майже одночасно з самицею онагра почали котитися вівці й телитися муфлони, на велику радість Наба й Герберта, які мали кожен по улюбленцю поміж ново-народжених.

Спроба приручити, зробити свійськими кількох пекарі вдалася якнайкраще. Збудували невеличкий хлів поруч пташника і невдовзі там закомашилося чимало поросят-пекарі, які росли й гладшали день-у-день, дякуючи до-брому доглядові Наба. Містер Юп був у цьому бездоган-ним Набові помічником. На обов'язку Юпа було щодня вносити з кухні до свинарника помій та їжу для пекарі. Виконував Юп свої обов'язки ретельно, тільки іноді він, звичайна річ, не від люті, а мабуть бажаючи розважитись, ловив маленьких пекарі за хвостики, що так спокусливо стирчали догори, і трохи шарпав їх, бо, хоч він був і ве-ликий та сильний, проте вдачу мав зовсім дитячу, хоті-лося погратись.

Якось одного дня в березні Пенкроф, розмовляючи з інженером, нагадав Сайрусові Сміту колишню його обіцянку, якої він не мав часу досі здійснити.

— Ви якось говорили про апарат, що зробить непотрібними ці довгі мотузяні драбини Гранітного палацу, — сказав він. — Невже ви не зробите його?

— Ви кажете про підйому? — спитав Сайрус Сміт.

— Ну, назвімо це підйомом, коли хочете, — відповів моряк. — Назва тут мало що важить, аби це нас легко підіймало аж додому.

— Нічого немає легшого, Пенкроф! Але чи потрібно це?

— О, так! Дуже потрібно, містер Сайрус. Після того, як ми здобули собі все найнеобхідніше для життя, можна подбати трохи й про комфорт. Для людей така машина була б вже розкіш, коли хочете, але для речей це конче потрібно. Не так то вже зручно видиратися по драбині вгору, тягнучи на спині добрий вантаж.

— Гаразд, Пенкроф, спробую вас задовольнити, — відповів Сайрус Сміт.

— Так у нас же немає машини.

— Ми її зробимо.

— Парову машину?

— Ні, водяну, гідравлічну.

Справді, щоб пустити в дію свою підйому, інженер мав тут у себе під рукою природну силу, яку він міг використати без особливої мороки.

Для цього треба було лише збільшити надходження води з озера Гранта до Гранітного палацу старим стоком. Після того, як отвір його був розширений, в Гранітний палац линув потужний струмінь води. Він силою своєї течії обертав лопасті припасованого інженером над цим струменем вала, від якого йшов канатний привод і крутив колесо, встановлене надворі біля дверей палацу. Від колеса йшов товстий канат з почепленим на ньому кошом. З допомогою довгого мотуза, що звисав до самої землі, можна було, включаючи й виключаючи гідравлічний „мотор“, підійматися до самих дверей Гранітного палацу.

17 березня вперше запрацювала підйома. Радості колоністів не було меж. Де ж пак, тепер усі вантажі — дрова,

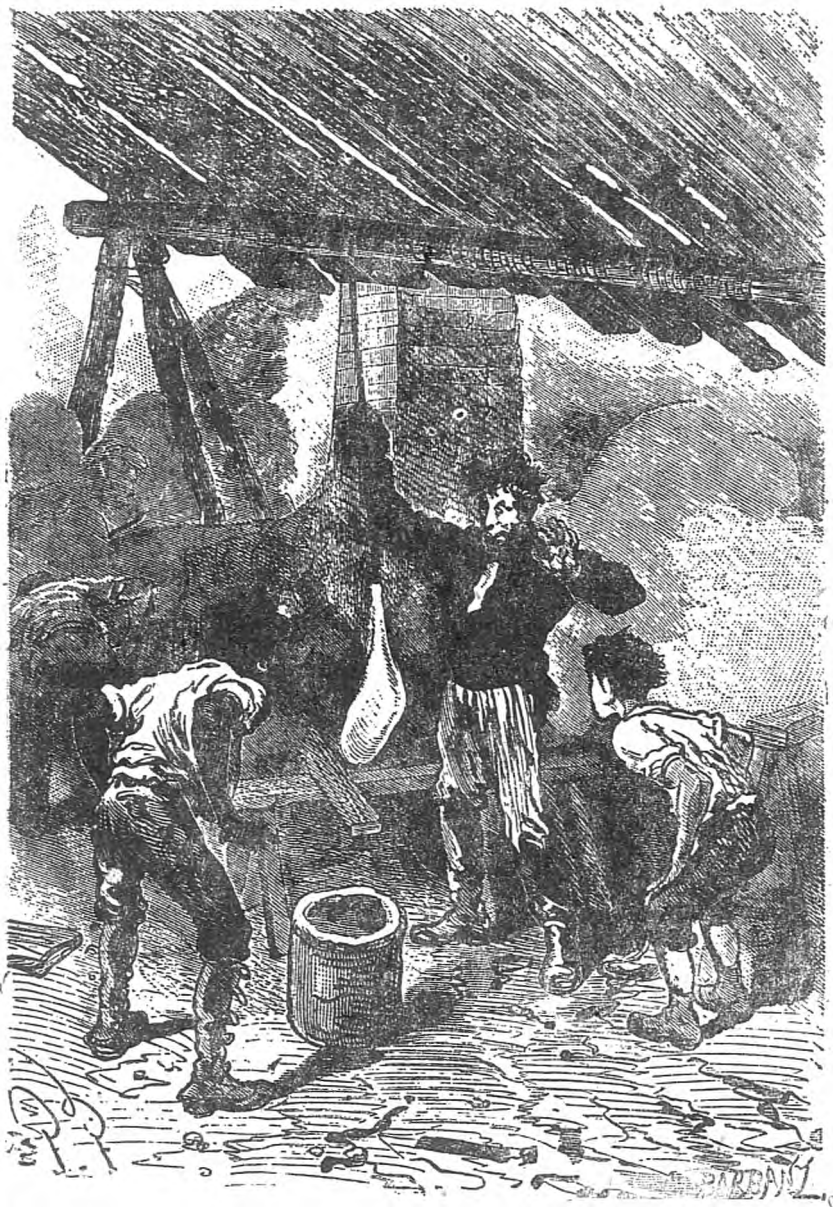
вугілля, провізія, самі колоністи — без найменших зусиль легко й швидко летіли вгору з допомогою такої примітивної, такої простої системи! Драбина була скасована і ніхто за нею не шкодував. Топ, і той був радий винаходів, бо, не маючи ні сили ні спритності Юпа, швидко втомлювався і нерідко доводилось йому „іхати“ драбиною вгору або на спині Наба або на спині самого Юпа.

Закінчивши свою підойму, Сайрус Сміт узявся до виготовлення скла. Для цього йому довелося перебудувати стару ганчарську піч для нових потреб. Тут йому прийшлося добре попрацювати. Але кінець-кінцем, після багатьох невдач, інженер таки домігся свого і збудував щось подібне до маленького скляного заводу. Гедеон Спілет і Герберт, його неодмінні помічники, протягом кількох днів не залишали скляного заводу.

Для виготовлення скла потрібно було всього кілька простих речовин: піску, крейди й соди. Піску скільки хочеш було на березі, з вапна можна було зробити крейду, з морських водоростей — здобути соду, з піриту або залізного колчедану — сірчану кислоту, а кам'яного вугілля, щоб підтримувати потрібну високу температуру в горні, на острові було сила. Отже Сайрусові Сміту залишалось тільки діяти.

Найважче було зробити потрібне для складувів знаряддя праці — тонку й довгу — на п'ять-шість футів завдовжки — залізну трубку або, так званий, мундштук, яким складуви набирають розтоплену скляну масу. Але Пенкрофові після багатьох марних спроб вдалося таки тонку полосу заліза вігнути й скрутити в трубку. Вийшов складувний мундштук, який добре виконував свої функції.

28 березня розжарили горно. Взяли сто вагових частин піску, тридцять п'ять таких же частин крейди, сорок частин натрій-сульфіду й дві-три частини потертого на порошок вугілля; все це змішали, склали у вогнетривкій тиглі і поставили в горно. Коли під впливом високої температури суміш ця розтопилася, інженер захопив трубкою трохи розтопленої скляної маси і став крутити трубку на приготовленій заздалегідь залізній дощці, щоб маса всередині трубки стала компактною й придатнішою для видування.

Пенкроф радів з усякої форми, яку йому вдавалося видути

Потім передав трубку Гербертові, запропонувавши йому дути в другий кінець трубки.

— Дути так, наче мильну кульку пускаєш? — спитав Герберт.

— Саме так! — засміявся інженер.

Герберт, надимаючи з усіх сил щокни, почав так добре дути, ввесь час повертаючи трубку в руках, що скляна маса, видавившись з трубки, почала розтягатися пузирем. Додавши за вказівками інженера ще кілька разів потроху розтопленої маси, Герберт видав величезну — з фут діаметром — скляну кулю. Тоді Сайрус Сміт узяв з рук Герберта трубку і, розгойдуючи її так, як маятник, надав кулі циліндрично-ковічної форми.

Процес видування дав у результаті скляний циліндр з напівзакругленими кінцями. Змочивши холодною водою залізну гостру полосу, інженер відрізав нею спершу обидва напівзакруглені кінці циліндра, а потім так же само розрізав уздовж і самий циліндр. Розігрівши на вогні ще раз розрізаний скляний циліндр до в'язкості, поклали його на дошку і розкатали дерев'яним котком.

Перша скляна шибка була готова. Слід було п'ятдесят разів проробити те саме, щоб виготувати потрібних колоністам п'ятдесят шибок. Зате невдовзі вікна Гранітного палацу заблищали, хоч може не дуже й красивими, але цілком прозорими шибками.

Фабрикування скляного посуду, порівняно з виготовленням шибок, було вже іграшкою. Пенкрофові сподобалося бути складувом, але він дув так шалено, що не встигав надавати масі потрібної форми, і скляний посуд у нього виходив найдивовижнішого вигляду. А втім, Пенкроф і не вимагав особливої краси, радіючи з усякої форми, що вивувалася на кінці його трубки.

Підчас однієї з екскурсій, приблизно цього ж періоду, колоністи натрапили на нове дерево, яке дало змогу ще збільшити харчові ресурси колонії.

Сайрус Сміт, полюючи з Гербертом у лісах Далекого Заходу, зайшли непомітно для себе лівим берегом річки Подяки досить далеко. Завжди бо Герберт, коли бував удвох з інженером, закидав його запитаннями, на які Сай-

рус охоче відповідав. І так вони захопилися розмовою, що всі агуті, водосвинки й кенгуру, несподівано вихоплюючись з кушів не далі, як на постріл від них, вільно й спокійно собі тікали, або навіть, не дуже й поспішаючи, ховалися знов у куші.

Кінець - кінцем з цікавими розмовами полювання не в'яжуться взагалі. Отже наші мисливці збиралися вже повертати з порожніми руками додому, коли Герберт раптом спився перед невисоким деревом і зраділо крикнув Сайрусові:

— Дивіться, містер Сайрус! Ви бачите це дерево?

І він показав на невелике деревце, вкрите лускуватою корою, з листками, пописаними паралельними жилками.

— А що це за дерево?—спитав інженер.— Воно пагадує пальму.

— Це „сусас revoluta“, малюнок якого я бачив у нашій природничій енциклопедії.

— Але я не бачу ніяких плодів на ньому.

— Їх і немає, містер Сайрус,— відповів Герберт,— але в його стовбурі є щось подібне до борошна, намеленого для нас самою природою.

— Значить, це хлібне дерево?

— Так, хлібне дерево.

— Ну, дитино моя, ти зробив дуже важливе відкриття, надто ж тепер, коли ми ще не можемо користатися хлібом з нашого поля. Аби лиш ти не помилився!

Та Герберт не помилявся. Зламавши один тонкий стовбур, він показав його Сайрусові Сміту. Стовбур був усередині заповнений м'якою білою клітковиною, подібною до мокрого борошна, поділеною кільцевими, розташованими концентрично, волокнами. Все було насичене неприємним на смак слизовим соком; але сік цей легко віджимався. Зникав неприємний смак і лишалася борошніста клітковина. З неї виходило майже справжнє борошно, надзвичайно смачне й поживне. Японські закони один час навіть забороняли експорт цього цінного харчового продукту.

Сайрус Сміт з Гербертом оглянули уважно всю цю частину лісів Далекого Заходу, де вони знайшли хлібне дерево і, зробивши різні позначки, щоб легше було потім орієнтуватись, повернулися додому.

Другого дня всі колоністи виріядилися збирати хлібне дерево. Дорогою Пенкроф, який що більше жив на острові Лінкольна, то більше ним захоплювався, звернувся до інженера:

— Містер Сайрус, як на вашу думку, чи є спеціальні острови для потерпілих аварію?

— Що ви розумієте під цим, Пенкроф?

— А те, що в світі існують спеціальні острови, де потерпілі аварію, голі, босі і голодні бідолахи, можуть знайти все, що їм потрібно і можуть добре влаштуватись.

— Можливо, й є... — засміявся інженер.

— Не „можливо“, а безперечно! — перебив Пенкроф. — Так само безперечно, як те, що існує наш острів Лінкольна.

Повернулися колоністи додому з величезним запасом стовбурів хлібного дерева. Інженер змайстрував прес, щоб віджимати гідкий сік, і колоністи здобули солідну кількість чудового борошна, яке під руками Наба перетворилося в пироги, пудинги тощо. Це не було ще справжнє борошно, але дуже близький і добрий сурогат його.

Самиця онагра та кози в коралі, привівши маленят, стали давати багато молока. Отже харчові ресурси колонії ще збільшилися, бо крім маленят, молоком користалися й колоністи. Щодня хтось з них їздив до коралю по молоко. Коли черга їхати припадала Пенкрофові, то він завжди брав з собою Юпа і дозволяв йому правити онаграми. Мавпа з насолодою ляскала в повітрі батогом і добре справлялася з новим дорученням.

Все розвивалося й процвітало на острові Лінкольна: і в коралі і в Гранітному палаці. Справді, коли б тільки не так далеко від батьківщини, коли б вони не були так відірвані від усього світу, колоністи не мали б ніякісінських підстав скаржитись. Вони так пристосувалися до свого теперішнього життя, так звикли до свого острова, що якби довелось кидати його й від'їздити геть, то колоністам шкода було б цієї гостинної землі.

Проте, так тягло на батьківщину, так хотілося до людей, що коли б десь недалеко від острова проходив корабель, то колоністи неодмінно притягли б його увагу до себе, вони б його спинили, вони б сіли на нього й відпливли...

А тимчасом, дожидаючи такого несподіваного випадку, вони жили щасливим життям і скоріше боялися, ніж бажали, щоб той випадок трапився.

Та хоч як там було, а цей острів, на якому колоністи прожили вже понад рік, був темою щовечірніх їхніх розмов.

Першого квітня, одного чудового осіннього вечора, які бувають на початку жовтня в північній півкулі, колоністи сиділи в бесідці на краю плоскогір'я Далекого краєвиду і спочивали. Випивши по чашці кофе, зробленого з ягід бузини, вони розмовляли про острів, про його положення в Тихому океані, коли Гедеонові Сплету спало на думку сказати:

— Любий Сайрус, а що, після того, як ми маємо секстант, знайдений у скрині, чи не робили ви нових обчислень довготи й широти нашого острова?

— Ні! — відповів інженер.

— На мою думку, варто було б наново обчислити, бо маєте ж прилад далеко досконаліший, ніж ваш саморобний трикутник.

— А навіщо це? — озвався Пенкроф. — Острів лежить собі й так дуже добре.

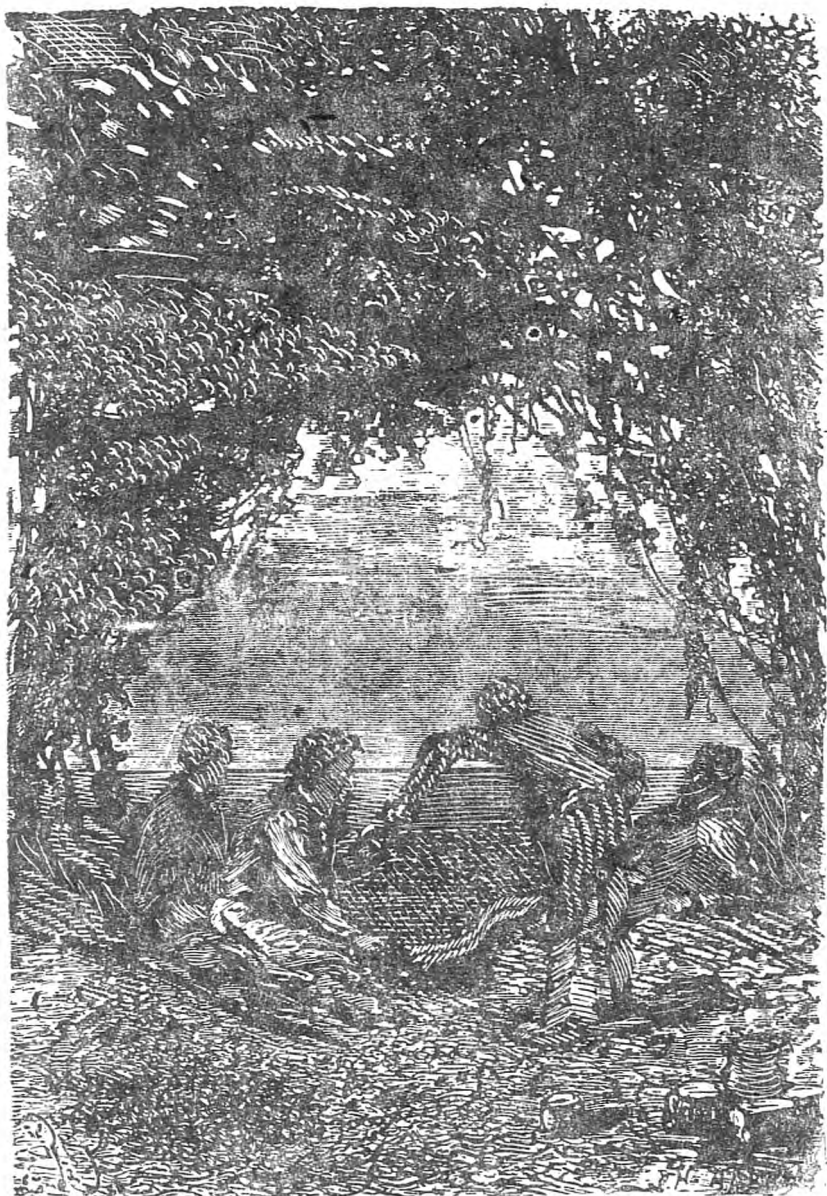
— Безумовно, — відповів Гедеон Сплет, — алеж могло статись, що недосконалість прилада дала досить велику похибку в обчисленнях, а раз є змога перевірити правильність...

— Ваша правда, дорогий Сплет, — відповів інженер, — і я мусів би давно вже це зробити, проте я певен, що коли у мене є похибка, то не більше як на п'ять градусів по широті й по довготі.

— Ну, це ще хто його знає, — почав знову репортер, — хто його знає! А що, як наш острів набагато ближче до якоїсь населеної землі, ніж ми думаємо?

— Ми про це завтра ж довідаємось, — сказав Сайрус Сміт. — І коли б не стільки всякої роботи, що не лишала мені й хвилини вільної, ми про це давно б уже знали.

— А я так думаю, — зауважив Пенкроф, — що містер Сайрус занадто добрий спостережник, щоб помилитись і, якщо острів нікуди не зрушив з свого місця, то стоїть саме там, куди його поставив містер Сміт.

Вечорами тихо розмовляли в бесілці над морем

— Побачимо, — засміявся інженер.

Другого ж дня Сайрус Сміт, озброївшись секстантом, здобув нові координати острова Лінкольна.

Його перші обчислення були такі:

західна довгота — від 150° до 155° ,
південна широта — від 30° до 35° .

Друге обчислення дало:

західна довгота — $150^{\circ}30'$,
південна широта — $34^{\circ}57'$.

Отже, не зважаючи на недосконалість свого саморобного прилада, Сайрус Сміт так добре зробив своє обчислення, що помилка у нього вийшла навіть менше, ніж п'ять градусів.

— А тепер, — сказав Гедеон Спілет, — раз ми, крім секстанта, маємо ще й географічний атлас, то подивімось, любий Сайрус, на положення нашого острова в Тихому океані.

Герберт побіг принести знайдений у скрині атлас, що, як відомо, був виданий у Франції і, значить, мав написи французькою мовою.

Карта Тихого океану була повна і Сайрус Сміт з компасом у руці взявся визначати положення.

Раптом компас здригнув у його руці і він сказав:

— Але існує вже один острів у цій частині океану.

— Один? — скрикнув Пенкроф.

— Наш, напевно? — спитав і собі Гедеон Спілет.

— Ні, — відповів Сайрус Сміт. — Цей острів лежить під сто п'ятдесят третім градусом довготи і тридцять сьомим градусом одинадцятою мінutoю широти, тобто на два з половиною градуси далі на захід і два градуси далі на південь від острова Лінкольна.

— А який це острів? — спитав Герберт.

— Острів Табор.

— Важливий?

— Ні, невеличкий острів, загублений у Тихому океані, якого може, хтось, тільки раз і відвідав.

— Ну, так ми його відвідаємо, — сказав Пенкроф.

— Ми?

— Так, містер Сайрус. Ми збудуємо палубну шлюпку, і я беруся вести її. На якій ми віддали від острова Табор?

— Приблизно за сто п'ятдесят миль на північний схід,— відповів Сайрус Сміт.

— Сто п'ятдесят миль! Усього! — вигукнув Пенкроф.— При доброму ходовому вітрі за сорок вісім годин будемо там.

— Але для чого? — спитав репортер.

— Хіба можна знати! Треба подивитись!

І колоністи вирішили збудувати суденце, щоб у жовтні — на початку нової весни — спустити його вже на воду.

Розділ десятий

Будування човна. — Другі жнива. — Полювання на куланів. —
Нова рослина — більш приємна, ніж корисна. — Кит. — Гар-
пун. — Розробка туші. — Використання китового вуса. — Кінець
травня. — Пенкроф нічого більше не бажає.

Коли Пенкроф забирав собі щось у голову, то не за-
спокоювався доти, поки не здійснював. Коротко, він по-
клав собі, що треба неодмінно відвідати острів Табор і те-
пер на чому б не стало хотів збудувати судно, яке могло б
витримати таку подорож.

Інженер на його невідступні домагання зробив потрібні
рисунок.

Судно матиме тридцять п'ять футів довжини і дев'ять
футів ширини. Така пропорція, коли добре вдадуться під-
водні частини кіля, може гарантувати швидкохідність май-
бутньому судну. Сидіти у воді мало це судно не більше
як на шість футів, що забезпечувало можливість дрейфувати.
Палуба мала йти через усе судно — від носа до корми — з
двома люками в дві великі каюти трюма, розділені пере-
городкою. Суденце мало бути оснащене, як шлюп, тобто з
однією щоглою і досить складною системою парусів, якими,
проте, легко керувати.

Яке ж дерево потрібне було на збудування такого шлю-
па: берест чи ялина? І того й того було повно на острові.
Вирішили взяти ялину, бо хоч вона однаково з берестом
добре протистоїть руйнівному впливові води, проте її да-
леко легше обробляти.

Обміркувавши всі деталі, колоністи вирішили, що раз все
одно до початку весни не можна спускати шлюпа на воду,
то особливо поспішати їм нема чого і, значить, працювати-
муть над збудуванням судна тільки двоє — Сайрус Сміт та
Пенкроф. Гедеон же 'Спілет з Гербертом, як і раніше,

полюватимуть, постачаючи харчі колонії, а Наб з помічником — містером Юпом — виконуватимуть усі господарські й кухонні роботи.

Вибравши потрібні дерева, інженер з моряком зрубали їх, обтесали, розпиляли на дошки,— і так добре, ніби вони все своє життя тільки й були пилярами. Через вісім днів у заглибині між „Димарями“ й гранітною стіною влаштували верф і в ній уже красувався на стапелях киль в тридцять п'ять футів завдовжки з форштевенем спереду й ахтерштевенем ззаду; тобто грубий контур майбутнього судна вже здіймався над піском.

Сайрус Сміт працював у цій новій для нього справі зовсім не наосліп. Тут йому стало в пригоді знання технічних основ і вміння рисувати. Він, насамперед старанно й точно обчисливши всі деталі, робив потім потрібні йому рисунки, і тільки тоді брався вже за будівництво. А, крім того, чимало йому допомагав і Пенкроф практичними порадами, бо він кілька років працював на Бруклінських верфях. Отже, тільки після точних обчислень та серйозних міркувань починали вони виконувати майже кожен найдрібніший деталь свого майбутнього судна.

Можна собі уявити, з яким захопленням працював Пенкроф! Він не хотів і на хвилину одриватися від своєї роботи.

Тільки раз він охоче покинув верф для не менш своєї роботи. Це було 15 квітня, коли треба було відбити жнива. Ці другі жнива дали саме такий урожай, як його визначив наперед інженер.

— П'ять буассо, містер Сайрус! — сказав Пенкроф після того, як ретельно перемінив своє багатство.

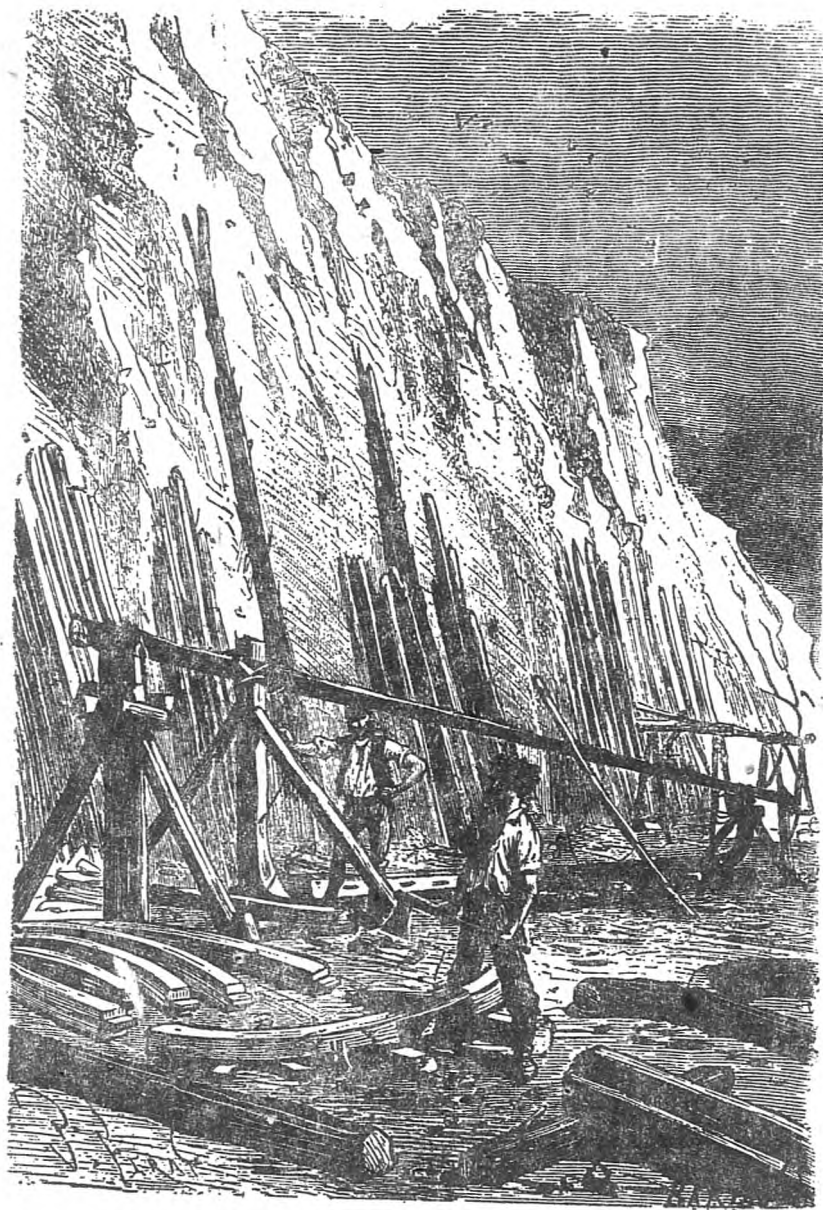
— П'ять буассо, — відповів інженер, — по сто тридцять тисяч зерен у буассо, це буде шістьсот п'ятдесят тисяч зерен.

— Цього року ми посіємо весь хліб, за винятком невеличкого резерву, який треба буде сховати, — сказав моряк.

— Так, — відповів інженер, — і якщо наступні жнива дадуть добрий урожай, то у нас буде вдосталь хліба.

— І можна вже буде їсти хліб?

— Можна.

На стапелях вже позначився кінь

— Алез треба буде тоді збудувати млин.

— Збудуємо й млин.

Трете хлібне поле було незрівняно більше проти перших двох, але готували ґрунт під засів з неменшою старанністю.

Кінчивши з хлібом, Пенкроф повернувся до будування свого судна.

Гедеон Спілет і Герберт, тимчасом полюючи щодня, іноді, зарядивши кулями рушниці, заходили дуже далеко в ліси Далекого Заходу, в ті частини його, де колоністи ще ніколи не бували. Це були такі лісові хащі, такі нетрі, що не тільки пройти, прозирнути не можна було. Великі дерева здавалися притиснутими одне до одного, здавленими. Продиратися крізь ці густі лісові масиви було так важко, що репортер брав з собою кишеньковий компас: сонце бо не могло пробитися крізь непроникливу для його проміння густу зелену завісу і орієнтуватися, знайти свою дорогу в цій напівтемряві було просто неможливо. Дичини якраз у цій частині лісу було небагато. Здобули тільки трьох великих травоядів — куланів, які дали себе вбити, дурнувато сховавшись серед великих гілок дерев. Їх шкури з допомогою сірчаної кислоти вичинили і зробили придатними до використання в господарстві.

Підчас одного з таких досліджень лісів Далекого Заходу мисливці зробили дуже цінне відкриття і честь його належала Гедеонові Спілету.

Було 30 квітня. Заглибившись у ліс далеко на південний захід, репортер, що йшов кроків на п'ятдесят попереду Герберта, вийшов на щось подібне до невеликої галявини, бо дерева, не такі густі в цьому місці, пропускали трохи сонячного проміння.

Гедеона Спілета зразу вразив якийсь дивний запах, що видавали на цій галявині не дуже високі рослини з рівним товстим циліндричним стволом і безліччю квітів, розташованих букетами. Репортер, зірвавши кілька стеблин, підійшов до хлопчика і спитав:

— Подивись, дитино, що це таке?

— Де ви знайшли цю рослину, містер Спілет?

— Там на галявині її багато.

— Містер Спілет,— скрикнув хлопчик,— та за цю знахідку Пенкроф вам буде вдячний все своє життя!

— Значить, це тютюн?

— Так. Якщо може і не найвищої якості, проте це справжнісінький тютюн.

— О, любий Пенкроф! То ж то він зрадіє! Але не викурить же він усього, залишить же і нам нашу частку.

— А знаєте що, містер Спілет, ідея! Не кажімо нічого Пенкрофові, поки приготуємо з листя такий, як треба, тютюн, а потім несподівано піднесімо йому люльку, набиту тютюном!

— Згода, Герберт! І цього дня нашому Пенкрофові не залишиться вже більш нічого бажати собі на острові.

Репортер з Гербертом нарвали цієї дорогоцінної рослини величезний запас і, повернувшись додому, пронесли в Гранітний палац свій оберемок з такими застережними заходами, з такою обачністю, наче Пенкроф був найлютішим доглядачем на митниці, а вони контрабандистами.

Сайрусові Сміту й Набові довірили свою таємницю змовники—Гедеон Спілет і Герберт. Тільки сам Пенкроф нічого не знав і не сподівався майже цілі два місяці, протягом яких треба було висушити тютюновий лист, піддати його особливій ферментації, нарізати. Одне слово, приготувати.

Всі ці процеси над тютюном легко було виконувати, бо Пенкроф, захопившись будівництвом свого шлюпа, приходив нагору, до Гранітного палацу, тільки їсти й ночувати.

Правда, ще один раз морякові довелося відірватись від любої роботи. Це було 3 травня, коли всі колоністи мусли взяти участь у „рибальстві“.

Протягом кількох днів перед тим можна було спостерігати, як величезна морська тварина, не ховаючись, плавала 'милі за дві, за три від берегів острова Лінкольна. Це був велетенський кит, найбільший представник з родини південних китів.

— Яке було б щастя для нас піймати цю тваринку!— скрикнув моряк.— Ех, якби в нас було пристойне судно та добрий гарпун, я б, не вагаючись ні хвилини, кинувся б на цю тварину, бо вона варта ризику...

— А я б охоче подивився, Пенкроф, як ви орудуєте гарпуном; це мабуть дуже цікаво!—сказав Гедеон Спілет.

— Цікаво то воно дуже, але й небезпечно,—сказав інженер.—А раз ми не маємо ні судна ні гарпуна, то не варто й турбуватись цією твариною.

— Мене дивує тільки, як кит міг опинитися під таким досить високим градусом широти,—сказав репортер.

— Чому, містер Спілет?—обізвався Герберт.—Ми ж якраз у тій частині Тихого океану, яку англійські та американські моряки звать „Китове поле“. В усій південній півкулі саме між Новою Зеландією на Південною Америкою найбільше й трапляється китів.

— Чистісінька правда,—підтримав Пенкроф.—І мене тільки дивує, що ми їх досі не бачили. А втім, що нас обходить це, раз ми не можемо полювати хоч на цього кита.

І Пенкроф, повернувшись спиною до моря, взявся до своєї роботи, хоч і зітхнув від жалю. Адже кожен моряк—аматор-рибалка, і якщо задоволення від рибальства прямо пропорціональне розмірові здобичі, то можна собі уявити, що відчуває китолов, побачивши велетня кита.

Тут же йшлося не про саме задоволення від полювання на кита, а про невичерпне багатство для колоністів китового жиру, сала, китового вуса, які могли бути використані для багатьох потреб у їхньому господарстві.

А кит, здавалося, вирішив оселитись перед очима колоністів. Зранку до вечора всі колоністи, чи то з вікон Гранітного палацу, чи то з плоскогір'я Далекого краєвиду, коли Герберт і Гедеон Спілет не були на полюванні, а Наб з вікна своєї кухні, бігаючи від печі до вікна і назад, весь час спостерігали простим оком і в бінокль, як кит спокійно розтинав хвилі глибоких вод бухти Союзу від миса Кігтя до миса Шелеп.

Працюючи своїм могутнім хвостовим плавцем, кит посувався вперед стрибкуватими рухами, іноді з швидкістю дванадцяти миль на годину. Кілька разів він так близько підпливав до берега острова Лінкольна, що його всього—від голови до кінчика хвоста—вільно можна було роз-

дивитись зблизька. Це справді таки був південний кит, весь густочорний з більш здавленою, приплесканою головою, ніж у китів північних.

Видно було, як він викидав свої височезні фонтани парчи... води, бо і досі, хоч як це дивно, вчені китознавці ніяк не можуть погодитись між собою в цьому питанні: воду викидає кит своїми ніздрями, чи теплу пару, яка од видихів на холодному повітрі перетворюється на воду і дощем спадає вниз.

Постійна присутність цього морського ссавця перед очима дратувала колоністів; особливо Пенкроф нервувався, не міг як слід зосередитись на своїй роботі. Кінець-кінцем він втратив остаточно спокій, не міг більше спокійно спати вночі, кидався спросоння. Пенкроф став подібний до дитини, яка жагуче бажала здобути заборонену їй іграшку. Ет, тільки був би готовий його шлюп, моряк, не роздумуючи, кинувся б у море переслідувати кита!

Але те, чого не могли зробити самі колоністи, допоміг їм випадок.

Третього травня Наб, глянувши у вікно кухні, раптом закричав, що кит, викинутий морем, лежить на березі острова: Герберт з Гедеоном Спілетом, які зібралися були йти на полювання в ліс, покидали свої рушниці й побігли. Пенкроф, як був із сокирою в руці — так і подався, Сайрус Сміт і Наб, захопивши списи з залізними наконечниками, наздогнали їх і всі прожогом кинулись до місця події.

Кит лежав на обмілині миса Знахідки милі за три від Гранітного палацу. Приплив, а кит лежить нерухомо! Ясно що тварині не легко виборсатися з піску. А втім, треба поспішати, щоб, коли можна буде, перетнути китові шлях до моря. Колоністи притьмом бігли, не почувачи ніг під собою. За двадцять хвилин вони були вже на мисі Знахідки, біля велетенської тварини, над якою вилися хмарою птахи.

— Який монстр! — скрикнув Наб.

Вираз Наба був дуже влучний. Це був кит гігант, на вісімдесят футів довжини і вагою не менш як сто п'ятдесят тисяч фунтів.

Тимчасом це громило не робило ніяких спроб зрушити

з місця, виборсатися з піску і, поки ще приплив досить високий, урятуватися в хвилях моря.

Коли ж почався відплив і вода стала спадати навколо кита, колоністи обійшли його навкруги і, здивовані, остовпілі, спинилися.

Кит був мертвий. В його лівому боці стирчав гарпун.

— Значить, у наших водах є китолови?—спитав Гедеон Спілет.

— Чому так?—спитав моряк.

— Бо гарпун же ось...

— Е, містер Спілет! Це нічого не доводить,—відповів Пенкроф.—Відомо, що поранені кити можуть з гарпуном у боці проходити тисячі миль. Можливо, цього кита поранено десь на півночі Атлантичного океану, а він прийшов померти на південь Тихого. Це буває, і тут немає чого дивуватись!

— Але чому...—почав був Гедеон Спілет, якого очевидно не задовольнила відповідь Пенкрофа.

— Це безумовно можлива річ,—підтримав моряка Сайрус Сміт.—Огляньмо гарпун. Може за китоловським звичаєм на гарпуні вигравірувана назва судна.

Справді, Пенкроф, видерши на превелику силу гарпун з боку кита, розібрав на ньому напис:

*Марія - Стелла
Віньярд.*

— Судно з Віньярда! Судно з моєї батьківщини,—я ж родом з Віньярда!—скрикнув моряк.—Марія - Стелла, та я ж його знаю, чудове китоловне судно! О, друзі мої, судно з Віньярда, китолов з Віньярда.¹

Моряк кілька разів повторював схвильовано цю дорогу його серцю назву рідного порту.

Але не було підстав сподіватися, що Марія - Стелла прибуде сюди по цього, загарпуненого нею кита: Тому колоністи заходилися розробляти тушу, поки ще не почалося гниття.

Птахи, що вже кілька день чигали на цю багату здобич,

¹ Віньярд—порт у штаті Нью - Йорка.

густими хмарами вилися над трупом кита. Колоністам доводилося пострілами з рушниць розганяти їх.

Колосальна тварина була самицею кита. Її вим'я було повне молока, яке, на думку природознавця Діффенбаха, нічим не відрізняється від коров'ячого молока — ні смаком, ні кольором, ні своїм складом.

За часів своєї молодості Пенкрофові довелося деякий час працювати на китоловному судні і він чудово знав усі процеси розроблення китової туші. Тому тепер він узявся керувати цією складною і досить таки неприємною роботою. Але хоч як це було неприємно, проте ніхто з колоністів не уникав і три дні вони проморочились над китовою тушею.

Китовий жир — футів два з половиною завтовшки, — розрізаний спершу на паралельні шматки, а потім ще на дрібніші, приблизно по тисячі фунтів кожен, колоністи складали у великі череп'яні макітри, принесені на берег моря, і тут же на місці розробки туші й перетоплювали. Вони не хотіли забруднювати повітря околиць Гранітного палацу. Після перетоплення вага жиру поменшала на третину. Алеж його й було! З самого тільки язика натопили шість тисяч фунтів жиру, а з верхньої губи — чотири тисячі.

Крім цього китового жиру, що на довгий час забезпечував колоністам великі запаси стеарину й гліцерину, було ще багато китового вуса, який теж міг придатися в господарстві колоністів, хоч у Гранітному палаці й не потребували ні парасолів ні корсетів. Верхня щелепа кита мала щось із вісімсот рогових пластинок, дуже еластичних, гнучких, загострених на кінцях, як зубці гребінки. Ці зубці, по шість футів довжини кожен, були розташовані густими рядами. Вони допомагали китові затримувати тисячі всіляких морських тварин, дрібних рибок та молюсків, якими живиться кит.

Нарешті, на превелике задоволення колоністів, вони управилися з китом. Все, що їм було вже непотрібне, вони кинули на поталу птахам, а сами взялися кожен до своєї щоденної роботи.

Але перед тим, як піти працювати коло свого шлюпа,

— Тююе! Справжній тютюн!

Сайрус Сміт узявся щось таке майструвати з китового вуса. Всі зацікавилися. Інженер узяв з дюжину пластинок, розрізав кожную на шість рівних частин і загострив їх з обох кінців.

— Навіщо це потрібно, містер Сайрус? — запитав Герберт.

— Щоб убивати вовків, лисиць, навіть ягуарів, — відповів інженер.

— Як?

— Тільки це не тепер, а взимку, коли буде мороз і крига.

— Не розумію... — розгубився хлопчик.

— Зараз зрозумієш, моя дитино, — перебив його інженер. — Це знаяддя вигадав не я; його дуже часто вживають мисливці - алеути. Оці куски китового вуса, що ви їх бачите, друзі мої, коли настане зима, я скручу в спіраль і поливатиму на морозі водою доти, доки зверху не намерзне крига такої товщини, щоб вона могла утримати зігнуті спіралі. Коли ж це стануть крижані кульки, я їх зверху обмажу салом і порозкидаю на снігу. Що ж з цього вийде? А те, що коли голодний хижак проковтне хоча б одну таку кульку, то під впливом тепла в його шлунку крига розтане, спіралька розкрутиться і своїми гострими кінцями проштрикне наскрізь шлунок хижака.

— Оце так дотепно! — аж скрикнув Пенкроф.

— І заощадить порох та кулі, — додав Сайрус Сміт.

— Це краще, ніж пастка, — сказав Наб.

— Почекаймо до зими! — закінчив інженер.

Тимчасом будівництво шлюпа посувалося досить швидко і наприкінці місяця, половина шпангоутів була вже встановлена. Можна було вже навіть визначити, що його форми будуть чудові і що шлюп прекрасно триматиметься на воді.

Пенкроф працював з таким запалом, не шкодуючи ні сил ні старанності, що тільки його міцна фізична природа могла витримати таку шалену працю. Але його друзі приготували в секреті таку нагороду морякові, що 31 травня він пережив одну з хвилин найбільшої у своїм житті радості.

Цього дня, наприкінці обіду, в той момент, коли вже збиралися вставати зза столу, Пенкроф відчув на своїм плечі чийсь руку.

Це була рука Гедеона Спілета, який звернувся до моряка:

— Хвилиночку, Пенкроф! Куди ви так поспішаєте, а про десерт забули?

— Дякую, містер Спілет, — відповів моряк. — Я повертаюсь на роботу.

— Ну, добре, випийте хоч чашку кофе принаймні.

— Не хочеться, дякую.

— То може викурите люльку?

Пенкроф напівпідвівся. Від хвилювання він навіть зблід на виду, коли побачив, що репортер простягає йому люльку, набиту тютюном, а Герберт подає жарину.

Моряк розкрив рота, хотів щось сказати, але, замість того, схопив люльку, жарину і, розкуривши, п'ять чи шість разів затягся. Синюватий димок оповив його хмаркою і в цієї хмарки пролунав його розчулений голос:

— Тютюн! Справжній тютюн!

— Правильно, Пенкроф. І навіть чудової якості!

— О боже! — вигукнув Пенкроф. — Не віряться навіть. Тепер на нашому острові вже нічого більше не бракує!

І Пенкроф курив, курив, курив.

— Хто ж знайшов його? — спитав нарешті він. — Це ти певно, Герберт?

— Ні, Пенкроф, — це містер Спілет.

— Містер Спілет! — скрикнув моряк і, кинувшись до репортера, стиснув його в своїх обіймах з такою силою, що в того аж дух перехопило.

— Уф! Пенкроф! — одійшовши трохи, сказав, відсапуючись, Гедеон Спілет. — Подякуйте також і Гербертові за те, що він розпізнав цю рослину, і містерові Сміту, що допоміг приготувати тютюн, і Набові за те, що не викрив нашого секрета.

— О, друзі мої, я всім вам віддячу колинебудь! — розчулено сказав моряк. — Ніколи цього не забуду, до самої смерті згадуватиму!

Розділ одинадцятий

Зима. — Валяння шерсті. — Пенкрофа переслідує одна ідея. — Китовий ус. — На що може придатися альбатрос. — Паливо майбутнього. — Топ і Юп. — Бурі. — Розгром на пташнику. — Експедиція на болота. — Сайрус Сміт лишається сам. — Дослідження колодязя.

Зима тимчасом невблаганно наближалася. Настав червень — місяць, що відповідає грудню в північній півкулі. Поставало невідкладне завдання подбати про теплий і соlidний одяг для колоністів.

Вони обстригли муфлонів коралю і здобули цінну, високоякісну шерсть. Тепер треба було переробити цю шерсть на тканину.

Сайрус Сміт, не маючи в своєму розпорядженні ніяких — ні складних, ні навіть примітивних текстильних машин, щоб чесати, тріпати, в'язати або ткати шерсть, примушений був удатись до найпростішого способу — валяння, тобто виготовлення повсті або тоншого й кращого її гатунку — фетру. Для Сайруса було досить використати властивість волкон шерсті переплутуватись, збиватись, звалюватись під впливом великого тиску — власне процесу валяння. Процес цей давав отже фетр і що тонший, гнучкіший виходив після валяння фетр, то тепліший він був. Якраз коротка шерсть муфлонів була якнайпридатнішою для валяння.

Інженер з допомогою своїх товаришів, в тому числі й Пенкрофа, який мусів знову на якийсь час відірватися від будівництва свого шлюпа, почав підготовні роботи для валяння шерсті. Треба було насамперед знежирити — видалити жир з шерсті, намочивши її на двадцять чотири години в кадовбах з водою, підігрітою до семидесяти градусів, а потім, чисто вимивши в теплом розчині соди, добре

виполоскати й просушити. Підсушену шерсть можна було вже починати валяти, тобто пресуючи її, перетворювати на товсту, цупку тканину, яка в індустріальних центрах Європи й Америки нічого не варта була б, але „на ринку“ колоністів острова Лінкольна її цінність стояла неймовірно високо.

Напевно цей сорт тканини був відомий ще з стародавніх часів і таким же самим стародавнім способом вирішив її виробляти і Сайрус Сміт.

Де особливо Сайрусові Сміту придалася його професія інженера, так це в конструkcії сукновальної машини, бо він дуже дотепно використав для цього механічну силу падіння води створеного ним же водопаду, примусивши його обертати сукновальний вал.

Все мало первісний прадідівський вигляд: великий дерев'яний вал з приробленими до нього кулаками, які то підіймали, то по черзі з силою опускали вертикальні товкачі в грубі дерев'яні корита з шерстю. Вся ця система, сполучена простою дерев'яною рамою, і являла собою потрібну колоністам сукновальну машину. Такою самою вона була і за стародавніх часів, поки винаходи та вдосконалення не перетворили її на складну систему компресорів і циліндрів новітніх парових та електричних сукновальних машин.

Вся ця нескладна конструkcія, добре виконана Сайрусом Смітом, вдалася якнайкраще. Попередньо змочена мильним розчином, щоб, з одного боку, полегшувати проходження під товкачами, краще пересування й ущільнення, з другого, — щоб усунути псування від биття, шерсть спід товкачів виходила у вигляді товстої повсті, придатної однаково і на теплі укривала і на верхній теплий одяг.

Ясна річ, тканина ця не була ні шотландський кашемір, ні муслін, ні драп, ні навіть фланель. Кінець-кінцем це була тільки „лінкольнська повсть“, але на острові Лінкольна стало на одне освоєне виробництво більше.

Колоністи, крім теплого одягу, нарobili собі ще й теплих укривал. Тепер вони безбоязко могли дожидатися, коли настане зима 1866-67 року.

Справжні холоди почалися в другій половині червня і, на

велику досаду Пенкрофа, йому довелося припинити свої роботи у верфі. Хоч вже було видно, що наступної весни шлюп буде безумовно закінчений.

Пенкрофові не давала спокою його невідступна мрія, його ідея, яка всюди його переслідувала, — відвідати острів Табор, хоч Сайрус Сміт і заперечував проти цієї подорожі, викликаної тільки цікавістю. Не могли ж, справді, вони сподіватися якоїсь допомоги від самотнього напівпустинного, скелястого острова. Подорож за сто п'ятдесят миль на малесенькому суденці серед безмежних просторів невідомого океану не могла не викликати у інженера природного побоювання. А що, як ця пір'їна в морі — їхній шлюп, відпливши з острова Лінкольна, не зможе дійти до острова Табор? Що робитиме суденце серед Тихого океану, такого багатого на всілякі нещасні випадки?

Сайрус Сміт часто розмовляв про це з Пенкрофом, але моряк чомусь так уперся на цій подорожі, що всі доводи й умовлення інженера пішли на марне.

— Кінець - кінцем, — сказав йому раз інженер, — ви більш від усіх вихваляли наш острів Лінкольна, ви стільки разів казали, що жалкуватимете, коли доведеться його покидати, чому ж тепер ви хочете першим поїхати звідси?

— Поїхати лише на кілька день, — відповів Пенкроф, — лише на кілька день, містер Сайрус! Рівно стільки, скільки треба, щоб поїхати туди й повернутись, аби лиш побачити, що то за острівцець.

— Та він не вартий нашого острова Лінкольна.

— Я наперед певен того.

— Так чого ж тоді ризикувати?

— Щоб знати, що там робиться на тому острові Табор.

— Нічого там не робиться і не може робитись.

— Хто ж його знає!

— А що, як вас захопить буря?

— Влітку нічого боятися бурі, — відповів Пенкроф. — Але що всетаки треба все передбачити, то я хочу взяти з собою в цю подорож тільки Герберта.

— Пенкроф, — сказав інженер, кладучи руку на плече морякові, — подумайте тільки, якщо трапиться якесь нещастя з вами й хлопчиком, він же через випадок став на-

шим загальним сином, то, повірте, ми ніколи не зможемо втішитись.

— Містер Сайрус, — відповів Пенкроф з непохитним переконанням, — ми не заподіємо вам такого горя. Крім того, ми ще про це поговоримо з вами пізніше, коли вже настане час їхати. І потім я певен, що коли ви побачите, як наше судно добре зроблене, добре оснашене, коли ви побачите, як воно чудово тримається на морі, коли ми разом з вами об'їдемо на ньому довкола нашого острова, — я певен, що ви більше не вагатиметесь і пустите нас у цю мандрівку. Скажу вам одверто, проміж нас, що він буде чудом мистецтва, цей мій шлюп!

— Скажіть принаймні: наш шлюп, Пенкроф! — засміявся інженер.

Ця розмова так і скінчилася, не переконавши ні моряка ні інженера, хоч, проте, вона мала знову відновитися трохи пізніше.

Перший сніг випав наприкінці червня. В коралі заздалегідь на зиму приготували вдосталь паші, так що не було потреби щодня туди їздити; проте колоністи вирішили, що раз на тиждень вони неодмінно його відвідуватимуть.

Знову налагодили пастки і, крім того, випробували виготовлені Сайрусом Смітом кульки з китового вуса. Ці кульки, густо обмазані зверху жиром, були розкидані на узліссі в тих місцях, де найбільше було звірячих слідів.

Інженер з великим задоволенням переконався, що відновлений ним спосіб алеутських мисливців дав блискучі наслідки. З дюжина лисиць; кілька диких кабанів і навіть один ягуар піймалися; всіх їх познаходили вже неживими з шлунками, проткнутими наскрізь загостреними пластинками китового вуса.

Приблизно на початок зими припала спроба колоністів зав'язати відносини з собі подібними.

Гедеон Спілет вже не раз мріяв про те, щоб або кинути в море у пляшці якусь писану звістку про себе або довірити її голубові. Але, як можна було серйозно сподіватися, що голуб або пляшка потраплять саме до людей, пройшовши відстань, не меншу від тисячі двох сот миль, які

До шиї альбатроса прив'язали шкіряну горбиночку

відокремлювали острів Лінкольна від усякої населеної землі? Це ж чистісінька дурниця!

30 червня Герберт пострілом з рушниці не дуже тяжко поранив великого альбатроса. Його піймали. Це був чудовий птах, що мав між розгорненими крилами десять футів і який міг вільно перелітати хоч би через такі великі водні простори, як Тихий океан. Його взяли в Гранітний палац і підлікували рану.

Герберт, зрадивши полоненикові, хотів залишити його собі, щоб приручити коли альбатрос зовсім одужав. Але Гедеон Спілет довів хлопчикові, що не варт проминати такого випадку дати про себе звістку людям і що варт спробувати послати з цим альбатросом, неначе із справжнім кур'єром, листа. Герберт мусів згодитись, бо коли припустити, що альбатрос прилетів з якоїсь населеної країни, то він неодмінно туди й повернеться, як тільки його випустити на волю.

Може Гедеон Спілет плекав про себе заповітну думку, як справжній добрий репортер, описати всі події і все, що трапалося з ними на острові Лінкольна, і таким незвичайним способом — з диким альбатросом — надіслати свою кореспонденцію до редакції „Нью-Йорк-Геральд“. Який тріумф! Оце так кореспондент! Та тільки, чи потрапить лист коли-небудь до рук редактора, Джона Бенета?

Всетаки Гедеон Спілет написав свою коротеньку замітку і поклав її в міцну шкіряну торбиночку разом з відозвою до всякого, хто знайде цю торбинку, — надіслати її на адресу редакції „Нью-Йорк-Геральда“. Цю маленьку торбинку прив'язали до шиї альбатроса, бо було небезпечно прив'язувати її до ноги. Відомо ж, що альбатроси, стомившись у дорозі, сідають спочивати прямо на воду. Потім колоністи випустили на волю свого крилатого кур'єра і не без хвилювання дивилися, як він швидко зникав у туманній далечині Заходу.

— Куди ж це він полетів? — спитав Пенкроф.

— На Нову Зеландію, — відповів Герберт.

— Щасливої дороги! — крикнув йому навздогін моряк, не сподіваючись особливих успіхів від такої „моди“ листуватись.

Разом із зимою знову розпочалися внутрішні роботи в Гранітному палаці; треба було лагодити одяг, взуття, шити нове. Особливо ж багато часу забрало шиття парусів з невичерпної оболонки аеростата.

Протягом усього липня стояли великі морози, але не дошкуляли колоністам, бо вони не жаліли ні дров ні вугілля. Сайрус Сміт поставив ще одну піч у великому залі і там товариство просиджувало довгі зимові вечори. Працюючи розмовляли, а коли були вільні, то читали. Час минав у розмовах та читанні непомітно, але корисно для всіх.

Такими вечорами колоністи почували себе просто щасливими в добре освітленому й тепло натопленому залі, за чашкою кофе після смачного й поживного обіду, з люлькою, повною запашного тютюну, в зубах. А в цей час там, надворі, за стінами Гранітного палацу реве хуртовина, мете сніг. Було б повне щастя, коли б не болюча думка, що вони відірвані від людей, від усього світу, від батьківщини. А вони ж щовечора згадували її, згадували рідних, друзів там залишених. Сайрус Сміт багато розповідав про Американську республіку, про її державні справи, до яких і сам був причетний, про розвиток і розквіт там техніки й індустріалізації.

Якось одного з таких вечорів Гедеон Спілет звернувся до інженера :

— Але, любий Сайрус, весь цей розвиток індустрії й комерції, яким ви пророкуєте в майбутньому такий великий прогрес, хіба йому не загрожує безпосередня небезпека рано чи пізно остаточно завмерти?

— Завмерти? Чому?

— А через брак кам'яного вугілля; його справді можна назвати найдорогоціннішою копалиною.

— Так, найдорогоціннішою, справді! — відповів інженер.

— І ви мусите погодитися зі мною, що настане день, коли всі його запаси будуть вичерпані.

— Ну, покищо запаси вугілля ще занадто багаті і з надр землі видобувається тільки зовсім незначна частина їх.

— Але ви ж самі казали, що відповідно до розвитку індустріалізації і споживання вугілля збільшуватиметься в геометричній пропорції.

Довгими зимовими вечорами час минав непомітно

— Так, і це правда. Але з другого боку, — відповів Сайрус Сміт, — коли навіть припустити, що будуть вичерпані всі родовища вугілля, — хоч з допомогою нових машин, якими можна буде набагато поглибити шахти, цих покладів вистачить ще надовго, — то і тоді залишаться австралійські та американські поклади, які ще довгі часи забезпечуватимуть потреби промисловості.

— Скільки часу, як на вашу думку? — спитав репортер.

— Принаймні років двісті п'ятдесят або триста.

— Ну, на наш вік вистачить, — озвався Пенкроф, — а нашим правнукам прийдеться круто!

— Знайдуть щось інше замість вугілля, — сказав Герберт.

— Сподіваюся, що так, — сказав Гедеон Спілет, — бо без вугілля, це значить без машин, без залізниць, без пароплавів, без заводів і фабрик. Не буде нічого того, що творить прогрес сучасного життя.

— А що ж замінить вугілля? — спитав Пенкроф. — Ви можете собі уявити, містер Сайрус?

— Можу, здається, друже мій.

— Що ж палитимуть замість вугілля?

— Воду, — відповів Сайрус Сміт.

— Воду! — скрикнув Пенкроф. — Водюю опалюватимуть пароплави, локомотиви, водою грітимуть воду.

— Так, тільки водою, розщепленою на її складові частини, — відповів інженер. — Очевидно це робитимуть з допомогою електрики, яка на той час цілком вже буде вивчена і підкорена людині. Так, друзі мої, я певен, що в недалекому майбутньому вода заступить паливо. Водень та кисень, її складові частини, стануть невичерпним джерелом тепла й світла, далеко потужнішим від вугілля. Настане день, коли трюми пароплавів і тендери паровозів, замість вугілля будуть завантажені балонами з цими двома газами, стисненими до мінімального об'єму і згоратимуть у тонках з неймовірною теплотворною силою. Отже, поки буде населена Земля, вона задовольнятиме всі потреби людей, вони не терпітимуть від недостачі ні тепла, ні світла, ні продуктів тваринного й рослинного світу. Я певен, що коли всі вугільні запаси будуть виснажені, людство замінить його водою. Вода — вугілля майбутнього.

— Я б хотів побачити це, — сказав моряк.

— Ти народився занадто рано для цього, — обізвався Наб, який протягом усієї розмови не прохопився й словом.

Але цих слів ніхто недочув, бо в цей самий момент розляглося несамолюбне гавкання Топа, особлива й дивна інтонація якого вже не вперше тривожила інженера. Топ кинувся до закритого лядою отвору колодязя в кутку зала і став кружляти біля нього.

— Що це сталося з Топом, чого це він так гавкає? — спитав моряк.

— І Юп теж чогось загарчав, — додав Герберт.

Справді оранг приєднався до собаки. Обидві тварини якось дивно виявляли не так лють, як незрозумілу стурбованість.

— Ясна річ, — сказав Гедеон Спілет, — цей же колодязь сполучається безпосередньо з морем. Напевно якась морська тварина час від часу підпливає вниз до його отвору подихати повітрям.

— Безумовно так, — відповів моряк, — іншого пояснення і не можна дати... Ну, ти, Топ, замовчи! А ти, Юп, марш до своєї кімнати!

Мавпа й собака замовкли. Юп пішов спати, а Топ залишився в залі, хоч до кінця вечора глухо гарчав і виявляв ознаки занепокоєння.

Ніхто більше не знімав розмови про поведінку Топа й Юпа, хоч інженер увесь якось потемнів і нахмурився.

До кінця липня погода ввесь час мінялася, то йшов дощ, то стояли морози. Ця зима була не така холодна, як попередня. Більше від 13° морозу не було, хоч зате бурі й вітри майже не вщухали. Море неодноразово заливало „Димарі“. Можна було подумати, що якісь потужні підземні сили гнали велетенські хвилі на приступ гранітної стіни.

Колоністи, дивлячись у вікна Гранітного палацу на грізні стіни морської води, що безсило розбивалися об підніжжя їхнього житла, з захопленням споглядали це страшне і водночас прекрасне видовище. Вони були недосяжні для лютуючих запінених хвиль океану, що здіймалися на величезну висоту і звідти навально спадали на берег.

Шоразу після такої навали хвиль, що заливали весь берег, здавалося, ніби Гранітний палац стримів спосеред океану. Водяні бризки злітали на сотню футів угору.

Підчас цих штормів небезпечно було ходити навіть по дорогах на острові, бо часто-густо буря валила цілі великі дерева, вивертаючи з корінням. І всежтаки колоністи неодмінно щотижня навідувалися до свого коралю. На щастя, південно-східні відроги гори Франкліна трохи захищали кораль від хуртовин та штормів. Частокіл, повітки і навіть купи дерев лишилися цілі. Але зате зимові урагани дуже пошкодили пташник, розташований на плоскогір'ї Далекого краєвиду, а значить відкритий східним вітрам. З голубника двічі зривало покрівлю, загорожу чисто завалило, повітки зруйнувало. Все це треба було переробити і збудувати солідніше, бо було вже ясно, що острів Лінкольна лежить у найгіршій частині Тихого океану. Здавалося навіть, що він лежить у самому центрі циклонів, які стьобають його, наче батогом дзигу. Тільки тут дзига-острів стоїть нерухомо, а урагани шалено крутяться навколо нього і стьобають.

Протягом перших двіть серпня урагани втихомирились, вітри потроху вщухли, і нарешті в повітрі розлилася тиша, яку здавалося назавжди втратила природа. Але разом з утихомиренням дуже похолодало. Ударили морози в 22°.

Колоністи давно вже збиралися, коли усталиться добра морозна година, піти полювати на болото Казарки або Дикого гусачка. Там було сила всякої дичини: дикі качки, бекаси, чирки, нурці тощо. З серпня вони вирядились на це полювання. Не тільки Герберт та Геден Спілет, але й Пенкроф з Набом приєдналися до експедиції. Тільки Сайрус Сміт, пославшись на якусь важливу для нього роботу, залишився сам дома.

Мисливці, пообіцявши повернутись надвечір, пішли спершу по дорозі до порту Кулі, щоб потім звернути на болота. Топ і Юп пішли разом з усіма. Як тільки вони перейшли місток, інженер зараз же звів його за ними, і вирішив зразу ж виконати свій намір, для здійснення якого він, власне, й лишився сьогодні сам у Гранітному палаці.

Він надумав якнайуважніше оглянути весь той коло-

дязь у кутку зала, що колись ним стікала вода з озера в море.

Чому Топ так часто кружляє біля цього закритого отвору? Чому він так якось стривожено гавкає? Чому навіть Юп приєднався до Топа і теж занепокоївся? Може цей хід сполучається ще з якоюсь підземною печерою? Ось що хотів знати Сайрус Сміт і хотів про це довідатись насамоті. Він усе дожидав нагоди, коли нікого не буде дома.

Спуститися до самого низу колодязя було не важко, використавши для цього стару мотузяну драбину, що більш була непотрібна, відколи встановили підойму. Інженер приволік цю драбину, міцно прикрутив верхній її край, а нижній спустив у колодязь, отвір якого мав приблизно футів шість у діаметрі. Потім узяв револьвер, заткнув за пояс ніж і, засвітивши ліхтар, став обережно спускатися з щабля на щабель.

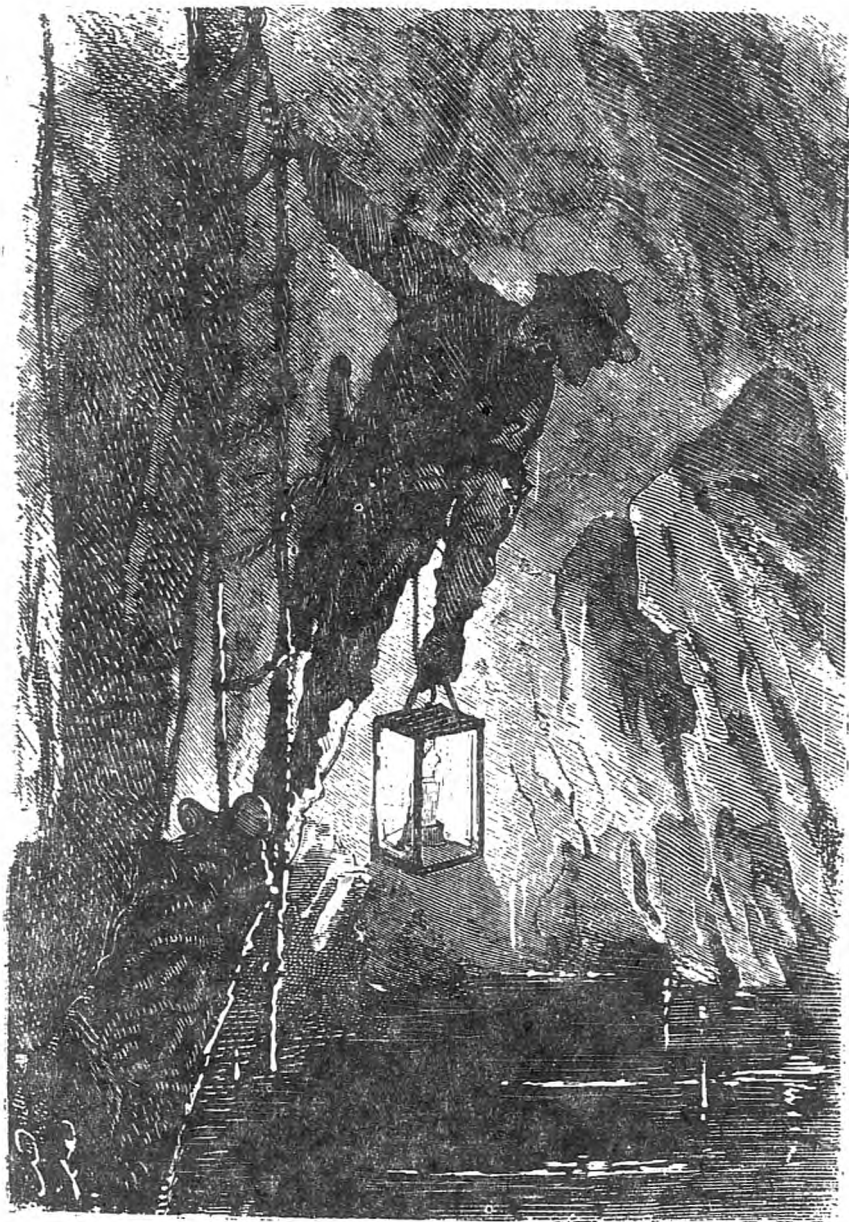
Стіна кругом була суцільна, монолітна. Проте, подекуди не дуже далеко один від одного, в ній були якісь нерівності - виступи; це робило їх схожими на природні східці, і якийсь спритній істоті було б досить легко видертися по тих приступках аж до самого отвору вгорі колодязя.

Це відразу впало в око Сайрусові Сміту, але, хоч скільки він світив своїм ліхтарем, скільки придивлявся, проте не помітив ніяких слідів, ні давніх ні свіжих. Жодної дряпини ніде. Навіть не можна було припустити, щоб цими приступками хтось або щось могло користатися.

Сайрус Сміт спустився ще нижче, освітлюючи старанно ліхтарем кожен риску в граніті.

Ніде нічого підозрілого не видно.

Коли інженер доліз вже до самого низу, він побачив воду, поверхня якої була бездоганно рівна, спокійна. Ні на рівні води, ні в якійсь іншій частині колодязя не побачив інженер ніякого ходу або отвору, що міг би сполучатися з якимсь підземеллям гранітного масива. Всюди був твердий компактний граніт, крізь який ніяка жива істота не могла б прокласти собі шляху. Щоб добратися до низу колодязя, а потім долігти до верхнього його отвору, треба було спершу пройти його підводну частину, що могло бути можливим тільки для морських тварин. Щождо того, де

Їде нічого підозрілого не побачив інженер

саме, в якій частині берега цей підземний, наповнений водою, канал сполучається з морем, на якій саме глибині, — цього сказати було не можна.

Отже, закінчивши своє дослідження, Сайрус Сміт витяг назад драбину, закрив льодою отвір колодязя і вернувся у великий зал Гранітного палацу, вкрай замислений. Він усе собі повторював :

— Я нічого не бачив, так! Але там щось є!

Розділ дванадцятий

Оснащення шлюпа. — Напад шакалових лисиць. — Юп поранений. — Лікування Юпа. — Закінчення шлюпа. — Перемога Пенкрофа. — „Благополучний“. — Перше випробування на півдні острова. — Несподіваний документ.

Того ж вечора, як і обіцяли, мисливці повернулися. Про них можна було справді сказати, що вони „навантажені“ дичиною. Принесли стільки, скільки могли підняти четверо людей, Топ ніс в'язку норців на шиї, а Юп — в'язку бекасів.

— Ось, містер Сміт! — крикнув Наб. — Оце не змарнували часу! Подивіться, скільки тут буде на паштети, навіть і в запас можна викопити! Але треба, щоб хтось мені допоміг. Я покладаю мої надії на тебе, Пенкроф.

— Ні, Наб, — відповів моряк, — мені треба вернутись до своєї роботи, треба ж оснащувати шлюп. Постарайся обійтись без мене.

— А ви, містер Герберт?

— Я мушу завтра їхати до коралю, — відповів хлопчик.

— Тоді це вам, містер Спілет, доведеться мені допомагати...

— Щоб зробити тобі приемність, — відповів репортер, — але попереджаю, що коли ти відкриєш мені твої кулінарні секрети, я їх опублікую.

— Будь ласка, містер Спілет, — засміявся Наб, — будь ласка, публікуйте!

На другий день ранком Гедеон Спілет був перетворений на помічника головного кухаря — Наба і розташувався в його кухонній лабораторії.

Інженер розповів репортерові про свої розшуки напередодні і про те, що він нічого не знайшов. Гедеон Спілет цілком поділяв думку Сайруса Сміта, що хоч нічого й не знайдено, проте існує тут якась таємниця.

Морози стояли ще протягом цілого тижня і колоністи майже весь час сиділи дома. Виходили тільки, щоб попорядкувати в пташнику. Увесь Гранітний палац наскрізь проїнявся апетитними запахами страв, наготовлених Набом та Гедеоном Спілетом. З частини здобутої дичини наробили консервів — попекли та покоптили, з частини наробили паштетів, а решту їли свіжу посмажену, бо морози дозволяли їй зберігати досить довгий час свіжою. Смажені дикі качки та бекаси були такі смачні і так добре приготовані, що колоністи одноголосно вирішили: це найсмачніша в світі дичина.

Протягом цього тижня Пенкроф разом з Гербертом просиділи над шиттям парусів для свого суденця. І працювали так ретельно, що невдовзі все було готове. Ні канатів, ні мотузів їм не бракувало, адже всього вдосталь знайшли вони на оболонці аеростата. Якорі, канати, мотузи все було в найкращому стані, і моряк з усього скористався. Паруси обшили міцними ліктросами і лишилося їх ще досить, щоб зробити і ванти, і шкоти, і горделі. Щождо потрібних блоків, то на прохання і за вказівками Пенкрофа Сайрус Сміт їх чудово виточив на своєму токарному верстаті. Отже вся оснастка для шлюпа була вже готова заздалегідь, хоч саме суденце треба було ще добудовувати. Пенкроф виготував навіть прапор з голубого, червоного й білого, цофарбувавши для цього клапті оболонки фарбами, зробленими з барвних рослин, яких було на острові сила. І до тридцяти семи зірок на полі прапора, що репрезентують тридцять сім штатів Америки, Пенкроф додав ще й тридцять восьму зорю „Штат Лінкольна“, бо він вважав острів Лінкольна вже за невід'ємну частину Американських штатів.

Тимчасово, поки цей прапор замайорить на щоглі судна, його вивісили над середнім вікном Гранітного палацу.

Зима вже кінчалася і, здавалось, вона мине тихо та щасливо, коли раптом вночі проти 11 серпня плоскогір'я Далекого краєвиду стало ареною справжнього бою.

Натомившись цілоденною працею, колоністи міцно спали. Була четверта година ночі, коли це враз усі підскочили від голосного гавкання Топа.

Собака цього разу не кидялася до отвору кололязя, а навпаки, скакала на двері, драпала їх, наче хотіла відчинити. Юп вмить приєднався до собаки, з якимись пронизуватими криками.

— Що там таке, Топ? — крикнув Наб, прибігши першим. Собака ще лютіше загавкала.

— Що трапилося? — спитав Сайрус Сміт.

Напіводягнені колоністи кинулися до вікон. Перед очима тільки тьмяно білів сніг у непроглядній п'ятмі зимової ночі. Колоністи нічого не побачили, тільки почули з темряви якийсь незрозуміле гавкання, що долидало знизу. Було ясно, що там, на березі, коло підніжжя Гранітного палацу, якісь тварини, але які саме — розібрати було не можна.

— Що ж це таке? — здивувався Пенкроф.

— Вовки, ягуари, може мавпи! — відповів Наб.

— Чорт! Вони ж можуть забратися нагору, на саме плоскогір'я! — вилаявся репортер.

— Там же наш пташник, наші городи! — скрикнув Герберт.

— Та як же вони сюди могли потрапити? — спитав моряк.

— Мабуть по місточку через гирло водопаду на морському березі, — сказав інженер. — Хтось з нас напевно забув його звести.

— Так, так, пригадую, — сказав Гедеон Спілет, — я здається, лишив його... він був...

— Нічого сказати, добре зробили, містер Спілет! — обурився Пенкроф.

— Що зроблено, те зроблено, — сказав Сайрус Сміт. — Треба подумати про те, що треба тепер робити!

Ясно було одно: місточок був спущений, тварини його перейшли і тепер, посуваючись лівим берегом річки Подяки, можуть забрести і на плоскогір'я Далекого краєвиду. Які б вони не були, їм треба неодмінно перегнути шлях і, коли треба буде, знищити їх.

— Але, які ж це тварини? — удруге запитав інженер, прислухаючись до гавкання, тепер уже зовсім голосного.

Почувши це гавкання, Герберт здригнув. Йому пригадалося, як він вже раз чув його недалеко від вигоків Червоного струмка.

— Це ж шакалові лисиці! — крикнув він.

— Йеред! — закричав моряк.

Колоністи, озброєні хто карабіном, хто револьвером, хто сокирою, кинулися до підойми, і через хвилину були вже на березі моря.

Шакалові лисиці — небезпечні тварини, коли вони в зграї та ще й розлючені голодом. Проте колоністи, не вагаючись, кинулися в саму гущу великої зграї. Перші ж їх постріли, блискаючи в темряві, звалили кількох передніх і примусили податися назад усю зграю.

Насамперед треба було за всяку ціну не пропустити шакалових лисиць на плоскогір'я Далекого краєвиду, де у колоністів було все їх господарство: поле, город, пташник, свинарник. Можна собі уявити, що б там накоїли ці люті тварини! Але вони могли б туди потрапити, тільки йдучи лівим берегом річки Подяки.

Отже треба було тільки забарикадувати вузький прохід між берегом річки й гравітною стіною.

Колоністи збагнули це всі разом. І, не встиг дати наказ інженер, як всі кинулися до зазначеного місця, тимчасом як згряя шакалових лисиць борсалася в п'їтмі.

Сайрус Сміт, Геден Спілет, Наб, Герберт і Пенкроф стали так, щоб ні одна тварина не могла б проскочити повз них. Топ, оскаженіло роззявивши пащу, крутився попереду. Містер Юп, ухопивши величезний сучкуватий дрюк, стояв тут же.

Ніч була непроглядна. Тільки вогники пострілів давали змогу трохи роздивитись. В зграї було не менш як з сотню шакалових лисиць, очі їх світилися в п'їтмі, наче жарини.

— Не можна пропускати їх! — кричав Пенкроф.

— Не пройдуть! — заспокоював інженер.

І якщо вони не пройшли, то тільки тому, що колоністи мужньо відбивали їх наступ. Під ударами сокири й від пострілів рушниць та револьверів передні лави наступаючої зграї валилися, як скошені. Але задні тиснули на передніх і, здавалося, що їх не меншає, а навпаки більшає. Можна було подумати, що через спущений місточок весь час прибували нові зграї. Вже ціла купа трупів лисиць валялася на землі, а вони все нападали й нападали...

Скоро колоністи мусли вже відбороняти самих себе від оскаженілого нападу голодних шакалових лисиць. Герберт, стріляючи впритул, врятував Наба, якому на спину скочила, наче тигр, велика лисиця. Кожен з колоністів був покусаний, але, на щастя, серйозних ран не було. Топ хав кожну нову лисицю за горло і в одну мить душив її. Юп, озброєний своїм дрючком, гамселив ліворуч і праворуч лисиць так, що робив з них кашу. Спочатку колоністи намагалися були залишити мавпу позад себе, і це була б марна річ, бо Юп, маючи, очевидно, здатність добре бачити і вночі, вискочив наперед, і, врізавшись у саму гущу зграї, зробив не малу послугу колоністам. Нападав на лисиць Юп з якимсь особливим свистом, що визначало в нього крайні межі збудження. Розлючений, він заскакував так далеко вперед, що тільки при спалахах револьверних пострілів можна було бачити, як він, відбиваючись від п'ятох - шістьох лисиць разом, трощить їх на друзки.

Добрі дві години билися колоністи, поки таки нарешті подолали шакалових лисиць. Як тільки почало розвиднятися, тварини стали не такі знахабнілі, а з першим промінням сонця кинулися тікати в напрямі на північ. Наб побіг навздогін і зразу ж, тільки вони перебігли місток, звій його за ними.

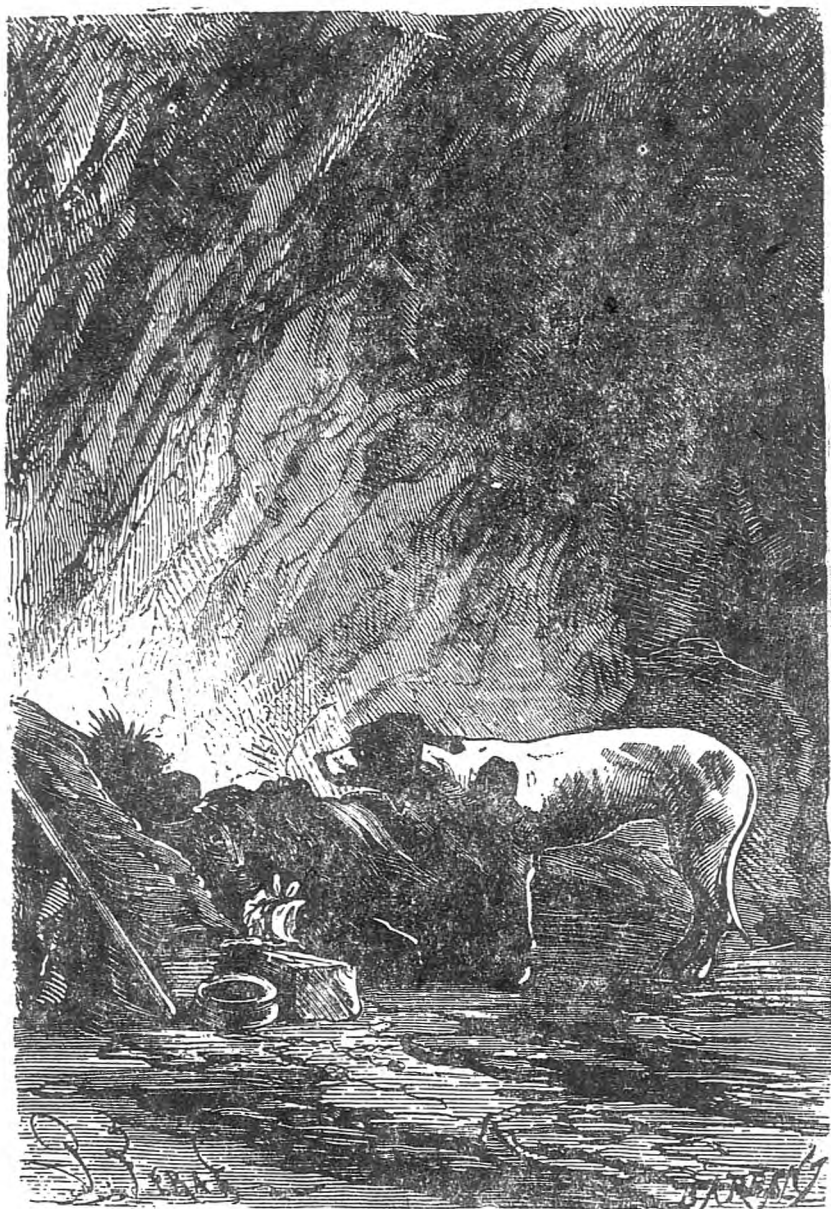
Коли остаточно зійшло сонце і освітило поле бою, то колоністи налічили з півсотні трупів побитих лисиць, розпістєртих на снігу.

— А Юп? — закричав Пенкроф. — Де ж Юп?

Юп зник. Наб став кликати свого улюбленця, але вперше Юп не прибіг на гóлос свого друга.

Всі кинулися шукати Юпа, здригаючись на думку, що Юп може бути серед трупів. Колоністи почали перекидати трупи лисиць і, справді, в одній з куп, навалених побитих та понівечених трупів лисиць майже на самому споді лежав бідний Юп. Він ще тримав у руці уламок свого дрюка, але, позбувшись своєї зброї, він не міг вже відборонитись від лисиць і впав під їхнім натиском з грудьми, пошматованими глибокими укусами.

— Він живий! — вигукнув Наб, схилившись над Юпом.

Топ приходив одвідувати хворого друга

— Ми його врятуємо, — сказав моряк. — Ми його лікуватимемо так, якби він був один з нас!

Здавалося, що Юп зрозумів слова Пенкрофа, бо він схилив свою бідну покусану голову на плече моряка, ніби дякуючи йому. Пенкроф і сам був поранений, як і решта колоністів, але, маючи вогнепальну зброю, вони спроможні були тримати хижаків на певній віддалі, тому серйозних ран ні в кого з них не було. Найгірше припало бідному орангові, стан якого був у небезпеці.

Юпа принесли до підойми. Бідолаха тільки зрідка тихо стогнав. Обережно його підняли нагору і внесли в Гранітний палац. Тут оранга поклали на матрац, обмили йому гарненько рани і побачили, що ніякий важливий для життя орган не вражений, а ослаб Юп дуже від надмірної втрати крові з рваних ран. До того ж почалася в нього й гарячка.

Після перев'язки ран мавпу поклали на її постіль, призначили їй сувору діету; „все як слід, як належить хворій особі“, — казав Наб, примушуючи свого хворого друга випити кілька чашок жарознижуючого питва, власноручно зробленого з власних лікарських рослин у власній аптеці Гранітного палацу.

Юп забувся спершу неспокійним тривожним сном, потім мало-помалу дихання його стало рівніше, спокійніше і невдовзі він уже спав міцним глибоким сном. Час від часу Топ підходив, як то кажуть, „навшпиньках“ до свого хворого приятеля, ніби навідатись, чи все гаразд. Здавалось, його цілком задовольняв догляд; він з сумним виглядом кілька разів лизнув руку, тобто передню лапу Юпа, що звисала з матраца.

Того ж ранку колоністи відтягли трупи побитих шакалових лисиць далеко в ліс і глибоко закопали їх.

Цей нічний напад, що міг закінчитись дуже сумно для колоністів, став їм за пересторогу. Тепер вони ніколи не лягали спати, не перевірявши, чи зведені всі містки, чи гарантовані вони від усяких неприємних несподіванок.

Юп після кількох днів серйозних побоювань за його життя переборов таки небезпеку. Його міцне здоров'я справилося з хворобою і він почав одужувати. Гедеон Спілет, знаючись трохи на медицині, через кілька днів, оглянувши

хворого, заявив, що всяка небезпека минула і що пацієнт тепер швидко вже підведеться.

16 серпня Юп почав їсти. Наб йому готував смачні солодкі страви і Юп жадібно їв, бо мав таки невеличку ваду — був страшний ласун. А Наб ніколи нічого не робив, щоб відучити Юпа від цього.

— Що ви хочете, містер Спілет, — казав репортерові Наб, коли той йому дорікав, що Наб псує мавпу, — адже бідний Юп не знає ніяких інших втіх, крім того, що з'їсть ласенького. І я навіть радий, що можу йому цим віддячити трохи за його послуги нам.

Десять днів пролежав Юп і тільки 21 серпня зіп'явся на ноги. Його рани майже загоїлися. Можна вже було бути певним, що через кілька днів до нього повернуться колишні його моторність та сила. Як і в усіх, хто одужує після тяжкої хвороби, у Юпа з'явився страшний апетит. Геден Спілет дозволив йому їсти все, що тільки той схоче, бо у тварин інстинкт далеко сильніший, ніж у людей, і сам відверне оранга від надміру. Наб же тільки радів, що його учень значить вже зовсім одужав, коли так невпоід їсть.

— Їж, їж, мій любий Юп! — казав він своєму улюбленцеві. — Ти ж за нас кров свою проливав, то принаймні мусимо допомогти тобі відновити її!

Було 25 серпня. Наб щось порався у себе в кухні, коле раптом як крикне:

— Містер Сайрус, містер Спілет, Герберт, Пенкроф, ідіть, ідіть швидше сюди!

Колоністи, що сиділи у великому залі, скочили з своїх місць і притьмом побігли в кухню, але Наб був у комірчині Юпа і звідти лунали його розкотисті вибухи реготу.

— Що таке, що трапилося? — спитав репортер.

— Дивіться, дивіться! — не можучи промовити й слова від сміху, показував Наб на Юпа.

Містер Юп, спокійно сидячи на задніх лапах „по-туруцькому“ з якнайсерйознішим виглядом... курив.

— Моя люлька! — скрикнув Пенкроф. — Він захопив мою люльку! Ах, ти ж розбишако! Ну, гаразд, я її тобі дарую! Кури, друже, кури!

А Юп глибокодумно пускав цілі хмари запашного тютюну, що, здавалося, було ні з чим незрівняною втіхою для нього.

Сайруса Сміта це не дуже здивувало, бо він знав і тут же розповів своїм друзям про часті випадки, коли приручені мавпи навчалися курити і потім ставали навіть пристрасними курцями.

Від того дня містер Юп здобув у власність люльку — колишню Пенкрофову — і невеличкий запас тютюну, що висіли у нього в комірчині. Юп сам набивав люльку тютюном, сам її запалював жариною і тоді вся його істота виявляла, що він найщасливіший з четвероруких.

Можна собі уявити, як ця спільна пристрасть до тютюну ще тісніше зблизила двох друзів — моряка й орангутанга.

— А може це людина? — казав не раз Пенкроф Набові. — Хіба тебе здивувало б, коли б він одного чудового дня забалакав?

— Ні, слово честі, не здивувало б! — відповів Наб. — Навпаки, мене більше дивує, що він не може розмовляти.

— А всетаки це мене здорово насмішило б, — сказав моряк, — якби він несподівано звернувся до мене: „Чи не поміняймося люльками, Пенкроф?“

— Атож, страшенно шкода, що він німий зроду.

У вересні настала вже весна і колоністи розпочали з новою енергією свої роботи.

Будування шлюпа швидко посувалося вперед. Обшивання бортів було вже зовсім закінчене, лишалося докінчити тільки кріплення перемичок корпусу. А що дерева було скільки хочеш, то моряк запропонував інженерові обшити дошками шлюп і зсередини, що мало б надати ще більшої міцності та солідності їхньому судну.

Сайрус Сміт, не знаючи, що чекає їх у майбутньому, погодився на пропозицію моряка, бо чим міцніше й солідніше буде їхнє суденце, тим краще.

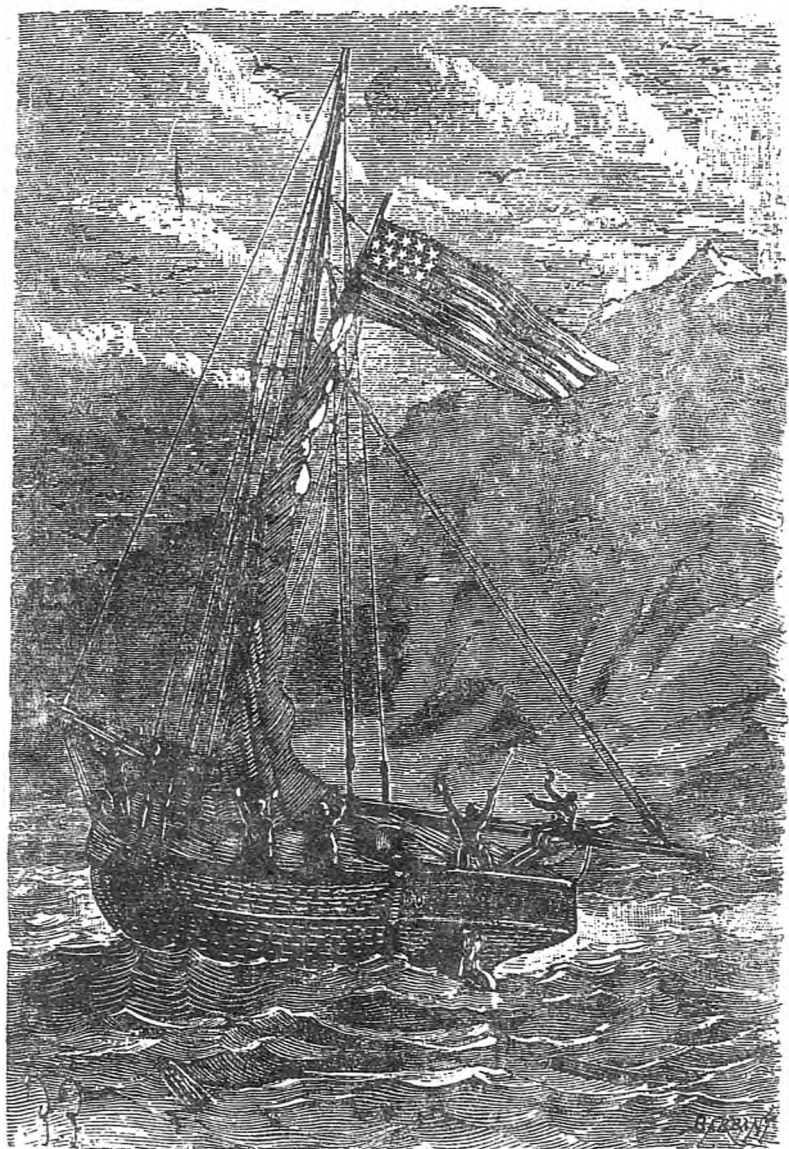
Внутрішнє обшивання та палуба були закінчені ще до 15 вересня. Всі шви обшивок та корпусу були законопачені й залиті кип'ячою смолою, якої колоністам незліченну кількість могли постачити віковічні сосни на острові.

Внутрішнє упорядження суденця було якнайпростіше. У самому низу замість баласту були покладені великі уламки граніту в цементній прокладці, вагою в тисячу двісті фунтів. Поверх баласту був настелений поміст. Ввесь трюм складався з двох кают, переділених перегородкою. Уздовж стін цих кают були зроблені лави, власне довгі, у формі лав, скрині. Основа щогли проходила якраз посередині судна і від неї йшли перегородки, що ділили трюм на дві каюти. У кожній каюті був люк з щільно припасованою кришкою.

Знайти потрібне на щоглу дерево Пенкрофові було зовсім не важко. Він розшукав молоду ялину, високу, рівну, без сучків, зрубав її, обтесав гілки, зрубав вершок і, знявши кору, здобув чудову щоглу. Залізні частини щогли й корпусу шлюпа були, хоч грубо, зате міцно, виготовлені у кузні в „Димарях“. Нарешті реї, гік, флагшток і весла закінчили вже на початку жовтня. Колоністи вирішили, що вони випробують своє суденце, об'їхавши ним довкола острова, щоб знати, як воно триматиметься на воді і до якої міри можна зв'язатися на нього.

Поки Пенкроф з Сайрусом добудовували судно, решта колоністів справлялася з іншими невідкладними роботами на острові. Поперше, треба було трохи перебудувати кораль, бо муфлони й кози навели багато маленят і треба було влаштувати для них спеціальні приміщення. Колоністи навідалися і до свого черепашачого „парку“, і до устричної обмілини, і до кролятника, і навіть побували в невідомій зовсім частині лісів Далекого Заходу, дуже багатій на дичину. Знайшли ще кілька корисних рослин, якими поповнили свої городи.

10 жовтня судно було спущене на воду. Пенкроф сявав. Спускання вдалося якнайкраще. Шлюп, зовсім оснащений, цілком готовий, був на підкладених котках підведений до морського берега до самої лінії води. Коли ж почався приплив, вода підняла суденце і воно, під гучні оплески колоністів, загойдалося на морських хвилях. Пенкроф, як то кажуть, не знав, на яку стати від радості й гордості. Поперше, він пишався тим, що судно збудоване його власними руками, а, подруге, було одноголосно ухвалено, що

Шлюп спустили на воду

Пенкрофові доручається командувати судном і надається звання капітана. Щоб остаточно задовольнити капітана Пенкрофа, треба було негайно дати назву шлюпові. Після багатьох пропозицій, довго обговорюваних, зупинилися на назві „Ворadventure“, власне ім'я моряка, дане йому при народженні, що приблизно значить „Благополучний“.

Тільки був піднятий хвилями „Благополучний“, — вже зразу стало видно, що він добре тримає свої лінії води і що він добре ітимає всіма алюрами.

Колоністи вирішили не відкладати надалі, а сьогодні ж випробувати „Благополучного“. Погода була чудова, море хороше; дув свіжий бриз з північного заходу.

— На судно! На судно! Сідай! — скомандував капітан Пенкроф.

Але треба було ще поснідати перед від'їздом. Крім того, було б непогано захопити з собою харчів у цю мандрівку. Може вони забаряться й до вечора.

Сайрусові Сміту теж нетерпеливилось випробувати швидше шлюп, збудований почасти ним самим, а головне, за його розрахунками й рисунками, в яких він кілька разів змінював деякі частини. Сайрус не був так цілком певен свого судна, як Пенкроф. А втім, Пенкроф щось більше не згадував про подорож на острів Табор, може він вже облишив цю думку? Справді, інженерові страшно навіть було подумати, що двоє-троє його товаришів наважаться пуститись в океанські простори шлюпом, ледве в п'ятнадцять тонн водообсягом.

О пів на одинадцятую всі вже були на борту шлюпа, навіть Юп і Топ. Наб з Гербертом підняли якір, на якому стояло судно недалеко від гирла річки Подяки. Шлюп хитнувся, прапор острова Лінкольна на вершку щогли від поштовху розгорнувся, і „Благополучний“, керований капітаном Пенкрофом, вийшов у море.

Щоб вийти з бухти Союзу, треба було вітер, який дув прямо в обличчя, з допомогою парусів спрямувати так, щоб він гнав шлюп уперед, тобто щоб він дув ніби в спину. Після всіх маневрувань виявилось, що „Благополучний“ має цілком достатню швидкість. Обійшовши мис Знахідки й мис Кіготь, Пенкроф скерував судно ближче до берега,

щоб піти уздовж південного берега острова. Капітан Пенкроф випробував свій шлюп і проти вітру і за вітром, маневрував ним, приводячи до вітру, кінець-кінцем виявив, що судно має цілком пристойний хід і йде так само добре за вітром, як і проти вітру, і не дрейфує.

Пасажири „Благополучного“ були у справжньому захваті від свого судна, яке, в разі б трапилася потреба, могло б їм дуже прислужитися. В таку чудову погоду, по спокійному морю прогулянка пройшла прекрасно.

Пенкроф тримав шлюп на віддалі трьох-чотирьох миль від берега і звідси, як у панорамі, був видний увесь острів, починаючи від миса Кіготь до миса Плазуна. Хвойні дерева прибережних лісів темніли на фоні молоді радісної весняної зелені листяних дерев. Гора Франкліна, що вихоплювалася з зелені лісів, біліла своєю вершиною, вкритою ще нерозталим снігом.

— До чого ж гарно! — скрикнув Герберт.

— Правда, наш острів і красивий і дорогий для мене, — сказав Пенкроф. — Я люблю його, як щось рідне. Він нас прихистив злидених, голодних, жалюгідних. А тепер у нас є все, що нам тільки потрібно!

— Правда твоя, капітане, нам нічого не бракує тепер! — озвався Наб.

І обоє приятелів тричі крикнули голосне „ура“ на честь їхнього острова.

Гедеон Спілет тимчасом, спершись на щоглу, змальовував розгорнену картину острова, що пропливала у нього перед очима.

Сайрус Сміт дивився мовчки.

— Ну, містер Сайрус, що скажете ви про наше судно?

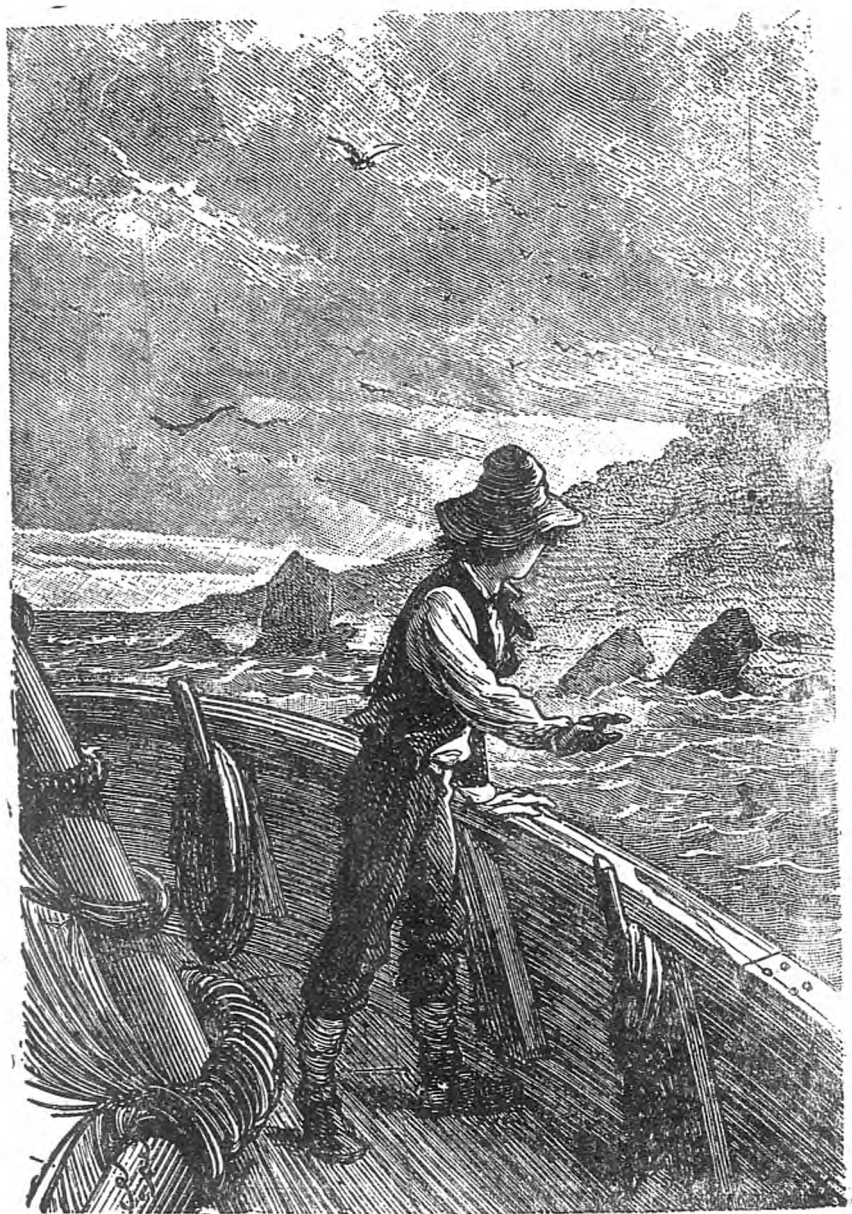
— Здається, шлюп вийшов непоганий, — відповів інженер.

— Добре! А чи не думаєте ви, що він може витримати досить довгу подорож?

— Яку подорож, Пенкроф?

— Ну, приміром, до острова Табор?

— Друже мій, — відповів Сайрус Сміт, — я гадаю, що в разі нагальної потреби, можна зважитись пливати на нашому „Благополучному“ навіть далі, ніж до острова Табора. Але

— Так, так, Пенкроф, тепер досить!

я вже ж вам сказав, що мені буде боляче, коли ви туди поїдете, бо ніщо не вимагає цієї подорожі.

— Приємно ж знати своїх сусідів, — відповів Пенкроф, упертий, коли йому дуже чогось хотілося. — Острів Табор єдиний наш сусіда. Ввічливість вимагає, щоб ми одвідали його.

— Чорт забори! Відколи це наш Пенкроф став так дбати про ввічливість? — засміявся Гедеон Спілет.

— Ні, справді бо, — відмахнувся з досадою Пенкроф.

— Подумайте, Пенкроф; — знов почав Сайрус Сміт, — адже ви не можете їхати самі до острова Табор.

— Одного товариша з мене буде досить.

— Нехай так. Значить з п'ятох членів колонії двоє ризкують не повернутись.

— З шістьох, — поправив Пенкроф. — Ви забуваєте Юпа.

— З сімох, — додав Наб. — А Топ? Він теж вартий людини.

— Та немає ж ризику, містер Сайрус, — наполягав Пенкроф.

— Можливо, Пенкроф. Тільки я ще раз нагадую вам, що немає ніякої потреби наражатись на небезпеку.

Упертий моряк замовк, хоч про себе вирішив через якийсь час при нагоді знов зняти цю розмову. Він не сподівався, що випадок перетворить цю його упертість, його каприз на добрий вчинок людяності.

„Благополучний“ після випробування у відкритому морі став наближатись до берегів острова, бо хотіли ще перевірити, чи добрий прохід між піщаними косами й рифами порту Кулі. Колоністи хотіли, щоб порт Кулі був постійним місцем стоянки їхнього шлюпа.

„Благополучний“ був вже не далі як за півмилі від берега. Плив не дуже швидко, бо вітер коло берега поменшав, ледве-ледве надимаючи паруси, а на рівному, як синє скло, морі не було навіть хвиль, які підганяли б шлюп.

Вже було зовсім близько від берега, коли Герберт, що стояв на носі, раптом крикнув:

— Держи до вітру, Пенкроф! Держи до вітру!

— Що там таке? — спитав моряк. — Риф?

— Ні... почекай, — відповів Герберт... я добре не роз-

дивився... Ще трохи до вітру... так, добре... Тепер уперед трохи...

Кажучи це, Герберт ліг уздовж борта і, перехилившись через борт, швидко занурив руку у воду і, випроставшись, крикнув:

— Пляшка!

Він тримав у руці закупорену пляшку, пійману ним за кілька кабельтових од берега.

Сайрус Сміт узяв пляшку, мовчки вибив затичку і витяг вогкуватий папірець. На ньому було всього кілька слів:

„Потернів аварію... Острів Табор: 153° довг., 37° 11' півд. шир.“

Розділ тринадцятий

Від'їзд ухвалено. — Гіпотези. — Готування. — Троє пасажирів — Перша ніч. — Друга ніч. — Острів Табор. — Розшуки на березі. — Розшуки в лісі. — Нікого. — Тварини. — Рослина. — Житло. — Нежила оселя.

— Потерпілий аварію! — скрикнув Пенкроф. — Самотній всього за кілька сотень миль від нас на острові Табор! О, містер Сайрус! Тепер ви вже не будете заперечувати проти моєї подорожі?

— Ні, Пенкроф, — відповів Сайрус Сміт. — Ви навіть мусите їхати якнайшвидше.

— Хоч завтра?

— Хоч і завтра.

Інженер тримав у руці папірець, витягнений з пляшки і кілька хвилин уважно його розглядав. Потім промовив:

— З цього документа, друзі мої, з того, як він написаний, можна зробити такі висновки: поперше, цей потерпілий аварію з острова Табор досить добре обізнаний з морською справою, раз він так уміло й так точно дає координати острова Табор, які точнісінько збігаються з нашими даними; подруге, він англієць або американець, бо документ написано англійською мовою.

— Цілком логічно, — сказав Гедеон Спілет, — і присутність цього потерпілого аварію з'ясовує появу на березі нашого острова скрині. Значить, була таки аварія з кораблем, раз є потерпілий аварію. А цьому потерпілому таки пощастило, поперше, тим, що саме сьогодні ми випробували судно, бо одним днем пізніше... і пляшка могла б розбитись об рифи.

— Справді, це якесь щастя, що „Благополучний“ проходив саме в тому місці, де плавала пляшка, — сказав Герберт.

— А це не здається вам дивним? — спитав Пенкрофа Сайрус Сміт.

— Мені здається, що це просто щасливий випадок, — відповів моряк. — Хіба ви вбачаєте в цьому щось надзвичайне, містер Сайрус? Треба ж було, щоб ця пляшка потрапила кудинебудь, чому ж їй було не приплисти сюди, до нашого берега?

— Може й ваша правда, Пенкроф, — відповів інженер, — тільки...

— Але, — зауважив Герберт, — якось не схоже на те, щоб ця пляшка довго плавала в морі.

— Не схоже, — відповів Гедеон Спілет, — і навіть документ здається свіже написаним. Що ви про це думаєте, Сайрус?

— Важко перевірити це, до того ж ми швидко про все дізнаємось, — відповів інженер.

Протягом цієї розмови Пенкроф не сидів, склавши руки. Він повернув на другий галс і „Благополучний“ понісся під усіма парусами до миса Кіготь. Кожен думав про потерпілого аварію з острова Табор. Чи встигнуть ще його врятувати? Велика подія в житті колоністів. Вони сами теж тільки потерпіли аварію, але той другий, мабуть, не в таких добрих умовах, як вони; тож треба було поспішати йому на допомогу.

Обійшовши мис Кіготь, „Благополучний“ о четвертій годині дня кинув якір недалеко від гирла річки Подяки.

Того ж вечора були обговорені найменші деталі завтрашньої подорожі. Було погоджено, що Пенкроф і Герберт, який теж знався трохи на мореплавстві, поїдуть удвох. Відпливши завтра, 11 жовтня, вони мали прибути туди 13 жовтня вдень, бо з ходовим вітром, що дув вже ось кілька день, не потрібно було більше від сорока восьми годин на те, щоб покрити відстань у сто п'ятдесят миль. Нехай один день вони будуть на острові і тричотири дні, щоб повернутись назад. Виходить, 17 жовтня вони мусять вернутися додому, на острів Лінкольна. Погода стояла добра, барометр невпинно й плавно ішов угору. Погожий ходовий вітер, здається, усталився не на один день.

Все ніби сприяло хоробрим людям, що самовіддано йшли в ім'я людяності на допомогу нещасному потерпілому аварію.

Договорилися, що Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Наб залишаться дома в Гранітному палаці, а Пенкроф з Гербертом пойдуть. Але тут репортерська вдача Гедеона Спілета взяла гору і він палко запротестував, кажучи, що швидше пуститься в плавання до острова Табор, ніж прогавить таку незвичайну пригоду. Тоді і його включили в склад експедиції.

Вечір пішов на те, щоб попереносити на „Благополучний“ постелі, харчі на вісім днів, зброю, деякий інструмент, знаряддя, компас. Навантаживши все, що потрібно, колоністи зараня полягали спати.

Другого дня о п'ятій годині ранку попрощалися. І хоч як намагалися це приховати, проте всі були схвильовані: і ті, що лишалися, і ті, що від'їздили.

Поставивши всі паруси, Пенкроф скерував своє суденце на мис Кіготь з тим, щоб, обминувши його, піти прямо на південний захід.

„Благополучний“ відплив вже не менш як чверть милі від берега, коли його пасажирів помітили на найвищій точці Гранітного палацу дві постаті, що востаннє посилали їм прощальне вітання. Це були Сайрус Сміт і Наб.

— Любі наші, хороші друзі! — розчулено сказав Гедеон Спілет. — Це вперше ми розлучилися за п'ятнадцять місяців.

Пенкроф, Спілет і Герберт відповіли на прощальне вітання, і Гранітний палац зник у них сперед очей. Високі скелі миса Кіготь сховали його.

Майже весь ранок з „Благополучного“ видно ще було південний берег острова Лінкольна. Сам острів скидався здалеку на кошик з зеленню, з якої стриміла вгору вершина гори Франкліна. Всі пропорції острова, зменшені віддаллю, робили його таким непривабливим, що навряд якесь судно спокусилося б пристати до його берегів.

О першій годині дня проминули півострів Плазуна, але на віддалі десяти миль вже не можна було майже нічого розібрати. Виднілися тільки темні обриси. Кілька годин

згодом все те, що було островом Лінкольна, зникло за горизонтом.

„Благополучний“ тримав себе прекрасно. Він легко різав вершки хвиль і швидко йшов уперед.

Поставивши всі паруси, Пенкроф вів своє суденце по компасу навпростець до острова Табор.

Час від часу Герберт зміняв Пенкрофа коло стерна, і його ще дигяча рука так упевнено вела судно, що Пенкроф, коли б навіть хотів, то й тоді нічого не міг би закинути хлопчикові.

Гедеон Спілет то розважав Герберта й Пенкрофа своїми розмовами, то брався їм досить вдало допомагати. Капітан Пенкроф був так задоволений з свого екіпажу, що обіцяв їм у нагороду „по чарці горілки“.

Увечері зійшов ненадовго молодик і швидко зник за обрієм. Ніч була темна, але зоряна: все провіщало чудову погоду і назавтра.

Пенкроф з обережності прибрав верхвій парус, не бажаючи бути захопленим зненацька передсвітанковим вітром. Це може була зайва обережність, але Пенкроф був досвідчений моряк і знав, що обережність на морі ніколи не пошкодить.

Репортер спокійно проспав цілу ніч. А Пенкроф з Гербертом змінялися коло стерна кожні дві години. Моряк цілковито довіряв Гербертові. І мав підстави, бо хлопчик упевнено й холоднокровно справлявся із завданнями, які йому, неначе своєму помічникові, давав капітан Пенкроф.

Ніч минула спокійно, так само як і весь день 12 жовтня. Напряму на південний захід додержувалися точно протягом усього дня, і якщо „Благополучного“ не знесло течією трохи вбік, то він мав точно потрапити на острів Табор.

Океан, яким біг, поспішаючи, човник, був цілковита пустиня. Крім двох-трьох альбатросів за весь час не помітили мандрівники жодної живої істоти. Гедеон Спілет, побачивши альбатросів, подумав, чи не був часом серед них і той, якому він доручив свою кореспонденцію для редакції „Нью-Йорк-Геральд“.

— А тимчасом, — замислено сказав Герберт, — зараз саме пора, коли в цій південній частині Тихого океану буває

Це були Сайрус Сміт і Наб

найбільше китоловів. Справді, я навіть не можу собі уявити, щоб було десь ще таке пустинне, таке якесь занедбане море.

— Ну, воно вже не таке й пустинне, — відповів на це Пенкроф.

— Як так? — спитав репортер.

— А так. Адже ми тут пливемо. Що ж, на твою думку, наш шлюп це — уламок якийсь, а ми не люди, а марсіани? — засміявся моряк з власного жарту.

Надвечір, згідно з розрахунками моряка, „Благополучний“ пройшов вже сто двадцять миль від острова Лінкольна за тридцять шість годин, тобто шлюп проходив три з половиною милі на годину. Бриз був легенький і збирався зовсім завмерти. А втім, можна було сподіватись, що завтра на світанку, якщо судно не збочило і розрахунки вірні, вони вже побачать острів Табор.

Ніхто не спав цієї ночі з 12 на 13 жовтня. Дожидаючи цього завтра, всі хвилювалися. Стільки було непевного в цій подорожі. Чи близько вони від острова Табор? Чи й досі живе на тому острові невідомий, рятувати якого вони врядилися? Хто він, цей потерпілий? Чи не принесе він з собою в таку дружню досі атмосферу колонії якогось розбрату? Чи то ж згодиться він проміняти своє теперішнє місце ув'язнення на інше? Всі ці думки й сумніви не дали колоністам звести очі протягом цілої ночі. Про все це вони зможуть дізнатися лише завтра... І тільки почало розвиднятися, як всі погляди були звернені на західну частину горизонту.

— Земля! — крикнув Пенкроф перед шостою годиною ранку.

Можна собі уявити, як зрадів маленький екіпаж „Благополучного“! Через кілька годин вони будуть на березі острова Табор.

Острів Табор помалу вставав з води. До нього лишалося не більш як п'ятнадцять миль. Пенкроф спрямував шлюп прямо на острів. Що вище над морем підіймалося сонце, то ясніше вимальовувалися на фоні неба високі шпилі острова Табор.

— Це тільки острівець, далеко менший від острова

Лінкольна, — зауважив Герберт, — і очевидно так, як і наш острів, завдячує своїм існуванням підземній дії вулканічних сил.

Об одинадцятій годині ранку „Благополучний“ був вже всього милі за дві від берега. Пенкроф, шукаючи зручного місця, щоб пристати до берега, вів шлюп з найменшою швидкістю і найбільшою обережністю в цих невідомих водах.

Тепер вже можна було зблизька роздивитись весь острівець у цілому, видні були навіть купи великих зелених камедних дерев та інших таких самих, як і на острові Лінкольна. Але дивна річ, ніде не видно було ні диму, який вказував би, що на острові живуть, ні якогось іншого сигналу або знаку на березі.

А втім, документ же існував. Значить є потерпілий аварію і він мусів би бачити наближення їхнього шлюпа.

Тимчасом „Благополучний“ помалу посувався між рифами, капризно й небезпечно розкиданими на підступах до острова. Пенкроф був весь — увага, стежачи з величезним напруженням за кожною дрібницею. Він поставив Герберта до стерна, а сам, тримаючи в руці мотузи від парусів, щоб в разі небезпеки зараз же відплисти геть, пильно вдивлявся у воду. Гедеон Спілет з біноклем у руках перебігав очима все узбережжя острова, ніде, проте, нічого не помітивши.

Нарешті опівдні кіль „Благополучного“ зашерехтів об пісок берега; кинули якір, прибрали паруси і маленький екіпаж зійшов на землю.

Сумнівів бути не могло. Це мав бути острів Табор, бо навіть на найновіших картах в цій частині Тихого океану, між Новою Зеландією й Америкою, крім острова Табор, не існувало більше ніякої землі.

Судно міцно пришвартували, потім Пенкроф і обидва його товариші, добре озброївшись, вирушили берегом угору, до невисокої гори у формі конуса, приблизно в 250—300 футів заввишки, що здіймалася не більше як за півмилі від них.

— З вершини цього горба, правдивіше ніж гори, — сказав Гедеон Спілет, — ми зможемо оглянути майже весь острівець і це нам полегшить розшуки.

— Земля! — крикнув Пенкроф

— Ми зробимо тут те, що зробив містер Сайрус на острові Лінкольна з гори Франкліна, — додав Герберт.

— Точнісінько те саме, бо це найкращий спосіб створити собі уявлення про цілий острів.

Розмовляючи, дослідники йшли по невеличкому луго, що кінчався коло підніжжя горба, на який вони збиралися злізти. Зграї диких голубів та морських ластівок, подібних до тих, яких вони звикли бачити на острові Лінкольна, схоплювалися при їх наближенні. На узліссі, що межувало з лугом, чулося з кущів шарудіння й тріскіт: очевидно то тікали наполохані ними тварини. Але нічого досі не вказувало на те, що острів населений.

Підійшовши до підніжжя горба, Пенкроф, Герберт і Гedeон Спілет видерлися на нього за кілька хвилин. Звідси вони перебігли очима весь острів і горизонт навколо нього.

Вони були справді на невеличкому острівці, що не мав більше шести миль довкола. Мало порізаний бухтами, без місів і високих скель, острівець мав форму видовженого овалу. Море навколо, поки сягало око, було абсолютно пустинне: ні землі, ні паруса на видноті.

Острівець, одноманітно вкритий лісом, був цілковитою протилежністю острову Лінкольна, де голі й дикі місця в одній частині острова змінювалися на розкішні й родючі — в другій. Тут це був суцільний ліс, з якого визирали дві-три вершини досить високих горбів. Через увесь овал острівця широким лугом текла невеличка річка, впадаючи в море на східному боці острова невеликим видовженим гирлом.

— Не геть то широкі володіння, — сказав Герберт.

— Так, — відповів Пенкроф, — для нас було б тіснувато.

— А до того ж, острів, здається, і незаселений, — додав репортер.

— Справді, ніщо не виявляє присутності людини.

— Спустімось і пошукаймо... — запропонував Пенкроф.

Всі спустилися з горба і вернулися туди, де залишили „Благополучного“. Вирішили, що пішки обійдуть навкруги всього острова і оглянуть все узбережжя, а потім подадуться на розшуки серединою острова. Так вони не проминуть нічого.

По прибережному піску було дуже легко йти. Тільки зрідка траплялися понад берегом скелі, та й ті легко було обминати. Дослідники спустилися на південь, полохаючи численні зграї птахів та цілі стада тюленів, які, забачивши дуже ще здалеку людей, прожогом кидались у воду.

— А тварини, мабуть, не вперше бачать людей, — зауважив репортер. — Дивіться, вони бояться нас, значить знають людину.

Через годину вони вже були на південному кінці острова — невеличкому гострому мисі. Потім вони повернули на північ, простуючи уздовж західного його узбережжя, такого ж точнісінько піщаного й трохи скелястого, як уже пройдений південний, на першому плані, і облямований густим зеленим узліссям — на другому плані.

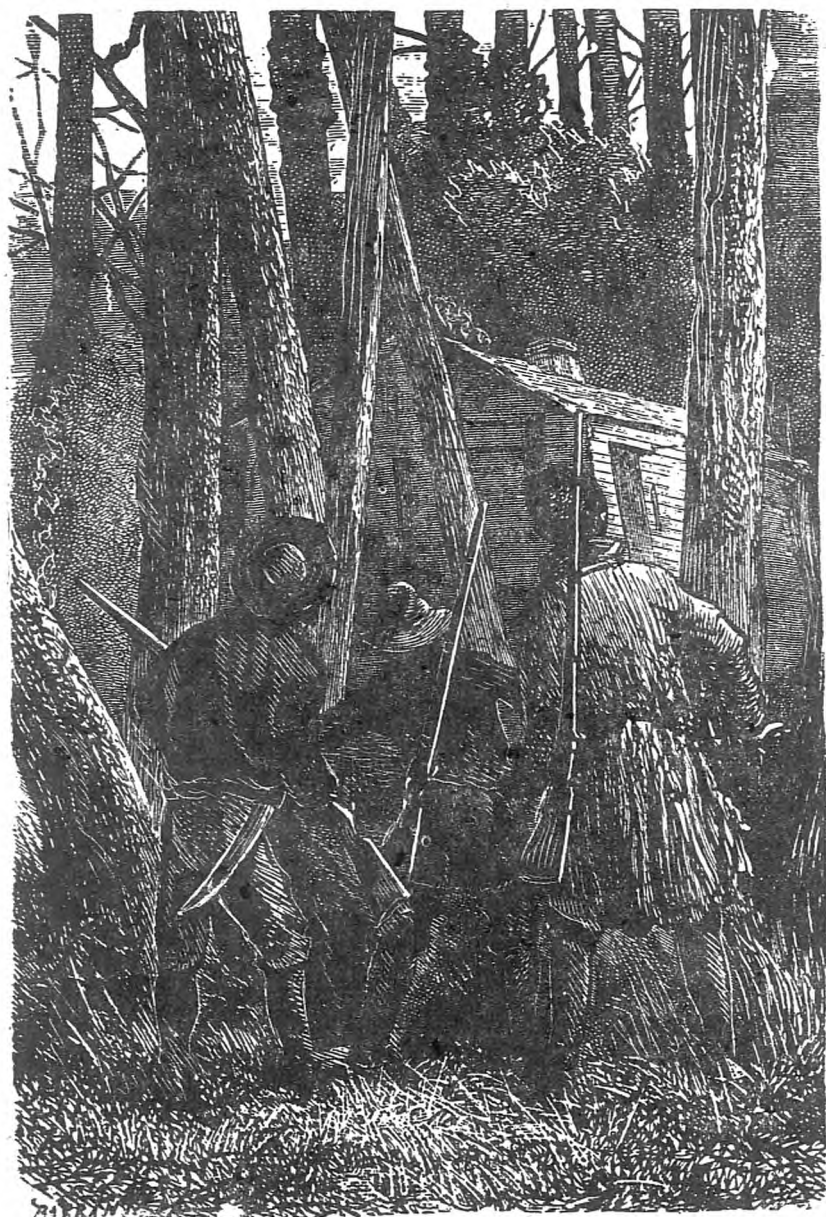
Ніде не видно було ніякої оселі, навіть сліду ноги людської, відбитої на піску, не помітили дослідники, обійшовши за чотири години весь чисто острів навкруги.

Щонайменше, це було дивно. Можна було сміливо думати, що на острові Табор ніхто не жив, або правильніше, більше вже ніхто не живе. Кінець - кінцем міг же документ плавати в океані кілька місяців та навіть кілька років перед тим, як прибитись до острова Лінкольна. А за цей час потерпілого аварію могло забрати якийсь судно і він може вже на батьківщині, а може навіть помер від злиднів.

Бенкроф, Гедеон Спілет і Герберт, будуючи всілякі правдоподібні гіпогези, обідали на швидку руч на палубі „Благополучного“, збираючись продовжувати свої розшуки аж до самої ночі.

Була вже п'ята година вечора, коли вони пустилися на розшуки в ліс.

Численні тварини при їх наближенні злякано тікали геть. Переважно, якщо не виключно, це були кози й свині. Хоч вони були й здичавілі, але легко було в них пізнати європейське походження. Безперечно якісь китолови завезли їх на цей острів і тут вони швидко розплодилися. Герберт дав собі слово, що він неодмінно піймає живцем пару свиней, або хоч поросят, щоб повезти на розплід до острова Лінкольна.

Між деревами виднілося житло

Не було більше сумнівів, що якісь люди, може й дуже давно, але відвідували цей острів. Це стало ще очевидніше, коли серед лісу помітили вони стежки, а трохи далі зрубані сокирою дерева. Всюди були сліди роботи людських рук. Але вже спорохнілі дерева свідчили про те, що вони зрубані дуже давно, зарубини від сокири на дереві поросли густим мохом, а впоперек ледве вже помітних стежок росла висока трава.

— Між іншим, — сказав Гедеон Спілет, — з усього цього видно, що люди не тільки приставали до цього острова, але й жили тут деякий час. Але які ж це були люди? Скільки їх було? Скільки залишилось?

— Документ говорить лише про одного, — відповів Герберт.

— Добре. Коли він ще на острові, неможлива річ, щоб ми його не знайшли.

Дослідження тривало й далі. Дослідники йшли по стежці, що навскоси перетинала острів. Несподівано вона їх вивела на берег річечки, недалеко від її гирла.

І тварини, з походження європейські, і сліди роботи людських рук беззаперечно доводили, що людина була на цьому острові. Підтверджували це і деякі рослини. Подекуди посеред галявин видно було, що землю колись, може й дуже давно, обробляли, і на ній росли, щоправда, вже у напівдикому стані, різні городні рослини.

Герберт з радістю пізнав одразу картоплю, моркву, капусту, ріпу. Досить було зібрати з них насіння, щоб збагатити ними свій город на острові Лінкольна.

— От добре! — гукнув Пенкроф. — Тож то радітиме Наб... Коли б навіть ми не знайшли ніякого потерпілого аварію, то й тоді наша подорож не пропала б марно.

— Безумовно, — відповів Гедеон Спілет, — але дивлячись на жалюгідний напівдикий стан цих рослин, можна думати, що на острові вже давно ніхто не живе.

— Це правда, — сказав Герберт, — хоч і який був би житель на цьому острові, він не міг би занедбати такі цінні культури.

— Так, — проговорив Пенкроф. — Очевидно цього потерпілого аварію забрало якесь судно... Поїхав...

— Виходить, що документ писаний дуже давно...

— Мабуть, так.

— А пляшка, напевно, дуже довго плавала по морю перше ніж її прибило до острова Лінкольна.

— А чому й ні? — озвався Пенкроф. — Але заходить ніч, — додав він, — і на мою думку, треба відкласти до завтра дальші розшуки.

— Вернімося до „Благополучного“, а завтра вранці відновимо їх, — згодився репортер.

Це була мудра порада. І всі вже збиралися повернути назад, коли Герберт, показуючи на купу дерев, між якими щось темніло, крикнув:

— Житло!

Всі кинулися вперед. Вже добре смеркалося. При неясному вечірньому світлі все таки можна було роздивитись цю оселю. Хатина була зроблена з дошок, а зверху обтягнена товстим просмоленим парусом.

Двері були напіводчинені. Пенкроф штовхнув їх і швидко увійшов у хату.

Оселя була порожня.

Розділ чотирнадцятий

Перепис майна. — Ніч — Кілька літер. — Продовження розшу ків. — Рослини й тварини. — Герберт у небезпеці. — На борту. — Від'їзд. — Погана погода. — Просвітки здорової думки. — Загубились в океані. — Запалений вчасно вогонь.

Пенкроф, Герберт і Гедеон Спілет мовчазні стояли в темній хаті.

Пенкроф голосно покликав.

Ніякої відповіді.

Тоді моряк викресав огню і запалив суху гілочку. При світлі неясного мерехтливого вогника вони встигли роздивитись невеличку кімнату, що тхнула занедбаною пусткою. В глибині її стояла грубо зроблена піч з холодним попелом, поверх якого лежав оберемок сухого хмизу. Пенкроф підпалив цей хмиз, полум'я спалахнуло і ясно освітило хатину.

Моряк та його товариші побачили коло стіни ліжка з безладно розкиданою постіллю; укривала й простирадла, вогкі й пожовклі, ясно доводили, що вже віддавна ніхто тут не спав. На припічку стояли два заіржавлені казанки й перекинута каструля; біля другої стіни — шафа з поцвілим вже одягом моряка; на столі — олов'яний забруднений посуд; у кутку біля порога — землеробське знаряддя: лопата, кирка, мотика та дві рушниці, з яких одна була поламана; на полиці — бочечка з порохом, ще навіть непочата, бочечка з дробом та кілька коробок з пістонами. Все це було вкрите товстим шаром пилу, що осідав протягом, мабуть, довгих років.

— Нема нікого, — тихо промовив репортер.

— Нікого, — хитнув головою Пенкроф.

— Мабуть вже давно ніхто тут не живе, — обізвався сумно Герберт.

— О, давно! — згодився репортер.

— Містер Спілет, — звернувся до репортера Пенкроф, — замість повертатись на „Благополучніз“, на мою думку, краще перебути цю ніч тут.

— Правильно, Пенкроф, — згодився репортер. — Навіть коли б повернувся господар, то, я гадаю, він не буде ображений, знайшовши нас тут.

— Не повернеться вже він, — похитав головою Пенкроф.

— Ви думаєте, що він поїхав геть з острова? — спитав репортер.

— Якби він поїхав, він ніколи б не покинув зброї й знаряддя. Самі ви добре знаєте, як потерпілі нещастя в морі бережуть всі ці речі, останні рештки катастрофи. Ні! Ні, він не поїхав з острова. Якби він спробував поїхати на власноручно зробленому човні, так тоді вже зовсім незрозуміло, як він міг покинути тут всі свої речі. Ні, він на острові, — закінчив сумним, але переконаним голосом Пенкроф.

— Живий? — спитав Герберт.

— Живий або мертвий. Але якщо він мертвий, то не міг же він сам себе поховати, — відповів Пенкроф. — Значить ми знайдемо десь його останки.

Отже вирішили ночувати тут. Чималий запас дров у кутку хати дозволив розпалити великий огонь у печі. Двері причинили і всі посідали на лаві. Розмовляли мало, але думали багато. Не зважаючи на те, що оселя давно вже стояла пустою, в усіх було таке тривожне почуття, ніби ось-ось зашарудять кроки надворі, розчиняться двері і... увійде людина. Кожен почував, що він зразу кинеться потиснути руку цій людині, цьому потерпілому катастрофу, цьому невідомому, алежданому другові.

Але ніяких кроків не почули Гедеон Спілет, Герберт і Пенкроф. Двері не розчинились, ніхто не ввійшов. Ніч минала. Але яка довга, сумна ніч! Герберт таки заснув години дві, моряк же й репортер так і просиділи цілу ніч.

Тільки стало розвиднятись, як всі були вже на ногах. Вони поспішали відновити свої вчорашні розшуки, передивитись уздовж і впоперек увесь острівець до найдальших його закутків. Пенкроф був майже переконаний, що

раз домівка занедбана, а зброя, знаряддя і все в хаті ціле то хазяїн загинув, помер.

Сьогоднішні свої розшуки колоністи острова Лінкольна почали з огляду самого житла.

Воно було збудоване в красивому куточку, на горбку, під захистом п'ятох-шістьох старих розлогих камедних дерев. Перед вікнами будиночка була прорубана широка просіка аж до самого моря. Невеличкий моріжок, огорожений вже спорохнілим тепер і поваленим парканом, простягся до самого берега річечки, що недалеко звідси впадала в море.

Саме житло, це відразу впадало в око, було побудоване з дощок корпусу або палуби корабля. Звідси можна було зробити такий висновок, що після якоїсь катастрофи в морі викинуло на берег цього острова уламки корабля, і що принаймні один з цього екіпажу урятувався і, маючи інструмент, збудував собі хату з цих уламків.

І це припущення стало ще правдоподібніше, коли Гедеон Спілет, обійшовши круг будиночка, побачив на одній з дощок, узятій мабуть з обшивки корабля, напівстертий напис, на якому збереглося кілька літер.

BR . TAN . A

— „Британія“ ! — скрикнув Пенкроф, якого покликав репортер. — Але цю назву мають так багато кораблів, вона така поширена, що я не можу навіть сказати, чи було те судно англійське чи може американське.

— Байдуже, Пенкроф.

— Байдуже, безумовно, — відповів моряк. — Все одно хто не лишився з того екіпажу, ми його врятуємо, коли він тільки живий. Але перш ніж почати розшуки, навідай-мось до „Благополучного“.

Пенкрофа зненацька огорнула тривога, — а що як хтось таки живе на острові і захопив їхній шлюп? Ні, яка дурниця! Пенкроф аж розсердився на себе.

Проте на пропозицію моряка всі пристали, бо їсти хотілося, а там би за одним заходом і поснідали. Дорога була недалеко — всього з милю — та і йти було легко просікою.

За двадцять хвилин вони були вже на східному березі

острова, де „Благополучний“, міцно утримуваний якорем, спокійно похитувався на легеньких хвилях.

Пенкроф не міг стриматися: він зітхнув з полегкістю, побачивши свою улюблену дитину — свій шлюп. Вже так на світі ведеться, що батьки здебільшого турбуються за своїх дітей навіть тоді, коли немає підстав.

Всі зійшли на борт „Благополучного“, добре поснідали, щоб не кортіло обідати аж до вечора, і подалися знову на свої розшуки, провадячи їх якнайретельніше.

Вже звернуло з полудня, а вони все ще шукали. Кінець-кінцем було найвірніше припустити, що єдиний житель острова помер. Але вони не могли знайти ніяких слідів його ні живого, ні мертвого. Всі розшуки були марні. Треба було визнати те, що здавалося найправдоподібнішим: потерпілий аварію помер, і навіть його трупа ніде не лишилося, бо напевне якийсь хижак згриз його до останньої кісточки.

— Завтра вдосвіта ми виїдемо звідси, — сказав Пенкроф своїм товаришам приблизно о другій годині дня, коли всі полягали трохи спочити під тінню великих старих сосон.

— Я гадаю, ми можемо із спокійною совістю забрати з собою припаси, зброю й знаряддя, що колись належали потерпілому аварію, — сказав Герберт.

— На мою думку, теж варто забрати; все це поповнить запаси Гранітного палацу. Адже у нас обмаль і пороху, і дробу, і пістонів, — підтримав Гедеон Спілет.

— Не забудьмо ще піймати пару - другу цих свиней, яких на острові Табор сила, а на Лінкольні немає зовсім, — запропонував Пенкроф.

— Так, так. Але ще треба зібрати насіння всіх тих городніх культур старого й нового континентів, на які ми тут натрапили, — озвався Герберт.

— Може варто було б залишитись тут ще на один день, щоб зібрати й забрати звідси все, що нам могло б бути корисним? — запропонував Гедеон Спілет.

— Ні, містер Спілет, — твердо відповів Пенкроф. — Я вас попросив би неодмінно завтра вдосвіта виїхати, бо вітер, мені здається, повернув на захід. Це якраз буде хо

довим вітром для нас. І сюди ми пливли з добрим вітром, гаразд було б, якби пощастило таксамо пливти й назад.

— Ну, так не марнуймо часу, — сказав Герберт, підводячись.

— І то правда! Нема чого сидіти, — підтримав Пенкроф. — Ти, Герберт, візьмись збирати насіння, на якому ти знаєшся краще за нас. А ми з містером Спілетом підемо спробуємо піймати кількох свиней. Сподіваюся, що й без Топа справимось.

Герберт подався на ті галявини, де він бачив культурні рослини, а Гедеон Спілет і Пенкроф заглибилися далі в ліс.

Свині сотнями тікали сперед них, але були такі дикі, що не дозволяли навіть наблизитись до себе. А втім, після півгодинної гонитви мисливцям всетаки пощастило спіймати пару поросят, що заплуталися в густих кущах. Але в цей момент повітря розітнули страшні зойки, до яких прилучилося не то гарчання, не то якесь рикання, що не мало в собі нічого спільного з людським голосом.

Пенкроф і Гедеон Спілет підскочили. Поросята скористалися з замішання і втекли саме в той момент, коли мисливці збиралися їх пов'язати.

— Наче голос Герберта! — злякався репортер.

— Біжим! — аж задихнувся моряк.

Обидва кинулися прожогом бігти в тому напрямі, звідки чулися крики.

Бігли з останніх сил, поспішаючи. І було чого. Не встигли вони вискочити на галявину, як побачили, що Герберт, повалений на землю, б'ється в лапах якоїсь велетенської потвори, схожої на мавпу.

В одну мить Гедеон Спілет і Пенкроф — обидва силачі — кинулися на потвору, збили її з ніг, повалили й зв'язали так, що вона не могла й поворухнутись.

— Ти не поранений, Герберт? — спитав Гедеон Спілет.

— Ні... ні!

— Ну, хай би вона тебе тільки поранила, ця мавпа! — з погрозою сказав Пенкроф.

— Та це не мавпа, — промовив Герберт.

Пенкроф і Гедеон Спілет обидва разом повернулися до зв'язаної й поваленої на землю істоти.

Справді, це була не мавпа. Це була людська істота. Це була людина. Але яка страшна! Дикун, у найгіршому, найстрашнішому розумінні цього слова. І що було найгіршого, так це те, що людина здавалася божевільною.

Розпатланий, з бородою, що вкривала груди аж до пояса, зовсім голий, крім якогось лахміття на торсі, вираз очей лютий, нелюдський, нігті неймовірно довгі, колір тіла темночервоний, руки здоровезні, ноги загриблені, наче рокові, — такий був вигляд цієї жалюгідної істоти, яку, проте, треба було назвати людиною.

— Ви певні, що це людина, або була колись людина? — спитав Пенкроф у репортера.

— На жаль, так! — відповів Спілет.

— І оце й є той потерпілий аварію? — спитав Герберт.

— Напевно. Але нещасний вже втратив всяку людську подобу.

Гедеон Спілет казав правду. Було ясно, що потерпілий аварію, якщо й був колись цивілізованою людиною, то тепер довгорічна самотність перетворила його на печерну первісну людину. Він втратив, очевидно, пам'ять дуже давно і давно ж забув, як користатися знаряддям, зброєю, як розпалювати вогонь. З його горла вилітало якесь рикання, його зуби вже звикли шматувати сире м'ясо. Видно було відразу, що він дужий, проворний, але ці фізичні властивості розвинулися в ньому на шкоду розумові.

Гедеон Спілет заговорив до нього. Але той, здавалося, не тільки не розуміє, а навіть і не чує... Проте, подивившись пильно просто йому в очі, репортер помітив, що розум ще не остаточно згас у ньому.

Тимчасом полоненик не бився, не пручався, не робив ніяких спроб порвати свої пута. Чи був він пригноблений присутністю людей, до яких сам був колись подібний? Може в якихось куточках його мозку виринув неясний спогад про минуле, людське життя? Чи втік би він, коли б його розв'язати, чи залишився? Невідомо, але зробити таку спробу не зважились.

Гедеон Спілет, довго й уважно подивившись на нещасного, сказав:

— Хоч який він не є, хто б він не був у минулому

Герберт пручався в руках дикуна

чим би він не став у майбутньому, — наш обов'язок взяти його з собою на острів Лінкольна.

— Так, так! Безумовно, — додав Герберт, — може добрим доглядом і поводженням пощастить розбуркати, відродити його свідомість.

Пенкроф похитав безнадійно головою.

— Мусимо всежтаки спробувати. Наша людяність нас примушує це зробити.

— Залишимо його зв'язаним? — спитав моряк.

— А може він піде, якщо ми зніmemo йому пута на ногах? — спитав Герберт.

— Спробуймо, — сказав Пенкроф.

Мотузи, якими були зв'язані його ноги, розрізали, але руки лишили міцно зв'язані. Дикун самотійно підвівся і, не виявляючи ніякого бажання тікати, пішов поруч трьох людей, пильно дивлячись на них гострим поглядом. Але не можна було розібрати, чи пригадує він, що колись же й він був подібний до них. Якийсь дивний посвист зривався у нього з губ, вигляд у нього був люто звірячий, але він не опирався, йшов.

На пораду репортера, нещасного повели до його колишнього житла. Може вигляд речей, що колись йому належали, справить на нього якесь вражіння. Може палаючий у печі вогонь розбуркає згаслу свідомість.

Хатина була недалеко. За кілька хвилин дійшли. Але в'язень, здавалося, не пізнавав нічого. Він не зупиняв свого погляду ні на чому.

Розпалили вогонь у печі. Спершу вогник наче затримав на собі погляд здичавілої істоти, але через мить нещасний байдуже перевів погляд на стелю.

Можна було зробити тільки один висновок: нещасний так давно жив відлюдно на острові, що самотність ця помалу перетворила його на щось подібне до тварини.

Нічого вже більше не лишалося, як відпровадити його на борт „Благополучного“ і там залишити під доглядом Пенкрофа.

Герберт з Гедеоном Спілетом повернулися на острів, щоб закінчити тут усі справи. Вони попереносили на шлюп усю зброю, все знаряддя з житла нещасного. Зібрали й

перенесли насіння городніх рослин, піймали таки дві пари поросят і наполювали трохи дичини. Все навантажили на „Благополучного“ і дожидали тільки, коли почнеться приплив, щоб знятися з якоря.

В'язень був замкнений у передній каюті. Сидів він спокійно, мовчки, наче глухий і німий.

Пенкроф приніс йому смаженого м'яса, але він з огидою відвернувся. А коли йому показали вбиту Гербертом дику качку, то він жадібно накинувся на неї сиру і зжер до останку за кілька хвилин.

— Ви думаєте, він очуняє, видужає? — спитав Пенкроф, хитаючи з сумнівом головою.

— Можливо, — відповів репортер. — Не припускаю, щоб наш дружній догляд, піклування не справили на нього вражіння. Адже це самотність, відлюдність зробила з нього звіра, а тепер він не буде самотнім.

— А напевно давно вже цей нещасний у такому стані! — озвався Герберт.

— Мабуть, — відповів Геден Спілет.

— Скільки йому може бути років? — поцікавився хлопчик.

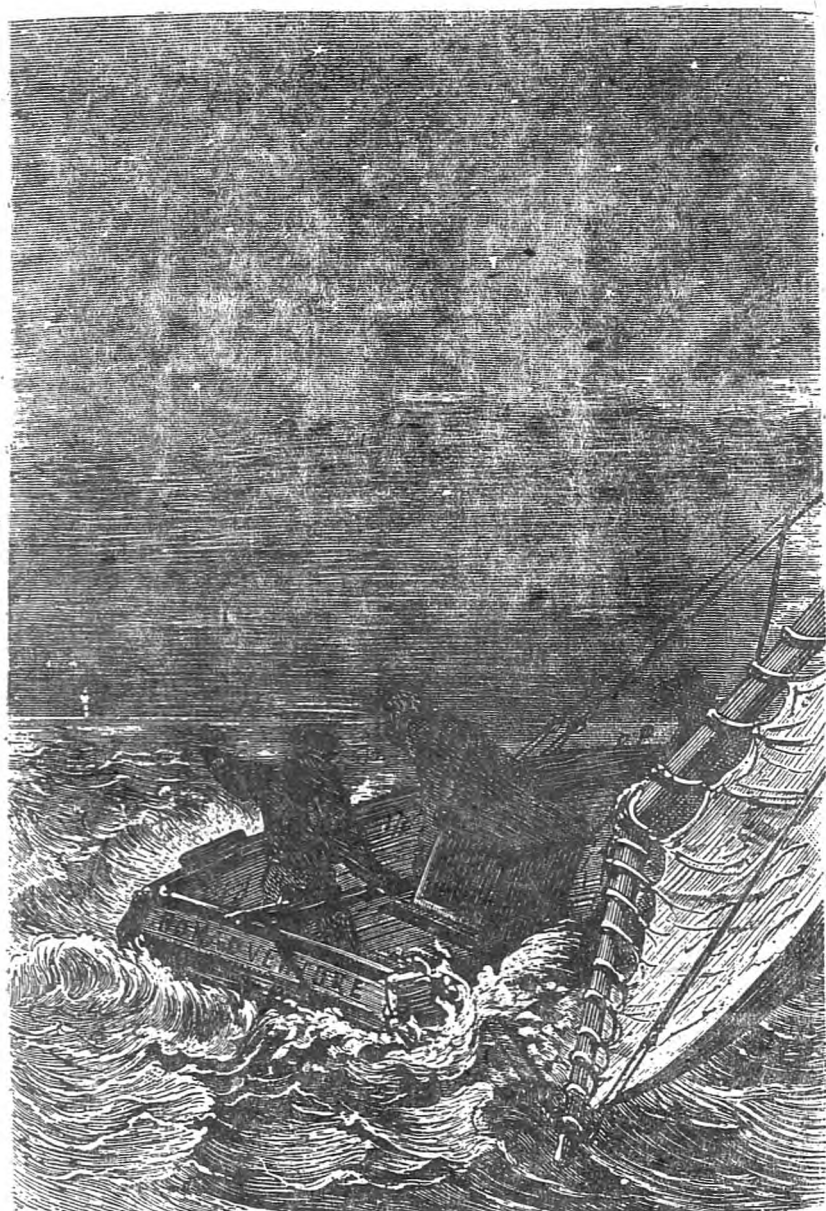
— Важко сказати, — відповів репортер. — Під його густою бородою й шапкою волосся не можна навіть роздивитись на риси його обличчя. На мою думку, він уже не молодий. Йому, мабуть, вже добрих п'ятдесят років.

— Помітили ви, містер Спілет, які у нього глибоко запали очі? — спитав хлопчик.

— Так, Герберт, але уяви собі, що в них більше людського, ніж можна було б припустити, судячи з його зовнішності.

— Зрештою, побачимо, — сказав Пенкроф. — Цікаво, що скаже містер Сміт про нашого дикуна. Ми поїхали шукати людину, а привезли потвору. Ну, що ж! Що здобули, те й привезли!

Ніч минула спокійно. Чи спав в'язень чи ні, невідомо, але він навіть не намагався тікати, хоч його зовсім розв'язали. Він був подібний, очевидно, до тих диких тварин, яких перший момент ув'язнення пригноблює, а лише згодом вони починають лютувати.

— Огонь! Огонь! — крикнув Пенкроф

Удосвіта 15 жовтня, як і передбачав Пенкроф, погода змінилася. Вітер повернув на північний захід; власне, повернув на добре, бо сприяв „Благополучному“ пливти додому, але водночас вітер і здорово посвіжішав, отже, плавання могло стати важчим.

О п'ятій годині ранку якір підняли. Пенкроф поставив паруси і повернув шлюп на схід - північний - схід, тобто прямо на острів Лінкольна.

Перший день плавання минув спокійно, без ніяких подій. В'язень лишався спокійний у передній каюті. А що він був колись моряком, то легеньке хвилювання на морі, здавалось, справляло на нього певне вражіння. Може в ньому прокинулися спогади з його далекої минулої професії? В усякому разі, він сидів тихо, швидше здивований, ніж пригнічений.

На другий день — 16 жовтня — вітер ще більш посвіжив, повернувши ще трохи на північ, тобто вже не так сприятливо для „Благополучного“, який вже підстрибував на хвилях. Пенкрофові довелось іти в бейдевінд і, хоч він нічого нікому не казав, проте серйозно занепокоївся станом моря. Рішучо, якщо вітер не ущухне, прийдеться витратити далеко більше часу на те, щоб повернутись на острів Лінкольна, ніж тоді, коли вони пливли до острова Табор.

Справді, настав ранок 17 жовтня, минуло вже сорок вісім годин з моменту відплиття, а ніщо ще не вказувало на наближення до острова Лінкольна. І напрям і швидкість ходу „Благополучного“ за цей час так часто мінялися, що навіть не було змоги вирахувати, скільки ж вони вже пройшли.

Минуло ще двадцять чотири години; ніякого острова на видноті! А вітер усе свіжішає, а море щораз стає грізніше. Нарешті налетів справжній шторм. Треба було щохвилини маневрувати парусами і то з неймовірною швидкістю, бо вали один за одним налітали на маленьке суденце. Ввесь час доводилося міняти галси, брати рифи, робити повороти.

18 жовтня був навіть момент, коли височезні хвилі, налітаючи на „Благополучного“ захлюпували його всього, ніби ховаючи під водою. Пенкроф, передбачаючи це, наказав усім міцно прив'язати себе до палуби, щоб не змило хвилею в море.

В цю страшну для „Благополучного“ хвилину Пенкрофові та його товаришам несподівано допоміг дикун. Побачивши небезпеку, — в ньому очевидно несподівано прокинувся інстинкт моряка, — він вискочив з люка, схопив жердину і одним дужим ударом збив фальшбот, щоб вода, не затримуючись, збігала з палуби якнайшвидше. Коли шлюп випростався, він, не промовивши й слова, повернувся до своєї каюти.

Остовпілі Пенкроф, Гедеон Спілет і Герберт не заважали йому.

Тимчасом становище дедалі гіршало. Моряк бачив, що вони заблудилися серед неоглядних просторів океану і що в нього немає ніякої змоги виправитись, знайти вірний шлях.

Ніч з 18 на 19 жовтня була холодна й непроглядно темна. Перед одинадцятою годиною ночі вітер став по-троху спадати, хвилі налітали вже не з такою силою. „Благополучного“ не так кидало й гоїдало і він зміг розвинути досить велику швидкість. Кінець-кінцем маленьке судно тримало себе підчас шторму бездоганно.

Ні Пенкроф, ні Гедеон Спілет, ні навіть Герберт і не думали лягати спочити хоч на годину. Та й чи до сну тут. Або острів Лінкольна недалеко і вранці вони побачать його, або штормом „Благополучного“ знесло так далеко вбік, що неможливо буде навіть орієнтуватися, знайти правильний напрям.

Пенкроф, сидкуючись не показати вигляду, був схильований до крайніх меж. Стоячи коло стерна, він вкладав усю свою силу в зір, намагаючись пронизати непроглядну пітьму своїми далекоглядними очима.

Минула вже друга година ночі, коли він, зірвавшись раптом з місця, крикнув:

— Огонь! Огонь!

Досить ясний огник світився миль за двадцять на північний схід. Острів Лінкольна був там! Безперечно не хто інший, як Сайрус Сміт, запалив огонь, показуючи шлях друзям.

Пенкроф, що тримав курс набагато далі на північ, зараз же виправив його і скерував ніс „Благополучного“ прямо на той огонь, що блищав на горизонті, наче зоря першої величини.

Розділ п'ятнадцятий

Повернення. — Дискусія. — Сайрус Сміт і невідомий. — Порт Кулі. — Лікування хворого. — Самовідданість інженера. — Зворушливий експеримент. — Сльози.

Другого дня — 20 жовтня — о сьомій годині ранку після чотирьох діб безупинного плавання „Благополучний“ тихо пристав до берега коло гирла річки Подяки.

Сайрус Сміт і Наб, стурбовані довгою відсутністю друзів у таку погану погоду, ще до схід сонця були вже на плоскогір'ї Далекого краєвиду, виглядаючи, чи не побачать знайомого суденця.

Та ось вони помітили давно жданий шлюп.

— Нарешті! — скрикнув Сайрус Сміт.

Наб почав танцювати й плескати в долоні, всією своєю поведінкою й істотою краще від усяких слів виявляючи радість.

Перша думка, що майнула в голові інженера, коли він ще здалеку побачив на палубі „Благополучного“ тільки трьох, — що Пенкрофові не пощастило знайти потерпілого аварію або що той відмовився кинути свій острів, щоб змінити тільки одне місце свого ув'язнення на друге.

На палубі „Благополучного“ таки справді стояли тільки Пенкроф, Гедеон Спілет і Герберт.

В той момент, коли шлюп причалував, інженер з Набом були вже на березі і не встигли ще мореплавці вистрибнути на пісок, як Сайрус Сміт крикнув їм:

— Ой, як же ми хвилювалися, що вас так довго не було! З вами трапилося якесь лихо?

— Ні, навпаки, все дуже добре, — відповів Гедеон Спілет. — Ми зараз вам усе розкажемо.

— Проте вам не пощастило, очевидно, з розшуками, бо вас трое як поїхали, так і вернулися?

— Прошу вибачити, містер Сайрус, — озвався моряк — нас четверо.

— Ви знайшли потерпілого аварію?

— Так.

— І ви його привезли?

— Так.

— Живого?

— Так.

— Де він? Хто він?

— Це є, — відповів репортер, — правдивіше була людина. Оце все, Сайрус, що ми можемо вам сказати.

Інженерові зразу ж докладно розповіли про все, що трапилося підчас подорожі. Розказали, в яких умовах провадили вони свої розшуки. Як знайшли занедбану пусткухатину — єдину на острові. Як нарешті піймали потерпілого аварію, що, здавалося, вже більше не належав до роду людського.

— Наостанку, — додав Пенкроф, — я не певен, чи добре ми зробили, привізши його сюди.

— Безумовно, ви добре зробили, Пенкроф! — гаряче відповів інженер.

а Але цей нещасний позбувся розуму...

— Тепер це, може, і так, — відповів Сайрус Сміт. — Але ще всього кілька місяців тому цей безталанний був такий же, як ви і я. І хто ще знає, який стане в цілковитій самотності на цьому острові той з нас, що останній переживе на довгі роки решту? Страшне лихо самотність, друзі мої, і слід припустити, що вона швидко руйнує розум, раз ви знайшли цього бідолашного в такому страшному стані.

— Але, містер Сайрус, які у вас підстави думати, що цей нещасний здичавів всього кілька місяців тому? — спитав Герберт.

— Бо знайдений нами документ написаний недавно, — відповів інженер, — і тільки він, цей потерпілий аварію, міг його написати.

— Або цей документ, це було б правдоподібніше, написав його товариш, тепер вже мертвий.

— Це неможливо, любий Спілет.

— Чому саме? — спитав репортер.

— Бо в документі говорилося б про двох потерпілих аварію, а там ясно сказано тільки про одного.

В кількох словах Герберт розповів про цікавий випадок прояснення розуму в нещасного, коли в небезпечну хвилину підчас шторму він діяв цілком свідомо, перетворившись на один момент із звіра знов на моряка.

— Правильно, Герберт, що ти надаєш такої ваги хвилинному повороту свідомості. Це важливий факт. Бідолаха не є безнадійно хворий. Він здичавів од розпачу. Але тепер, оточений друзями, їх увагою й піклуванням, він швидко видужає. Ми врятуємо його.

Потерпілого з острова Табор нарешті вивели з передньої каюти „Благополучного“. Інженер з великим жалем і співчуттям дивився на нього, Наб же — з виряченими від здивовання очима. А дикун, як тільки ступив ногою на землю, рвонувся був тікати.

Але Сайрус Сміт, підійшовши до нього, м'яко зупинив втікача, поклавши свою руку йому на плече. Нещасний, затремтівши, спинився, спустив долі очі, нахилив голову і не чинив більш ніякого опору. Помалу він заспокоївся.

— Нещасний бідолахо! — прошепотів інженер.

Сайрус Сміт уважно його розглядав. Судячи по зовнішності, дикун втратив усяку людську подобу. Але Сайрус так само, як і Гедеон Спілет, схопив у його погляді ледве помітну тінь розуму.

Вирішили, що покинутий, або швидше невідомий — так стали звати його колоністи — житиме в одній з кімнат Гранітного палацу, звідки він не зможе втекти. Не опираючись більше і не роблячи спроб утекти, невідомий дозволив себе туди відпровадити. Колоністи мали надію на те, що добрим доглядом і дружнім ставленням до нього їм пощастить вернути йому розум, і колонія острова Лінкольна збільшиться ще на одного колоніста.

Підчас сніданку, нашвидку приготованого Набом, бо Пенкроф, Герберт і Гедеон Спілет аж помирали, так зголодніли, інженер ще раз попросив докладно розповісти всі подробиці подорожі й дослідження острівця Табор. Він погодився із своїми друзями, що невідомий мусить бути англійцем або американцем, бо назва „Британія“ на дошках

його житла навела їх на таку думку. І, крім того, не зважаючи на довжелезну кошлату бороду й цілий чагарник волосся на голові, інженер всетаки встиг розпізнати в його об. и.чі характеристичні риси англосаксів.

— А, до речі, — звернувся Гедеон Спілет до Герберта, — ти нам як слід і не розповів про твою зустріч з цим дикуном. Ми знаємо тільки те, що бачили, як він тебе душив, коли ми прибігли рятувати тебе.

— Слово честі, — відповів Герберт, — мені навіть нема чого розповідати. Я стояв нахилившись, збираючи насіння, коли раптом почув шум неначе від снігообвалу, що долинув до мене десь зблизька... Не встиг я обернутись, щоб подивитись, як цей нещасний, очевидно звалившись з дерева, накинувся на мене і став душити. Коли б тільки містер Спілет та Пенкроф не поспіли вчасно...

— Моя дитино! — схвилювано перервав його Сайрус Сміт, — ти таки зазнав справжньої небезпеки. Але, коли б не трапилося цього, то може цей божевільний сховався б од ваших розшуків і ми б не мали ще одного товариша.

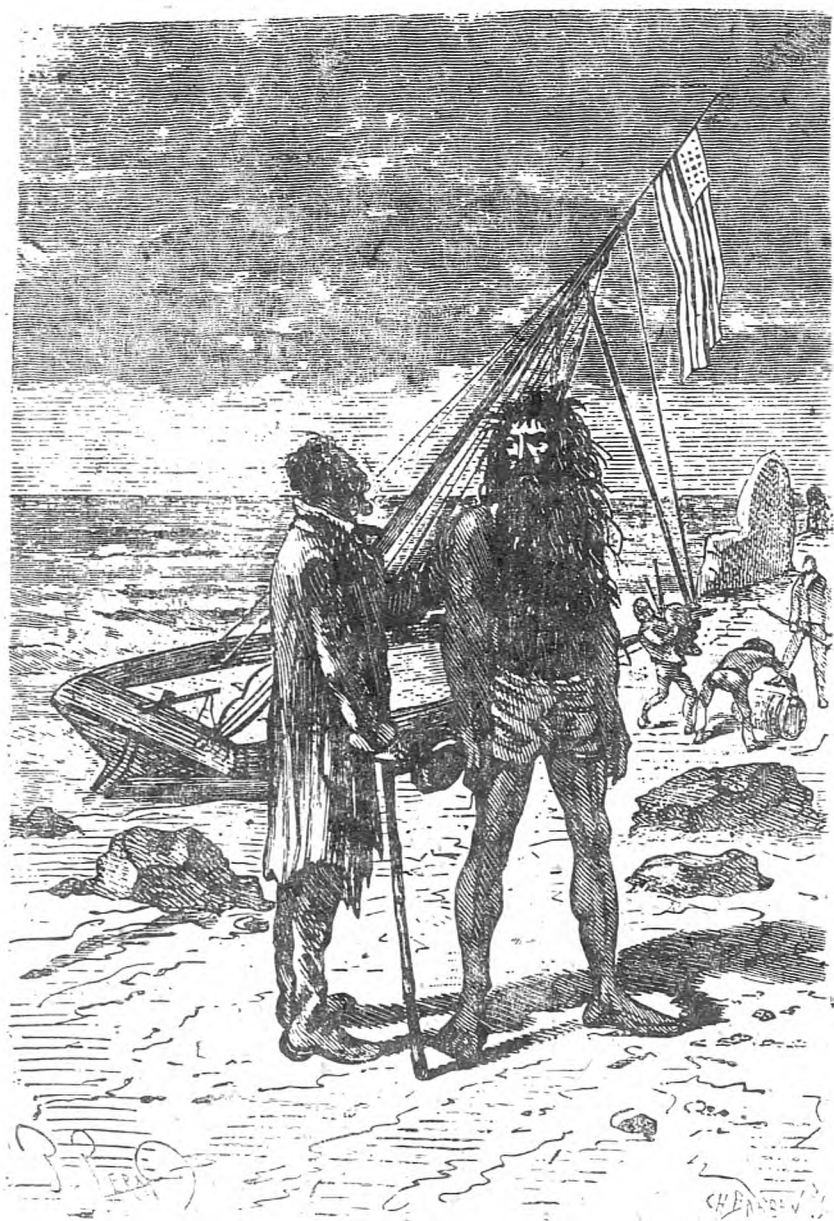
— Ви всежтаки маєте надію зробити з нього людину? — спитав репортер.

— Так, — переконано відповів інженер.

Після сніданку всі пішли на берег і взялися розвантажувати „Благополучного“. Інженер, детально розглянувши всі до одної речі — зброю й знаряддя — нічого не знайшов такого, що допомогло б встановити, хто такий цей невідомий.

Привезеним поросяткам зраділи, бо це було цінним придбанням на острові Лінкольна. Їх зараз же посадили в сажі біля пташника.

Обидві бочечки з порохом та дробом і коробки з пістонами теж були зустрінуті із задоволенням. Вирішили навіть влаштувати спеціальний невеличкий пороховий „погріб“ десь на „горищі“ Гранітного палацу або навіть поза палацом, щоб не боятися вибуху. Проте колоністи продовжували й далі вживати піроксилін, бо, маючи прекрасні наслідки, звикли вже обережно поводитися з ним; так що не було й підстав знов повертатись до вживання звичайного пороху.

Сайрус Сміт поклав йому руку на плече

Коли розвантаження шлюпа закінчили, моряк звернувся до інженера:

— Містер Сайрус, я гадаю, було б обачніше поставити „Благополучного“ в безпечніше місце.

— Хіба йому недобре стояти в гирлі річки Подяки? — спитав інженер.

— Ні, містер Сміт, — відповів моряк. — Кожного відпливу він стоятиме на піску, а це „втомлює“ судно. Такий чудовий вийшов шлюп, так він прекрасно витримав шторм, що захопив нас у дорозі, коли поверталися.

— А чи не можна б його тримати прямо посеред річки?

— Можна, певна річ, але тут немає для нього ніякого захисту від східних вітрів. А вони йому можуть дуже пошкодити.

— Добре, так куди ж ви його хочете поставити, Пенкроф?

— У порт Кулі, — відповів моряк. — Ця маленька бухточка під захистом високих скель є саме те, що потрібно для „Благополучного“.

— Трохи далеченько!

— Ну, вже й далеко! До порту Кулі не більш як три милі, та ще й рівна добра дорога...

— Гаразд, Пенкроф, нехай буде по-вашому. Відведіть туди „Благополучного“. А всетаки я б хотів завжди його мати перед очима. Треба буде, як тільки у нас вибереться вільний час, збудувати для „Благополучного“ спеціальний маленький порт.

— Чудово! — скрикнув Пенкроф. — Порт з маяком, мотом і маленьким доком? Ой, таки правда, з вами, містер Сайрус, не пропадеш! Все на світі можна зробити!

— Так, мій любий Пенкроф, — відповів інженер, — з однією умовою, щоб ви мені допомагали, бо в усіх наших роботах три чверті виконуєте ви.

Моряк з Гербертом сіли знову на „Благополучного“, поставили паруси і відпливли. Свіжий вітрець швидко погнав його до миса Кіготь. Через дві години шлюп вже відпочивав у спокійних водах порту Кулі.

Протягом перших днів, проведених невідомим у Гранітному палаці, можна вже було помітити невелике зру-

шення. Його очі іноді на мить яснішали, їх освітлювала не-то свідомість, не то ніби якась думка. У інженера й репортера виник навіть сумнів, чи справді він цілковито позбувся розуму?

Спершу, звиклий до абсолютної волі в лісах острова Табор, нещасний в'язень Гранітного палацу обурювався і так лютував, що його доводилось в'язати. Боялися навіть, щоб він, чого доброго, не викинувся з вікна Гранітного палацу прямо на морський берег. Але помалу бідолаха заспокоївся і йому надали більше волі.

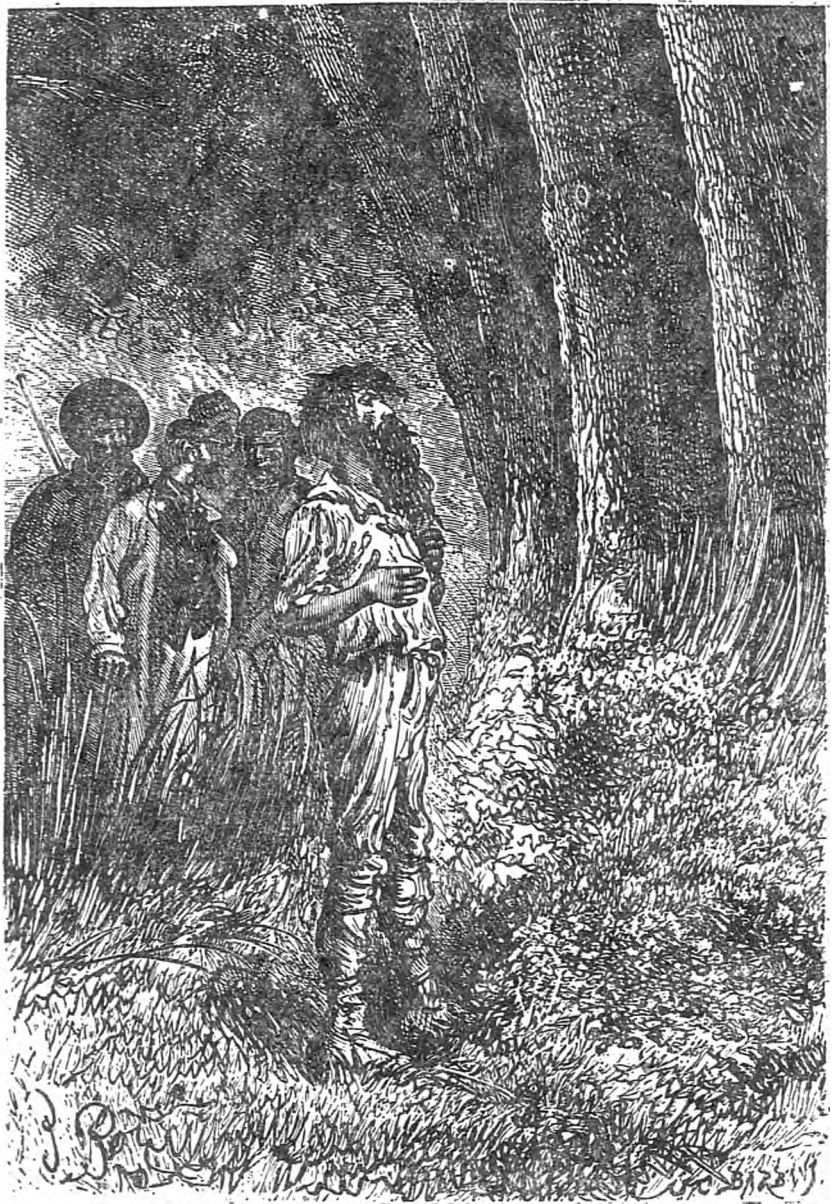
Він став так тримати себе, що у колоністів породилася тверда надія на його одужання.

Насамперед невідомий поволі став одвикати від набутої на острові Табор звички їсти сире м'ясо і почав уже їсти страви, зварені Набом. Варене м'ясо не викликало більш у нього тої огиди, яку викликало воно вперше на борті „Благополучного“.

Сайрус Сміт, скориставшись з глибокого сну невідомого, підкоротив довжелезну його бороду і відрізав геть гриву на голові, що робила його вигляд таким дикунським. З нього зняли шмат лахміття і одягли в пристойний одяг. В результаті він набув людського вигляду і його очі по-троху стали втрачати звірячо лютий вираз. Тепер, коли з обличчя його позирали, щоправда на короткі моменти, очі з свідомим виразом, можна було навіть сказати, що обличчя його не позбавлене певної краси.

Сайрус Сміт взяв собі за обов'язок щодня кілька годин віддавати невідомому. Інженер приходив з якоюнебудь роботою, сідав поруч нього і намагався, притягнувши його увагу, розбуркати його пам'ять, збудити в мозку якийсь спогад з давно минулого. Адже шторм на морі збудив на мить його розум.

Інженер одночасно хотів впливати і на його зір і на слух, голосно розмовляючи до нього і при ньому. То один то другий, а то й усі разом колоністи приєднувалися до інженера. Найчастіше всі розмовляли про морські справи, бо вони мали бути найближчими цьому колишньому морякові. В деякі моменти невідомий виявляв слабеньку увагу до того, що говорилось, і колоністи прийшли до висновку

Довге, тяжке зітхання вирвався у нещасного з грудей

що він їх частково розуміє. Подеколи вираз його обличчя ставав глибоко страдальницький — доказ, що він щось почувує, що він внутрішньо страждає, бо його фізіономія не могла б так обдурювати. Але він не говорив, він мовчав, хоч іноді здавалося, що ось-ось якесь слово готове зірватися з його губ.

Весь цей час нещасний був спокійний і сумний. Але чи не був його спокій удаваним? Його сум, чи не був наслідком позбавлення волі? Покищо нічого певного не можна було сказати. Бачачи тільки обмежену кількість речей навколо, маючи постійно біля себе дружнє товариство колоністів, що попереджали всяке його бажання, добре нагодований, добре одягнений, він став поволі людяніший, звик до людей. Але, чи пройнявся він цим новим для нього життям, чи дійшло воно до його згаслої свідомості, чи просто став, як тварина, більш-менш свійським, прирученим? Це було пекуче питання для Сайруса Сміта і він силкувався його розв'язати, тимчасом не силуючи дуже свого хворого. Для інженера це був справжнісінький хворий. Чи то ж одужає він колинебудь?

О, як Сайрус доглядав його! Як він пильнував кожної хвилини, щоб розбуркати його затьмарену свідомість, щоб відродити роботу мозку!

Колоністи стежили з прихованим хвилюванням за всіма фазами цього лікування, розпочатого Сайрусом Смітом. Чим могли, вони йому допомагали в цій гуманній справі. Всі колоністи, хібащо за винятком недовірливого Пенкрофа, щиро поділяли надії Сайруса на одужання хворого.

Глибокий спокій невідомого був непорушний. Щодо інженера, впливові якого він підкорявся цілком, нещасний виявляв ознаки явної прихильності. Сайрус Сміт вирішив зробити експеримент: вивести хворого з Гранітного палацу на вільне повітря — на берег океану, який той звик завжди мати перед очима на острові Табор, на узлісся неосяжних лісів, які мали йому нагадати ті, серед яких він прожив стільки років.

— Але, — спитав Гедеон Спілет, — чи можемо ми бути певні, що, діставши волю, він не втече від нас?

— Що ж, треба спробувати, — відповів інженер.

— Я переконаний, — сказав Пенкроф, — що цей здоровило, побачивши широкі простори перед собою, відчувши свіже повітря, кинеться з усіх ніг тікати.

— Ні, не думаю, щоб так було, — сказав Сайрус Сміт.

— Спробуймо! — запропонував Гедеон Спілет.

— Гаразд, — згодився інженер.

Було 30 жовтня. Минуло дев'ять днів ув'язнення невідомого з острова Табор у Гранітному палаці.

Був весняний теплий день. Сонце щедро, вже по-літньому, розсипало по острову своє проміння.

Сайрус Сміт і Пенкроф увійшли в кімнату невідомого. Він лежав коло вікна і з сумом дивився на небо.

— Ходімо, друже мій, — сказав йому інженер.

Невідомий зразу ж устав і, пильно глянувши на інженера, пішов. Пенкроф, мало вірячи в успіх експерименту, ішов ззаду.

Вийшовши з дверей, вони підвели його до кошика підойми, сіли з ним і спустились на берег, де вже їх дожидали Гедеон Спілет, Наб і Герберт.

Колоністи відійшли трохи назад, щоб залишити невідомого насамоті. Невідомий зробив кілька кроків до моря і спинився. Його очі на мить заблищали, але він не зробив більше ніякого руху. Очі його знов згасли. Тікати він не збирався.

— Ні, це тільки море, і можливо воно ще не спокушає його тікати, — зауважив Гедеон Спілет.

— Можливо, — озвався Сайрус Сміт, — треба його повести на плоскогір'я, на узлісся. Там наслідки експерименту будуть переконливіші.

— Та він же й не зможе втекти, бо містки зведені, — сказав Наб.

— Ого, — усміхнувся Пенкроф. — Коли б не так! Злякається цей чолов'яга такої калюжі, як наш Гліцериновий струмок. Він його перестрибне за одним скоком.

— Побачимо, — проговорив інженер, пильно дивлячись на свого хворого.

Всі вирушили до гирла річки Подяки і, простуючи її лівим берегом, зійшли на плоскогір'я Далекого краєвиду.

Підійшовши до перших розкішних дерев узлісся, молоде

листя яких тремтіло від подиху весняного теплого вітерця, невідомий, здавалося, не дихав, а пив запашне, п'янке лісове повітря. Він спинився і довге тяжке зітхання вихопилось у нього з грудей.

Колоністи стояли за кілька кроків, готові кинутись за ним, коли б він зробив спробу тікати.

Був один момент, коли нещасний зробив такий рух, ніби хотів стрибнути в струмок, його ноги вже зігнулись, як пружини. Але це був тільки момент. Він враз скаменувся, відступив назад, якось увесь осів і дві важкі сльозини скотилися з його очей.

— А! — здушеним голосом проговорив Сайрус Сміт. — Ти плачеш, значить ти знову людина!

Розділ шістнадцятий

Нерозгадана таємниця. — Перші слова невідомого. — Дванадцять років на острові. — Признання, що зриваються мимоволі. — Зникнення. — Довір'я Сайруса Сміта. — Збудування вітряка. — Перший хліб. — Акт самовідданості. — Чесні руки.

Так, нещасний плакав! Якийсь спогад пройняв його мозок і, за висловом Сайруса Сміта, сльози перетворили його знов на людину.

Колоністи залишили його на якийсь час самого на плоскогір'ї, відійшовши геть так, щоб він міг себе почувати вільно. Невідомий аж ніяк не збирався скористатися з наданої йому волі й утекти, і Сайрус Сміт вирішив вже відпровадити його назад до Гранітного палацу.

Днів два згодом після сцени в лісі невідомий почав робити спроби взяти участь у спільному житті колонії. Було ясно, що він усе чує, все розуміє, але було таксамо ясно, що він чомусь уперто не хоче розмовляти з колоністами, бо одного вечора Пенкроф, приклавши вухо до дверей кімнати нещасного, ясно почув напівприглушені його слова:

— Ні... тут! Я... ніколи!

Моряк переказав ці слова товаришам.

— В цьому криється якась сумна таємниця, — сказав замислено Сайрус Сміт.

Невідомий почав потроху братися до роботи. Взявши іноді лопату, йшов на город. Часом, працюючи, він раптом спинявся, стояв задуманий, спершись на лопату і здавалося був заглиблений у якесь внутрішнє споглядання. В такі хвилини, за порадою інженера, йому не заважали, не зверталися до нього. Бо раз у такий момент хтось із колоністів зненацька підійшов до нього, тоді він, не стримавши ридань, що, здавалося, розривали йому груди, з сльозми утік.

Може це були докори совісті, що мучили його? Можливо. І це навело Гедеона Спілета на думку, яку він висловив так:

— Якщо він не говорить, то це мабуть тому, що він має сказати занадто тяжкі речі.

Треба було терпляче ждати.

Минуло кілька днів. Було 3 листопада. Невідомий знов працював на городі. Раптом він спинився, мотика випала в нього з рук, і Сайрус Сміт, що стежив за ним здалеку, побачив, як знов сльози рясно покотилися в нього з очей. Непереможний жаль охопив інженера. Він підійшов до бідолахи й легенько торкнувся його руки.

— Друже мій! — сказав він.

Погляд невідомого метнувся вбік, уникаючи очей інженера. Тоді Сайрус Сміт хотів узяти його руку. Він живо відступив назад.

— Друже мій, — сказав Сайрус твердо, — подивіться мені у вічі, я хочу цього.

Невідомий глянув інженерові в очі. В перший момент він хотів утекти, але потім, як загіпнотизований, спинився. В обличчі його щось здригнулося і враз воно змінилось. Його очі спалахнули блискавкою. Не в силі затримати слова, що вже рвалися у нього з горла, він глухим голосом промовив:

— Хто ви?

— Такі ж потерпілі аварію, як і ви, — відповів інженер, глибоко схвильований. — Ми привезли вас сюди, щоб ви були серед подібних вам людей.

— Подібних до мене... Таких нема...

— Ви серед друзів...

— Друзів... моїх... друзів!.. — зойком вихопилося у невідомого і він, затуливши руками обличчя, простогнав: — Ні... ніколи... залиште мене... залиште мене.

Він утік до того краю плоскогір'я, що обернене було до моря. Довго й непорушно стояв там.

Сайрус Сміт приєднався до товаришів і розказав їм усе, що трапилося.

— Так. Є якась таємниця в житті цього чоловіка, — сказав Гедеон Спілет, — і мені здається, що його розум та

свідомість повернулися до нього тільки через докори сумління.

— Гм. Чудну людину ми привезли сюди; — сказав моряк. — У нього якісь секрети...

— І ми їх мусимо поважати, — гостро перебив Сайрус Сміт. — Навіть коли він заподіяв у минулому щось лихе, то він тяжко заплатив за свій злочин і в наших очах він уже спокутав його.

Протягом двох годин невідомий лишався насамоті, утпивши погляд у море. Очевидно його мучили спогади минулого, минулого безперечно тяжкого. І колоністи, тримаючи бідолашного весь час на оці, не порушували його самотності.

Але після цих двох годин він, здається, щось вирішив, бо прийшов до Сайруса Сміта. Його очі були червоні, заплакані, але сліз більше не було. Обличчя було схвильоване. Він здавався приниженим, засоромленим, весь час він спускав очі додолу.

— Містер, — сказав він Сайрусові Сміту, — ваші товариші і ви — англійці?

— Ні, — відповів інженер. — Ми американці.

— А! — тихо вихопилось в невідомого, потім ще тихше додав. — Для мене це ще краще!

— А ви, друже мій? — спитав інженер.

— Англієць, — швидко промовив невідомий.

Здавалося, йому найважче було сказати це, бо він у найсильнішому збудженні знов одбіг на край плоскогір'я і почав швидко ходити туди й сюди.

Проходячи біля Герберта, він спинився і здушеним голосом спитав:

— Який у нас місяць?

— Листопад.

— А який рік?

— Тисяча вісімсот шістдесят шостий.

— Дванадцять років! Дванадцять років! — скрикнув він і потім, різко повернувшись, одійшов геть.

Герберт переказав колоністам запитання і слова невідомого.

— Цей нещасний втратив вже лік і місяцям і рокам, — зауважив Гедеон Спілет.

— Хто ви? — спитав невідомий у Сайруса Сміта

— Так, — додав Герберт, — і він пробув на острові дванадцять років, коли ми його знайшли.

— Дванадцять років, — зітхнув Сайрус Сміт. — О, дванадцять років самотності з тяжким злочиним у минулому на совісті! Є від чого втратити і розум і почуття людські.

— Я схиляюся до думки, — промовив Пенкроф, — що цей невідомий зовсім не потерпілий аварію, викинутий на острів Табор, а що, правдивіше, його за якийсь злочин висадили й силоміць покинули на тому острові.

— Я гадаю, ваша правда, Пенкроф, — погодився репортер. — І якщо це так, то можливо ті, хто його покинули на острові Табор, прийдуть одного чудового дня по нього.

— І там його не знайдуть, — сказав Герберт.

— Тоді треба туди ще раз з'їздить і...

— Друзі мої, — озвався Сайрус Сміт, — не варто обговорювати це питання раніше, ніж дізнаємось, що є тут насправді. На мою думку, цей бідолаха так настраждався, так тяжко заплатив за свою провину, хоч яка б вона була, що бажання покаятись душить його. Не наполягаймо, щоб він розповів нам свою історію. Він сам нам усе розкаже і, коли ми вже все знатимем, тоді побачимо, що і як краще зробити. Тільки він сам може нам сказати, чи була в нього надія, вірніше, певність повернутися колись додому. Але у мене щодо цього є сумніви.

— Чому? — спитав репортер.

— Бо, коли б він був певен, що через певне число років він буде вільний і повернеться на батьківщину, то він би ждав того часу, а не кинув би документ у море. Ні, мабуть він був засуджений на довічне життя й смерть на цьому острові, на те, щоб ніколи більше не побачити собі подібних.

— Але, — заперечив моряк, — є тут одна річ, якої я ніяк не можу собі з'ясувати.

— Що саме?

— Якщо минуло дванадцять років, відколи цього чоловіка покинуто на острові Табор, то можна вільно припустити, що він уже чимало років був у тому здичавілому, зв'язаному стані, в якому ми його знайшли.

— Це можливо, — згодився інженер.

— Значить, минуло вже багато років з того часу, як він написав свого документа.

— Безумовно... а тимчасом документ здається писаним учора...

— Крім того, як припустити, що пляшка з документом протягом багатьох років пливла від острова Табор до острова Лінкольна?

— Ну, це якраз не зовсім неможлива річ, — озвався репортер. — Може вона вже з давніх давен плаває понад берегами острова Лінкольна?

— Ні, не може такого бути, — твердо заперечив моряк, — вона ж бо плавала. Не можна навіть припустити такого, щоб її викидало на берег, а тоді знов змивало водою в море, бо всі береги в тій частині острова скелясті, повні підводних рифів. Вона б же неодмінно розбилася давно.

— Це справді так, — пробурмотів Сайрус Сміт, глибоко замислившись.

— Мало того, — додав знову моряк, — коли б документ був написаний кілька років тому і всі ці роки плавав би в плящі у морі, то його не можна було б вже й прочитати. А він був такий, ніби вчора написаний...

Міркування моряка були цілком слушні. Було тут щось незрозуміле, бо документ був свіжий, недавно написаний, коли його знайшли в плящі колоністи.

Більш того, документ подавав географічне положення острова Табор — його широту й довготу — з такою точністю, яка свідчила про те, що автор документа людина освічена й обізнана з гідрографією, чого звичайний собі моряк здебільшого не знає.

— Знов тут щось є незбагненне, — сказав інженер, — але не силуймо нашого нового товариша говорити. Коли він цього схоче, ми будемо готові його вислухати.

Минуло кілька днів. Невідомий не промовив більше й слова, ні разу не вийшов за межі городу на плоскогір'ї. Зранку до вечора він працював там, не спочиваючи ні хвилини, але тримаючись від усіх остронь. Ні снідати ні обідати він не приходив до Гранітного палацу, не вважаючи на те, що його неодноразово кликали; він живився сирію городиною. Він не приходив навіть ночувати в при-

значену йому кімнату, а просиджував ніч, скоцюбившись десь під деревом; коли ж погода псувалася, він шукав притулку в якійнебудь заглибині скелі. Отже він жив тепер так само, як і на острові Табор, і всі старання колоністів примусити його змінити поведінку були марні. Їм лишалося терпляче чекати. Настав нарешті день, коли невідомий не в силі був більше мовчати. Признання рвалися йому з горла.

10 листопада, смерком, о восьмій годині вечора колоністи сиділи, спочиваючи, на вершці плоскогір'я у своїй бесідці. Несподівано перед ними з'явився невідомий. Очі його горіли диким огнем, вся постать знов набула здичавілого вигляду перших найгірших днів перебування на острові.

Колоністи остовпіли від його вигляду: вкрай збудженого, тремтячого, з клацаючими, наче в пропасниці, зубами. Що з ним? Може вигляд людей для нього незносний? Може йому не сила вже бути серед чесних людей і його здичавілу істоту знов потягло назад у ліси, до звірячого животіння? Можна було всьому повірити, слухаючи, як він висловлюється уривистими нескладними фразами:

— Чому я тут?.. З якого права ви мене одірвали від мого острівця?.. Хіба може бути щось спільного між вами і мною?.. Чи знаєте ви, хто я... що я зробив... чому я був там... сам... Хто вам сказав, що мене не покинули там навмисно... що я не був засуджений умерти на тому острівці?.. Чи знаєте ви моє минуле? Може я злодій, убивця... проклята істота... гідна жити тільки як дикий звір... подалі від усіх... кажіть, ви це знали?..

Колоністи слухали, не перебиваючи нещасного, його напівпризнання, що зривалися у нього, сказати б, несамохіть. Тоді Сайрус Сміт, бажаючи хоч трохи заспокоїти цю знедолену людину, підійшов до нього, але він швидко відскочив.

— Ні, ні! — крикнув він. — Тільки одно слово... Скажіть, я вільний?

— Цілком вільні, — відповів інженер.

— Тоді... прощайте! — вигукнув він і втік, як божевільний.

Наб, Пенкроф і Герберт кинулися навздогін за ним до узлісся... але повернулися сами.

— Не треба його чіпати, нехай собі! — сказав Сайрус Сміт.

— Він не повернеться більше, — промовив Пенкроф.

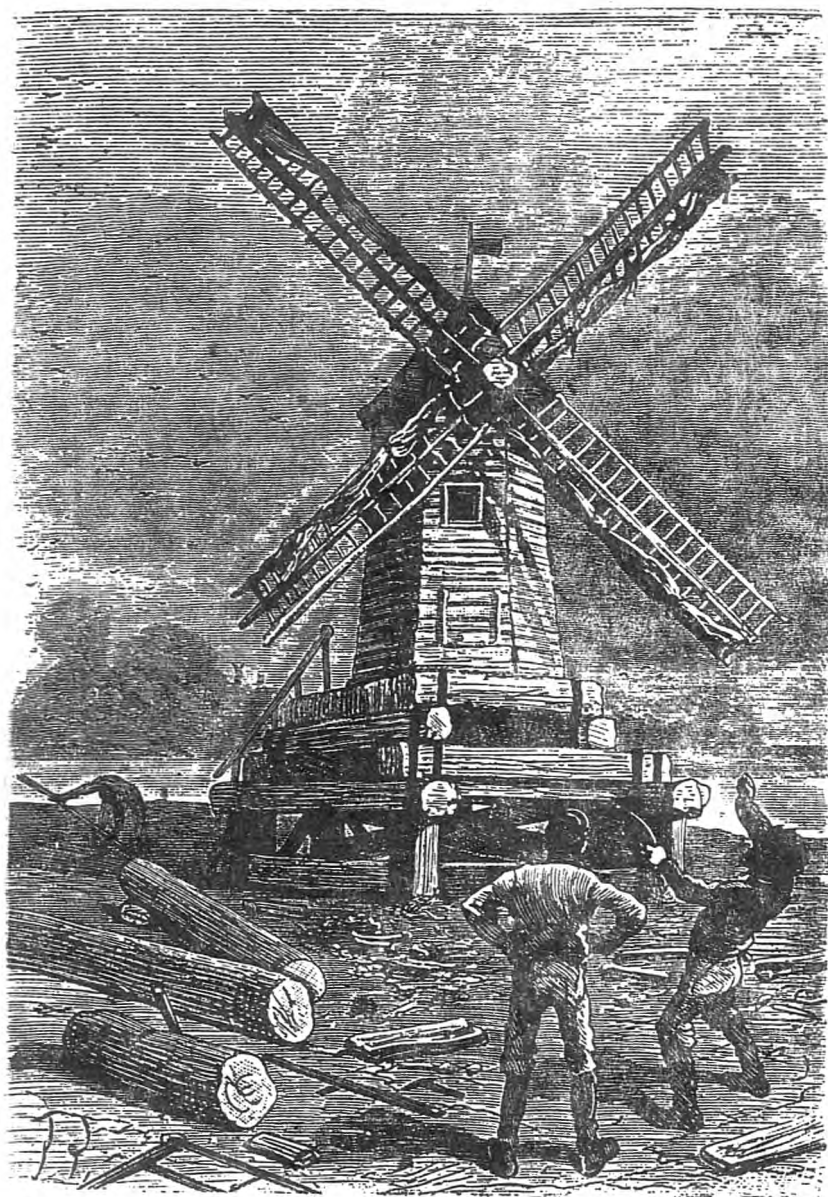
— Повернеться, — твердо відповів інженер.

Минуло відтоді чимало часу. Але Сайрус Сміт, — може це було якесь невизначене передчуття, — уперто стояв на своєму, що нещасний рано чи пізно, а повернеться.

— Це останній вибух його змученої здичавілої істоти, — казав Сайрус. — Докори совісті знесли його, але тепер він не витримає нової самотності.

Тимчасом всілякі роботи в господарстві, на городі, в коралі посувалися своєю чергою. Сайрус Сміт збирався в коралі будувати ферму. Все, зібране Гербертом на острові Табор насіння, старанно посіяли. На плоскогір'ї Далекого краєвиду тепер був уже величезний город, добре оброблений, добре утримуваний. Алеж він вимагав постійної праці, не даючи гуляти рукам колоністів, — тут було завжди чимало роботи. Що більше ставало у колоністів городніх культур, то все більше потрібно було й обробити землі для них. Доводилося розширювати площу під городом, зменшуючи пасовище, залишене для онагрів. Та про онагрів не треба було турбуватись, бо трави зеленої й соковитої було на острові всюди вдосталь. Колоністи ж вирішили, що доцільніше обробити під городи землю на плоскогір'ї, забезпеченому звідусюди захисною водною системою, ніж лишати частину його під пасовищем, яке можна вільно, перенести поза межі плоскогір'я, бо воно не боїться ніякої навали четвероруких та четвероногих.

15 листопада настали у колоністів треті жнива. Тепер перед очима простелилося справжнє поле. Як зросло воно протягом вісімнадцяти місяців з того дня, коли тремтячими руками була посаджена перша зернина! Другі жнива дали шістсот п'ятдесят тисяч зернин. З посіяних шести сот тисяч зернин тепер уродило чотири тисячі буассо, тобто понад п'ятсот мільйонів зернин. Колонія тепер була багата на хліб, бо цілком вистачило б висіяти з десяток буассо і щорічним урожаєм можна було вільно прогодувати і всіх людей і навіть лишилося б ще й тваринам.

Пенкроф не міг намілюватися млином

Скінчивши жнива, другу половину листопада колоністи присвятили роботам по перетворенню зерна в борошно, а борошна в хліб.

Справді, маючи тепер зерно, треба було подбати про борошно, тобто збудувати млин. Сайрус Сміт спершу хотів був використати силу водопаду, щоб пустити в рух „мотор“ для млина. Але після довгих суперечок та міркувань вирішили збудувати простісінький вітряк на найвищому місці плоскогір'я Далекого краєвиду, відкритому всім вітрам.

— Навіть не кажучи вже про те, — виголосив Пенкроф, прихильник вітряка, — що цей вітряк звеселятиме й прикрасатиме собою весь краєвид.

Всі ретельно взялися за будування вітряка. Передусім вибрали добре дерево на самий млин та на привід до нього. З кількох великих пісковиків, що лежали на північному березі озера Гранта, можна було легко зробити цілком пристойні жорна, а на крила вітряка використали знов таки частину невичерпної оболонки аеростата.

Сайрус Сміт спроектував млин і обрав для нього місце трохи праворуч від пташника, недалеко від берега озера. Всю кліть вітряка, зроблену з товстелезних колод, з усім її млинарським механізмом зробили поворотну, щоб можна було весь вітряк повертати відповідно до того, звідки віяв вітер.

Робота посувалася швидко. Наб з Пенкрофом стали вже справжніми теслярами і вміло користалися рисунками інженера. Невдовзі на горбку плоскогір'я вже височів остов циліндричної вишки з гостроверхою покрівлею, щось подібне до перчанки. Каркас чотирьох крил був солідно пригнаний до поперечної колоди — вала залізними скобами.

Всі частини механізму — короб, в якому розташовані обидва жорна, жолоб у вигляді лійки — широкий угорі і вузький унизу, рухомий ківш і, нарешті, сито, що відокремлює борошно від висівок, все було заготовлене заздалегідь. Тепер лишалося тільки все скласти як треба. Інструменти й знаряддя праці були добрі, ретельності у робітників — більш, ніж треба, робота — не дуже важка, окремі частини вітряка — дуже прості, — зрештою потрібен був тільки час.

Всі колоністи працювали на цьому будівництві і 1 грудня вітряк був готовий.

Як завжди, Пенкроф був зачарований витвором своїх рук і був переконаний, що механізм вітряка працюватиме бездоганно.

— Тепер тільки доброго вітру! — казав він. — От намілемо борошна!

— Добрий вітер — нехай! — озвався інженер. — Але тільки не занадто вітру, Пенкроф.

— Пхе, нашому вітрякові не страшно. Він тільки швидше крутитиметься.

— Зовсім не потрібно, щоб крила крутилися дуже швидко, — відповів Сайрус Сміт. — Відомо з досвіду, що найкраще млин працює тоді, коли число обертів крил на хвилину ушестеро більше від числа футів, що їх пробігає вітер на секунду. При середньому вітрі, що пробігає двадцять чотири фути на секунду, крила цілком роблять достатнє число обертів на хвилину.

— Справді! — скрикнув Герберт. — Так вже ж дме досить добрий вітер з північного сходу, він нам зараз і налагодить нашу справу!

Отже не було ніяких підстав відкладати випробування вітряка, бо колоністів брала нетерплячка з'їсти перши шматок справжнього хліба на острові Лінкольна. Цього ж таки дня два чи три буассо зерна були перемелені на борошно, а на другий день за сніданком перед колоністами вже лежали буханки свіжого добре спеченого хліба. Правда, він може був не досить пухкий, бо вчиняти довелося на пивних дріжджах. Але це був чудесний справжній хліб. І як же його й уминали колоністи! Це тільки треба було бачити.

А невідомий усе ще не повертався. Не раз Геден Спілет і Герберт нишпорили по лісах в околицях плоскогір'я Далекого краєвиду, але не тільки не зустріли невідомого, а навіть не побачили ніде й його слідів. Їх серйозно турбувало це безслідне й тривале зникнення. Безумовно, колишній дикун з острова Табор не загине в повних дичини лісах Далекого Заходу. Але можна було легко припустити, що в нього знову відродяться його зв'язчі звички й ди-

Невідомий здушив ягуара за горло

кунські нахили. Сайрус же Сміт уперто стояв на своєму, що невідомий повернеться.

— Він повернеться! — повторював інженер переконано, хоч ніхто з його товаришів більше не поділяв цієї його певності. — Коли той бідолаха був на острові Табор, він знав, що він там один, самотній. Але тут він знає, що на нього чекають. Майже наполовину розказав нам своє минуле цей нещасний покутник, він мусить повернутись, щоб покаятися зовсім. І того дня він буде цілком наш.

Третього грудня Герберт, як завжди, пішов порибалити на південному березі озера Гранта. Він був, як це він часто робив, ідучи на озеро, без зброї, бо хижаків в околицях Гранітного палацу досі ніколи не бачили.

В цей час Пенкроф з Набом лагодили щось на пташнику, а Сайрус Сміт і репортер працювали в „Димарях“, здобуваючи соду, бо колоністи вивелися з запасів мила.

Враз розляглися страшні зойки:

— Рятуйте! До мене!

Сайрус Сміт і репортер, будши надто далеко, не почули цих криків. Але Пенкроф і Наб кинулися з усіх ніг бігти до озера.

Раптом поперед них мигнула постать невідомого, якого ніхто не сподівався бачити так близько від Гранітного палацу. Одним скоком він перестрибнув Гліцериновий струмок і опинився по той бік плоскогір'я в густому лісі.

Герберт, притулившись спиною до товстого дерева, злякано дивився на величезного ягуара, що, припавши на задні лапи, готувався вже стрибнути на свою здобич. Невідомий, маючи сам тільки ніж, не вагаючись підбіг до ягуара. Звір, побачивши нового ворога, повернувся до нього. В цей момент невідомий кинувся на хижака і однією рукою так стиснув йому горло, що ягуар засіпався. Тоді вільною другою рукою, не зважаючи на те, що кігті хижака рвали йому тіло, він з усього розмаху встромив ножа прямо в серце звіра. Ягуар упав. Невідомий відштовхнув його труп і швидко пішов геть. Але тут підбігли вже всі колоністи, а Герберт, ухопившись за невідомого, закричав.

— Ні, ні! Ви не підете від нас!

Сайрус Сміт наблизився до невідомого, від чого брови того зразу нахмурилися. Втікач був поранений, кров струменіла у нього з плеча, але він не звертав на це ніякої уваги.

— Друже мій, — сказав йому Сайрус Сміт, — ми тепер повік ваші боржники: щоб урятувати нашого хлопчика, ви ризикували своїм життям.

— Моїм життям, — прошепотів невідомий. — Але кому воно потрібне? Воно не варте нічого.

— Ви поранені!

— Байдуже.

— Дайте мені вашу руку.

Але невідомий схрестив руки на грудях, його груди заходили ходором, очі затуманилися і, здавалось, він ось-ось кинеться знов тікати. А втім, опанувавши трохи себе, він озвався грубо:

— Хто ви? Чого вам треба від мене?

Інженер зрозумів, що це він таким способом питає їхню історію. Може, вислухавши її, він розповість і свою?

В кількох словах Сайрус Сміт розказав усе, що сталося з моменту їх вильоту з Річмонда. Як вони сами себе рятували від холоду й голоду, і які багатства вони мають тепер у своєму розпорядженні.

Невідомий слухав з напруженою увагою.

Потім інженер відрекомендував кожного, сказавши коротко про кожного, хто він є, додавши, що найбільшу радість вони відчували в той момент, коли повернулися з острівця Табор, сподіваючись, що вони привезли собі в колонію ще одного товариша.

При цих словах Сайруса Сміта невідомий почервонів, опустив голову на груди і наче засоромився.

— А тепер, коли ви знаєте, хто ми, згодні простягти нам свою руку? — додав інженер.

— Ні, — глухим голосом відповів невідомий. — Ні! Ви — чесні люди. А я...

Розділ сімнадцятий

Завжди осторонь. — Прохання невідомого. — Ферма в коралі. — Дванадцять років тому. — Бопман з „Британії“. — Покинутий на острові Табор. — Рука Сайруса Сміта. — Таємничий документ.

Останні слова невідомого стверджували здогади колоністів. В минулому житті цього нещасного були якісь злочини, може й пробачені людьми, але в його власних очах ще не спокутані і тому лежали на сумлінні болючим тягарем. Ось чому він, вважаючи себе негідним цих чесних людей, не міг простягти їм своєї руки. В усякому разі після сцени з ягуаром невідомий не тікав більше в лісі і з цього дня навіть не відходив далеко від Гранітного палацу.

Яка таємниця у нього? Чи розповідь він про неї коли-небудь? Це покаже майбутнє. Проте колоністи між собою умовилися, що вони ніколи ні про що не питатимуть його, а поводитимуться з ним так, ніби вони нічого не підозрівають.

Протягом кількох днів життя колоністів ішло нормально. Сайрус Сміт і Гедеон Спілет працювали разом то як хеміки, то як фізики. Репортер залишав інженера тільки, щоб піти з Гербертом на полювання, бо після випадку з ягуаром хлопчика самого не відпускали далеко в ліс. Навіть з Пенкрофом усе лагодили та лаштували то пташник, то кораль, не кажучи вже про те, що досить було їм господарської роботи і в самому Гранітному палаці.

Невідомий теж працював, але тримався ввесь час самотою. Він ніколи не приходив їсти до столу разом з усіма, спав найчастіше десь під деревом надворі, ніколи не приєднувався до товариства колоністів. Виходило так, ніби для нього було нестерпним людське товариство.

— Але тоді, навіщо ж він просив допомоги, порятунку

від людей? Навіщо кинув документ у море? — часто повторював Пенкроф.

— Він сам про все нам розкаже, — з непохитною певністю відповідав Сайрус Сміт.

— Коли?

— Може раніше, ніж ви гадаєте, Пенкроф.

Справді, день признання все ближчав.

10 грудня, тиждень згодом після свого повернення до Гранітного палацу, невідомий підійшов до інженера з пригніченим виглядом і тихим голосом звернувся до нього:

— Містер, у мене до вас велике прохання.

— Будь ласка, кажіть! — відповів інженер. — Але спершу дозвольте мені... запитати вас...

Невідомий зробив невиразний рух наче бажаючи відійти, і так почервонів, що Сайрус Сміт відразу зрозумів, що цей колишній злочинець боїться неминучих розпитувань про його темне минуле.

Сайрус Сміт притримав його за руку й сказав:

— Товаришу, чи вірите ви в те, що ми не тільки ваші сусіди, але справжні ваші друзі? Оце я хотів тільки вас запитати. А тепер кажіть. Я вас слухаю.

Невідомий провів рукою по очах. Рука в нього тремтіла і він так був схвильований, що спершу не міг промовити й слова.

— Містер, я прийшов просити у вас милості.

— Якої?

— У вас милі за чотири звідси є кораль для ваших свійських тварин. Вони ж однаково потребують догляду. Дозвольте мені оселитись там.

Сайрус Сміт кілька хвилин мовчки дивився з невимовним співчуттям на цього знедоленого, а потім сказав:

— Друже мій, в коралі ж тільки хліви, ледве пристойні для тварин...

— Для мене і це буде добре, містер.

— Друже мій, заперечувати ми не будемо. Якщо вас це влаштовує, нехай буде так. Але пам'ятайте, що ви завжди бажаний і жаданий гість у Гранітному палаці. А втім, раз ви неодмінно хочете жити в коралі, то ми вживемо заходів, щоб улаштувати вас там цілком пристойно.

— О, не варто! Мені й так буде добре!

— Друже мій, — інженер ввесь час, звертаючись до невідомого, особливо підкреслював ці слова приязні, — дозвольте вже нам зробити тут так, як, на нашу думку, треба.

— Дякую, містер, — відповів невідомий і вийшов.

Інженер зараз же розповів колоністам про свою розмову з невідомим і тут же всі вирішили збудувати неодмінно дерев'яний будиночок у коралі й умеблювати його якомога краще.

Того ж дня колоністи, забравши потрібний інструмент та знаряддя, вирушили до коралю будувати хату. Не минуло й тижня, як будиночок був готовий гостинно зустріти свого майбутнього пожилиця. Він стояв усього футів за двадцять від хлівів, звідси легко було доглядати муфлонів, стадо яких складалося вже не менш, ніж з восьмидесяти голів.

Умеблювали будиночок добре: зробили ліжко, шафу, стіл, стільці, лави, скриню. Перенесли сюди потрібне знаряддя, зброю, припаси з Гранітного палацу.

Невідомий не брав ніякої участі в будівництві й опорядженні свого житла. Він і не підходив до колоністів. Але всю землю на плоскогір'ї Далеккого краєвиду під город і майбутні засіви хліба скопав і приготував він сам, власними руками.

20 грудня інженер повідомив колишнього злочинця, що його домівка готова. Той відповів, що сьогодні ж увечері він піде туди жити.

Колоністи сиділи всі разом у великому залі Гранітного палацу. Була восьма година вечора, час, коли невідомий мав іти в своє нове житло. Гадаючи, що йому буде може неприємна їх присутність, колоністи вирішили залишити його, не прощаючись, і зібралися в залі палацу.

Вони сиділи собі, тихо розмовляючи, коли раптом хтось легенько постукав у двері і майже зараз же вони розчинились. Увійшов невідомий і без жодного вступу почав:

— Містери, раніше, ніж я піду від вас, я мушу розповісти вам свою історію. Ось вона...

Ці прості слова схвилювали всіх колоністів. Інженер схопився і підійшов до невідомого.

— Ми вас ні про що не питаємо, любий друже. Ваше право мовчати...

— Мій обов'язок сказати...

— Тоді сідайте.

— Ні, я постою.

— Ми готові вас слухати, — відповів Сайрус Сміт.

Невідомий стояв у кутку зали, напівоповитої вечірніми сутінками. Він стояв, скрестивши руки на грудях; глухим голосом, ніби видавлюючи з себе слова, він почав говорити. Ввесь час, поки він розповідав, колоністи не перебили його жодним словом.

— 20 грудня 1854 року приватна парова яхта „Дункан“, що належала одному шотландцеві, лордові Гленарвану, кинула якір коло миса Бернуллі на західному узбережжі Австралії на рівні тридцять сьомої паралелі. На борту цієї яхти були: лорд Гленарван, його дружина, майор англійської армії, француз - географ та молода дівчина й хлопчик — двоє дітей капітана Гранта, судно якого „Британія“ пропало без вісті рік перед тим. Яхтою „Дункан“ та екіпажем у п'ятнадцять чоловік командував молодий капітан Джон Мангльс.

Ось чому ця яхта прибула в цей час до берегів Австралії. Шість місяців перед тим підчас морської прогулянки на яхті „Дункан“ в Ірландському морі екіпаж яхти лорда Гленарвана знайшов у череві пійманої акули пляшку з документом, написаним трьома мовами: англійською, французькою й німецькою. Цей документ сповіщав, що судно „Британія“ потерпіло аварію і що троє уцілілих — капітан Грант та двоє його матросів — знайшли притулок на землі, координати якої: тридцять сім градусів одинадцять мінут південної широти, але довготи ніяк не можна було розібрати. Вода в цьому місці дуже попсувала папір.

Виходить, посуваючись ввесь час по 37°11' південної широти і через моря і через континенти, можна було б знайти потрібну довготу, а значить і розшукати капітана Гранта з його двома товаришами.

Англійське адміралтейство відмовилося спорядити експедицію на розшуки капітана Гранта. Тоді лорд Гленарван вирішив, що поїде сам на розшуки. Марія і Роберт Гранти

Схрестивши руки на грудях, він сперся об стіну

упросилися й собі їхати з ним. Спорядивши яхту „Дункан“ у далеке плавання, лорд Гленарван з дружиною й двоюрідним братом та двома дітьми капітана Гранта відплив з Глазго, пройшов Магелланову протоку і вийшов у Тихий океан.

Допливши до берегів Патагонії, де, за першим тлумаченням нерозбірливого документа, можна було припустити, що капітан Грант в полоні у тубільців, яхта „Дункан“ висадила своїх пасажирів на західному узбережжі, а сама негайно відпливла, щоб зустріти їх на східному узбережжі, біля миса Кірієнтес.

Лорд Гленарван пройшов пішки через усю Патагонію, посуваючись ввесь час тридцять сьомою паралеллю. Але, не знайшовши нікого й нічого, він сів знову на яхту, що вже дожидала його, і 13 листопада відплив в океан, продовжуючи свої розшуки ввесь час по тридцять сьомому градусу, одинадцять мінут.

Після марних розшуків на Амстердамських островах та на острові Трістан д'Акунья, розташованих у нього по дорозі, лорд Гленарван поплив далі.

Яхта „Дункан“, як я вже сказав, пристала до берегів Австралії, коло миса Бернулі 20 грудня 1854 року.

Лорд Гленарван мав намір пішки перейти по тридцять сьомому градусу через усю Австралію, як це він зробив в Америці з Патагонією. Він вирушив. За кілька миль від берега по дорозі їм трапилася ферма, що належала одному ірландцеві. Власник ферми гостинно запросив до себе спочити лорда Гленарвана з усіма його супутниками. Лорд розповів хазяїнові ферми про причини, що привели його аж сюди, і став розпитувати ірландця, чи не чув він часом чогонебудь про двох англійських матросів та капітана з „Британії“, що невідомо де поділися на західному узбережжі Австралії років півтора-два тому.

Ірландець ніколи нічого не чув і не знав. Але, на велике здивовання співрозмовників, один із служників на фермі звернувся до гостей і заявив:

— Мілорд, якщо капітан Грант ще живий, то він тут в Австралії.

— Хто ви? — спитав лорд Гленарван.

— Шотландець, як і ви, мілорд,— відповів цей чоловік,— я один з екіпажу капітана Гранта, один з потерпілих аварію на „Британії“.

Цього служника на фермі звали Айртон. Він показав документи. Справді, в документі сказано було, що він боцман з корабля „Британія“. Але, розлучившись з капітаном Грантом в момент катастрофи, коли „Британія“ розбилася на підводних скелях, він думав, що разом з кораблем загинув і весь екіпаж і що живий після катастрофи залишився тільки він один, Айртон.

— Але,— додав він,— це не на західному, а на східному березі Австралії розбилася „Британія“ і, коли капітан Грант ще живий, як про це свідчить документ, то він у полоні в австралійців і його треба шукати на другому, східному, березі Австралії.

Цей служник говорив так щиро, його очі дивилися так одверто, що ні, в кого не виникло ніяких сумнівів. Ірландець, що в нього працював Айртон понад рік, ручився за нього. Лорд Гленарван, довірившись чесності цієї людини, звірившись на його поради, вирішив перейти пішки через усю Австралію, прямуючи тридцять сьомою паралеллю. Лорд Гленарван, його дружина, двоє дітей капітана Гранта, майор, француз, капітан Мангльс і кілька матросів мали скласти невелику групу мандрівників з провідником Айртоном на чолі, тимчасом як „Дункан“ під командою помічника капітана, Тома Аустіна, мала відпливти в порт Мельбурн і там дождитись розпоряджень від лорда Гленарвана.

Вирушили 23 грудня 1854 року.

Час вже вам, містери, сказати, що Айртон був зрадник. Він таки справді був боцманом на „Британії“. Але, посварившись з капітаном Грантом, він спробував підбити на бунт екіпаж і захопити судно. Тоді капітан Грант висадив його 8 квітня 1852 року на західному узбережжі Австралії, а сам відплив. Це все правда.

Отже цей негідник нічого не знав про аварію „Британії“. Він про неї довідався тільки з розмови лорда Гленарвана з хазяїном. Після того, як його зсадили й покинули, він, під ім'ям Бен Джойса, став отаманом банди

втікачів - каторжників. І коли він запевняв, що катастрофа з „Британією“ сталася на східному березі Австралії і, значить, там треба шукати капітана Гранта, коли він підбивав лорда Гленарвана заглибитись цим напрямом у середину континенту, то це тільки для того, щоб віддалити лорда, роз'єднати його з яхтою, а тоді з допомогою своїх бандитів захопити яхту і зробити з неї піратське судно на Тихому океані.

Тут невідомий на хвилину замовк. Його голос тремтів, коли він знову почав:

— Експедиція вирушила і попростувала через австралійські землі. Природна річ, вона ввесь час зазнавала всяких невдач. І не було нічого дивного, бо Айртон або Бен Джойс, все одно, як його називати, був же провідником експедиції, а його банда каторжників - втікачів, то забігаючи вперед, то наздоганяючи експедицію шкодила їй, виконуючи накази свого отамана.

Тимчасом „Дункан“ ремонтувалася в Мельбурні. Треба було якось примусити лорда Гленарвана дати розпорядження Томові Аустіну вивести яхту з Мельбурна і привести її до східних берегів Австралії, де було б легше бандитам заволодіти нею. Завівши свою експедицію ближче до східних берегів у непрохідні ліси й болота, де всі мали б померти з голоду, Айртон умовив лорда Гленарвана написати і дати йому, щоб він сам одніс, листа до Тома Аустіна з розпорядженням негайно прибути до Туфольдської бухти, тобто за кілька днів ходу від того місця, де зупинилися нещасні мандрівники. Це саме тут Айртон призначив зібратися своїй банді.

Але саме в той момент, коли написаний лист мав бути переданий лордом Гленарваном Айртонові, зрада Айртона була викрита і йому нічого більше не лишалось, як тікати. Бандитам же треба було за всяку ціну перехопити листа. Айртонові пощастило. Він здобув лист і через два дні вже був у Мельбурні.

До цього моменту зрадникові й злочинцеві Бен Джойсу щастило. Йому лишалось тепер тільки здійснити свій останній план привести яхту в Туфольдську бухту, а там вже її дождатиме вся його банда. Перебивши екіпаж і

захопивши яхту, Бен Джойс стане піратом — владарем усіх морів на Тихому океані.

Айртон, прибувши до Мельбурна, зараз же передав листа Томові Аустіну. Помічник капітана, прочитавши наказ лорда Гленарвана, негайно ж знявся з якоря і відплив з Мельбурна. Але, який же розпач, яка лють охопила Айртона, коли він на другий день після виходу в море побачив, що яхта пливе не до Туфольдської бухти, а до східних берегів Нової Зеландії. Він запротестував, захвилювався, але Том Аустін показав йому листа з наказом лорда... Справді, в листі, писаному французом-географом, помилково, очевидна річ, було написано замість „східні береги Австралії“ — „східні береги Нової Зеландії“, як місце, куди призначалося прибуття яхті.

Всі плани Айртона розлетілися прахом. Він забунтував. Його замкнули в каюті і повезли до берегів Нової Зеландії. Не знав він більше, що трапилося з лордом Гленарваном, що сталося з його бандою.

„Дункан“ крейсувала ввесь час уздовж берегів Нової Зеландії аж до 3 березня. Цього дня Айртон почув гарматні вибухи. Це стріляли гармати яхти „Дункан“, а через кілька хвилин лорд Гленарван з усіма своїми сховався на борт судна.

Ось, що сталося:

Після всіляких невдач та небезпек лорд Гленарван кінцем-кінцем добився до східних берегів Австралії, до Туфольдської бухти. Але яхти „Дункан“ там не було. Він телеграфував до Мельбурна. Йому звідти відповіли, що яхта „Дункан“ „18 лютого відпливла в невідомому напрямі“.

Лорда Гленарвана мучила невідступна думка, що його люба яхта потрапила до рук бандитів і тепер стала піратським судном.

Та не зважаючи на це, лорд Гленарван не хотів занебати почату справу і продовжував розшуки. Він зафрахтував торговельне судно і переїхав на розшуки до західних берегів Нової Зеландії. Перетнувши всю Нову Зеландію під тридцять сьомим градусом і не знайшовши ніяких слідів капітана Гранта, лорд Гленарван, на своє превелике

здивовання, на східному березі Нової Зеландії побачив свою яхту „Дункан“ під командою Тома Аустіна, який дожидався його тут вже протягом п'ятьох тижнів.

Це сталося 3 березня 1855 року. Айртона, що сидів у цей час під арештом у каюті, привели до лорда Гленарвана. Лорд хотів дізнатися від Айртона все, що тільки той знав про долю капітана Гранта. Айртон одмовився відповідати. Лорд Гленарван пригрозив Айртонові, що в найближчому порту передасть його в руки представників англійської влади, як карного злочинця. Айртон мовчав.

„Дункан“ тимчасом ішла по тридцять сьомій паралелі. Леді Гленарван поставила собі за мету, хоч би там що зломити упертість Айртона і примусити його говорити. Спроба її вдалася. Тільки Айртон зажадав як відплату за свої слова, щоб його не передавали в руки представників англійської влади, а краще зсадили його десь на безлюдному острові Тихого океану. Лорд Гленарван вирішив зробити все, аби лиш вирвати в Айртона деякі відомості про капітана Гранта. Він обіцяв Айртонові вволити його бажання.

Тоді Айртон розповів усе своє життя і з нього видно стало, що він, власне, нічого й не знає про капітана Гранта після того, як Грант його покинув на австралійському узбережжі.

Проте, не зважаючи на це, лорд Гленарван додержав свого слова. Продовжуючи свій шлях тридцять сьомою паралеллю, він наткнувся на острів Табор. Тут мали покинути Айртона. І саме тут цілком несподівано знайшли капітана Гранта з двома його матросами. Отже бандит мусів лишитися на цьому самотньому острові, замість капітана Гранта.

В той момент, коли яхта збиралася вже відпливти, лорд Гленарван звернувся до Айртона з такими словами:

— Тут, Айртон, ви будете далеко від усякої населеної землі, ви будете позбавлені всяких зв'язків з людьми. Ви не зможете звідси втекти. Ви будете цілком самотні, наодинці з своєю власною совістю. Але ви не будете закинуті й забуті, про вас знатимуть і пам'ятатимуть, хоч ви того й не варті. Я знаю, Айртон, місце вашого перебування, я знаю, де вас знайти, і я цього не забуду ніколи.

Знявшись з якоря, яхта „Дункан“ через кілька хвилин зникла.

Це було 18 березня 1855 року.¹

Айртон лишився сам. Ні зброї, ні знаряддя, ні припасів, ні навіть насіння йому не бракувало. Він, злочинець, мав у своєму розпорядженні житло, збудоване капітаном Грантом, і все, що йому могло бути потрібне. Насамоті він міг згадувати свої злочини та каяттям спокутувати їх.

Містери, смію вас завірити, що він покаявся, йому соромно було згадувати всі свої злочини. О! він був такий нещасний, він стільки вистраждав! Як він працював, щоб у праці знайти полегкість і забуття! Він думав, що коли люди прийдуть по нього, він мусить їх зустрінути гідним їхньої уваги до нього, гідним вернутися й жити серед людей.

Два, три роки так минуло. Айртон очі видивив, виглядаючи судна, що їхало б до його острова. Він себе запитував, чи не досить вже він витерпів, чи не досить вистраждав? О! як він мучився цією самотністю, коли ще докори власної совісті не давали й на хвилину спокою бідному мозкові.

Але порятунку не було, ніхто не їхав. Знесилений муками, моряк помалу відмовлявся працювати. Почалося здичавіння. Не можу вам сказати через два, через чотири, чи може ще через більше років, але нещасний перетворився на те, що ви бачили самі.

Я гадаю, містери, що мені не треба вам казати, що Айртон, Бен Джойс і я — це одна особа!

Сайрус Сміт і колоністи ще наприкінці оповідання по-підводилися і слухали стоячи. Не можна навіть змалювати, до якої міри вони були схвильовані. Стільки муки, стільки розпачу розгорнулося зараз перед ними.

— Айртон, — промовив Сайрус Сміт, — ви були великим злочинцем, але ви тяжко за це заплатили. Своїми стражданнями й каяттям ви спокутали всі свої злочини. На вас більш немає ніякої провини. Хочете тепер стати нашим товаришем?

¹ Події, що тут переказані, є темою іншої книги Жюль Верна „Діти капітана Гранта“. (Прим. ред.)

— Ось моя рука! — розчулено сказав інженер

Айртон хитнувся.

— Ось моя рука, — промовив інженер.

Айртон кчнувся до інженера, схопив його руку. Рясні сльози котилися у нього з очей.

— Хочете ви жити з нами? — спитав Сайрус Сміт.

— Містер Сміт, дозвольте мені ще якийсь час побути насамоті. Я поживу трохи в моїй новій домівці, в коралі.

— Як хочете, Айртон, — відповів Сайрус Сміт.

Айртон хотів уже вийти, коли інженер востаннє запитав його:

— Одно слово, любий друже! Раз ви знали, що ви мусите жити самотнім, навіщо ви кинули в море документ, який навів нас на ваші сліди?

— Документ?.. Який документ?.. — нічого не розуміючи, перепитав Айртон.

— Так, документ у плящі, який ми знайшли. В ньому зазначено точне положення острова Табор.

Айртон потер лоб рукою. Потім, трохи подумавши, твердо сказав:

— Я ніколи ніякого документа в море не кидав.

— Ніколи? — скрикнув Пенкроф.

— Ніколи.

Айртон уклонився всім і вийшов.

Розділ вісімнадцятий

Розмова. — Сайрус Сміт і Гедеон Спілет. — Ідея інженера. — Електричний телеграф. — Проводи. — Батарея. — Літо. — Провітання колонії. — Фотографія. — Сніжний ефект. — Два роки на острові Лінкольна.

— Нещасна людина! — сказав Герберт, що був кинувся до дверей навздогін Айртонові, але побачив тільки, як поповз униз канат підойми, і густа п'тьма ночі проковтнула Айртона.

— Він повернеться, — сказав Сайрус Сміт.

— Містер Сайрус! — скрикнув Пенкроф. — Що ж це таке? Не Айртон кинув пляшку в море! Так хто ж тоді?

Напевне, ніколи запитання не було таке категоричне й слушне, як це, висловлене Пенкрофом.

— Та це він, — озвався Наб, — тільки бідолаха вже був напівбожевільний.

— Це правда, — підтримав Герберт, — можливо, він не був свідомий того, що робив.

— Це тільки так і можна пояснити, друзі мої, — відповів якимось занадто покvapливо інженер. — І я розумію тепер, що Айртон міг точно визначити положення острова Табор бо події, які розгорнулися перед самим його залишенням на острові, дали йому всі відомості про острів.

— Тимчасом, — зауважив Пенкроф, — він же не був здивавильний тоді, коли писав цей документ. Значить, минуло сім або вісім років відтоді, як він кинув пляшку в море. Як же папір міг лишитися непопсований водою?

— Це доводить, — відповів Сайрус Сміт, — що Айртон позбувся розуму далеко пізніше, ніж він сам думає.

— Треба, щоб воно так було, інакше все виходить зовсім вже незрозуміле, незбагненне.

— Важко з'ясувати справді, — згодився інженер, з очевидним небажанням продовжувати цю розмову.

— Але чи розповів нам Айртон усю правду? — спитав моряк.

— Так, — відповів репортер. — Історія, розказана ним, цілком правдива. Я добре пригадую, як у газетах була надрукована історія й результати розшуків лордом Гленарваном капітана Гранта.

— Айртон сказав правду, — додав Сайрус Сміт. — Не майте сумнівів. Коли людина отак себе картає, так обвинувачує, то вона каже правду.

Другого дня — 21 грудня — колоністи обійшли плоскогір'я, зійшли аж на берег моря. Айртон не було видно ніде.

Айртон, мабуть, ще вночі пішов до свого нового житла в коралі, і колоністи вирішили не турбувати його своєю присутністю. Нехай мине якийсь час, адже час краще вилікує те, чого не могла зробити дружня підтримка, співчуття.

Герберт, Пенкроф і Наб узялися до своєї щоденної роботи, а Сайрус Сміт з Гедеоном Спілетом знов розпочали щось фабрикувати в своїй майстерні в „Димарях“.

— Знаєте, любий друже, Сайрус, — промовив Гедеон Спілет, — ваше пояснення вчора події з пляшкою й документом мене зовсім не задовольнило. Як можна припускати, що цей нещасний написав документ і кинув з ним пляшку в море, а потім ніяк нічого про це не може пригадати?

— Та це не він ту пляшку кинув, мій любий Спілет.

— В такому разі ви вважаєте...

— Я нічого не вважаю... Я нічого не знаю! — перервав Сайрус Сміт репортера. — Я задовольняюся тільки тим, що ставлю і цей таємничий випадок рядом з тими незрозумілими, яких я й досі ніяк не можу збагнути.

— Вже справді, любий Сайрус, ці речі просто неймовірні... Ваш порятунок, викинута на берег скриня, пригоди з Топом, ця пляшка нарешті... Чи розгадаємо ми колинебудь всі ці загадки?

— Розгадаю! — палко вигукнув інженер. — Розгадаю, хоч би для цього треба було обшукати весь острів до самих надр його.

— Може якийсь випадок дасть нам ключ до всіх цих таємничих подій?

— Випадок, Спілет? Ні, я не вірю у випадки так само, як не вірю і в чудеса. Є кінець - кінцем якась причина всьому цьому, що діється незрозумілого на острові, і цю причину я знайду, відкрию! Але тимчасом пильніше додивляймося до всього і працюймо!

Настав січень. Це починався 1867 рік. Літні роботи були в розпалі. Кілька днів згодом Гедеон Спілет і Герберт, будши в стороні коралю, переконалися, що Айртон оселився в збудованому для нього житлі. Він доглядав численне вже стадо свійських тварин, звірених на нього, і це звільняло колоністів від обов'язкових поїздки до коралю кожні два-три дні. Але, щоб не лишати Айртона занадто самотнім, колоністи, хоч тепер вже і не було особливої потреби, частенько навідувались до коралю.

Те, що Айртон оселився в коралі, було навіть дуже зручно для колоністів, бо збільшувало площу спостережень за підозрілими подіями на острові. Айртон, певна річ, зараз би поінформував хазяїв Гранітного палацу, коли б щось трапилось незвичайного.

Проте могло ж статися й таке, що якась раптова подія вимагатиме негайної присутності інженера. Навіть не кажучи вже про можливі таємничі випадки, могло ж статися, що на західному узбережжі з'явиться парус мимо пливучого корабля або на видноті західної частини острова станеться морська катастрофа, або навіть можливий несподіваний наскок піратів. Хіба мало, що може трапитись!

Отже Сайрус Сміт вирішив встановити постійний зв'язок між Гранітним палацом і коралем.

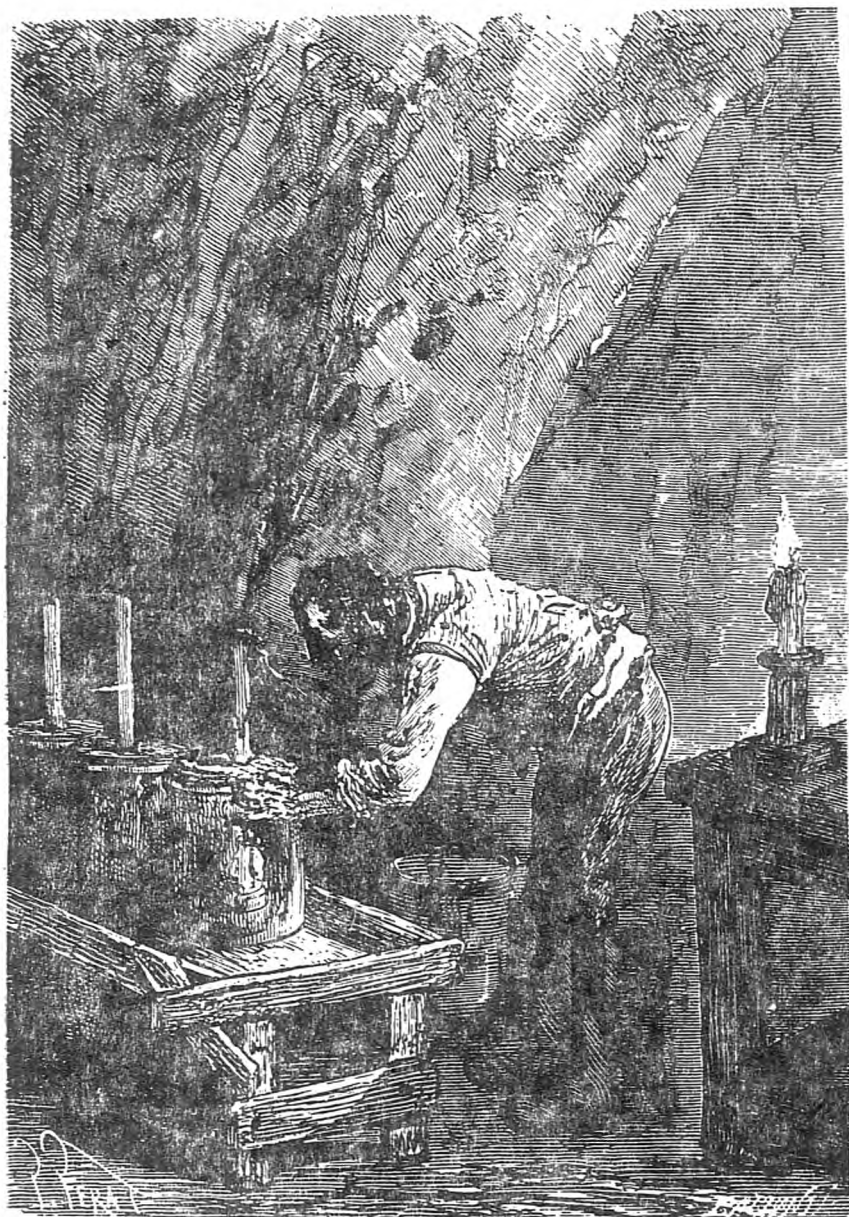
10 січня інженер повідомив товаришів про свій проект.

— От тобі й маєш! Який же ви можете встановити постійний зв'язок?—спитав Пенкроф.—Хіба що проведете чого доброго телеграф.

— Точнісінько так, Пенкроф,— спокійно відповів інженер.

— Електричний?— аж підскочив Герберт.

— Електричний,— відповів Сайрус Сміт.— У нас є всі потрібні елементи для виготовлення батарей. Важко тільки

Інженер виготовував для електричної батареї спеціальні скляні банки

буде волочити залізо на дріт, але з допомогою волочильні, яку ми сфабрикуємо, якось вже впораємось і з телеграфом.

— Ну, після цього я зовсім не буду здивований, коли, одного чудового дня ми помчимо по острову залізницею.

Насамперед узялися виробляти дріт, як найважчу частину роботи. Бо, припустімо, коли б не вдалося виготовити доброго дроту, то не варто тоді і з батареями собі завдавати клопоту.

Залізо на острові Лінкольна, як читачам вже відомо було, високоякісне, а значить цілком придатне для волочіння. Сайрус Сміт почав з фабрикування волочильні, тобто сталюї дошки з дірочками різних діаметрів, проходячи крізь які залізний розжарений прут все тоншає, поки не набуде потрібного діаметра.

Волочильню свою інженер загартував „скільки було сили“, за висловом металургів, потім встановив її нерухомо на стовпах неподалік від водопаду, рушійну силу якого Сайрус Сміт хотів ще раз використати. Інженерові спало на думку пустити в дію вал вільної тепер сукновальної машини, пристосувавши цей вал до нової потреби — волочити залізо на дріт і намотувати його на себе.

Процес цей був досить складний і вимагав пильної уваги. Тонкі полоски м'якого заліза, загострені з одного кінця, вставляли в найбільші діаметром дірочки волочильні. Цю залізну стрічку футів 20—25 довжиною намотував на себе вал. Потім її розмотували і знов волочили, тільки тепер вже крізь дірочки менші діаметром. Проробивши так кілька разів, інженер кінець-кінцем виготовував куски дроту по 40—50 футів кожен. Тепер вже їх легко можна було сполучити і, здобувши довгий дріт, провести його від Гранітного палацу до кораля.

Сайрусові Сміту потрібно було всього кілька днів, щоб налагодити це нове волочильне виробництво, а коли вже машина добре запрацювала, він лишив своїх помічників виробляти дріт, а сам узявся за виготовлення батарей.

Йому потрібна була батарея постійного струму. З усіх систем інженер мусів вибрати найпростіший тип, бо на острові було не все для цього потрібне. Приміром, бракувало міді. Як її не шукав інженер, знайти міді не поща-

стило. Отже він вирішив зробити батарею, подібну до тієї, яку винайшов 1820 року Беккерель.¹ Для неї потрібно було мати тільки цинк, азотну кислоту й поташ. Всього цього у Сайруса Сміта було вдосталь. Коли читач не забув, то знайдена на березі скриня була зсередини вся оббита цинком. Його й вирішив використати інженер.

Ось як і з чого складалася батарея Сайруса Сміта, головний ефект якої походив від реакції азотної кислоти й поташу.

Інженер узяв кілька спеціально зроблених ним скляних банок і налив у них азотної кислоти. Потім позатикав банки затичками з прорізними в них отворами, в які повставляв скляні ж трубки, заткнуті в нижніх кінцях глиняними затичками. Крізь верхні відкриті кінці трубок налив у них розчин поташу. Отже азотна кислота й поташ почали взаємодіяти крізь глиняну затичку. Потім інженер брав для кожної банки дві полоски цинку і занурював їх — одну крізь затичку в азотну кислоту, другу — в розчин поташу і сполучав їх дротинкою. Зразу ж виникав у кожній банці струм від полюса негативного (або мінусового) — зануреного в азотну кислоту — до полюса позитивного (або плюсового) — зануреного в розчин поташу. Лишалось тільки сполучити між собою окремі елементи всіх банок, щоб здобути батарею, здатну живити електричний телеграф.

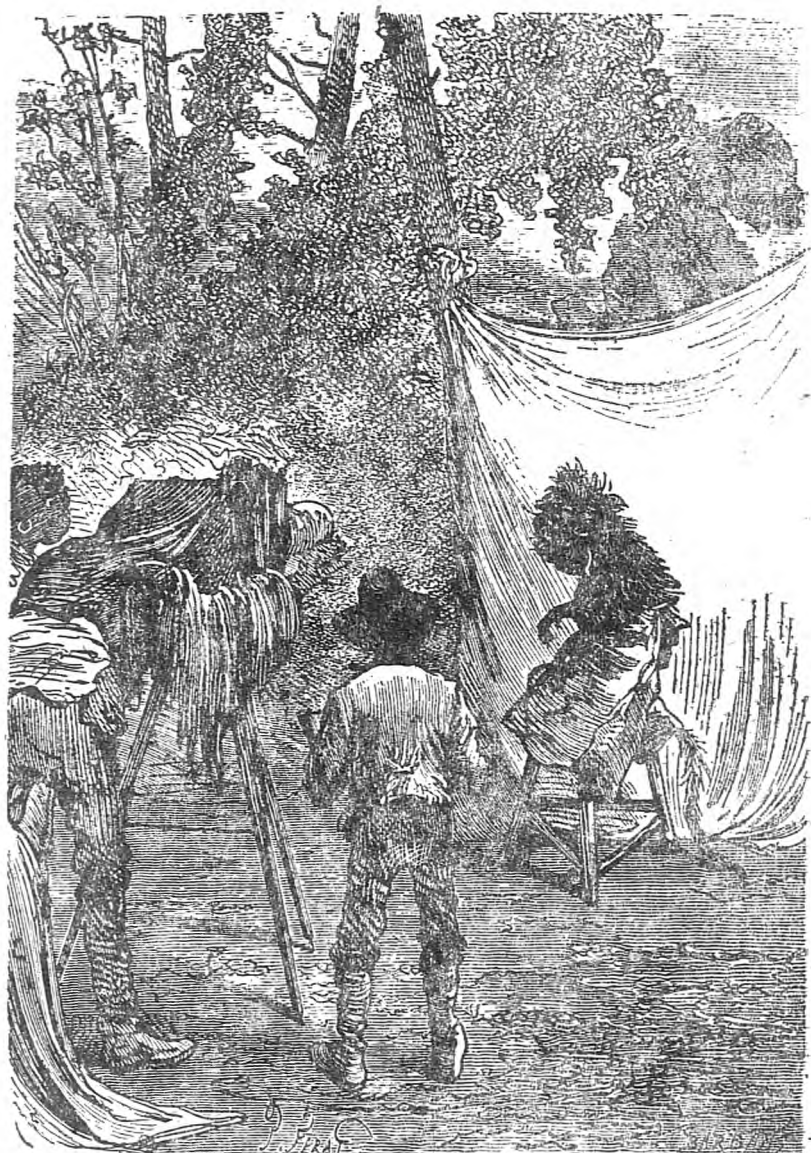
Такий був геніальний, але простий апарат, сконструйований Сайрусом Смітом, що дозволяв здійснити телеграфний зв'язок між Гранітним палацом і коралем.

Шостого лютого колоністи почали ставити стовпи із скляними ізоляторами для проводів. Через кілька днів проводи були натягнуті і готові передавати електричні сигнали із швидкістю в триста тисяч кілометрів на секунду.

Сайрус Сміт приготував дві батареї: одну для Гранітного палацу, другу — для коралю, бо хотів налагодити двобічний зв'язок.

Обидва апарати: і для приймання і для передавання — були дуже прості. На обох кінцях лінії було по електро-

¹ Беккерель — відомий французький фізик. Жив 1788—1878 рр. (Прим. ред.).

Містер Юп позував

магніту, тобто кусок м'якого заліза, обмотаний ізольованим дротом. Якщо в коло вмикали струм, він ішов від позитивного полюса батареї до електромагніту, намагнічував його і через землю повертався до негативного полюса. Як тільки струм переривався, електромагніт зразу ж розмагнічувався. Біля електромагніту була прикріплена пластинка з м'якого заліза: коли проходив колом струм і електромагніт був намагнічений, він притягував до себе пластинку. Коли ж струм переривався і електромагніт розмагнічувався, пластинка відскакувала і поверталася до свого первісного положення. До цієї пластинки інженер приробив вістря, розташоване на циферблаті з написаними на ньому літерами абетки. Цим способом можна було перебалакуватись Гранітному палацові з коралем.

Передавальний апарат складався із звичайного ключа, від натиску на який в коло вмикався струм, що діяв на електромагніт; коли ж ключ відпускали, струм зникав.

Все було закінчене 12 лютого. Цього дня Сайрус Сміт уперше телеграфував Айртонові, запитавши його, чи все гаразд у коралі. Через хвилинку він мав уже відповідь від Айртона.

Пенкроф радів з телеграфа, як мала дитина. Щовечора й щоранку він неодмінно телеграфував Айртонові і завжди той охоче відповідав йому.

Цей спосіб сполучення з коралем мав велику зручність; поперше, завжди можна було встановити, чи там Айртон, а, подруге, і Айртон, здавалося, не був тепер таким самотнім. Крім того, Сайрус Сміт обов'язково раз на тиждень відвідував Айртона, а часом і Айртон приходив до Гранітного палацу, де його завжди радо зустрічали.

Літо минало в безупинній праці. Життєві ресурси колонії день - у - день збільшувались. Особливо ж чудово родили городина й хліб. Добре зросло й насіння, вивезене з острова Табор. Плоскогір'я Далекого краєвиду радувало тепер око. Четвертий урожай хліба був розкішний. Ясна річ, ніхто з колоністів тепер не зважився перелічити чотириста мільярдів зернин, знятих з поля. Пенкроф зібрався був лічити, але інженер йому розтлумачив, що коли він лічитиме триста зернин на хвилину, або дев'ять тисяч на годину, то, пра-

цюючи отак безупинно цілу добу — двадцять чотири години, — він мусить витратити на це п'ять з половиною тисяч років... Пенкрофові довелось відмовитися.

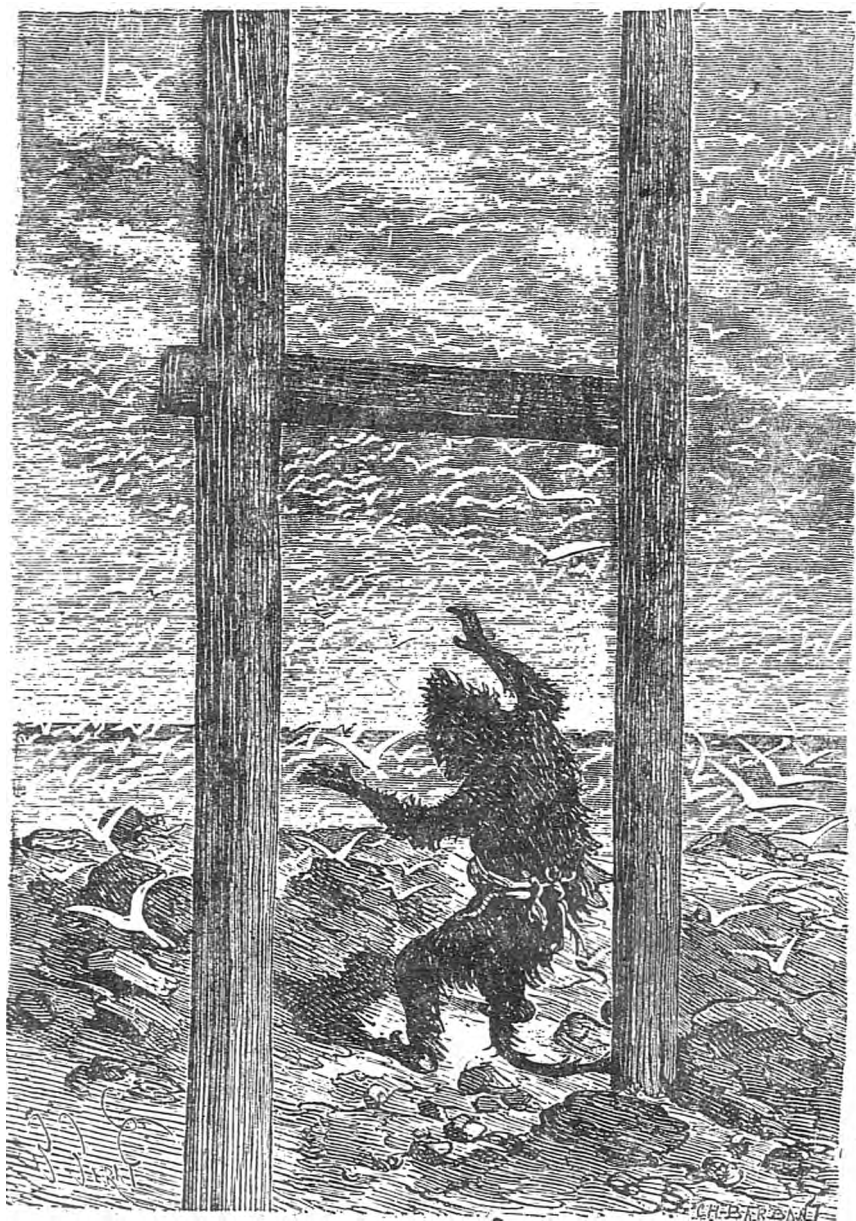
Погода стояла чудова. Денна спека надвечір спадала, а легкий вечірній бриз з моря розвіював задуху. Вечори й ночі бували приємно свіжими. Кілька разів протягом літа налітали страшні, хоч і короткі грози. Небо рвалося від спалахів блискавок, а гуркіт грому, здавалося, розбивав на скалки землю.

Це були часи найбільшого розцвіту колонії. Пташник до того розплодився, що треба було якнайчастіше різати птицю, щоб зменшити його. Привезені з острова Табор поросята вже вирости і дали приплід. Догляд та годівля їх забирала багато часу у Наба і Пенкрофа. Онагри привели ще одне онагрєня. Тепер на старих онаграх часто їздили верхи Гедєон Спілет і Герберт, який став добрим вершником, навчившись у Гедєона Спілета. Але на онаграх не тільки їздили верхи; їх, як і раніше, запрягали, коли це було потрібно, і смирні тварини возили дрова, вугілля або різні руди та мінерали, яких потребував у своїй роботі інженер.

Протягом цього літа колоністи кілька разів влаштовували далекі екскурсії в глиб лісів Далекого Заходу. Ці екскурсії влітку були особливо приємні, бо густе листя, майже зовсім не пропускаючи палючого сонячного проміння, створювало під зеленим склепінням дерев запашні сутінки й прохолоду.

Але, виряджаючись у ці екскурсії, колоністи тепер добре озброювалися, бо їм кілька разів траплялися в дорозі сильні й неймовірно люті вепри, зустріч з якими дуже небезпечна.

Цього ж літа Гедєон Спілет оголосив криваву війну ягуарам, а Герберт був у цьому палким його послідовником. Маючи тепер змогу добре озброюватись, вони не тільки не боялися зустрічі з ягуарами, а навпаки вирішили спеціально полювати на них. Конкретними наслідками цього полювання були не менш як двадцять шкур, що прикрашали великий зал Гранітного палацу. Коли б літо затяглося на довше, то Гедєон Спілет додержав би свого колишнього слова і вибив би до ноги всіх ягуарів на острові.

Сині бурхнув у повітря незчисленними мірадами птахів

Сайрус Сміт подеколи брав участь у цих дослідженнях невідомих ще їм частин острова. І оглядав усе з дивовижною пильністю. Шукав він у лісових хащах не слідів звіра... Проте, хоч і як уважно він додивлявся до всього, нічого підозрілого і ніде він помітити не зміг. Ні Топ, ні Юп, що не відходили від нього, не виявляли ніяких ознак незвичайного поведження. А втім, ще не один раз Топ, підбігаючи до отвору колодязя в залі Гранітного палацу, знов починав стурбовано гавкати, хоч колодязь цей Сайрус пильно, але марно вже оглядав.

Цього ж таки літа Гедеон Спілет, якому з захопленням допомагав Герберт, сфотографував багато чудових краєвидів острова знайденим у скрині і досі ні разу не використаним фотоапаратом. Це був прекрасний апарат з усіма потрібними припасами до нього.

Репортер із своїм помічником стали скоро бездоганними фотографами. У них була вже ціла колекція прекрасних пейзажів: усього острова в цілому, окремо плоскогір'я Далекого краєвиду з горою Франкліна на обрії; галявина й кораль на фоні перших відрогів гори; весь дивовижно покручений вигляд миса Кіготь і ще безліч. Нема чого й говорити, що портрети всіх без винятку колоністів, як казав Пенкроф — „усього населення“, — красувалися на стінах Гранітного палацу. Пенкроф був зачарований своєю власною фотокарткою і подовгу, милуючись, простоював перед нею, так наче він стояв перед найкращою вітриною на Бродвей.¹

Але треба сказати, що найкраще вдалася фотокартка містера Юпа. Містер Юп позував з таким невимовно серйозним виглядом, що не можна навіть описати, і на картці він вийшов як живий.

— Так і здається, що він ось-ось викривить рожу! — заходився сміхом Пенкроф.

Містер Юп був задоволений з своєї картки і подовгу уважно розглядав її.

Літні спеки з початком березня припинилися. Почалися зрідка дощі, але було ще досить тепло. Березень, що відповідає вересневі в північній півкулі, був не такий погожий,

¹ Бродвей — головна вулиця Нью-Йорка.

як того можна було б сподіватись. Чи не провіщало це ранньої й суворої зими?

Справді, 21 березня Герберт, уставши раніш від усіх, підійшов до одного з вікон Гранітного палацу і раптом крикнув:

— Дивись но! На островці сніг!

— Сніг? Тепер, о цій порі року? — здивувався репортер, підійшовши й собі до вікна.

Решта колоністів теж попідбігали. Герберт з Гедеоном Спілетом мали слухність: не тільки острівець, але й увесь берег до самого підніжжя Гранітного палацу був укритий білим, досить товстим шаром снігу.

— Це справжнісінький сніг! — здивовано промовив Пенкроф.

— Так, так, дуже на нього схожий! — зауважив Наб.

— Алеж термометр показує 14 градусів тепла, — розгублено сказав Гедеон Спілет.

Сайрус Сміт мовчки вдивлявся в цей дивовижний сніг о такій порі року й при такій високій температурі.

— Тисячу чортів! — крикнув Пенкроф. — Наші плантації ж геть чисто вимерзнуть!

Моряк уже збирався був швиденько податись на свої плантації, коли поперед нього вискочив Юп і прожогом кинувся на берег.

Але мавпа не встигла скочити на землю, як пухнастий білий покрив знявся в повітря, пурхнувши під небо незчисленими сніжинами і закryw на кілька хвилин сонячне світло.

— Птахи! — крикнув Герберт.

Хмари білих, як сніг, птахів з такою швидкістю знялись і полетіли, що колоністи на мить остовпіли з витріщеними від подиву очима. Гедеон Спілет і Герберт — обое завзяті мисливці — не встигли навіть схопити рушниці, щоб застрелити хоч нару цих птахів та подивитись, що воно за порода така. Перед їх очима, неначе в театрі, літо перетворилось на зиму, а потім знов зима за одну хвилину перетворилася на осінь.

Через кілька день, тобто 26 березня, минало два роки, як потерпілі аварію в повітрі були викинуті на берег острова Лінкольна.

Розділ дев'ятнадцятий

Спогади про батьківщину. — Плани на майбутнє. — Проект дослідження всього узбережжя на острові. — Від'їзд 16 квітня. — Вигляд з моря на півострів Плазуна. — Базальтові скелі на західному узбережжі. — Негода. — Заходить ніч. — Нова таємниця.

Два роки! Два роки колоністи відірвані від усього світу! Що там робиться в цивілізованому світі? Загублені серед безкраїх просторів океану на своєму острові, вони були подібні до крихітного астероїда в сонячній системі світу.

Що там відбувається на їхній батьківщині? Чи й досі її роздирає громадянська війна, як у ту хвилину, коли вони вилетіли з Річмонда?

Але протягом цих двох років жодне судно не пропливло на видноті острова, ні краєчок паруса не замайорів на горизонті. Сумнівів більше не було: острів Лінкольна лежав далеко за межами звичайного шляху кораблів. Може навіть він був нікому не відомий, бо на картах ніде не був позначений. Море, що лежало навколо острова, завжди було пустинне, скільки можна було охопити оком. Колоністам, отже, нічого сподіватися порятунку нізвідки. Треба було покладатися тільки на себе самих.

А втім, існував тільки один спосіб вернутись на батьківщину, і про нього, власне, якимось на самому початку квітня ввесь вечір пробалакали колоністи, зібравшись, як звичайно, у великому залі Гранітного палацу.

Говорили про Америку, свою батьківщину, побачити яку знову було в них так мало надії.

— Справді бо, — сказав репортер, — на мою думку, є тільки один спосіб вибратися звідси, це — збудувати судно таких розмірів, щоб воно могло витримати досить великий морський шлях, не менший від кількох сот миль. Раз змогли збудувати шлюп, то можна збудувати й ціле судно...

— І допливти так само добре до архіпелага Паумоту⁶ як плавали до острова Табор, — додав Герберт.

— Чого ж, я не кажу, що не можна, — озвався Пенкроф, який мав завжди перший голос у морських справах. — Я не кажу ні, хоч це зовсім не те саме — пливти близько чи йти в далеку морську подорож. Коли на наш шлюп налетів шторм підчас нашої мандрівки до острова Табор, то ми всетаки знали, що і по той і по цей бік нас земля недалеко, але пускатися в океан за тисячу двісті миль... Еге! це вже інша річ! Зовсім інша!

— Але невже, коли б трапився такий випадок, ви не зважилися б на таку подорож? — спитав репортер.

— Я не побоявся б нічого, містер Спілет, — відповів моряк. — Ви добре знаєте, що я не боягуз!

— До речі, — озвався Наб, — у нас же є ще один моряк.

— Хто це? — спитав Пенкроф.

— Айртон.

— А, правда! — зрадів Герберт.

— Якщо він погодиться! — сказав Пенкроф.

— Тобто? — здивувався репортер. — Що ж ви думаєте, якби яхта лорда Гленарвана прийшла на острів Табор по Айртон, коли він там ще лишався, так він відмовився б їхати?

— Ви забуваєте, друзі мої, — промовив Сайрус Сміт, — що останні роки свого життя на острові Табор Айртон був не при своєму розумі. Але не в тім річ. Важливо ось що, чи можемо ми сподіватися для нашого порятунку ще на один шанс, на цю шотландську яхту? Бо лорд Гленарван пообіцяв же Айртоні приїхати до острова Табор, коли він вважатиме, що термін спокутування всіх злочинів Айртонів минув. І я вважаю, що він додержить свого слова.

— Правда ваша, Сайрус! — підтримав репортер. — І я додам, що, мабуть, він приїде вже скоро. Адже дванадцять років минуло, відколи Айртонів покинули на острові.

— Ет, що з того! — махнув рукою Пенкроф. — Я, припустімо, теж певний, що лорд Гленарван приїде по Айртонів. Але куди? До острова Табор, а зовсім не до острова Лінкольна.

— Пенкроф має слушність, — додав Герберт, — бо острова Лінкольна немає навіть на картах.

— В такому разі, чи не вжити б нам якихось заходів, щоб усякий, хто відвідав би острів Табор, знав, що і Айртон і ми живемо на острові Лінкольна? — запропонував інженер.

— Цілком вірно, — сказав репортер. — Нема нічого простішого, як залишити в тій хатинці, де жив Айртон, а ще раніше — капітан Грант, повідомлення з точним визначенням координат острова Лінкольна і покласти цей лист так, щоб лорд Гленарван або його посланець не міг не помітити його.

— Шкода навіть, — пробубонів Пенкроф, — що ми не догадалися зразу цього зробити, коли їздили вперше до острова Табор.

— Та хто ж знав тоді, — озвався Герберт, — історію Айртона? Хто ж знав, що по нього мусять приїхати? А коли він нам про це розказав, то вже заходила осінь і пізно було знов туди їхати.

— Так, — підтримав Сайрус Сміт, — починалася вже осінь. Але наступної весни треба буде неодмінно знов туди поїхати.

— А що, коли яхта лорда Гленарвана прибуде туди тепер, взимку? — спитав Пенкроф.

— Ні, це не зовсім імовірно! — відповів інженер. — Чого лорд Гленарван надумає їхати в ці далекі моря взимку? Або він відвідав острів Табор протягом того часу, що Айртон у нас, тобто протягом п'ятьох місяців, і вже відїхав звідти, або він може приїхати туди не раніше, як наступного жовтня. Треба неодмінно, як тільки настане весна, поїхати на острів Табор і залишити там записку.

— Це було б велике нам нещастя, — сказав Наб, — коли б яхта „Дункан“ відвідала ці моря всього кілька місяців тому.

— Сподіваюсь, що цього не трапилось, — заспокоїв інженер, — і що нам лишається ще надія вирватися звідси з допомогою „Дункан“.

— Я гадаю, — сказав репортер, — що ми, побувавши знов на острові Табор, в усякому разі побачимо зразу, чи були там шотландці. Безперечно, вони залишать там якісь сліди свого відвідування.

— Безумовно, — згодився інженер. — Отже, друзі мої,

раз у нас є ця надія повернутись на батьківщину, то почекаймо ще трохи; коли ж переконаємось, що надія марна, то тоді побачимо, що маємо робити далі.

— Але само собою зрозуміло, — сказав Пенкроф, — що коли ми поїдемо геть з острова Лінкольна цим чи якимсь іншим способом, то не тому, що нам тут погано жилося.

— Ні, Пенкроф, — підтримав інженер, — тільки тому, що ми тут самотні, що ми відірвані від усього людства, від своїх друзів та рідних!

На цьому всі погодились. Отже не варто розпочинати будівництво великого судна, на якому можна було б допливти до архіпелага Паумото — на півночі, або до Нової Зеландії — на заході.

Життя по-старому мирно потекло на острові Лінкольна. Колоністи готувалися до своєї третьої зими в Гранітному палаці.

Між іншим, вирішили до початку морозів використати свій шлюп, щоб об'їхати навколо всього острова і як слід обдивитись усе його узбережжя, бо західна й північна його частини, починаючи від гирла річки Водопаду і до миса Щелєп, та вузька затока Акули були ще зовсім невідомі колоністам.

Запропонував зробити цю морську мандрівку Пенкроф, а Сайрус Сміт охоче його підтримав.

Погода була осіння, непевна. Але барометр не показував нічого страшного, він і падав і підіймався поволі. Протягом першого тижня квітня місяця зірвався був сильний ураган, але, полютувавши днів три-чотири, заспокоївся. Барометр помалу став підійматись вгору і завмер на 759 мм. Вирішили, що температурні умови дозволяють вирушити в екскурсію.

День від'їзду призначили на 16 квітня. „Благополучного“, що стояв у порті Кулі, навантажили так, ніби справді збиралися в довгу морську подорож.

Сайрус Сміт запропонував і Айртонові взяти участь в експедиції, але він odmовився. Тоді вирішили, що на час їхньої відсутності Айртон перейде жити до Гранітного палацу, де вони з містером Юпом лишаться вдвох мирно господарювати.

16 квітня вранці всі колоністи в супроводі Топа розташувались на „Благополучному“. Вітер дув з південного заходу і з такою силою, що шлюпові довелося довго лавірувати, поки він вийшов з порту Кулі і доплив до високого миса Плазуна. Між ними було всього двадцять миль, але довелося витратити на це майже цілий день. Вже стало смеркати, коли „Благополучний“ обминув мис Плазуна.

Пенкроф запропонував інженерові продовжувати йти тихим ходом, прибравши два рифи з паруса. Але Сайрус Сміт запротестував, бо вони ж вибралися в подорож, щоб оглядати узбережжя, а що ж вони побачать уночі! Погодилися на тому, що будуть пливти вдень, а на ніч ставатимуть на якір десь за кілька кабельтових од берега.

Отже недалеко від миса Плазуна стали на якір. Одночасно з вечірньою пітьмою та вогким туманом зовсім упав і бриз. Зайшла тиха ніч. Пасажири „Благополучного“, за винятком капітана Пенкрофа, спокійно проспали до ранку не гірше, ніж у своїх кімнатах Гранітного палацу.

Удосвіта 17 квітня Пенкроф знявся з якоря і, поставивши всі паруси, пішов уздовж західного берега острова. Колоністи знали вже цей лісистий крутий берег, бо пройшли його пішки. Вони й тоді були у захваті від його краси. Але тепер вигляд на цей берег з моря був такий невимовно красивий, що всі не могли очей відвести, не могли вдосталь намілюватися. Пенкроф скерував шлюп якнайближче понад берегом і дав йому найменшу швидкість, пильнуючи тільки, щоб „Благополучний“ не черкнувся об підводну скелю або затонуле дерево. Не раз кидали якір, і Гедеон Спілет фотографував ці чарівні місця.

Перед полуднем колоністи підпливли до гирла річки Водопаду. Від цього місця далі на північ дерева стали рідшати. А ще вище миль на три вони росли вже тільки окремими купками поміж безплідних західних відрог гори Франкліна, що простяглися аж до самого берега.

Який контраст поміж південною й північною частинами острова! Наскільки південна радувала око розкішшю своїх лісів, настільки північна гнобила своїм суворо диким пустинним виглядом. Це був ніби застиглий „вибух базальту“, що вихопився з глибоких надр землі ще за первісних геологіч-

них періодів. Ці страшні нагромадження базальтових скель мабуть би вкрай перелякали небоязких колоністів, коли б випадково аеростат викинув їх на цей куток узбережжя. Коли вони дивилися з вершини гори Франкліна, то ця частина острова здавалася їм непривітною, але звідти вони не могли її добре роздивитись. Тепер же, зблизька, це було щось таке глибоко зловісне, таке дивовижно лихе, що серце стискалось і хотілося швидше відігнати від себе цей дикий привид чорного базальту. Здається, ніде, ні в якому іншому кутку світу не було такого страхіття природи.

„Благополучний“ тихо посувався понад цим берегом на віддалі з півмилі. Ясно було видно, як увесь берег складався з велетенських брил різних розмірів, від двадцяти і до трьох сот футів заввишки і різних формою. То вони, були циліндричні, як башти, то циліндричні, як дзвіниці, то пірамідальні, як обеліски, то нагадували високі димарі фабрик та заводів. Хаос нагромадження від зіткнення двох льодовиків не дав би дикішого й страшнішого вигляду. Тут, це були ніби легенькі місточки, перекинуті в повітрі від однієї чорної скелі базальту до другої, трохи далі — верхівки скель позгиналися одна до одної, наче арки гігантського купола храму; ще далі роззявляла свою пащу бездонна прірва між скелями; потім якась навала шпилів, базальтових списів, стріл, яких не вигадала б найбуїніша уява середньовічних будівників готичних соборів. Капризи, примхи тутешньої природи далеко випереджали всяку найпалкішу, найхімернішу людську фантазію. Отаке страхо-вище тяглося не менше, як миль на вісім-дев'ять.

Сайрус Сміт і всі його товариші споглядали цей „бунт базальту“ приголомшені, розгублено мовчазні. Зате Топ, на якого аж ніяк не впливала дика краса цієї місцевості, раптом голосно загавкав, а луна між цих базальтових скель глухо подесятерила його голос. Інженерові здалося, що в гавканні Топа зазвучали ті тривожні нотки, які завжди чулися у нього, коли він гавкав біля отвору колодязя у великому залі Гранітного палацу.

— Причальмо тут, — сказав Сайрус Сміт.

„Благополучний“ підійшов, на скільки було можна, до базальтових скель. Чи не тут часом ховається якась істота?

Вони повелилися в справньому розумінні навантажені дичиною

Може тут є яканебудь печера, що її варто було б оглянути? Але ні! Ніяких печер нема, та й бути не може, бо все це нагромадження скель вихоплюється просто з води.

Топ невдовзі перестав гавкати. Постоявши трохи, шлюп рушив далі.

У північно-західній частині острова берег перейшов у плоский піщаний з подекуді розкиданими дуже рідкими деревами на болотистому ґрунті. Цю частину колоністи вже знали. Тут, протилежно мертво-пустинній місцевості базальтових скель, вирувало життя. Незчисленні зграї водяної п'яци носилися над землею, наповнюючи повітря різноголосими криками.

Увечері „Благополучний“ кинув якір у невеличкій заглибинці на півночі острова, майже біля самої землі, таке глибоке тут було море понад берегом. Ніч минула спокійно, бо, неначе з чийогось наказу, вітер разом з останнім промінням сонця встух і посвіжішав тільки перед самим світанком.

А тому що причалили майже до самого берега і легко можна було зійти на землю, то з цього скористалися завзяті мисливці—Гедеон Спілет та Герберт—і вирішили годин зо дві по полювати на водяних птахів. Через дві години вони повернулися навантажені до останніх меж дикими качками та бекасами. Топ сам себе перевершив: жоден застрелений птах не зник, усіх позбирав і поприносив мисливцям розумний пес.

О восьмій годині ранку „Благополучний“ під усіма парусами швидко нісся до миса Північної Щелепи. Був ходовий вітер, що дедалі більш свіжішав.

— Я не буду дуже здивований, — сказав Пенкроф, — коли налетить з заходу шквал. Учора сонце сідало за обрій дуже червоне, а сьогодні вранці „котячі хвости“ не віщують нічого доброго.

„Котячими хвостами“ моряки звать довгуваті хмарки, схожі на видовжені шматки вати, що плывуть швидко над землею не нижче від п'яти тисяч футів. Моряки кажуть, що вони віщують бурю.

— Ну, що ж, поставмо всі, які тільки можна, паруси і швидко домчимо до бухти Акули. Там, на мою думку, „Благополучний“ буде в цілковитій безпеці, — сказав інженер.

— Добре, — відповів Пенкроф, — та до того ж і північне узбережжя — голісінькі піски, нема нічого цікавого й оглядати.

— Я нічого не мав би проти, щоб перебути не тільки ніч у цій затоці Акули, а й увесь завтрашній день. Вона варта того, щоб її дослідити як слід, — сказав інженер.

— Я боюся, що ми примушені будемо це зробити, хотіли б цього чи ні, — відповів Пенкроф. — Подивіться бо, який грізний стає горизонт на заході.

— Але вітер у нас зараз ходовий, — зауважив репортер, — і він допоможе нам швидко дістатись до миса Щелепи.

— Вітер дуже добрий, — відповів Пенкроф. — Але входити у вузьку протоку я б волів краще вдень, бо доведеться лавірувати, а в невідомих водах поночі...

— Води, мабуть, небезпечні, повні підводних рифів, — додав Герберт, — коли судити з того, що ми бачили на південній частині затоки Акули.

— Робіть, Пенкроф, так, як вважаєте за краще, — сказав інженер, — ми цілком покладаємось на вас.

— Будьте спокійні, містер Сайрус, — відповів моряк. — Без потреби я ризикувати не стану. Краще нехай би я дістав удар ножа в мій живий бік, ніж удар підводної скелі в борт мого „Благополучного“. Котра година? — спитав він.

— Десята година, — відповів Гедеон Спілет.

— А яку віддаль ми мусимо пройти до миса, містер Сайрус?

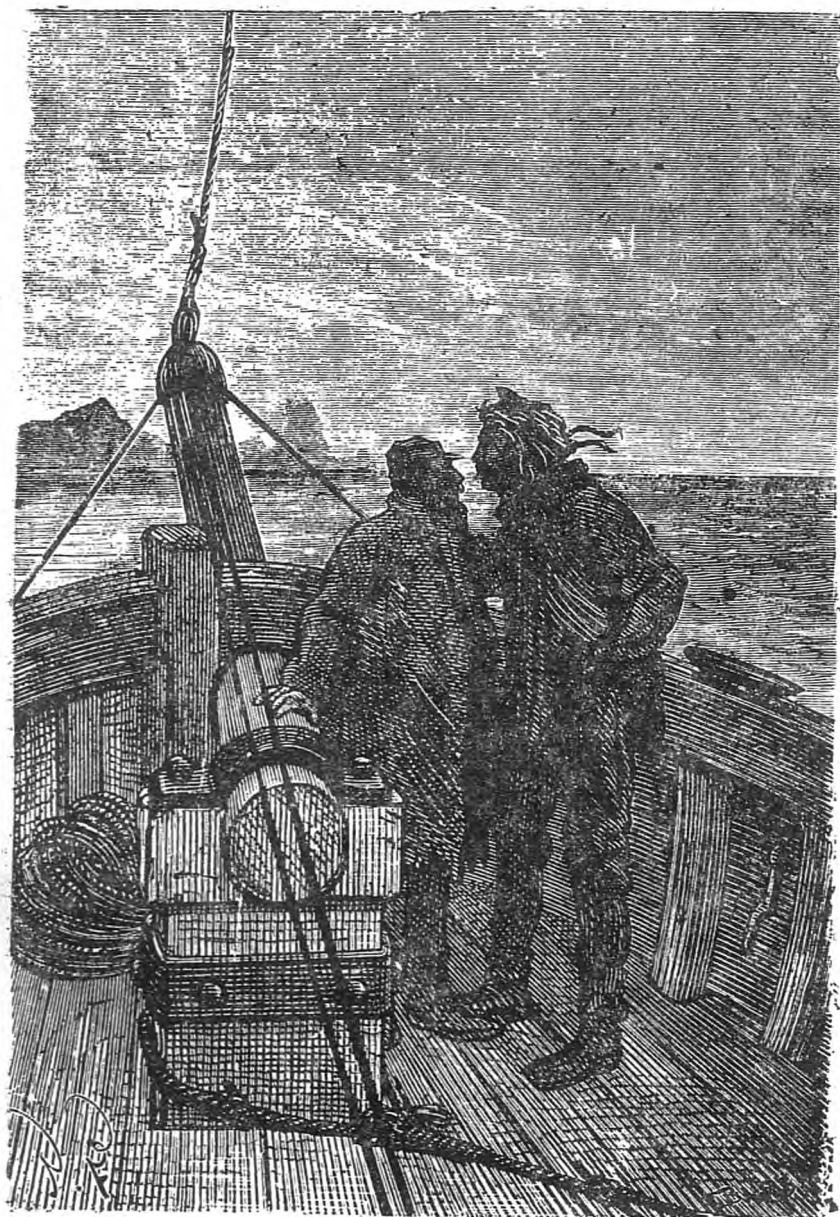
— Приблизно п'ятнадцять миль, — відповів інженер.

— На це потрібно не більше двох з половиною годин, — сказав моряк. — Ми будемо на траверсі миса між полуднем і першою годиною дня. На наше нещастя саме в цю пору почнеться відплив. Боюся, що ми не зможемо увійти в затоку проти вітру й проти сильної морської течії.

— Особливо ж, коли сьогодні місяць у повні, — озвався Герберт, — та до того ж квітневі припливи й відпливи завжди страшенно сильні.

— А чи не можна б стати на якір біля самого миса?

— Кинути якір біля самої землі з бурею у перспективі? — скрикнув моряк. — Що ви, містер Сміт. Це ж все одно, що йти на самогубство!

Інженер нахилився до вуха репортера і тихо прошепотів ...

— Тоді, що ж ви зробите?

— Я спробую протриматись у морі до початку припливу, тобто до семи годин вечора. Якщо буде хоч трохи видно, спробую увійти в затоку. Якщо ж ні, то маневруватиму уздовж берега цілу ніч, а коли розвидниться, увійду в затоку.

— Я вже вам сказав, Пенкроф, робіть так, як самі знаєте, ми цілком покладаємось на вас, — ще раз повторив Сайрус Сміт.

— Ех, — вигукнув з досадою Пенкроф, — якби на цьому березі та був маяк. Це було б трохи зручніше для мореплавців!

— Авжеж! — проговорив Герберт. — Цього разу на березі не буде передбачливого інженера, який запалить вогнище, показуючи нам путь.

— Дивись но, і забули! Досі не подякували вам, Сайрус, — сказав Гедеон Спілет. — Слово честі, без вашого вогнища ми б ніколи не потрапили на острів Лінкольна тієї бурхливої ночі. Ми б пропливли повз нього в п'ятьмі...

— Огонь? ... — перепитав Сайрус Сміт, вкрай здивований словами репортера.

— Містер Спілет згадав про той огонь, що ви розклали вночі з 19 на 20 жовтня на плоскогір'ї Далекого краєвиду. Нам таки тяжко прийшлося останньої ночі перед поверненням. Ми збилися з напрямку і без цього вогнища не змогли б орієнтуватись.

— Так... так. Це справді мені добра ідея тоді спала на думку... — промовив якимось трохи розгублено інженер.

— А сьогодні, — додав Пенкроф, — якщо Айртон не догадається, то нема більше нікого, хто зробив би нам цю невеличку послугу.

— Ні! Нікого! — глухо відповів Сайрус.

Кілька хвилин згодом, підійшовши до репортера, що стояв на носі шлюпа, інженер нахилився до його вуха і тихо прошепотів:

— Якщо є в світі щось найпевнішого, так це те, що вночі з 19 на 20 жовтня я не запаливав ніякого вогнища ні на плоскогір'ї Далекого краєвиду, ні в якомусь іншому місці острова.

Розділ двадцятий

Ніч у морі. — Затока Акули. — Признання. — Підготовка до зими. — Ранні холоди. — Внутрішні роботи. — Шість місяців згодом. — Фотографічний негатив. — Неждана подія.

Все сталося так, як передбачав Пенкроф. Інстинкт моряка не міг його обдурити. Спершу вітер почав свіжішати, перейшовши в добрий бриз, але невдовзі налетів справжній шторм швидкістю в 100-106 кілометрів на годину. Навіть великі кораблі, захоплені таким штормом у відкритому морі, ідуть без рифів та з спущеними брамселями. Приблизно о шостій годині вечора Пенкроф спробував був провести „Благополучного“ у вузький прохід між двома Щелепами затоки Акули, але навальний лобовий вітер і зустрічний натиск хвиль відпливу не дали змоги навіть наблизитись до проходу. Не бажаючи ризикувати, Пенкроф повернув шлюп і вийшов у відкрите море.

На щастя, у відкритому морі хвилі були далеко менші, ніж ближче до берега. Море було збурене, але безпосередньої загрози від шалених валів для маленького суденця не було. „Благополучного“ не так легко було перекинути навіть підчас великої бурі, він бо правильно був навантажений баластом, але його обшивка могла не витримати грізних та важких ударів морських валів. Пенкроф був повен віри в своє суденце, але серце його стискалось на думку, що цілу ніч доведеться бідному шлюпові битись проти хвиль. Пенкроф з тривогою доживав ранку.

Протягом цілої ночі Сайрусові Сміту й Гедеонові Спілету не вдалося поговорити насамоті. Але фраза, сказана Сайрусом на вухо репортерів, була красномовніша від усяких нових розмов про таємничі події на острові Лінкольна. Гедеон Спілет, проте, не переставав роздумувати

про цей новий і незбагненний факт появи на березі острова вогню. Цей огонь... алеж він його так ясно бачив! Та й не тільки він, а й Герберт і Пенкроф таксамо!

Гедеон Спілет твердо вирішив обговорити цей випадок, як тільки „Благополучний“ повернеться додому, і крім того поінформувати всіх колоністів про цю низку таємничих подій. Може, взявшись гуртом, спільними силами їм пощастить обшукати весь чисто острів Лінкольна і знайти всьому розгадку.

На жаль, цієї ночі ніякого вогнища ніхто не запалив на цій невідомій частині берега, і всю ніч „Благополучний“ прометлявся на бурхливих хвилях океану.

Удосвіта вітер став трохи меншати і повернув на два румби так, що Пенкрофові, дждавшись світанку, легко вже було провести „Благополучного“ у вузьку протоку між мисами Щелеп. Приблизно о сьомій годині ранку, поминувши мис Північної Щелепи, шлюп тихо посувався по тихій дзеркальній бухті між цими двома потоками скам'янілої лави.

— Оце так бухта! — аж здивувався Пенкроф. — Тут міг би розташуватися цілий флот.

— Найдивніше те, що бухту створили дві велетенські течії лави, вивержені колись неодноразовими вибухами вулкана. Кінець-кінцем вони стали такими високими, що звідусюди закрили доступ вітрам до цієї бухти. Мабуть, під найсильніші шторми вода бухти лагідна й спокійна, як озеро літнього тихого вечора.

— Безумовно! — згодився моряк. — Бо вітер може сюди прорватися тільки крізь вузький прохід, і то мис Північної Щелепи заходить трохи за мис Південної Щелепи і прикриває вхід. Слово честі, наш „Благополучний“ міг би простояти тут на якорі цілий рік, жодного разу не хитнувшись.

— Бухта трішечки велика для нього, — засміявся репортер.

— Я згоден, що для „Благополучного“ рейд трохи просторий, але, коли б нашої батьківщині потрібна була база для кораблів на Тихому океані, то кращої бухти, ніж тут, не знайти.

— Ми в пащі акули,— промовив Наб, натякаючи на форму бухти.

— В самій пащі, мій любий Наб!— пожартував Герберт.— Чи не боїшся ти, що вона нас проковтне?

— Ні, я не боюся, Герберт,— відповів тихо Наб.— Але бухта має якийсь лихий, зловісний вигляд. Не подобається вона мені.

— Але, принаймні, чи глибока ця бухта?— спитав Сайрус Сміт.

— Легко перевірити,— відповів Пенкроф і кинув за борт тонкий довгий мотуз з прив'язаним на кінці залізним грузилом. Мотуз був футів з п'ятдесят довжиною. Грузило не досягло до дна.

— Справжня прірва— ця бухта!— здивувався інженер.— Але, беручи до уваги, що острів наш вулканічного походження, можна завжди передбачати, що морське дно навколо являтиме собою страшні бездонні западини.

— Берегові скелі справляють вражіння сторчових стін,— сказав Герберт.— Я гадаю, що коли б Пенкроф зміряв глибину моря коло самого підвіжжя цих стін, то і п'ять таких мотузів, як у нього, не досягли б дна.

— Все це дуже добре,— промовив репортер, уважно розглядаючись навколо.— Але вашому чудовому рейдові, Пенкроф, бракує однієї важливої деталі.

— Якої саме, містер Спілет?

— Якоїсь траншеї, проходу, заглибини нарешті, що провадила б усередину острова. Я не бачу ніде ніякої місцинки, де б можна пристати й вийти на берег.

Справді, високі скелі скам'янілої лави були тверді, міцні й такі щільні, що не видно було ніде ні розколини, ні заглибини. Це була неприступна фортеця, бастион. „Благополучний“, пройшовши понад самими шпичастими стінами берега навколо всієї бухти, не міг ніде знайти хоч невеличкого виступу, щоб пристати до берега.

Пенкроф утішав себе, кажучи, що в разі потреби можна буде з допомогою піроксиліну висадити в повітря частину цієї неприступної стіни. А покищо, не маючи більш чого робити в цій бухті, Пенкроф скерував шлюп до виходу і вийшов у море приблизно о другій годині дня.

— Уф! — зітхнув Наб з полегкістю.

Можна було подумати, що бідний негр кепсько себе почував у цій лиховісній паші акули.

Від мису Щелеп до гирла річки Подяки було не більше восьми миль. Поставивши всі паруси, „Благополучний“ узяв курс на Гранітний палац і швидко пішов на віддалі одної милі від берега. Велетенські скелі скам'янілої лави помалу перейшли в сумні піщані дюни, де так дивовижно був знайдений інженер. Морські птахи сотнями кружляли над голими дюнами.

Залишивши ліворуч острівець Порятунку, Пенкроф скерував шлюп у протоку між ним і берегом острова і о п'ятій годині вечора якір „Благополучного“ вже глибоко закопався в пісок у гирлі річки Подяки.

Три дні подорожували колоністи, залишивши свою домівку. Айртон дожидався їх на березі, а містер Юп кинувся назустріч, ніжно й задоволено буркочучи.

Цілковите дослідження узбережжя острова Лінкольна було закінчене. Нічого підозрілого ніде не виявили. Коли б якась таємнича істота й існувала десь на острові, то це могло бути тільки в зовсім ще недосліджених лісових масивах півострова Плазуна.

Гедеон Спілет та інженер, побалакавши про це, умовилися, що вони звернуть увагу своїх товаришів на дивний незрозумілий характер подій, що трапилися на острові, з яких остання була найнез'ясовніша.

Сайрус Сміт, навертаючи розмову на це вогнище, невідомо ким запалене, не міг утриматися, щоб удвадцять не сказати репортерів:

— Та чи певні ви, що справді бачили вогнище? Не міг би це бути вибух якогось вулкана або навіть просто метеор?

— Ні, Сайрус, — відповів репортер. — Це, безперечно, було вогнище, запалене людською рукою. Зрештою ви можете спитати Пенкрофа й Герберта, вони його так само добре бачили, як і я.

25 квітня увечері, коли всі колоністи якимось зібралися на плоскогір'ї Далекого краєвиду, Сайрус Сміт звернувся до них:

— Друзі мої, я вважаю за свій обов'язок звернути вашу увагу на дивні факти, що трапилися на острові і з приводу яких я хотів би знати вашу думку. Ці факти, які я б назвав надприродними...

— Надприродними! — здивувався моряк, випускаючи цілу хмару тютюнового диму з люльки. — Чи то ж може таке статись, щоб наш острів був надприродний?

— Ні, Пенкроф, але таємничий, безумовно, — відповів інженер, — інакше ви мусите пояснити всі ті події, яких ні я, ні містер Спілет і досі збагнути не можемо.

— Які ж саме? Кажіть, містер Сайрус, — відповів моряк.

— Добре. Чи зрозуміло для вас, як це я, упавши з оболонки в море, опинився за чверть милі від берега, в дюнах, абсолютно несвідомий того, як це зі мною сталося?

— Ну да, бо... бувши непритомним... — пробелькотав Пенкроф.

— Це не пояснення, — перебив його інженер. — Але далі. Чи зрозуміло для вас, як міг Топ знайти ваш притулок за п'ять миль від грота, де я лежав?

— Інстинкт собаки... — почав був Герберт.

— Чуднуватий інстинкт, — посміхнувся репортер, — надворі дощ, вітер, цілий ураган, а Топ вбігає в „Димарі“ чистий, сухий, без найменшої плямочки грязюки.

— Далі! — почав знову інженер. — Чи зрозуміло для вас, яка дивовижна сила викинула спід води озера нашого Топа після його боротьби з дюгоном?

— Ні! Не дуже! Визнаю, — відповів Пенкроф. — А рана дюгоня, що, здавалось, була заподіяна якоюсь гострою зброєю, вже й зовсім незбагненна.

— Підемо ще далі, — продовжував Сайрус Сміт. — Чи зрозуміли ви, друзі мої, як потрапила дробинка в тіло маленького пекарі, звідки взялася ця скриня, так щасливо викинута на пісок, коли ніде ніяких слідів морської катастрофи ми не знайшли; як могла потрапити до нас пляшка з документом так вчасно, коли ми тільки вперше виїхали в море; як могла наша пірога порвати свою припону і чому вона так вчасно підпливла до нас, саме тоді, коли ми найбільше потребували її; як могла після навали мавп мотузьяна драбина „сама“ спуститися з висоти Гранітного

палацу до нас; як, нарешті, документ, ніколи, до речі, не писаний Айртоном, — як він це обстоює, — міг потрапити до наших рук?

Сайрус Сміт перелічив усі незрозумілі події, що трапилися на острові. Герберт, Пенкроф і Наб зиркали один на одного, не знаючи, що відповісти. Уперше перед ними встали послідовно один за одним всі випадки, і вони, вкрай здивовані, навіть розгубилися.

— Слово честі, — пробелькотав нарешті Пенкроф, — ваша правда, містер Сайрус; ніяк не можна з'ясувати всіх оцих подій.

— Так от, друзі мої, — вів далі інженер, — останній факт, що його можна приєднати до попередніх, не менш незрозумілий, ніж перші.

— Який саме, містер Сайрус? — швидко спитав Герберт.

— Коли ви поверталися з острова Табор, Пенкроф, — почав знов Сайрус Сміт, — ви кажете, що бачили запалене вогнище на острові Лінкольна?

— Без жодних сумнівів, — відповів моряк.

— І ви твердо переконані, що бачили цей огонь?

— Так, як ось зараз бачу вас.

— Ти таксамо, Герберт?

— О, містер Сайрус, — скрикнув Герберт, — цей огонь блищав, як зоря першої величини.

— А може це й була зоря? — спитав інженер, подумавши хвилиночку.

— Ні, — заперечив Пенкроф, — все небо було вкрито важкими чорними хмарами. Та й не могла одна ця зоря горіти так низько над горизонтом. Он містер Спілет бачив так само, як і ми. Він може потвердити наші слова.

— Я додаю тільки, що цей огонь був дуже яскравий, внаслідок це була електрика...

— Так, так, правильно... — підтримав Герберт, — і він світив безумовно на плоскогір'ї над Гранітним палацом.

— Так от, любі мої друзі, — промовив Сайрус Сміт, — цієї ночі, тобто з 19 на 20 жовтня, ні я, ні Наб ніякого вогнища ніде не запалювали.

— Ви не зап...? — навіть не міг закінчити слова зовсім приголомшений Пенкроф.

— Ми навіть не виходили з Гранітного палацу, — додав Сайрус Сміт, — і якщо вогонь горів, то запалила його чиясь інша рука, а не наша.

Пенкроф, Герберт і Наб остовпіло кліпали очима.

Так, вони мусіли це визнати. Таємниця існувала. Якась невідома сила, безумовно прихильна до колоністів, десь була на острові Лінкольна. Вона постійно давала їм ознаки свого існування, але й дратувала їх цікавість. Може якась істота ховалася в надрах острова? Але що ж це за істота? Ось про це їм і треба було дізнатись, хоч би там що.

Сайрус Сміт нагадав також своїм товаришам незвичайне роздратовання Топа й Юпа, яке вони виявляли до отвору того колодязя в залі Гранітного палацу, що сполучався з морем. Інженер розповів, як він лазив досліджувати цей колодязь і як він нічогосінько підозрілого там не знайшов.

Кінець - кінцем всі ухвалили одноголосно, що як тільки почнеться весна, вони, як то кажуть, переринуть увесь чисто острів, а знайдуть ту таємничу істоту.

Починаючи з цього вечора, Пенкроф задумався й засмутився. Острів, який він досі вважав за щось своє, майже свою власність, тепер став йому здаватися чужим: на ньому жила дивна істота, від якої моряк чи добре, чи погано, а до певної міри залежав. Він часто й подовгу розмовляв з Набом про „чудеса“ на острові Лінкольна і вони обое були не від того, щоб повірити в існування якоїсь надзвичайної, надприродної сили.

Тимчасом настав травень — листопад північної півкулі. Почалися кепські погоди. Зима мала бути ранньою й холодною. Треба було колоністам подбати про всілякі запаси на зиму. Гаятися з цим було не можна.

Та тепер колоністів не лякали морози. Хоч яка нехай холодна зима буде, у них досить теплого одягу. Та, крім того, численне стадо муфлонів дало стільки шерсті, що можна було б ще виготувати, скільки б вони схотіли, вальної тканини.

Нема чого й говорити, що Айртон був тепло і добре одягнений. Сайрус Сміт запропонував йому на зиму переселитись до Гранітного палацу, де йому буде тепліше й

· Сайрус Сміт, хвилюючись, роздивлявся негатив на світло ·

зручніше. Айртон згодився, тільки обіцяв переселитись після того, як закінчить усі необхідні роботи в коралі на зиму. Він перейшов до Гранітного палацу в середині квітня. Відтоді Айртон став жити спільним життям з усіма колоністами. Він постійно був чимнебудь корисний, усім допомагав, але завжди лишався тихим, сумним і ніколи не брав участі в розвагах колоністів.

Переважну частину цієї третьої зими на острові Лінкольна колоністи просиділи в Гранітному палаці. Від страшних буранів та ураганів, здавалося, тремтів увесь острів на своїй гранітній основі. Океанські вали, як гори, оскаженіло налітали на острів, загрожуючи ввесь його затопити. Безперечно; коли б якийсь корабель зважився кинути якір коло його берегів, вмить був би потрощений на друзки. Двічі підчас таких бур з моря нагонило стільки води в річку Подяки, що вона розливалася, загрожуючи знести геть усі мости й містки, побудовані колоністами. Не зважаючи на лиху негоду, колоністам довелося їх терміново полагоджувати.

Природна річ, такі урагани, та ще з дощем і снігом, чинили велику шкоду на відкритому всім вітрам плоскогір'ї Далекого краєвиду. Найгірше потерпіли від них млин і пташник; довелося протягом зими неодноразово їх ремонтувати, бо інакше вони зовсім були б знищені.

Підчас найлютіших морозів кілька пар ягуарів та цілі зграї четвероруких насмілилися наблизитись до самого плоскогір'я Далекого краєвиду, водяний пояс навколо якого замерз. Можна було навіть боятись, що вони, гнані голодом знахабніють так, що доберуться до самого Гранітного палацу, пташника, городів тощо. Довелося встановити вартування і пострілами з рушниць відганяти небезпечних гостей.

Та крім цих надвірних турбот колоністам не бракувало й хатньої роботи над досконалішим умеблюванням і впорядженням Гранітного палацу.

Протягом зими кілька разів колоністи влаштовували дуже вдалі полювання. Особливо блискучі наслідки дало полювання на болоті Казарки або Дикого гусачка, куди вирядилися тільки Гедеон Спілет, Герберт, Топ і Юп.

Жодний постріл не пішов на марне, та й не дивно, бо дичини була сила - силенна.

Так минули чотири місяці зими, тобто червень, липень, серпень і вересень.

Загалом Гранітний палац був недошкульний для морозів та холодних вітрів. До певної міри був теж убезпечений і кораль відрогами гори Франкліна та густими лісами навколо. Зимові бурі так мало пошкодили кораль, що Айртон сам один без допомоги товаришів справився з усіма полагодженнями в ньому, лишившись там на кілька днів.

За всю зиму не трапилося ніяких нових незрозумілих подій, хоч Пенкроф і Наб тепер уже всяку дурницю намагалися пояснювати таємничою силою. Навіть Топ і Юп перестали звертати увагу на отвір колодязя і не виявляли більш ніякої тривоги, наближаючись до нього.

Здавалося, що низка незбагнених подій перервалася, хоч про це, сидячи біля вогню довгими зимовими вечорами у великому залі Гранітного палацу, майже щовечора балакали колоністи. Вони нетерпляче дожидалися весни, щоб почати свої розшуки на острові, обшукуючи й оглядаючи кожен куточок, кожную заглибину, кожен густий клапоть лісу. Але тут раптом трапилася така подія, що відсунула надовго всі плани й проекти колоністів.

Був уже жовтень — початок весни. Природа починала оживати під теплими ласками сонячних променів. Вже подекуди виднілася ніжна весняна зелень.

Як про це вже говорилося, Гедеон Спілет і Герберт багато фотографували чудових краєвидів острова.

17 жовтня о третій годині дня Герберт, спокусившись сяючою синявою моря й неба, вирішив сфотографувати всю цілу бухту Союзу, від миса Кігтя до миса Південної Щелепи.

Горизонт був бездоганно чистий і різко окреслений. Гладінь океану, ледь-ледь торкнута легесеньким бризом, переливалась і миготіла блискучими смарагдами.

Поставивши свій фотоапарат на розчиненому вікні великого залу Гранітного палацу, Герберт, як звичайно, зробив кілька знімків, а потім пішов проявляти негативи в один з темних закапелків палацу.

Вернувшись до залу, Герберт подивився на світло свій негатив і був неприємно вражений маленькою темною цяточкою, що псувала бездоганно чисту лінію горизонту на його негативі. Потерши й промивши пластинку, він побачив, що вона не сходить.

— Це, мабуть, дефект у самому склі пластинки, — вирішив хлопчик, — і, озброївшись лупою, яку він викрутив з бінокля, став пильно роздивлятися.

Не встиг він глянути в лупу, як скрикнув і ледве не впустив додолу пластинки.

Вибігши з кімнати, він розшукав Сайруса Сміта і, показуючи йому пластинку, тикав пальцем у темну цяточку.

Сайрус Сміт узяв, подивився на світло... Потім схопив підзорну трубу і підбіг до вікна.

Повівши підзорною трубою по горизонту, Сайрус Сміт наткнувся на темну крапочку, довго й пильно придивлявся їй, тихо опустивши трубу, промовив тільки одне слово:

— Судно!

Справді, на видноті острова Лінкольна в підзорну трубу ясно виднілося судно.

Кінець другої частини.

З М І С Т

	Стор.
Розділ перший	5
„ другий	19
„ третій	32
„ четвертий	46
„ п'ятий	61
„ шостий	76
„ сьомий	94
„ восьмий	108
„ дев'ятий	122
„ десятий	139
„ одинадцятий	153
„ дванадцятий	170
„ тринадцятий	189
„ чотирнадцятий	205
„ п'ятнадцятий	219
„ шістнадцятий	237
„ сімнадцятий	249
„ вісімнадцятий	264
„ дев'ятнадцятий	279
„ двадцятий	292

Ціна 4 карб. 10 коп.